NÉPSZAVA

Szociáldemokrata napilap

2024. november 16., szombat

152. évfolyam, 267. szám

Ára: 600 forint

8+8 OLDAL

MELLÉKLET A MAI LAPSZÁMUNKBAN

AJÁNLÓ

Trump egy nagy geopolitikai kérdőjel

Bár már tudni lehet, kiket nevez ki a január 20-án hivatalba lépő Donald Trump a fontosabb pozíciókba, továbbra sem lehet messzemenő következtetéseket levonni, mire számíthat a világ a következő négy évben. **2. oldal**

A debreceni akkugyár titkai

Nagyon eldugták a Debrecenben épülő EVE Power akkumulátorgyárral kapcsolatos iratokat a város és gazdaságfejlesztéssel foglalkozó cége honlapján, de a nehezen fellelt sok száz oldalnyi dokumentumot értelmezni sem könnyű. Ezen nem segít, hogy kizárólag online közmeghallgatást tartanak az ügyben. **4. oldal**

Pályázatot hirdet a Népszava

A Népszava szerkesztősége pályázatot hirdet a holokauszt nyolcvanadik évfordulóján a budapesti Goethe Intézettel, az Erzsébetvárosi Zsidó Örökségért Alapítvánnyal, a Magyarországi Esterházy Alapítvánnyal és Polgár Andrással együttműködésben. Célunk fejet hajtani a holokauszt áldozatai előtt, és hangot adni az aktív és véleménnyel bíró 16–22 éves korosztálynak. **11. oldal**

Elhal a „túlélési csomag”

IDŐSEK Kerüli a kormány, hogy egyértelmű választ adjon a legszegényebb nyugdíjasok decemberi, egyszeri támogatására.

MUHARI JUDIT

– Az alacsony összegű nyugdíjat kapó időseknek lehetőségük van egyszeri, méltányossági alapú nyugdíjemelést kérni – a többi között ezzel válaszolt a Pénzügyminisztérium a Népszava azon kérdésére, hogy a legkisebb ellátáshoz jutó nyugdíjasok kaphatnak-e az év végén egyszeri, 40 ezer forint összegű juttatást.

A Nyugdíjas Parlament Országos Egyesület javasolta, hogy a 140 ezer forintból vagy még kevesebb havi ellátásból élő 500 ezer idős kaphasson 40 ezer forint egyszeri juttatást karácsonyra. A konkrét kérdésre nem adott választ a tárca, az említett reagáláson túl azt írták le, hogy „a kormány 2010-ben azt az ígéretet tette, hogy megvédi a nyugdíjak vásárlóértékét, amit nemcsak betartott, de felül is múlta, hiszen a nyugdíjakat 2010 óta több mint duplájára emelte, a reálértéküket pedig 25 százalékkal javította. Visszavezette a 13. havi nyugdíjat, és öt alkalommal fizetett nyugdíjprémiumot is.”

Karácsony Mihály, a Nyugdíjas Parlament Országos Egyesület elnöke szerint az általa javasolt támogatásra azért lenne szükség, mert decemberben a megszokott 10-e vagy 12-e helyett már 3-án utalják az idősek ellátását, és a postás is korábban viszi ki a nyugdíjakat, ám januárban visszaáll a menetrend. Azaz hosszabb idő telik el a következő ellátás megérkezéséig. – Aggasztó, hogy a legkevesebb pénzből élőknek a család karácsonyi megvendégelése, az unokák megajándékozása után élelemre sem marad pénzük a hónap végére, és jövő év január 12-ig, tehát a következő ellátás megérkezésig nagy bajban lesznek – mondta.

FOLYTATÁS A 3. OLDALON

A legkevesebb pénzből élőknek karácsony után élelemre sem marad pénzük, és jövő év január 12-ig nagy bajban lesznek.

FOTÓ: CSOMOR ÁDÁM

Félmillió nyugdíjasnak havi 140 ezer forintnál kevesebb jut. Nem kapnak extra segítséget, lapos marad a bevásárlókocsi

A „Sztárok” vannak a panaszlista élén

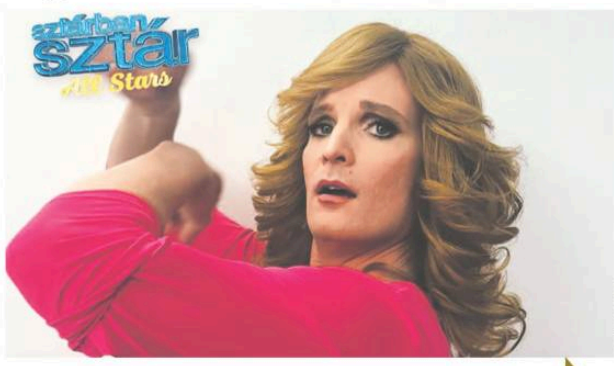

FORRÁS: TV2

Puskás-Dallos Péter Madonnaként. Több bejelentő kifogásolta, hogy rendszeresen szerepelnek nőnek öltözött férfiak a Fidesz-közeli TV2-n

ADATOK A legtöbb, „LMBTQ-propagandával” kapcsolatos bejelentés a TV2 Sztárban Sztár című műsora miatt érkezett a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatósághoz – tudta meg a Népszava. A hatóság bő három év alatt 322 bejelentést kapott a gyermekvédelmi (a kormányoldalon pedofilellenesként, máshol homofóbként hivatkozott, a könyvek fóliázásáról is szóló) törvény hatálybalépése után, azaz ennyien kifogásolták a többi között a „homoszexualitás népszerűsítését”.

ÍRÁSUNK A 3. OLDALON

Brüsszel nem hisz a kormánynak

PROGNÓZIS Megint nincs összhang az Európai Bizottság és a magyar kormány között a gazdaság jövőjéről: miközben a brüsszeli testület legújabb gazdasági előrejelzése szerint idén 0,6, jövőre 1,8 százalékkal nőhet a GDP, az Orbán-kabinet erre az évre 0,8, a következőre 3,4 százalékkal számol. Az Európai Bizottság úgy véli, hogy a kilátásokat érintő kockázatok közé tartozik az elhúzódóan gyenge kereslet az autóipar iránt, eközben a kormány továbbra is komoly reményeket fűz az ágazathoz, amit a támogatási politikája is jelez. A Bizottság szerint a jelentős bérnyomás inflációt gerjeszthet és gyengítheti a versenyképességet, közben a kormány már bevezette a közbeszédbe az egymillió forintos átlagbért. Az EB szerint a költségvetési prognózist bizonytalanságok övezik.

Az Európai Bizottság szerint a költségvetési prognózist bizonytalanságok övezik.

CIKKÜNK A 6. OLDALON

Mocsárba rántott politika

CSATATÉR „Ez volt az első év, amikor a magyar politikában nem a Fidesz diktálta a tempót” – értékelte a Fidesz–Tisza-harcot Somogyi Zoltán elemző. Szerinte a Fidesz most a lehallgatott mondataira alapozva próbálja lehúzni Magyar Pétert a mocsárba, mert tudják: számára elvesztegetett idő, amikor nem az emberek problémáival foglalkozik.

INTERJÚ AZ 5. OLDALON

Lehet- e Vogel Evelin a Fidesz csodafegyvere?

PODCAST A Tisza Párt népszerűségének rakétasebességű növekedésétől megrettent Fidesz egy bosszúszomjas exbarátnő kémfelvételeiből épített karaktergyilkos bulvárkampánnyal próbálja megtörni Magyar Péter pártelnök sikerszériáját. Kérdés, elég lesz-e ez ahhoz, hogy a Fidesz visszavegye első helyét, vagy a kormánypárt magának árt többet vele, hiszen így sikeresen elterelte a figyelmet a múlt heti budapesti diplomáciai csúcsüzemről és Donald Trump győzelméről. Ami biztos: az abszurditásig bulvárosodó magyar közéletet egyre nehezebb komolyan venni – a Népszava Hol Élünk? podcastje e heti kupaktanácsának sem mindig sikerült. Azért Varga Dóra főszerkesztő-helyettes, Bálint Orsolya, a Visszhang melléklet szerkesztője, Papp Zsolt gazdasági szakújságíró és Batka Zoltán műsorvezető végigvették, milyen valós és egyre sokasodó problémákkal néz szembe a már a választásokra készülő Fidesz.

Telefonja kamerájával olvassa be a kódot, és a kapott linket nyissa meg a böngészőben! Ha mégis inkább begépelné, használja ezt a címet: **https://nepszava.hu/3258010**

Geopolitikai forradalom küszöbén

KÉTELYEK Bár már tudni lehet, Donald Trump kiket nevezett ki a fontosabb pozíciókba, valójában továbbra sem lehet messzemenő következtetéseket levonni abból, mire számíthat a világ a következő négy évben. A megválasztott amerikai elnök kiszámíthatatlan figura.

RÓNAY TAMÁS

Alakul Trump csapata, s bár akadnak pozitív jelzések a világpolitika szempontjából, mint például az atlantista Marco Rubio külügyminiszteri kinevezése, aki előzőleg több ízben is kiállt az észak-atlanti szövetség mellett, nehezen sorolható az európai szempontból kedvező kinevezések közé Pete Hegsethnek, a Fox News csatorna műsorvezetőjének kijelölése a Pentagon élére, hiszen ő épp a katonai szövetséget bírálta az Ukrajnának nyújtott támogatás miatt. Egy ízben például nem éppen empatikusan úgy foglalt állást: Ukrajna háborúja a létezésért eltörpül az amerikai „woke"-ideológia elleni küzdelem mellett. Egyúttal bírálta NATO-beli szövetségeseiket; szerinte az európai partnereknek többet kellene tenniük határaik védelmében. Hegseth néhány NATO-szövetségest „elavultnak, túlfegyverzettnek és impotensnek" nevezett.

Természetesen ha valaki már miniszterként lép fel, az álláspontja teljesen megváltozhat. Ettől függetlenül tény: a leendő amerikai kormányzat egy nagy kérdőjel megannyi bizonytalansággal, és számos geopolitikai kihívást jelent a világ számára. Ezeket veszszük górcső alá.

UKRAJNA

A kampány során Trump többször is ragaszkodott két koncepcióhoz: hajlandó kikényszeríteni egy békemegállapodást, és nem kívánja továbbra is finanszírozni Kijev háborús erőfeszítéseit. Egyetlen ponton sem határozta meg, hogy az előbbit mi módon érné el. Valószínű, hogy még ő maga sincs tisztában azzal, pontosan mit akar tenni.

Bár nem Mike Pompeót nevezte ki külügyminiszternek, és Rubio is azt közölte előzőleg, le kell zárni a háborút, Ukrajna azt reméli, érvényesülhet a Pompeo-doktrína. A megválasztott elnök volt külügyminisztere azt javasolja, hogy Vlagyimir Putyint kényszerítsék legalább egy viszonylag észszerű megállapodásra egy sor olyan erőteljes intézkedéssel, amelyek nyomán nem állna érdekében a harcok folytatása. Csakhogy a Trump-univerzumon belül Pompeo egy kisebbségi véleményt képvisel. Az izolacionisták egészen más politikát szorgalmaznak. Trump a maga részéről azt mondta, 24 óra alatt leállítja a háborút (ez már nem történt meg), és irtózik attól a gondolattól, hogy még több pénzt adjon Kijev védelmére.

Trump biztosan nem akar úgy bevonulni a történelembe, mint az a vezető, aki előidézte Ukrajna összeomlását. Kijev azonban rendkívül nehéz helyzetben van, hiszen láthatóan a mostani segélyek sem elegendők számára. S az „America first" politikája végképp nem jelent sok jót az országnak.

Másrészt Putyin háborús fellépése most új lendületet kapott az észak-koreai katonák érkezésével. Oroszország már három fronton is támadja Ukrajnát, amely komoly emberhiányban is szenved. A Kreml nyilvánvaló célja: minél nagyobb területeket megszerezni Trump január 20-án esedékes beiktatásáig.

FOTÓ: AFP/NAEL CHAHINE/MIDDLE EAST IMAGES

Benjamin Netanjahu több mint két hónapra „szabad kezet" kap: az új adminisztráció felállásáig az izraeli hadsereg még keményebben léphet fel Dél-Libanonban

A Kreml nyilvánvaló célja: minél nagyobb területeket megszerezni Trump január 20-án esedékes beiktatásáig.

ELÉGEDETLEN

PETE HEGSETH

A Pentagon leendő ura néhány NATO-szövetségest „elavultnak, túlfegyverzettnek és impotensnek" nevezett

Egy teljes orosz győzelem történelmi fordulópont lenne. De még egy olyan megállapodás is, amely súlyos területveszteségeket jelentene Ukrajna számára. Egy orosz geostratégiai siker nemcsak a régióra lenne hatással, hanem megváltoztatná a globális kapcsolatokat is, azzal a felismeréssel, hogy a nyugati demokráciák álláspontját puszta erőfölénnyel, erőszakos fellépéssel igenis meg lehet változtatni. Ez globális szinten is rendkívül rossz üzenet lenne: mind az európai szövetségesek számára, akik a saját bőrükön érzékelnék, milyen súlyos következményekkel jár az Egyesült Államok lemondása Európáról, mind pedig a tekintélyelvű rezsimeknek, amelyek megerősítve éreznék magukat, s úgy éreznék, az ő antidemokratikus irányvonaluk a helyes.

KÖZEL-KELET

Mike Huckabee volt arkansas-i kormányzó kijelölése leendő izraeli nagykövetnek egyfajta ajándék Benjamin Netanjahu miniszterelnök számára. S jelzés is arra: bármit megtehet, a Trump-adminisztráció nem fog közbelépni. Az evangéliumi keresztény Huckabee Izrael elkötelezett támogatója, és általa a leendő amerikai adminisztráció akár afölött is szemet hunyna, ha Izrael bekebelezné a megszállt Ciszjordániát.

Trump már első elnöksége idején egyértelművé tette, teljes mértékig támogatja Izraelt, egyebek közt abban is, hogy szövetséget kössön a szunnita monarchiákkal, amelyek sarokba szorítanák a síita tengelyt. A Biden-kormányzat már eddig is nagy katonai támogatást nyújtott Izraelnek; a Trump-kormányzat alighanem még nagyobb politikai támogatást nyújt majd számára. Az amerikai Brown Egyetem tanulmánya szerint Washington a Hamász tavaly októberi támadása óta úgy 16,8 milliárd euró értékű katonai támogatást nyújtott Izraelnek, amelynek válasza enélkül nem lett volna lehetséges.

Az amerikai kormányzat korábban – legalábbis retorikailag – a kétállami megoldás mellett állt ki. Trump alatt aligha várható ilyen kiállás, ráadásul Benjamin Netanjahu több mint két hónapra „szabad kezet" kap, az új adminisztráció felállásáig az izraeli hadsereg még keményebben léphet fel Dél-Libanonban.

Trump elnöksége alatt jó kapcsolatokat ápolt Mohamed bin Szalmán szaúdi trónörökössel. Most azonban problematikusabb lehet ez a viszony Izrael háborúi miatt. A koronaherceg a napokban népirtással vádolta meg Netanjahu kormányát.

Irán joggal aggódik saját sorsa miatt, kiindulva Trump első elnökségéből, amikor felmondta a nukleáris megállapodást, és új gazdasági szankciókat vezetett be a perzsa állam ellen. Ennek ellenére az iszlám köztársaság óvatosan optimistán tekint Trump visszatérésére a Fehér Házba. „Trump üzletember, és mi értünk az üzlethez" – mondta Maszúd Peszeskján, elnök egyik tanácsadója. Kormánya most új nukleáris tárgyalásokról akar tárgyalni a Nemzetközi Atomenergia-ügynökséggel.

KÍNA

A leendő amerikai adminisztrációban több olyan személy kap majd helyet, akik kemény fellépést szorgalmaznak Pekinggel szemben. Marco Rubio és Mike Waltz kinevezett nemzetbiztonsági tanácsadó elszánt keményvonalas Kína kérdésében, Pekinget mindketten egzisztenciális fenyegetésnek tartják az Egyesült Államok szempontjából. Trump azt ígérte, hogy akár 60 százalékos vámot is kivet a kínai importra. Evan Medeiros, a Georgetowni Egyetem professzora és az Asia Group vezető tanácsadója, aki 2009–2015 között az elnöki Nemzetbiztonsági Tanács munkatársa volt, a Financial Timesnak írt cikkében ugyanakkor rámutatott arra, hogy valójában megjósolhatatlan az amerikai–kínai kapcsolatok jövője, s elképzelhetőnek tartja, hogy még a megválasztott elnöknek sincs erre kiforrott stratégiája. Trumpnak ugyanis a Kínával kapcsolatos nézetei ellentmondásosak. Egyfelől csodálattal tekint a diktátorokra, kedveli Hszi Csinping kínai államfőt, akivel jelentős üzleteket akar kötni, másrészt vetélytársat lát az ázsiai hatalomban. Lehetségesnek tartja, hogy a 60 százalékos vámokkal való fenyegetőzés egy tárgyalási stratégia a mindent üzleti szempontból megközelítő Trump számára. Az is kérdés, Peking hogyan reagálna egy kemény amerikai Kína-politikára. Az ország gazdaságát most különösen rosszul érintené egy kereskedelmi háború. Geopolitikai szinten felmerülhet, hogy ez esetben Kína közeledni próbál az Európai Unióhoz. Amennyiben az EU úgy érezné, Washington magára hagyta, nem kizárt, hogy Brüsszel és Peking kapcsolatai jobbra fordulnak.

Egy orosz geostratégiai siker nemcsak a régióra lenne hatással, hanem megváltoztatná a globális kapcsolatokat is, azzal a felismeréssel, hogy a nyugati demokráciák álláspontját erőfölénnyel meg lehet változtatni.

TAJVAN

A szigeten némi aggodalommal fogadták Trump győzelmét. Miközben Joe Biden még hivatalban lévő elnök kiállt a sziget megvédése mellett, utóda korábban annyit mondott, hogy Tajvannak meg kell fizetnie a védelem árát. Látható, hogy a Kína által fenyegetett sziget felkészült az amerikai elnökválasztás minden eshetőségére. Trump győzelme után Tajvan nyomban bejelentette, hogy még több amerikai fegyvert akar vásárolni, hajókra szerelhető harcászati támadórendszereket, F–35-ös repülőgépeket, Patriot rakétarendszert és drónokat. A nagybevásárlás ez esetben nyilván nem csak azt a célt szolgálja, hogy Tajvan felkészüljön egy Kína elleni konfrontációra, aminek az esélye természetesen megvan. Inkább egyfajta üzenetet küldtek Trumpnak: valóban készek fizetni a védelemért. Trump környezete előzőleg azt is világossá tette, hogy Tajpejnek gondoskodnia kell saját védelméről. „Tajvan sorsa egy hajszálon függ" – írta Elbridge Colby biztonsági szakértő és vezető Trump-stratéga az X-en. A tajvani kormány ezt az üzenetet is meghallotta, így már az idén növelte katonai költségvetését.

Tajvanon már a választások előtt is tartottak Trump kiszámíthatatlanságától, különösen, hogy Kína szinte hónapról hónapra egyre fenyegetőbben lép fel. Ugyanakkor ügyesen próbálják megnyerni magának Trump adminisztrációját, bár kérdés, hogy ez elegendőnek bizonyul-e. A megválasztott elnök teljesen kiszámíthatatlan, így még egy olyan opció is elképzelhető, amely szerint személyes alkut köt Kína diktátorával, Hszi Csin-pinggel, aminek nyilvánvalóan Tajvan látná kárát.

A tajpeji biztonsági szakértők szerint ettől azért nem kell tartani. Úgy vélik, a januári kormányváltás után sem lesz komolyabb változás az USA Tajvan-politikájában, mert a kongresszusban „a tajvani politika folytonossága megmarad" – mondta újságíróknak Tajpejben Csen Ming-csi, a befolyásos Nemzeti Védelmi és Kutatóintézet munkatársa. A szakértő feltételezi, hogy az Egyesült Államok továbbra is szállít majd fegyvereket Tajpejnek, és keményen reagál Peking fenyegetéseire. „Az amerikai támogatás stabil" – mondta. A viszonyítási pont Trump első elnöksége.

„Sztárok” a panaszlista élén

KARIKA A legtöbb, „LMBTQ-propagandával” kapcsolatos bejelentés a TV2 Sztárban Sztár című műsora miatt érkezett a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatósághoz – tudtuk meg. Sok műsorra azonban nem a magyar médiatörvény vonatkozik.

FRANK ZSÓFIA

322 bejelentés érkezett a gyermekvédelmi (a kormányoldalon pedofil-ellenesként, máshol homofóbként hivatkozott) törvény hatályba lépését követően, vagyis bő három év alatt a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatósághoz (NMHH) „a médiatörvény V. korhatári-kategória vélelmezett megsértése alapján”. Vagyis ennyi állampolgári bejelentés érkezett többek között a „homoszexualitás népszerűsítésére” hivatkozva – tudta meg lapunk az NMHH-tól kikért adatok alapján. A hatóság kiemelte: „a Médiatanács magyar joghatóság alatt álló médiaszolgáltatóval szemben nem indított közigazgatási hatósági eljárást a fenti rendelkezés megsértése miatt”.

A Fidesz még 2021-ben nyújtotta be az úgynevezett gyermekvédelmi salátatörvényt, amit a köznyelvben – bizonyos szakaszai miatt – „homofób törvényként” is emlegettek. (Ez szól egyébként a könyvek fóliázásáról is.) A módosítás a médiatörvényhez is hozzányúlt, és egy olyan pont is bekerült, miszerint „azt a műsorszámot, amely alkalmas a kiskorúak fizikai, szellemi vagy erkölcsi fejlődésének kedvezőtlen befolyásolására, különösen azáltal, hogy meghatározó eleme az erőszak, a születési nemnek megfelelő önazonosságtól való eltérésnek, a nem megváltoztatásának, valamint a homoszexualitásnak a népszerűsítése, megjelenítése, illetve a szexualitás közvetlen, naturális vagy öncélú ábrázolása, az V. kategóriába kell sorolni. Az ilyen műsorszám minősítése: tizennyolc éven aluliak számára nem ajánlott”.

Az NMHH alá tartozó Médiatanács 2021-ben hosszú dokumentumot tett közzé, amiben azt részletezte, miként kell értelmezni a törvény idézett passzusát, és mikor szükséges 18-as karikát tenni egy adott műsorszámra. Eszerint a születési nemnek megfelelő önazonosságtól való eltérésnek, a nem megváltoztatásának, valamint a homoszexualitásnak a megjelenítése nem tilalmazott általánosságban. A kérdés inkább az, hogy mindez egy adott műsorban mennyire hangsúlyos, magyarul: erről szól-e a tartalom. A törvényben említett népszerűsítés kérdését is igyekszik tisztázni a dokumentum. Ez alapján „népszerűsítésnek minősül a homoszexualitásnak és a születési nem megváltoztatásának társadalmi normaként, a hagyományos heteroszexuális életvitelnél vonzóbb, követendő életformaként történő bemutatása.” Tehát – részben – ezek alapján vizsgálta a Médiatanács a hozzá beérkezett bejelentéseket.

FORRÁS: TV2

A Sztárban sztár egyik versenyzője, Péter Sramek épp Szinetár Dórát „adja elő” az egyik adásban

Lapunknak küldött válaszában az NMHH azt a 15 műsort sorolta fel, amelyikre a legtöbb bejelentés érkezett, bár ezeknél konkrét számot nem említettek. A sort a Sztárban Sztár című TV2-es show-műsor nyitja. A bejelentők arra hivatkoztak, hogy a műsor során férfiak öltöznek be nőnek (vagy épp fordítva), ami egyébként az egész produkció lényege, mivel arról szól, hogy mások slágereit éneklik el, mégpedig az adott előadóvá maszkírozva. A Médiatanács vizsgálata alapján viszont a – Deák Dániel által „fideszes tévének” nevezett – TV2 nem sértette meg a rendelkezéseket, vagyis a korhatári besorolást.

A második leggyakrabban jelentett műsor az a Nicktoons mesecsatornán futó Lármás Család című mese több epizódja. Ebben a főszereplő legjobb barátja egy örökbefogadott kisfiú, akinek két apukája van, és a mesében egyébként nagyon boldog velük. Itt érdemes megjegyezni, hogy a bejelentések egy része külföldi joghatóság alatt álló médiaszolgáltatások miatt érkezik, de ezekkel szemben a Médiatanács nem járhat el. A Lármás család esetében holland médiaszolgáltatóról van szó. Az NMHH megjegyezte lapunknak, hogy „a külföldi társhatóságok egyik esetben sem állapítottak meg a külföldi médiaigazgatási szabályok megsértését.” Vagyis a holland joghatóság (egyébként a Netflix is ez alá tartozik) nem gondolta, hogy 18-as karikával kellene ellátnia egy mesét, csak mert abban LMBTQ-szereplők is megjelennek. A lista 3. helyén a 2024-es párizsi olimpiai megnyitó szerepel, amit az M4 Sport közvetített július 26-án. A megnyitó LMBTQ-elemei (például a sokak szerint az Utolsó vacsorára emlékeztető jelenet) nemcsak a lakosság egy részének, hanem a kormány politikusainak, holdudvarának az ingerküszöbét is elérték. Még Orbán Viktor tusnádfürdői beszédében is „szájára vette” az esetet és azt mondta: „Nyugaton nincs közerkölcs, ha a tegnapi olimpiai megnyitót megnézték, akkor ezt láthatták.”

A Médiatanács viszont másként ítélte meg a látottakat. Egyrészt arra jutottak, hogy a médiatörvény „közérdekű célként tekint a társadalom számára kiemelten nagy jelentőséggel bíró események televíziós közvetítéséhez való széles körű, nyilvános hozzáférés biztosítására”. Azzal is érveltek, hogy a „nyitó- és záróünnepséget bemutató műsorszámok nem saját gyártású és nem is más által gyártott műsorok, (...) az élőben megvalósuló közreadás alkalmával a médiaszolgáltatók csupán közvetítési joggal rendelkeznek”.

A listában egyébként akadnak még érdekes tételek, például „A család az család” társadalmi célú – az elfogadásról szóló – reklám, amit az RTL sugárzott. A Médiatanács szerint ezt csak este 9 és hajnali 5 óra közt lehetett volna sugározni azért, mert „a kisebb gyermekek számára megértési nehézséget okozhat, a nagyobbakban pedig bizonytalanságot, illetve feszültséget, zavart kelthet, ha a családdal, gyermekneveléssel együtt tálalva találkoznak a homoszexualitással”. Ezt a döntést ugyanakkor megsemmisítette a bíróság.

12. volt a feljelentések sorában a gyermekvédelmi népszavazásra vonatkozó társadalmi célú reklámfilm, amire 833 milliót költöttek. A 2022-es szpot tartalma szerint egy kislány és anyukája találkozik tanítás után, majd az édesanya a matematikadolgozat iránt érdeklődik, a lánya pedig elmeséli, hogy elmarad, mert egy bácsi tartott előadást arról, hogy „vannak fiúk, akik lányok, meg lányok, akik fiúk. És azt mondta, hogy én is lehetek fiú, ha úgy gondolom”. A Médiatanács erre vonatkozó döntésének lapunk nem akadt a nyomára.

Dobogós helyet szerzett a bejelentési listán a 2024-es párizsi olimpiai megnyitó és annak közvetítése.

A kiválasztást nem bízták a véletlenre

Az Országgyűlés még 2019-ben szavazta meg a Médiatanács tagjait. Elnöke Koltay András, aki legutóbb azzal került a hírekbe, hogy a Direkt 36 tényfeltáró cikket írt arról: az Orbán Balázshoz köthető Mathias Corvinus Collegium (MCC) magas fizetést ad egyes oktatóknak, így Koltay Andrásnak is. Ugyanakkor többen, köztük diákok is azt állították, hogy Koltayt nem látták az épületben. A testület tagja Meszleny László is, aki a Fidesz kommunikációs igazgatója volt 2004–2005-ben, vagy Szadai Károly, aki Kövér László személyi titkáraként tevékenykedett még az első Orbán-kormány idején.

Nem lesz „túlélési csomag”

FOLYTATÁS AZ 1. OLDALRÓL

Karácsony Mihály ezért kérte azt – fogalmazott lapunknak –, hogy miután nyugdíjprémiumot idén nem kapnak az idősek, a költségvetési törvényben erre a célra szánt 20,5 milliárd forintot ne csoportosítsa át a kormány más területre, hanem adja oda a legrászorultabbaknak „túlélési csomagként”. Ez lehet akár készpénz vagy élelmiszer-utalvány is. Mint mondta, az előirányzatban szereplő összegből a 140 ezer forint alatti ellátásból élő 500 ezer idős ember mindegyike kaphatna egy egyszeri, 40 ezer forintos karácsonyi ajándékot.

A Nyugdíjas Szervezetek Egyeztető Tanácsa (Nyuszet) soros elnöke, Juhász László más szempontok alapján ugyan, de egyetért a különtámogatás ötletével. Mint mondta, hasonló javaslatuk korábban nekik is volt, amire vagy egyáltalán nem érkezett válasz a kormánytól, vagy a mostanihoz hasonló reakciót kaptak: azt, hogy a nyugdíjtörvény biztosítja az ellátások értékállóságát.

Beszélt Juhász László arról is, hogy hamarosan, a tervek szerint december elején online konzultációt indít a szervezet a nyugdíjról, illetve más témában is. Összesen 13+1 kérdést tesznek fel, és egy ismert portállal egyeztetnek a kivitelezésről. Juhász felhívta a figyelmet arra: több fontos, nemcsak a nyugdíjasokat érintő téma kimaradt a kormány által indított és most zajló gazdaságpolitikai nemzeti konzultációból, ezekre kérdeznek rá ők. Választ várnak a többi között a nyugdíjak emelési módszerével, illetve a 13. havi juttatás lehetséges módosításával, a legszegényebbek „felzárkóztatásával” kapcsolatban. Felvetik azt, hogy az azonos életutat megjárt, de különböző évben nyugdíjba vonult emberek ellátása jelentősen eltérő, illetve foglalkoznak az egészségügyi szakdolgozók és a szociális ágazatban dolgozók bérével, illetve a területre fordított állami támogatások mértékével is. Rákérdeznek a rugalmas nyugdíjba vonulás lehetőségére, a családi adókedvezményre, a többkulcsos személyi jövedelemadóra is. Juhász László megjegyezte: az összesített eredményt ismertetik majd a kormánnyal.

MUHARI JUDIT

FOTÓ: CSOMOR ÁDÁM

Félmillió nyugdíjas él kevesebb mint 140 ezer forintból havonta

LAPSZÉL

Szájer újra „belefér” a közösségbe

FOTÓ: EP/FRED MARVAUX

„Szájer József kiváló képességű, kipróbált harcos, akinek helye van a közösségünkben” – mondta Schmidt Mária, a Terror Háza Múzeum főigazgatója a Mandinernek. Szóhasználata figyelemre méltó, mert amikor kiderült, hogy 2020-ban, Brüsszelben a Covid-korlátozások idején melegorgián múlatta az időt a fideszes EP-képviselő, akkor Orbán Viktor úgy fogalmazott: „Amit Szájer József tett, az a mi politikai közösségünk értékrendjébe nem fér bele.” A jelek szerint változnak az idők, és Szájer újra „belefér” a Fidesz politikai közösségének értékrendjébe. Szájer nemrég jelentette be, hogy visszatér a közéletbe és Schmidt Mária felkérésére létrehozta a Szabad Európa Intézetet. NÉPSZAVA

Vogel-ügy: zsarolás miatt nyomoznak

A Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Iroda büntetőeljárást folytat zsarolás kísérlete miatt – ezt válaszolta a BRFK a Magyar Hangnak arra a kérdésére, hogy folytatnak-e eljárást Magyar Péter Vogel Evelin ellen tett feljelentése nyomán. Múlt vasárnap került nyilvánosságra egy felvétel, amelyen Magyar Péter volt barátnője Vogel Evelin 30 millió forintot kért egy Tisza Párthoz kötődő férfitól, és jelezte, hogy sértettsége bosszúvá alakulhat, ha nem kapja meg a pénzt. Magyar Péter szerint Vogel rengeteg beszélgetésüket felvette, ezzel próbálta zsarolni őket, s ezért tett feljelentést. A politikus szerint ők nem kötöttek alkut Vogellel, de a Fidesz igen, havi 5 millió forintot és lakhatást biztosítanak neki. Ez utóbbiról annyi kiderült: egy Fideszhez közeli nagyvállalkozó belvárosi lakásában él Vogel. NÉPSZAVA

Orbán nagy ígérete a nagy tévedés után

FOTÓ: LADJÁNSZKI MÁTÉ

Az európai gazdaság hanyatlik, a magyar gazdaság jobb állapotban van – erről is beszélt Orbán Viktor miniszterelnök pénteken a Kossuth rádió Jó reggelt, Magyarország! című műsorában a 24.hu szerint. Ehhez képest az Eurostat csütörtöki jelentésében – amit a 444 szemlézett – az áll: az EU tagállamainak gazdaságai közül a magyar teljesített a legrosszabbul a harmadik negyedévben. Orbán tegnap egy másik meglepő nyilatkozatot is tett. Arról biztosított mindenkit a Facebookon: „2025-ben olyan dolgok történnek majd Magyarországon, amik eddig még sose. Fantasztikus lesz!” NÉPSZAVA

Vadászni kell a debreceni akkugyári dokumentumokat

KÖDÖSÍTÉS Személyes közmeghallgatás nincs, az iratokat nem könnyű megtalálni, értelmezni pedig még nehezebb.

DOROS JUDIT

Nem egyszerű megtalálni a kínai EVE Power Hungary Kft. Debrecenben épülő akkumulátorgyárának nemrégiben benyújtott iparbiztonsági jelentését, noha azt elvileg az elkövetkező hetekben kellene áttanulmányozniuk a civil szervezeteknek, azok szakértőinek, illetve a környezetvédelem iránt érdeklődő állampolgároknak ahhoz, hogy „online” közmeghallgatásuk során feltehessék az ezzel kapcsolatos kérdéseiket s megfogalmazzák aggályaikat. A debreceni városháza ugyan nemrégiben sajtóközleményben hírül adta: a BMW debreceni gyárának beszállítója, az EVE Power Hungary Kft. debreceni beruházásához kapcsolódóan, a környezetvédelmi hatósági eljárás megindítását követően benyújtotta iparbiztonsági jelentését a Hajdú-Bihar Vármegyei Kormányhivatalhoz. Közölték azt is, hogy a dokumentum teljes terjedelmében elérhető Debrecen önkormányzatának honlapján a www.debrecen.hu-n, valamint a városfejlesztési, és gazdaságfejlesztési tevékenységek integrálásával megbízott EDC Debrecen által működtetett debreceniakkugyar.hu weboldalon. Nos, az egyszerű állampolgár, aki nem könnyen igazodik el az online dokumentumtárak szövevényes rendszerében, jó, ha háromnapi hideg élelemmel felszerelkezve vág neki a „kutatásnak”. Ha a város honlapján beüti az akkugyár nevét a keresőbe, egyetlen, 2023-as archív cikket talál, Újabb zöld és innovatív beruházás érkezik Debrecenbe címmel, amelyben arról olvashat, hogy a kínai EVE Power – első európai gyártóberuházásaként – üzemet hoz létre a debreceni Északnyugati Gazdasági Övezetben, mindezt pedig Szijjártó Péter külgazdasági és külügyminiszter jelentette be. Ha pedig a másik említett honlapon kutakodik – aminek nyitólapján egy hatalmas fekete kör éktelenkedik –, ott az EVE Power címszó alatt a „biztonsági jelentés” és a „védelmi terv” fülre kattintva is ugyanaz az angol nyelvű figyelmeztetés ugrik fel: „Tiltott. Nincs engedélye a forrás elérésére”. A városháza és a kormányhivatal esetében végül úgy jártunk eredménnyel, hogy beütöttük az akkugyár területének helyrajzi számát, amire végre felbukkant a keresett dokumentum – azt viszont kevésbé lehet elvárni az állampolgároktól, hogy ezt maguk kikeressék.

A több száz oldalas dokumentumtengerben – csak a biztonsági jelentés bő 370 oldal – legfeljebb a szakértők igazodnak el, laikusok biztosan nem. De az például kiderült, hogy a Hajdú-Bihar Vármegyei Kormányhivatal több témában, összesen 38 pontban utasította eddig hiánypótlásra az akkumulátorgyár építtetőit. Felszólította például őket, ismertessék számításokkal alátámasztva, hogy az akkumulátorgyártás hogyan érinti az üvegházhatású gázok megkötését, amire ők azt válaszolták, tevékenységük nem gyakorol ilyen hatást a beruházási területre és annak közvetlen környezetére. Szintén a hiánypótlásból derült ki, hogy évente 16 612 tonna szerves oldószert terveznek felhasználni az anyagok felületi kezelésére, és naponta 585 köbméter ipari hígítóvizet fogyasztanak el. Arra a kérdésre, hogy a klímaváltozással összefüggésben mely területeken lehet „érzékeny” a beruházás, azt válaszolták: a villámárvizek, árhullámok és belvizek gyakoribb kialakulása miatt lehet ilyen hatás, hiszen a heves, intenzív esőzések, a csapadék vagy a belvíz feltorlódása a burkolt felületeket károsíthatja, alámoshatja, ami az üzem leállásához is vezethet, illetve az aszály miatt gyakoribb erdőtüzek is magasabb kockázatot jelenthetnek. Hozzátették ugyanakkor, hogy a Miniszterelnökség által korábban közzétett Klímakockázati útmutató alapján a beruházási terület földrajzi elhelyezkedését (!) az elemzés során nem kell figyelembe venniük.

38 pontban utasította eddig hiánypótlásra az akkumulátorgyár építtetőit a Hajdú-Bihar Vármegyei Kormányhivatal

A debreceni városháza egyébként az EVE Power-beruházással kapcsolatos közleményében hangsúlyozta: a városban az ipari fejlesztéseknek a környezetvédelmi követelmények és az iparbiztonsági előírások teljes körű betartása mellett kell megvalósulniuk és működniük, s szavaik szerint ezt a célt szolgálja az önkormányzat és a kormányhivatal szoros együttműködése és a Környezeti Ellenőrző Rendszer kiépítése, amely jelenleg már kivitelezés alatt áll. Üdvözölték, hogy az EVE Power Hungary Kft. az üzemében tisztított szennyvizet kíván használni, valamint a vízfelhasználása optimalizálása érdekében az oltóvízigényét nem ivóvízből, hanem technológiai hígítóvízből kívánja biztosítani, védve ezáltal a felszín alatti vizeket.

FOTÓ: HUSZÁR DÁVID

A BMW debreceni üzemét kiszolgáló EVE Power a napokban nyújtotta be iparbiztonsági jelentését a város határában épülő akkumulátorüzeméről. Az állampolgárok ezúttal nem tehetik fel személyesen a kérdéseiket, csak online közmeghallgatást tartanak

Megerősítette a tárca: nincs beszerzési stop

ADATOK „A Magyar Honvédségnél nincs beszerzési stop!” – írta egymondatos válaszában a Honvédelmi Minisztérium lapunknak azután, hogy csütörtökön kiderült: az INC Ransom nevű hackercsoport feltörte a honvédelmi és rendvédelmi eszközbeszerzéseket bonyolító Védelmi Beszerzési Ügynökség (VBÜ) szerverét. A hackerek pénzt követelnek, és a jelek szerint érzékeny katonai adatokhoz is hozzájuthattak. Egyelőre csak képernyőmentéseket tettek közzé egyes dokumentumokról, ezek – írta a Magyar Hang – például a magyar haderő különböző képességeiről szólnak, de e-mailek, munkatársak nevei és hadászati beszerzések adatai is vannak. Az egyik közzétett iratban pedig utalás volt arra, hogy 2025-re beszerzési tilalmat rendeltek el a honvédségnél. A dolog azért tűnik kínosnak a kormány számára, mert folyamatosan az évek óta zajló haderőfejlesztésről kommunikálnak. A beszerzési tilalmat egy rövid válaszban Gulyás Gergely miniszter tagadta a kormányinfón, erre erősített rá most – szintén egy mondatban – a honvédelmi tárca.

FOTÓ: HUSZÁR DÁVID

Leopard 2-esek már érkeztek a honvédséghez. Kérdés, mit hoz a jövő?

A Védelmi Beszerzési Ügynökség szervereinek meghekkelése miatt a Demokratikus Koalíció a házbizottság összehívását kérte, és mint Vadai Ágnestől megtudtuk, péntek délután Kövér László házelnök még nem jelzett vissza, hogy összehívná emiatt a testületet. A képviselőnő feltette a kérdést: a kormány mióta tudott erről a betörésről, illetve miért nem tájékoztatta eddig erről a parlament Honvédelmi és Rendészeti Bizottságát vagy a Nemzetbiztonsági Bizottságot? Előbbi testület ülésének összehívását egyébként az ellenzéki tagok tegnapra kérték, hiába.

BATKA ZOLTÁN

„Próbálja lehúzni a mocsárba Magyar Pétert a Fidesz”

HARC A Tisza Párt elnökének sokkal több támogatója van annál, hogy Orbán Viktor magabiztosan azt gondolhassa, mindenképpen ő nyeri meg a tekintélyek közötti küzdelmet – állítja Somogyi Zoltán politikai elemző, szociológus.

Azóta, hogy Magyar Péter, a Tisza Párt elnöke kirobbantotta a „magyar Watergate-ügyet”, nem győzzük kapkodni a fejünket. Van itt minden: lehallgatás, zsarolás, feljelentés, titokban rögzített és a mesterséges intelligencia által manipulált felvételek. Képesek vagyunk szétszálazni, hogy ebből mennyi a megalapozott állítás, és mennyi a feltételezés?

Az a lényeges, hogy mi az, amit mi, választók elfogadunk hitelesnek. Elhisszük-e, hogy Magyar Pétert a környezete lehallgatta? Elhisszük, hiszen Magyar Péternél, úgy tűnik, belefér egymás lehallgatása. Elhisszük-e, hogy Magyar Péter lekicsinylő stílusban beszél akár a sajátjairól is? Hihetőnek tűnik. Elhisszük-e, hogy a Fidesz minden eszközzel le akarja járatni Magyar Pétert? Naná, az elmúlt hónapokban mást se láttunk. A valódi kérdés az, hogy a mostani helyzet milyen lehetőségeket rejt a Fidesz számára, és milyen veszélyek leselkednek Magyar Péterre. A Tisza Párt elnöke eddig folyamatosan napirenden tudta tartani azokat a témákat, amelyek az egekbe repítették: drágulás, infláció, rossz kórházi körülmények, rossz oktatás, rossz minőségű közszolgáltatások. Amíg ezeket tudta vinni napról napra, hónapról hónapra, addig nem fogtak rajta a támadások, inkább csak felerősítették a felé irányuló figyelmet. Most viszont az történik, hogy arról kell magyarázkodnia, milyen a viszonya a volt barátnőjével, milyen esetleges hazugságokat tartalmaznak a nyilvánosságra hozott hangfelvételek, és hasonlók. Ha hosszabb távon is így marad, akkor ez a Fidesz számára óriási siker lesz. Akkor megtalálták azt a fegyvert, amellyel el tudják téríteni Magyar Pétert attól, hogy arról beszéljen, amivel tovább erősödhet a Fidesszel szemben, és amivel kormányzásra esélyes szereplővé válhat.

Orbán Viktor és a Fidesz számára nem jelent semmiféle kockázatot a Magyar Péter ellen indított újabb hadjárat?

A kormány számára az jelenti a veszélyt, amilyen helyzetben a magyar gazdaság van. A különböző választásokat a Fidesz arra alapozva nyerte meg, hogy konjunktúra volt a gazdaságban. Túl is fűtötték a gazdaságot. Az infláció egyik oka az volt, hogy a 2022-es parlamenti választás előtt ezer milliárdos nagyságrendben osztogatták a pénzt. Ma nincs miből osztogatni. A Fidesz egyetlen dolgot tehet: lehallgatott mondataira alapozva megpróbálja ellehetetleníteni, lehúzni Magyar Pétert a mocsárba. Az ilyen típusú rezsimeknek nem az a fontos, hogy a saját igazságuk nyerjen egy másik igazsággal szemben, hanem az, hogy a másik igazságát levigyék olyan mélyre, ahol már nem tekinthető igazságnak. Senkinek ne legyen igazsága, és akkor a kormányon lévő tekintély megnyerheti a csatát a kihívóval, a másik tekintéllyel szemben. Orbán Viktor gondja az, hogy a vele szemben álló tekintélynek már nem egymillió, hanem kétmillió szavazója van. Magyar Péternek sokkal több támogatója van annál, hogy Orbán magabiztosan azt gondolhassa, mindenképpen ő nyeri meg a tekintélyek közötti küzdelmet.

2010 óta az idei az első év, amikor a kormány – Trump győzelméig – nem tudott politikai ügyeket kezdeményezni – mondja a politikai elemző

Szöveg:
CZENE GÁBOR

Fotó:
PAVEL BOGOLEPOV

Minden egyes nap, amikor Magyar Péter nem a gazdaság, így nem az emberek problémáival foglalkozik, elvesztegetett idő.

Ha bebizonyosodna, hogy Magyar Péterrel szemben kormányzati megrendelésre titkosszolgálatokat vetettek be, ráadásul még a mesterséges intelligencia sötét oldalát is felhasználták ellene, akkor talán nem túlzás azt állítani, hogy szintet lépett a lejáratós kampány. Új korszak kezdődhet a magyar politikában?

Szerintem nem. Megjegyzem: sok országban ennél kisebb ügyek is hatalmas botrányt kavartak volna, Magyarországon azonban az emberek máshogyan viszonyulnak a politikához, hozzászoktak az ilyesmihez. Nem értek egyet azzal, hogy szintet lépett a lejáratás. Elég csak felidézni az UD Zrt. ügyét, ami 2008-ban kezdődött, és egyik legfőbb elszenvedője Dávid Ibolya, az MDF elnöke volt, aki abban az időben már nem tartozott a Fidesz szövetségesei közé. Dávid Ibolya akkori tanácsadójaként mondhatom, hogy nincs új a nap alatt. Volt egy magán-titkosszolgálat, ahonnan kikerültek felvételek arról is, hogy a cég több mint száz közszereplőről rögzített adatokat, hamis bizonyítékokat gyártott stb. Az az ember, aki ennek a cégnek egyik alapítója és vezetője volt – a sajtó kiderítette róla, hogy a III/III-asként dolgozott a pártállamban – ma a Szuverenitásvédelmi Hivatalnak nevezett kormányzati propaganda- és lejáratós intézmény főkutatója. Hozhatok példát a közelmúltból is: ott van a Pegasus kémszoftver ügye. Miért gondolnám ezek után, hogy új korszak kezdődik a politikában?

Ha Magyar Péter tanácsadója lenne, mit javasolna neki?

Először is azt, hogy ne mindig mindenről ő nyilatkozzon. Elkelne mellé egy-két ember. Nehezen működik, hogy valaki egyszerre politikai vezető, problémákra fókuszáló politikus, és az a „negatív figura”, aki felvállalja a konfliktusokat. Ahogyan mondtam, maradnia kellene azon a vágányon, amelyen elindult, neki csak a gazdaságról és a közállapotokról lenne szabad beszélnie. Ha mindenre ő akar válaszolni, akkor abba bele fog bonyolódni.

Elképzelhető, hogy az egyre harsányabb csatazaj miatt ellenzéki szavazók nagy számban fognak elfordulni a politikától?

A Fidesz részéről ez a cél. Azt is el tudom képzelni, hogy egy békés, nyugodt, harmadik politikai erő képződik valamikor, akár a közeljövőben. Ennek még semmi jelét nem látom, de történt már ilyen. A rendszerváltás utáni években, miközben a két nagy párt, az MDF és az SZDSZ között a sárdobálás folyt, a teljesen megvert akkori MSZP politikusai elkezdtek higgadt hangon, szakmai érvekkel kommunikálni. Aztán 1994-ben a szocialista párt abszolút többséget szerzett a parlamentben.

Maradt terepe a tényszerű, szakmai politizálásnak?

A „szakmai politizálás” attól izgalmas, hogy valamilyen módon mindig a választók mindennapos problémáival foglalkozik. Tisztán szakmai politizálás nem létezik, de olyan van, hogy egy párt megpróbálja elmondani, mit tervez az inflációval, a vasúttal, az egészségüggyel. Vitézy Dávid példája azt mutatja, ha valaki szakpolitikusként jelenik meg és hitelesen képviseli az álláspontját, akkor odafigyelnek rá a választók. Magyar Péter jó ideig azt üzente a szavazóknak, hogy érzékeli a problémákat, ért hozzá, meg fogja oldani azokat. Most ez a pozíciója látszik meginogni.

A „harmadik erő” most csak fikció.

Mondok mást: itt vannak az osztrák és az amerikai választások, amelyek eredményét Orbánék – bár Ausztriában a Szabadságpárt végül a győzelme ellenére nem kerül kormányra – nagyon hosszú idő után külpolitikai sikerként ünnepelhették. Ennek lehet olyan értelmezése természetesen, hogy Orbán Viktor milyen jól választott partnereket.

NÉVJEGY

Somogyi Zoltán 1973-ban született Budapesten. A Berzsenyi Dániel Gimnáziumban érettségizett, az ELTE Szociológiai Intézet összehasonlító-történetszociológus szakirányán diplomázott, később az Egyesült Államokban szerzett Think Tank MBA felsőfokú képesítést. A Pécsi Tudományegyetem képzési keretében kommunikációtudományi doktori tanulmányokat folytatott, ott doktori abszolutóriumot szerzett. Jelenleg a Szegedi Tudományegyetem filozófia mesterképző szakának végzős hallgatója. 2001-ben Szabados Krisztiánnal megalapította a Political Capitalt. Egyebek között a Szabad Piac Alapítvány és az Újpest 1885 Szurkolói Klub alapítója, képzett harcművész.

Ha azonban a mintázatokat keressük, akkor azt is érdemes megvizsgálni, mi a közös ezekben a választásokban. Egyrészt az, hogy ellenzéki helyzetből jött a siker – tehát a választók a hivatalban lévő kormánnyal szemben voltak elégedetlenek –, másrészt pedig az, hogy mindkét választáson fontos téma volt a rossz állapotban lévő gazdaság. Ezzel újra csak azt akarom ismételni, hogy minden egyes nap, amikor Magyar Péter nem a gazdaság, így nem az emberek problémáival foglalkozik, elvesztegetett idő. (Az interjú elkészülte után Magyar Péter bejelentette, hogy országjárásra indul, ezúttal a gyermekvédelmi intézményeket látogatja meg – a szerk.)

Ön is úgy gondolja, hogy a korrupció ügyét el kell engedni?

Egyáltalán nem. Elemzők közül is sokan mondogatják, hogy a korrupció nem érdekli az embereket. Igaz, mindaddig kevésbé törődnek vele, amíg azt érzik, hogy a korrupt módon működtetett gazdaság mellett nekik is jobb kicsit az életük. De amikor azt látják, hogy nekik már nem is jobb, a korrupció viszont ugyanúgy burjánzik, duplázódik a harag. Az Orbán család gazdagodása, a Hatvanpusztán felépült birodalom sokáig nem volt fontos a választóknak. Hatvanpuszta mára mégis negatív szimbólummá vált.

A magyar társadalom nem jelentéktelen rétege erős vonzalmat érez az összeesküvés-elméletek iránt. A mai zavaros helyzetben virágzásnak indulhatnak a konteók?

Konteók mindig is voltak, a baj az, hogy csökken a tényellenőrzési lehetőségünk. Ha elénk kerül egy videó, ami teljesen életszerű, fogalmunk se lehet arról, hogy valójában mit látunk. Az emberek valószínűleg keresni fogják azokat a megbízható forrásokat, ahonnan tájékozódhatnak. Az újságírás visszaszerezheti azt a tekintélyes szerepet, amelyet a közösségi média térhódítása miatt részben elveszített.

Miközben a kormányhoz bekötött kutatók a Fidesz fölényét mérik, más intézetek sorra hozzák ki azokat a felméréseket, amelyek szerint a Tisza Párt már átvette a vezetést. Pánik van a Fideszben?

Abban a rendszerben, amit Orbánék kiépítettek, a Fidesz egymaga testesíti meg a nemzetet. Ebben nem állhat elő olyan szituáció, hogy egy másik párt népszerűbb legyen. A kormányzat két dolgot tett: az általa finanszírozott intézetekkel kimondatta, hogy még mindig a Fidesz támogatottsága messze a legnagyobb, másrészt felerősítette azt a propagandát, amellyel a többi közvélemény-kutatót próbálta hiteltelenníteni. Olyan szempontból nyilván pánik van a Fideszben, hogy 2010 óta az idei év volt az első, amikor a kormányzat – egészen Trump győzelméig – nem tudott politikai ügyeket kezdeményezni. Ez volt az első év, amikor a magyar politikában nem a Fidesz diktálta a tempót, szinte mindig csak futott az események után.

€/HUF 408,28 ↑ +0,4% | $/HUF 387,12 ↑ +0,15% | CHF/HUF 488,59 ↓ -0,13%

LAPSZÉL

Tovább növekszik a Lidl

FOTÓ: TÓTH ÁDÁM

Húsz éve van jelen Magyarországon a Lidl, s csak az elmúlt öt évben a társaság által közvetlenül befizetett adók összege a GDP egy százalékát tette ki, ami meghaladta a 970 milliárd forintot – mondta a cég tegnapi sajtótájékoztatóján Szlavikovics Zita, az igazgatóság elnöke. A bolthálózatnak jelenleg 210 üzlete van, a cél a 250 egység. A hálózatot négy logisztikai központ látja el, de 2026-ban adják át az ötödiket is Kiskunfélegyházán. A Lidl idén eléri az évi 180 millió vásárlót, visszaesés csupán a Covid alatti időszakban történt. A friss számok alapján a társaság piaci részesedése 20,4 százalék. A Lidl Magyarország utolsó teljes éves forgalma 2023-ban 1413 milliárd forint volt, amivel a hazai kiskereskedelmi szektor legnagyobb szereplője volt. A társaság már Magyarország 9. legnagyobb munkáltatója. Á. A.

A Gazprom végzett az OMV-val

Az orosz Gazprom arról tájékoztatta az osztrák OMV gázkereskedelmi cégét, hogy szombat reggel hat órától leállítja felé a gázszállítást. Mindez azt jelenti, hogy egy 56 éves szerződéses kapcsolat látszik megszakadni a két fél között. PORTFOLIO

A kormány kifizette a dolgozók bérét

FOTÓ: BERES MÁRTON

A Liberty Steel acélipari vállalat többszöri felszólításra sem tett eleget törvényi kötelezettségének, ezért a kormány Mészáros Lajosnak, a térség országgyűlési képviselőjének kérésére a bérgarancia-alapból kifizette a Dunaferr-cégcsoport dolgozóinak októberi bérét. Az érintett közel 3500 munkavállaló megkapta a fizetését, amelyre a kormányzat mintegy 2 milliárd forintot különített el – közölte a Nemzetgazdasági Minisztérium (NGM). MTI

RÉSZVÉNYEK

BUX		
77 771,12	↑	+0,01%
Mol		
2642 Ft	↓	-1,05%
MTelekom		
1188 Ft	↓	-1,16%
OTP		
21 000 Ft	↑	+0,96%
Richter		
10 700 Ft	↓	-0,47%

Brüsszel nem hiszékeny

VÁRAKOZÁS Az Európai Bizottság az őszi gazdasági előrejelzésében korántsem olyan optimista Magyarországot illetően, mint a kormány.

HALMAI KATALIN
BRÜSSZEL

A magyar GDP idén várhatóan 0,6 százalékkal bővül, olvasható a bizottsági előrejelzésben, amely szerint a fogyasztás ugyan folyamatosan nő, de a beruházások továbbra is lassúak az állami invesztíciók elhalasztása és az üzleti hangulat romlása miatt. Magyarország kereskedelmi partnereinek visszafogott kereslete, különösen a gépek és szállítóeszközök iránt, szintén hátráltatta az exportot.

A kormány eredetileg négyszázalékos gazdasági növekedéssel számolt 2024-re, de jelenleg 0,8 százalék a prognózisuk. A jövő évi növekedés kérdésben már jóval nagyobb a különbség: a magyar kormány a költségvetést 3,4 százalékos növekedésre tervezte, ezzel szemben a brüsszeli előrejelzés szerint a GDP 2025-ben csak 1,8 százalékkal, 2026-ban pedig 3,1 százalékkal nő. A fogyasztás várhatóan továbbra is a növekedés motorja marad az erős reáljövedelem-emelkedésnek köszönhetően. Bár a növekvő kereslet az előrejelzések szerint ösztönözni fogja a beruházásokat, a bizonytalanságok – különösen az autóipari kilátások – várhatóan rontják azt. A prognózis szerint az export a javuló kereslet és a feldolgozóiparban megvalósuló nagyszabású közvetlen külföldi beruházások hatására fokozatosan nőni fog. A belföldi kereslet előre jelzett élénkülése azonban 2025-ben várhatóan fellendíti az importot, és csökkenti a folyó fizetési mérleg többletét.

Az Európai Bizottság úgy véli, hogy a kilátásokat érintő kockázatok közé tartozik az elhúzódóan gyenge kereslet az autók iránt – ez lehet a magyarázata a lényegesen alacsonyabb GDP-előrejelzésnek – és a kereskedelmi feltételek romlása, ami az előrejelzési időszak alatt a növekedést és a folyó fizetési mérleg egyenlegét is terhelheti. Ugyanakkor az expanzív költségvetési politikák és a folyamatos bérnyomás fenntarthatja az inflációs nyomást, és gyengítheti a versenyképességet. A munkanélküliségi ráta 4,5 százalékra nőtt 2024 második negyedévében. A gazdasági fellendülés várhatóan növeli a munkaerő-keresletet, és a munkanélküliségi ráta az előrejelzési időszakban várhatóan csökkenni fog. Miközben a munkaerőpiac szűkül, a nominális bérnövekedés 2025-ben és 2026-ban a korábbi minimálbér-emelések hatásának elhalványulásával mérséklődik.

Az alapinfláció a 2023. évi 17 százalékról 2024 szeptemberére 3 százalékra csökken, mert enyhül a korábbi energia- és élelmiszerár-emelkedések és az ellátási lánc problémáinak a hatása. Az energia és élelmiszerek nélküli infláció azonban ugyanebben az időszakban továbbra is magas, 5,6 százalékos marad. Az egyes szolgáltatások árképzését befolyásoló magas infláció, az erőteljes bérnövekedés, a növekvő fogyasztói kereslet és a valuta leértékelődése 2024-ben is táplálta a belföldi árnyomást. Az alapinfláció fokozatosan lassulni fog, összhangban az alacsonyabb nyersanyagárakkal és a bérekkel.

A költségvetési hiány az előrejelzések szerint a 2023-as GDP 6,7 százalékáról 2024-ben a GDP 5,4 százalékára csökken, miközben a kormány 4,5 százalékot szeretne elérni – vagyis a Brüsszel szerint nem tartható az idei megemelt hiánycél sem. Ennek hátterében az áll, hogy a közműszolgáltatók alacsonyabb támogatást kaptak a szabályozott energiaárakból származó veszteségeik fedezésére, az állam elhalasztott beruházásokat, és az adóbevételek valamelyest növekedtek. A deficit az előrejelzések szerint 2025-ben a GDP 4,6 százalékára, 2026-ban pedig 4,1 százalékára csökken. A kormány ezzel szemben 2025-re 3,7 százalékos deficittel számol – vagyis a Bizottság elemzői szerint nem tartható a jövő évi hiánycél sem.

A költségvetési prognózist bizonytalanságok övezik, amelyek a középtávon visszafogott növekedési kilátásokból, valamint a kormány 2024. végi és 2025-ös kiadási döntéseiből erednek. Az előrejelzés nem tartalmazza teljes mértékben a 2025-ös költségvetési évre bejelentett adóintézkedéseket, mivel a jelentés elkészültéig azokról nem állt rendelkezésre elegendő részlet. Az Európai Bizottság szerint a GDP-arányos adósságráta 2024-ben a magas költségvetési hiány és a budapesti repülőtér megvásárlásának finanszírozása miatt eléri a GDP 74,5 százalékát, és 2025-ben is azon a szinten marad. Ezt követően 2026-ban 73,8 százalékra csökken.

FOTÓ: CCE/JENNIFER JACQUEMART

Az Európai Bizottság különösen az autók iránti gyenge kereslet miatt vár kisebb növekedést Magyarországon

A költségvetési prognózist bizonytalanságok övezik.

Mol körüli EU-bajok

ELJÁRÁS Az Európai Bizottság csütörtökön úgynevezett felszólító levél formájában kötelezettségszegési eljárást indított Magyarországgal szemben hulladékipari hiányosságok kapcsán. Egy megújuló energiás ügyben pedig, más tagállamok mellett az Orbán-kabinet úgynevezett kiegészítő indoklással ellátott véleményt kapott. Ez utóbbi a kötelezettségszegési eljárások előrehaladottabb szakasza.

Az Európai Bizottság részint az úgynevezett hulladékos keretirányelv 2020-as magyarországi törvénybe foglalását kifogásolja. Szerintük így nem tudható pontosan, mely feldolgozottsági szakaszban minősül át nálunk a szemét újból termékké vagy nyersanyaggá. Emellett az újrahasznosítható csomagolások után a gyártókra vagy a forgalmazókra kirótt úgynevezett „kiterjesztett gyártói felelősségi" (EPR-) díj felhasználását sem tartják elég átláthatónak, és az otthoni komposztálás ösztönzését is hiányolják. Egy másik, úgynevezett hulladéklerakási irányelv érvényesítése kapcsán pedig a hasznosításra már szétválogatott hulladék lerakásának egyértelmű tilalmát igénylik.

FOTÓ: NÉPSZAVA

Az összes hulladékos eljárás a Mol érdekkörét érinti

E két ügyben az Európai Bizottság felszólító levelet küld Magyarországnak. A reakcióra két hónapot kapunk. Ha a válasz a testületet nem nyugtatja meg, úgy „indoklással ellátott véleményt" fogalmaznak meg. Ha ezzel sem járnak eredménnyel, úgy igényüket az Európai Unió Bírósága előtt igyekeznek érvényesíteni.

A megújuló energiás, előrehaladottabb ügyben a testület már 2021 júliusában felszólító levelet küldött, egyébként mellettünk az íreknek, a spanyoloknak és a franciáknak is. Jelenleg mind a négy állam egy harmadik körös, „kiegészítő indoklással ellátott véleményt" kapott. Itt a Bizottság elsősorban a bioüzemanyagok összetételére és a származási bizonyítványokra vonatkozó szabályozás hiányosságait kifogásolja.

Az összes ügy a Mol érdekkörét érinti. A hazai hulladékipart egy 2022-ben megnyert, tavaly elindult 35 éves koncesszió keretében ugyanis a Mol-tulajdonú Mohu irányítja, a bioüzemanyagokra vonatkozó szabályok pedig a Molt, Magyarország egyetlen olajfinomítójának üzemeltetőjeként, alapvetően érintik. Ennek megfelelően a hulladékos és a bioüzemanyagos hiányosságok is szolgálhatják a Mol érdekeit – fogalmazott egy forrásunk. A Mohu számára alapvető megtérülési kérdés ugyanis, hogy az előkezelt hulladékokat saját hatáskörben minősítheti-e már át értékes alapanyaggá, de ide sorolható az adóként beszedett, hozzá befolyó EPR-bevételek átláthatósági szintje és az üzemanyagok bioarány-növeléséhez szükséges beruházások ütemezése is. Bár a szakértő szerint az Orbán-kormány bizonyára nem véletlenül áll ellen eme uniós igényeknek, egy másik forrásunk úgy vélte, hogy a hulladékos kérdésekre éppenséggel a koncesszió és a Mohu hoz megoldást. Tény, hogy az otthoni komposztálásra a cég néhány fővárosi kerületben indított egy, egyelőre igen ellentmondásos tapasztalatú tesztprogramot.

MARNITZ ISTVÁN

A kormány általában rendezi a helyzetet

Bár a közhiedelem szerint az Orbán-kormány nem különösebben riad meg e brüsszeli fenyegetésektől, a tapasztalatok szerint minden húsz, Magyarország ellen indított uniós kötelezettségszegési eljárásból csak egy jut el az európai bíróságra. A panaszok túlnyomó hányadát tehát a kabinet az eljárás közben, az EU megelégedésére, rendezi.

Diplomácia, elhallgatásokkal

NYELVTÖRVÉNY Juraj Blanár külügyminiszter is azt állította Budapesten, a módosítás nem okoz hátrányt a szlovákiai magyaroknak. Robert Fico kormányfő ötlete viszont elérhetetlenné tenné számukra a parlamenti képviseletet.

GÁL MÁRIA

Rég nem volt ilyen diplomáciai nagyüzem a magyar–szlovák államközi kapcsolatokban, a héten három magas szintű találkozó is zajlott. Hétfőn Szijjártó Péter külügyminiszter tárgyalt Pozsonyban Peter Žiga megbízott házelnökkel, csütörtökön Budapesten fogadta szlovák kollégáját Juraj Blanárt, pénteken pedig Sulyok Tamás államfő és Kövér László házelnök fogadta Žigát.

Bár mindannyian hangsúlyozták, hogy soha nem volt ilyen jó a kétoldalú viszony, a hurráoptimizmusra sötét árnyat vetett az új államnyelvtörvény tervezete. A szlovákiai magyar anyanyelvhasználatot drasztikusan korlátozó tervezeten túl, egy újabb veszély is leselkedik az ottani magyar kisebbségre, amelyről viszont nyilvánosan csak újságírói kérdésre esett szó, nem tudni, egyáltalán terítékre került-e a kérdés a kétoldalú megbeszéléseken.

Robert Fico miniszterelnök a múlt héten azzal az ötlettel rukkolt elő, hogy túl sok párt van a szlovákiai politikában, korlátozni kellene a számukat. Mivel a negyedik Fico-kormány fennállásának több mint egy éve alatt eddig minden felvetése megvalósult – a korrupcióellenes fellépések lenullázása, pártja, a Smer politikusait és holdudvarát érintő korrupciógyanús ügyek és bűnvádi eljárások megszüntetése a Btk. módosítása és a Különleges Ügyészség felszámolása révén, a közmédia „átalakítása” – félő, hogy a választási rendszer reformjára is talál megoldást. Juraj Blanár külügyminiszter Budapesten újságírói kérdésre azt válaszolta, hogy egy ilyen módosításra kizárólag alkotmányos többség mellett kerülhet sor, amivel a jelenlegi koalíció nem rendelkezik, így szerinte nem kerül napirendre a kérdés.

Hogy miért fontos ez magyar nemzetpolitikai szempontból? Fico szerint a parlamenti küszöböt 7 százalékra, az induláshoz szükséges jelenlegi 17 ezer eurós letétet pedig 500 ezerre kellene emelni. Utóbbi ellehetetlenítené a kispártoknak már az indulását is, hiszen a kauciót csak a 3 százalékot elérő pártok kapják vissza, a bejutási küszöb megemelése pedig elérhetetlenné tenné a parlamenti képviseletet a szlovákiai magyarok számára. Ez azt is jelenti, hogy miközben állítólag soha nem látott magasságokban virágzik az államközi kapcsolat, Fico és Orbán Viktor nemzeti szuverenista kormányai között, a szlovákiai magyar közösséget létében fenyegető intézkedések körvonalazódnak.

FOTÓ: MTI/MÁTHÉ ZOLTÁN

Szijjártó Péter számára szlovák kollégája, Juraj Blanár szavai is garanciát jelentenek

GARANCIÁK

GUBÍK LÁSZLÓ

A Magyar Szövetség elnöke szerint nem lehet, hogy 35 évvel a rendszerváltás után bárki a szlovákiai magyarok kárára játszadozzon

Blanár külügyminiszter, akit akár csak a házelnököt, kedves barátjának nevezett Szijjártó, Budapesten a nyelvtörvényt firtató kérdésekre azt válaszolta, valakik éket akarnak verni a kétoldalú kapcsolatokba, a nyelvtörvény módosítása nem fogja hátrányosan érinteni a magyarokat. Szijjártó számára Blanár szavai is garanciát jelentenek. Leszögezte: mióta ezzel a kormánnyal működnek együtt, nem kellett csalódniuk az adott szóban. A magyar felet megnyugvással tölti el, hogy „a szlovák politika legfelsőbb szintű vezetői világossá tették, a kisebbségi nyelvhasználat terén nem kívánják korlátozni a jogokat”.

Mivel egyelőre egy felvetésről van szó, a szlovákiai Magyar Szövetség nem foglalt állást Fico választásireform-javaslataira. A nyelvtörvény szigorítása kapcsán azonban többször hangot adtak aggodalmuknak.

> Mivel egyelőre egy felvetésről van szó, a szlovákiai Magyar Szövetség nem foglalt állást Fico választásireform-javaslataira.

A Szövetség új elnöke, Gubík László a Népszava megkeresésére elmondta: álláspontja szerint „az államnyelvtörvényt nem szigorítani kéne, hanem ideális esetben helye sem lenne a jogrendben. Az államnyelv védelme helyett a nemzeti kisebbségek nyelvét a gyakorlatban is egyenrangúvá kell tenni a szlovákkal.”

Gubík szerint mindent megtesznek, hogy ezt a jogszabályt ne fogadja el a parlament. Mint mondta, parlamenten kívüli pártként is be tudnak majd lépni a jogalkotási folyamatba, ha a Szlovák Nemzeti Párt jelöltje által irányított kultuszminisztérium nem lép vissza, és a következő hetekben a módosítását tárcaközi egyeztetésre bocsátja. Ezt meg is lépjük, szögezte le a pártelnök. „Addig is kötelességünk hallatni szavunkat még akkor is, ha egy munkaváltozatról beszélünk, hiszen nem engedhetjük, hogy 35 évvel a rendszerváltás után bárki is az itt élő magyarok kárára játszadozzon. Ha ebből végső soron nem lesz semmi, akkor kijelenthető, hogy a történet józan megközelítés felé terelése a mi ellenállásunkkal kezdődött.”

Arra a kérdésünkre, hogy a Szövetségnek Szijjártó Péterhez hasonlóan elegendő garanciát jelentenek-e Peter Žiga házelnök szavai, Gubík úgy vélekedett: „Korábban Šimovičová miniszter asszony és a kormánykoalíció több tagja is úgy nyilatkozott, hogy a tervezett törvénymódosítás nem szűkíti a magyarok nyelvhasználati jogait, ám a munkaváltozatból ennek szöges ellentétét olvashattuk ki. Számunkra az lenne az igazi biztosíték, ha az egész jogalkotási folyamat transzparens lenne, és az előkészítés folyamatába az érintetteket is bevonnák. Csak így küszöbölhetők ki a visszásságok.” Hozzátette: a legésszerűbb pedig az lenne, ha mindhárom kormánypárt ragaszkodna a kormányprogramban foglaltakhoz, amiben a nyelvtörvény szigorítása nem szerepel.

Meloni emelkedő csillaga

RÓMA Az olasz kormányfő a brüszszeli politika egyik legbefolyásosabb szereplőjévé válhat, hiszen ő lehet a kapocs Donald Trump és az Európai Unió között. Ebben komoly segítségére lehet az öntörvényű és több tekintetben veszélyes Elon Musk.

Ha Orbán Viktor azt remélte, hogy ő lesz majd az összekötő az Európai Unió és a megválasztott amerikai elnök, Donald Trump között, mind nagyobb a valószínűsége annak, hogy csalódnia kell. S nem csak azért, mert nem élvezi az uniós partnerek bizalmát, ami azért nem jelentéktelen szempont egy ilyen pozíció betöltéséhez. Egyre inkább az körvonalazódik, hogy Giorgia Meloni lesz az EU előretolt washingtoni bástyája, neki kellene puhítgatnia Trumpot, például azzal kapcsolatban, hogy ne vezessen be védővámokat az európai termékekkel szemben. Meloninak e tekintetben komoly segítségére lehet Elon Musk, akivel már-már bensőséges viszonyt ápol. Az olasz miniszterelnök rendszeresen a Whatsapp csetalkalmazáson kommunikál a kormányzati hatékonyságért felelős minisztérium leendő vezetőjével.

Meloni és a világ leggazdagabb embere között már jóval az amerikai elnökválasztás előtt megvolt a kémia. Musk többször is meglátogatta őt hivatalában. A Meloni által szervezett, szélsőjobbos Atreju fesztiválnak tavaly sztárvendége volt a Tesla-vezér, aki felszólította az olaszokat, vállaljanak több gyermeket.

Egy ízben New Yorkban együtt vacsoráztak, s láthatóan olyan jól érezték magukat, hogy Musknak tisztáznia kellett: nem randevúról volt szó. Azt azért hozzátette, az olasz kormányfő „kívül-belül is gyönyörű”. Közös barátságukat egy valóságos szelfigyűjtemény dokumentálja.

A különleges kapcsolatnak azonban máris vannak árnyoldalai, s alighanem még lesznek is. Miután hétfőn a római bírák ismét úgy döntöttek, le kell állítani a menekültek áthelyezését az albániai menekülttáborba, amely Meloni migránspolitikájának egyik legfontosabb eleme, Musk az X-en azt írta: „a római bíráknak menniük kell”, ami nyilvánvaló beavatkozás Itália belügyeibe. S különösen ba-

FORRÁS: GIORGIA MELONI FACEBOOK-OLDALA

Meloni már-már bensőséges viszonyt ápol Elon Muskkal a kormányzati hatékonyságért felelős tárca leendő vezetőjével

rátságtalan lépés egy leendő amerikai miniszter részéről. Annál is inkább, mert az olasz bírák csak az uniós jognak megfelelően döntöttek, s a migránsok ennek alapján Olaszországban jogosultak menekültügyi eljárásra. Ez nem is változhat az Európai Bíróság döntéséig, ami a jövő év elején várható. Musk azonban ügyet sem vet ilyen apró-cseprő jogi részletekre, korábban sem rejtette véka alá, mennyire nem kedveli a bírákat.

Sergio Mattarella olasz köztársasági elnök azonban nem hagyta szó nélkül Musk kijelentését. „Mindenkinek tiszteletben kell tartania Olaszország szuverenitását. Ez különösen igaz azokra, akik arra készülnek, hogy fontos szerepet vállaljanak egy barátságos és szövetséges ország kormányában” – fogalmazott a 83 esztendős elnök, aki rendkívüli népszerűségnek örvend hazájában.

Az olaszok amúgy sem kedvelik, ha kívülről beleszólnak az ország ügyeibe, így az egész ügy emiatt is kínos Meloni számára. A kormányfő ezért igyekezett a békéltető szerepében fellépni.

Matteo Salvini, a jobboldali populista Liga elnöke, olasz kormányfőhelyettes viszont, aki ellen szintén eljárás folyik amiatt, mert még belügyminiszterként nem engedett kikötni egy éhező-szomjazó menekülteket szállító hajót, nem meglepő módon üdvözölte Musk kijelentéseit. Az olasz bírák szövetségének elnöke, Giuseppe Santalucia ezzel szemben felszólította a kormányt, „tegye helyre” az amerikai mágnást, hiszen Musknak „nagy befolyása lesz az új amerikai kormányra”.

> Az olaszok amúgy sem kedvelik, ha kívülről beleszólnak az ország ügyeibe, így az egész ügy emiatt is kínos Meloni számára.

„Elon Musk azért olyan félelmetes, mert 300 milliárd dolláros vagyonával kiszámíthatatlan ember” – fejtette ki Andrea Stroppa, a mágnás olaszországi kapcsolattartója az Il Giornale című lapnak adott interjúban. „Ha valamit meg akar tenni, senki sem állítja meg” – folytatta. Szerinte Olaszországnak most arra kell koncentrálnia, hogy csökkentse a bürokráciát, fel kell gyorsítania a reformokat.

RÓNAY TAMÁS

FORRÁS: X

A tüntetők betörtek a parlamentbe, ahol a beruházási megállapodás ratifikálására készültek

Zavargások Abháziában

SZUHUMI Tüntetők megrohamozták tegnap az abháziai parlamentet, arra kényszerítve a kormányt, hogy vonja vissza azt az Oroszországgal kötött beruházási megállapodást, amely szerintük károsítaná a környezetet a természeti szépségéről és strandjairól ismert, 240 ezer lakosú köztársaságban. A 2008-as orosz–grúz háború nyomán Moszkva által önálló államként elismert szakadár grúziai régióban a megállapodás alapján lakóparkok épülnének. Az orosz hírügynökségek videófelvételein látszik, ahogy a zavargás résztvevői betörnek a parlamentbe, ahol a törvényhozók a szerződés ratifikálására készültek.

A zavargások miatt az abház elnök bejelentette, le kívánja állítani a szerződést, „hogy stabilizálják a helyzetet a köztársaságban". A rendőrség előzőleg könnygázt vetett be a parlamenti épületegyüttes területére bezúduló tüntetők ellen. Moszkva „aggodalmát" fejezte ki, és felszólította az oroszokat, hogy ne utazzanak Abháziába, az ott élők pedig fontolják meg a távozásukat. Marija Zaharova külügyminisztériumi szóvivő a konfliktus szándékos szításával vádolta az abháziai ellenzéket. A tüntetők a hét elején utakat és hidakat zártak el Abháziában, miután a hatóságok rövid időre őrizetbe vették a megállapodást ellenző aktivistákat. HARSÁNYI GYÖRGY

Scholz felhívta Putyint

FOTÓ: PROFIMEDIA

Az ukrán elnök megpróbálta lebeszélni a kancellárt szándékáról

BERLIN Olaf Scholz tegnap felhívta telefonon Vlagyimir Putyint, közel két év után először – adta hírül a német kormány. A közlés szerint a kancellár elítélte az Ukrajna ellen zajló agressziót, s felszólította az orosz elnököt, „vessen véget ennek, vonja ki csapatait", és kezdjen tárgyalásokat Ukrajnával „az igazságos és tartós béke megteremtése érdekében". Közölte, „Németország megingathatatlanul támogatja Ukrajnát (...), amíg csak szükséges".

A Kreml jelentése szerint Putyin változatlannak nevezte álláspontját, emellett Németországot a kétoldalú kapcsolatok „példátlan leértékelésével" vádolta. Azt állította, országa soha nem utasította el a tárgyalásokat, ám azokat „az új területi realitások alapján" kell lefolytatni. Scholz előtte és utána is beszélt az ukrán elnökkel. Egy névtelen forrás Zelenszkij környezetéből a Reutersnek elmondta, hogy Zelenszkij megpróbálta lebeszélni Scholzot, mondván, hogy hívása csak lehetőséget kínál Moszkva propagandájának. NÉPSZAVA

Washington lebontói

ZAVARKELTÉS Donald Trump megválasztott elnök új kabinetjének kinevezettjeivel szándékosan szembemegy a szövetségi intézményekben elfogadott status quóval.

MOSOLYGÓ MIKLÓS

Örömmel jelentette be Robert F. Kennedy Jr. kinevezését az amerikai egészségügyi minisztérium élére a megválasztott republikánus elnök a saját tulajdonú Truth Social közösségi platformján. Közleményében Donald Trump azt hangoztatta, hogy az amerikai élelmiszer- és gyógyszergyártók eddig megtévesztették és félrevezették a nyilvánosságot. A Kennedy által vezetett egészségügyi tárca megvédi majd az állampolgárokat az ártalmas kemikáliáktól, szennyező anyagoktól, gyógyszeripari termékektől és addiktív élelmiszerektől. Visszaállítja az amerikai egészségügyi intézmények „arany sztenderdjét" és átláthatóságát, hogy véget vessen a társadalmat sújtó, járványszerűen terjedő krónikus megbetegedéseknek, és újra egészségessé tegye Amerikát. Kennedy lelkesen válaszolt az őt jelölő Trumpnak az X közösségi média felületén, és ígéretet tett arra, hogy megszabadítja az egészségügy intézményeit a vállalatok fojtogató befolyásától, így alkalmasak lesznek arra, hogy az amerikai újra a föld legegészségesebb népe legyen. Eddig a laudáció és az ambiciózus tervek ismertetése.

„Bobby" Kennedy Jr. jelölése az USA egészségügyi szakembereiből éppen az ellentétes reakciót váltotta ki, nagyrészt a Covid–19-járvány idején hangoztatott összeesküvés-elméletei miatt, amelyek jelentősen rombolták a lakosság bizalmát a vakcinák használatát illetően. A közegészségügy helyzetének javításáért küzdő nonprofit szervezet, a Robert Wood Johnson Foundation jelenlegi s a szövetségi járványügyi hivatal, a CDC volt vezetője, Dr. Richard E. Brasser hangsúlyozta, hogy „Kennedy komoly kockázatot jelent a nemzeti egészségügyre, és nem hozhat olyasvalaki megoldást egy problémára, amelynek okozója is egyben".

Kennedy korábban olyan, mára megcáfolt összeesküvés-elméletet népszerűsített, miszerint a csecsemőknek beadott oltások autizmust okoznak, emellett támadta a CDC azon intézkedését is, hogy fluoridot adagol az ivóvízhez a fogbetegségek megelőzése érdekében.

Egy másik excentrikus jelölt a formálódó új Trump-adminisztrációban a világ leggazdagabb embere, a X közösségi média platform mellett az elektromosautó-forradalmat berúgó Tesla, az űripart a magánszektorba vonó SpaceX és az ukrán hadsereg számára ingyenes online kommunikációt biztosító Starlink tulajdonosa, Elon Musk. A CNN mar-a-lagói tudósítói szerint Trump egy lépést sem tesz Musk nélkül, aki mindenhová elkíséri őt. A következő Trump-adminisztrációt a tervek szerint Musk és Vivek Ramaswamy biotechnológiai befektető kívülről segítené. A Doge (Department of Government Efficiency) rövidítésű szervezet célja nem kevesebb lesz, mint a szövetségi intézmények évi 6,3 ezer milliárd dolláros költségvetésének „áramvonalasítása" és hatékonyabbá tétele lesz.

Ez a trumpista republikánusok által kiátkozott washingtoni „deep state", az USA felemelkedését letörő és elnöki ciklusoktól függetlenül működő állami bürokrácia. A nagy szavakhoz szokott Donald Trump a feladat léptékét a Manhattan projekthez hasonlította. Muskkal kialakult szoros szövetsége nem csupán az emberi szimpátián alapul: a korlátlan szólásszabadságot hirdető X platform jelentős felületet biztosított a túlzásokat, félinformációkat és szimpla hazugságokat is terjesztő Trump-kampány számára. Musk a személyes vagyonával is beszállt a kampányba: az általa létrehozott America PAC kampányfinanszírozó szervezetbe a becslések szerint 200 millió dollárt öntött, és a legfontosabb billegő államban személyesen is kampányolt Trump megválasztása érdekében.

A legfőbb ügyésznek jelölt Matt Gaetz floridai képviselőről a harcos lojalitása mellett azt érdemes tudni, hogy a Republikánus Párton belül is sokakkal összerúgta a port: például az általa képviselt radikális Freedom Caucus frakció buktatta meg az előző republikánus házelnököt, Kevin McCarthyt is. A képviselő ellen korábban szövetségi nyomozás indult kiskorúak sérelmére folytatott lánykereskedelem ügyében, a képviselőház etikai bizottsága pedig a napokban megjelenő jelentésében foglal majd állást arról, hogy Gaetznek volt-e szexuális kapcsolata kiskorú személlyel. Gaetz korábban sem kerületi, sem állami szinten nem töltött be ügyészi pozíciót. A legfőbb feladata a kommentárok szerint az lehet majd, hogy megszüntesse az igazságügyi minisztérium két, Donald Trump ellen folyamatban lévő eljárását.

Tulsi Gabbard, a korábban demokrata színekben politizáló egykori hawaii képviselőnő és iraki veterán irányítja majd az Egyesült Államok 18 különböző szervezetből álló hírszerzését. Gabbardnak nincs szakmai tapasztalata a hírszerzés területén, korábban pedig felháborodást váltott ki a nyilatkozata, amelyben relativizálta Bassár el-Aszad szíriai elnök politikai felelősségét az országot sújtó polgárháborút illetően.

FOTÓ: AFP/CHRISTIAN MONTERROSA

Robert F. Kennedy Jr. korábban olyan összeesküvés-elméletet népszerűsített, miszerint a csecsemőknek beadott oltások autizmus okoznak

> Trump szerint Robert F. Kennedy Jr. visszaállítja majd az amerikai egészségügyi intézmények „arany sztenderdjét", hogy véget vessen a társadalmat sújtó, krónikus megbetegedéseknek, és újra egészségessé tegye Amerikát.

Bojkottálja a Guardian Elon Musk toxikusnak tartott X-ét

Katherine Viner, a brit The Guardian főszerkesztője a héten a lapban és előfizetőkhöz intézett külön e-mailben is bejelentette, hogy többé nem töltenek fel tartalmi posztokat az X közösségi csatornára. „Az a véleményünk, hogy elérhetőségünket az X-en mára ellensúlyozzák az ezzel járó negatívumok, ezért forrásainkat jobban tudjuk hasznosítani, ha másutt hívjuk fel a figyelmet anyagainkra." Viner hozzáfűzi: az amerikai választási kampány csak aláhúzta korábbi érzéseiket, hogy az X toxikus platform, tulajdonosa, Elon Musk pedig a politikai színtér formálására használja ki a csatorna befolyását.

Az új hatékonysági cár azonnal „jelentéktelennek" minősítette a lapot. A Guardian újságíróinak egy része olyan súlyos megrázkódtatásként élte meg Donald Trump elnökké választását, hogy a főszerkesztő ingyenes pszichológiai ellátást ajánlott fel nekik. Az Egyesült Királyságban 105 ezer példányban megjelenő, a lap online fórumán rendszeresen 11 millió érdeklődő által követett, amerikai platformokon havonta 41 millió olvasó által megkeresett befolyásos baloldali napilap a szigetország első médiuma, amely hivatalosan is eltávolodott az X-től. Ez nem meglepetés azután, hogy a nyári zavargások idején Elon Musk, az új kormányfő – Sir Keir Starmer felháborodását kiváltva – kijelentette, a szigetország a bevándorlási hullám következményeként „polgárháború" elé néz.

R. HAHN VERONIKA, LONDON

Gyönyörű barátság kezdete

HARSÁNYI GYÖRGY

Minden arrafelé tendált az elmúlt évben, hogy Donald Trump visszatérése a Fehér Házba megpecsételheti Ukrajna sorsát az Oroszországgal vívott háborúban, az amerikai segélyek megkurtítását és Washington figyelmének más térségek felé fordulását hozva magával. Erre vallott az Ukrajnának szánt új támogatások fél éven át tartó republikánus halogatása, de a volt elnök kampányban hangoztatott állítása is, hogy ha megválasztják, 24 óra alatt lezárja az ukrajnai háborút.

A mikéntre Trump nem sok szót fecsérelt, így nőttön nőtt az aggodalom, hogy egy rövid úton kikényszerített tűzszünet a harctéren gyorsuló ütemben előrenyomuló Oroszországnak kedvezne, ami a putyini rezsimet az Európa biztonságát fenyegető háború későbbi folytatására bátoríthatja. Mindez híresen nem zavarta miniszterelnökünket abban, hogy Moszkva felé hajló „békemisszióval" lovagolja meg a harcostársának tartott republikánus elnökjelölt kampányát, s megválasztására várva tovább akadályozza az Ukrajnának szánt segélyek uniós elfogadását.

Kijev és európai szövetségesei tavasz óta „Trump-biztos" megoldásként kétoldalú védelmi megállapodások sorát írták alá. Az ukrán vezetés New Yorkban Trumpnak is bemutatott „győzelmi terve" azonban nem aratott sikert szövetségeseinél, talán a fő biztonsági garanciaként áhított NATO-csatlakozás sürgetése miatt. Volodimir Zelenszkij kormánya látszólag csak a demokrata jelölt, Kamala Harris befutásától remélhette a Biden-kormány rendre későn érkező, de bőkezű segélyeinek folytatását. Ám egy merész váltással mégis úgy döntött, hogy Trump győzelme új lehetőségeket is kínál Ukrajna számára.

A Financial Times értesülése szerint a győzelmi terv ugyanis két olyan pontot is tartalmazott, amely felkeltette Trump érdeklődését: az Európában állomásozó amerikai csapatok egy részének ukrán erőkkel való felváltását a háború után, valamint Ukrajna kritikus természeti erőforrásainak megosztását a nyugati partnerekkel. Innentől fogva különösen érthetőnek tűnik, hogy Zelenszkij az elsők közt gratulált Trump győzelméhez. Nagyra értékelte a győztes elkötelezettségét „az erő révén megvalósítható béke" politikája mellett, miközben Brüsszelben a szélsőséges nézeteiről ismert Trump újbóli hatalomra kerülése teljes joggal kétségek közé taszította Európa vezetőit.

A megválasztott elnök talán maga sem tudja még, hogyan fogja tárgyalóasztalhoz ültetni Moszkvát és Kijevet. (Az orosz vezetés, harctéri fölényének tudatában érthetően máris úgy beszél, mint aki diktálhatja a háború lezárásának feltételeit.) Leendő külügyminisztere, Marco Rubio és nemzetbiztonsági tanácsadója, Mike Waltz személye mindenesetre sokak szerint elkötelezett Kína-, Oroszország- és Irán-ellenes politikát vetít előre. Mindezek alapján jó esély van rá, hogy az országát odahaza gyökerestül felforgatni készülő Trump belássa, az USA-nak érdekében áll megerősíteni Ukrajnát és az Európával való biztonsági együttműködést. A Kijev támogatásának leállításával számoló Orbán Viktor arcáról pedig könnyen lefagyhat a mosoly.

MOSOLYGÓ MIKLÓS

Szamárrá változott fiúk

Bevallom, tévedtem. Eddig nevetséges túlzásnak tartottam a Demokrata Párt és a vele szimpatizáló hírcsatornák apokaliptikus rémtörténeteit Trump második eljöveteléről. A liberális szemléletű The Atlantic magazin októberi száma egy nehezen feledhető címlappal jelent meg: rajta a Toulouse-Lautrec műlovarnőinek és artistáinak revüjéből kölcsönvett hintó robog. A kocsi egy ketrecet szállít, benne egy cirkuszi elefánttal, ami a Republikánus Párt jelképe. A bakon Donald Trump cirkuszigazgató ül és ostorral cserdít a vágtázó lovak közé. A távolban a Capitolium hófehér tornya világít a viharfelhők előtt. A képről a Walt Disney-féle Pinokkió jutott eszembe, ahol a rossz gyerekek szigetére csábított kisfiúk fokozatosan szamárrá változnak.

Még össze sem söpörték a konfettit Trump győzelme után, ő máris kinevezésekbe fogott. Marco Rubio floridai szenátor, kubai felmenői révén harcos kommunistafaló lesz az új külügyminiszter, aki a héják táborát erősíti majd, Kínával és Iránnal szemben mindenképp. Ő egy kifejezetten alkalmas jelölt, de vele ez a sor nagyjából véget is ér. A legfőbb ügyésznek jelölt Matt Gaetz úgy vezetné az igazságügyi minisztériumot és vele számos kiemelten fontos szövetségi intézményt (FBI, ATF, DEA), hogy még kerületi ügyész sem volt soha, a kongresszus etikai házbizottsága pedig most készül kiadni ellene egy jelentést egy kiskorúval folytatott szexuális aktusának gyanúját illetően. Robert F. Kennedy Jr. kapja az egészségügyi tárcát, ő terjesztette azt a konteót, hogy a vakcinák autizmust okoznak. Pete Hegseth, a Fox News műsorvezetője és a Nemzeti Gárda egykori veteránja lesz Trump védelmi minisztere, a Pentagon teljes állománya néma döbbenettel fogadta a hírt. A jelöltek közös vonása, hogy feltétlenül lojálisak Trumphoz, ez pedig elég is ahhoz, hogy szerinte jól végezzék a munkájukat.

> A jelöltek közös vonása, hogy feltétlenül lojálisak Trumphoz, ez pedig elég is ahhoz, hogy szerinte jól végezzék a munkájukat.

Én meg lehet, mégiscsak szamár voltam. A derogatív jackass, azaz szamár figurája régóta a Demokrata Pártot személyesíti meg az amerikai karikatúra világában. Mi mást is mondhatnék: IÁÁÁÁÁ!

JEGYZET

Korom Milán

Szerepcsere

Története legsikeresebb szezonja után nem várt fordulatot vett a mosonmagyaróvári női kézilabdacsapat, amely tavaly még bronzérmet szerzett az NB I-ben, legyőzte a Bajnokok Ligája-címvédő Győrt, az Európa-ligában pedig negyeddöntőig jutott. Az örömmámor azonban nem tartott sokáig az osztrák határ tőszomszédságában.

Szemerey Zsófi és Pásztor Noémi is távozott a klubtól, ez azonban önmagában még nem indokolta volna, hogy a közelmúlt sikercsapata kilenc bajnoki meccs után már hat vereséget szenvedjen el. A zúgolódás persze hamar megindult, a szezont megelőző szurkolói ankét kis híján botrányba fulladt, ez pedig később odáig eszkalálódott, hogy a klubvezetés lemondott.

Ami ezután történt, csak olaj volt a tűzre, Horváth Péter elnökké választása még inkább kiverte a biztosítékot a városvezetésnél, a szponzornál, a szurkolóknál, de még a kézilabdázóknál is. A Mosonmagyaróvár játékosai a DVSC elleni találkozó elején Horváth elleni tiltakozásuk jeleként nem kezdték meg a játékot, illetve kétszer is az ellenfélnek adták át a labdát, a debreceniek támadásaihoz mozdulatlanul asszisztálva, 2-0-s hátrányba hozták magukat. Végül pont ez a két gól hiányzott, a vendégek 31-29-re győztek.

A Magyar Kézilabda Szövetség ráadásul fegyelmi eljárást indított az ügyben, ami rámutat arra a kérdésre, a játékosoknak van-e beleszólásuk, ki vezesse a klubot, vagy legalábbis ily módon kifejezhetik-e véleményüket? Úgy tűnik, Mosonmagyaróváron felcserélődtek a szerepek.

A szurkoló szurkoljon, a játékos játsszon, a vezetőség pedig teremtse meg a szükséges feltételeket. Ha mindenki a saját dolgára fókuszálna, akkor a klub bizonyosan nem a középmezőnyben kullogna.

Előbb-utóbb rend lesz (?) majd Mosonmagyaróváron, de vajon milyen áron? Csak az biztos: a rövidebbet a játékosok húzzák.

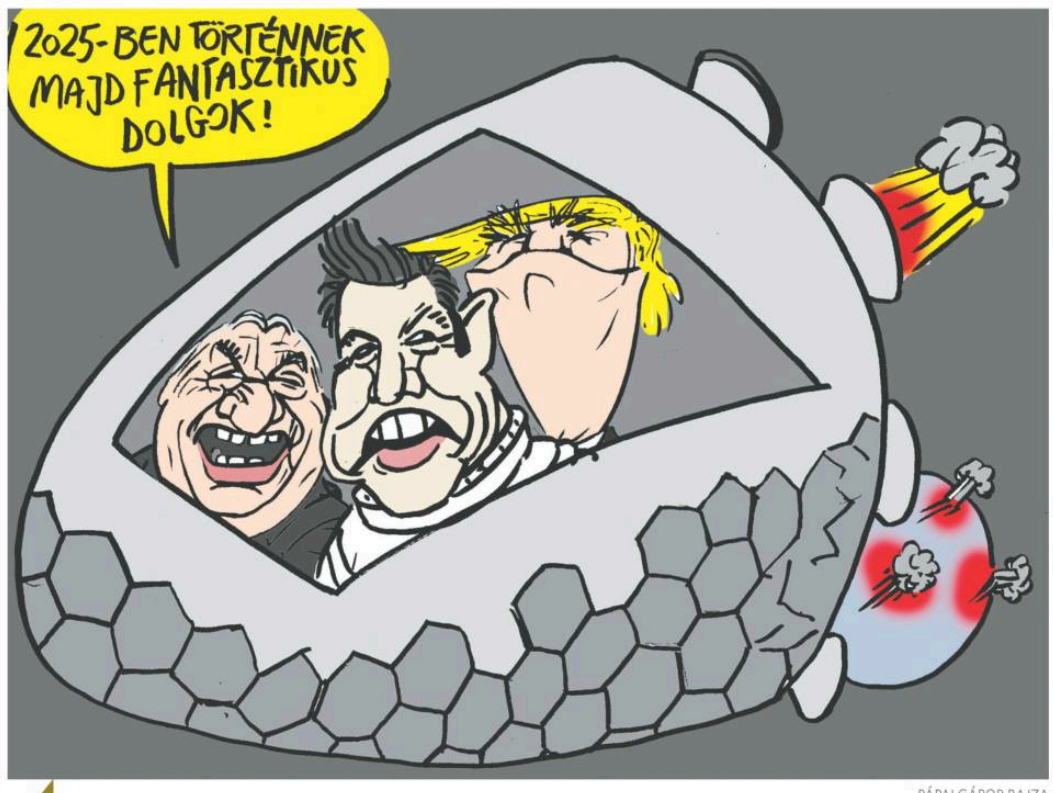

PÁPAI GÁBOR RAJZA

MARS!

Fekete autó

PILLANTÁS A KILENCEDIKRŐL

NÉMETH PÉTER

Szegény Semjén Zsolt mindenféle szempontból igyekszik megfelelni Orbán Viktornak; támad és véd, istenít és pocskondiázik. A héten például az egyházat emelte piedesztálra, annak erkölcsi példamutatását dicsérve, ugyanakkor belerúgva másba, politikai pártba. Íme, az egyébként nehezen megfejthető mondat Semjéntől: „Amikor lovagol az ellenzék a Bese Gergely-ügyön, homoszexuális partikra járt, hát bocsánat, de a Momentum nem ezt akarja? Nem azt kellene mondania a Momentumnak Bese Gergőnek, hogy Welcome to the club?"

Nem teljesen értem, hogy a sorozatos, papokat ért botrányok után hogy keveri bele a történetbe épp a Momentumot, de mindegy is, hogy Semjén mit gondol, törekvése egy másik klubba, a Menczer–Ábrahám-féle társaságba vezeti őt. Ebben a körben nagy hurrával köszöntik őt szövegei olvastán, bár arról sem vagyok meggyőződve, hogy ezek eredeti szövegek. Az más kérdés, hogy az előre, számára legyártott paneleket képes érthetően közreadni, de azért nagyjából értjük a szándékát.

> Magyarország tematizálja a világpolitikát. Szerinte Ausztriától az Egyesült Államokon át mindenki Orbán Viktorhoz pozicionálja magát.

Sokkal világosabb a s...ggnyalás, amit következetesen látunk, hallunk tőle. Nem pusztán arra a szerelmes tekintetre gondolok, amellyel a parlamenti ülésszakokon tekint Főnökére, hanem arra a feltétel nélküli odaadásra, amely odáig juttatja, hogy a legcsekélyebb önálló karaktert sem képes felmutatni. Hát még egy önálló párt vezetőjének arcélét.

A már említett megszólalásában a politikus kifejtette ezután, hogy szerinte nagyjából Mátyás király óta nem volt olyan erős a magyar diplomácia, mint most. Sőt, egészen odáig elment, hogy kijelentse: Magyarország tematizálja a világpolitikát. Szerinte Ausztriától az Egyesült Államokon át mindenki Orbán Viktorhoz pozicionálja magát.

Hát ő egészen bizonyosan oda pozicionálja magát, együtt Menczer szóvivővel, aki ugye egyenesen zseninek nevezte Orbán Viktort. Azon már eltűnődtem néhányszor, hogy vajon maga a miniszterelnök elvárja-e ezt a hódolatot, de mert egyszer sem érkezett tőle legalább egy szerénykedő reflexió, azt kell hinnem, hogy nem pusztán elvárja, meg is követeli. Hogy ez a szoborrá avatás hova vezet, azt már megtanulhattuk a magyar történelemben, és láttuk legutóbb a Millenáris '56-os ünnepségén is (kokárdák, a közepükben Orbán-arcképpel); hajdanán ezt személyi kultusznak nevezték. De bánjunk óvatosan a kifejezésekkel, kiváltképp most, amikor – a Medián szerint – némiképp megkopott a Vezér népszerűsége, olyannyira, hogy már maga a párt is lecsúszott az első helyről. Persze látjuk, mi lett ennek a következménye: a közvélemény-kutatók – a kormányhívők szerint – ürgebőrbe bújtatva juttatják el egymáshoz az üzeneteiket. És ezek az üzenetek arról szólnak, hogy miként kell lerángatni a földre Orbánt, éppen akkor, amikor – olvashattuk fentebb – a világ trónjára ülhetett fel. Mert hát mi mást jelenthet az a semjéni mondat, amely szerint ő tematizálja a világpolitikát, és Ausztriától az Egyesült Államokig mindenki hozzá pozicionálja magát. És ebben nem illik, nem szabad, sőt lassacskán veszélyessé válik kétkedni, főleg itthon. Nem állítom, hogy így van, de az igény már megszületett: indítsák már be a fekete autók motorját...

Lopják a tudományt (is)

CIVIL BESZÉD

LENDVAI ILDIKÓ
volt országgyűlési képviselő

Miért pont a tudományt ne lopnák? Naná, hogy lopják azt is. Csak előtte voltak csábítóbb ellopandók: ingatlanok, uniós pénzek, állami megbízások, koncessziók, kastélyok, kaszinók. Aztán jöttek a szellemi kincsek. Ott kevésbé a pénz, inkább a befolyás megszerzése volt a fontos. De az is lopás: valamit, ami közkincs, ami a miénk, elvesznek, kisajátítanak, a maguk használatába vesznek. Ez történt a média jelentős részével, a közoktatással – sikerült is tönkretenni –, némely színházakkal, lassan a filmgyártással is. (Felkészül a múzeumhálózat és a könyvszakma.)

És persze az állami egyetemek alapítványosításával, vagyis politikai privatizációjával, örök időkre bedugva a kuratóriumokba a fideszes kádereket. Nagy ára lett, és nemcsak az uniós kapcsolatok, ösztöndíjak elvesztése.

De itt volt még a tudomány. Szép nagy falat: még mindig komoly tekintélye van, ha sokan tesznek is ellene. (Trumptól épp ezért félnek az amerikai tudósok: a Covid alatt megtapasztalták, hogy bármely tudományellenes babonának képes a szószólója lenni. Nem azért, mintha teljesen hülye volna – egyáltalán nem az, de bármit képes megtenni, pláne mondani, ha ettől népszerűséget vár.)

Az alapkutatásokra költeni kell, a pénzügyi haszon nem közvetlenül jelentkezik, így Tiborczot vagy Mészárost sajna hidegen hagyja. Kár, különben koncesszióba lehetne nekik adni, mint egy trafikot. De vannak másfajta hasznok is. Pl. hogy ne kelljen hozzáértő emberektől egy-egy gazdasági vagy társadalompolitikai terv kritikájára számítani. Amikor az Akadémia valamelyik testülete bírálta mondjuk az oktatáspolitika egy-egy törekvését, hát az kínos volt. Mégsem lehet naponta helyeslőleg idézni Csurkától, hogy „a szakértelem ócska bolsevista trükk". Minden tépázás ellenére hosszú ideig az Akadémia tekintélye azért jócskán megelőzte – előzi ma is – a parlamentét, a pártokét, a kormányét.

> Az autonómia mint olyan, veszélyes. Autonóm szervezetektől, független emberektől bármikor bármi kitelik. Kutatgatunk? Kutatgatunk? És a hatalom még azt sem tudja, mit, mikor, ki és mit hoz ki belőle?

A tudományt ezért magának a kormánynak kellett meglopnia. A kutatók egy része az egyetemi tanszékeken dolgozik – azok már kipipálva, komolyabb ügyekben lehet a bebetonozott kuratóriumokra támaszkodni –, de itt volt még az Akadémia és kutatóintézetei. Ahol a tudomány többi művelője teszi a dolgát. A rendszer természetéhez tartozik, hogy őket is irányítás alá kellett vonni. Ha esetleg nem sok vizet zavarnak, akkor is. Az autonómia mint olyan, veszélyes. Autonóm szervezetektől, független emberektől bármikor bármi kitelik. Kutatgatunk? Kutatgatunk? És a hatalom még azt sem tudja, mit, mikor, ki és mit hoz ki belőle? Persze, nem kell mindent ellenőrizni, nem kell mindenbe beleszólni, erre erő sincs, és rosszul is festene, de a lehetőséget és a megfelelő csatornákat fenn kell tartani. Mert szükség lehet rájuk.

Az autonómia csak a gyanú egyik forrása. Az olyan rendszerek is veszélyt jelentenek, ahol mégiscsak – ha nem is mindig következetesen – érdem és teljesítmény szükségeltetik az előrejutáshoz. Nem lojalitás. A tudomány már csak ilyen. Ha hagyják. A gazdaságpolitikában, a támogatások, megbízások odaítélésekor már rég a lojalitás, a hatalomközeliség a perdöntő – úgy is áll a gazdaság. Ehhez a modellhez a szellemi életben nehezebben, csak bizonyos szervezeti feltételekkel, irányítási struktúrákkal lehet közelebb jutni. Hogy ez ronthatja a tudomány teljesítményét? Na és? Ez a hatalom már rég nem arra tart igényt, hogy a tudomány, a kultúra legitámálja. Arra ott van a médiája, hogy megfelelő eszmékkel töltse meg szavazói fejét.

Az MTA minden problémájával együtt olyan testület volt, amely maga választotta vezetőit. Nem a kormány. Itt is lehet persze befolyást szerezni kormányhű, vagy csak kevésbé harcias személyek helyzetbe hozásával. De sokkal egyszerűbb volt az Akadémiát kezétől-lábától, eszközrendszerétől, magyarul a kutatóintézeti hálózatától (ezek ingatlanjaival együtt) megfosztani. Ez 2019-ben megtörtént.

Most jön a második lépés. Az intézeteket némi centralizációval rövidebb járszalagra fűzni. Az apropót az adta meg, hogy 2022-ben – láss csodát! – még az Alkotmánybíróság is törvényellenesnek ítélte az Akadémia ingatlanjainak einstandolását. Itt a nagy esély. Az intézeti ingatlanokért cserébe némi pénzzel kiszúrni az MTA szemét (szimpla zsarolás: lesz pénzetek a Lánchíd melletti beázó székház helyrehozására, ha most ti sem ugráltok a tudomány átszervezése ellen). Közben centralizálni, „KLIK-esíteni" a már elzabrált intézeteket, az egyetemi alapítványok mintájára más néven ugyan, de egy kormány által kinevezett irányító testület alá vonni őket. Cserébe a szokásos ígéret: több pénz, több bér. Csak épp kevesebb autonómia.

Az intézetvezetők már némi enyhítés fejében belementek. Legyenek a tudomány művelői többségben a testületben! – mondják. Lesznek. Csak éppen nem megválasztottak, hanem kimazsolázottak, felülről kinevezettek.

A kutatók csütörtöki tüntetésén láttam egy táblát. Az intézethálózatot most (angol rövidítésből származó mozaikszóval) HUN-RENnek nevezik. A táblán a felirat a végcélt mutatja: HUN-NER.

Hogy az ellopott tudomány végképp a NER része legyen. Utána „be van fejezve a nagy mű, igen. A gép forog, az alkotó pihen."

Bár a tolvajok nem szeretnek sokáig pihenni.

FOTÓ: NÉPSZAVA

A patkószeg hete

HAZUGSÁGVIZSGÁLÓ

BOLGÁR GYÖRGY
újságíró

Azt állította Gulyás Gergely miniszter (a kormányinfón), hogy Magyarországnak az amerikai választás eredménye nagy siker.

Ezzel szemben a tény az, hogy ez nem Magyarország sikere, legföljebb nagy öröm Orbánéknak. Más tollával ékeskedünk? Mit szól ehhez Trump?

Azt is állította Gulyás, hogy az európai vezetők közül Donald Trump a magyar miniszterelnökkel beszélt először.

Ezzel szemben a tény az, hogy Orbán szerda éjszaka, negyed 12 után közölte lelkesen az X-en, hogy beszélt a megválasztott elnökkel. Macron francia elnökkel azonban Trump már kora este, 6 óra előtt tárgyalt, méghozzá 25 percig, Meloni olasz miniszterelnök pedig Orbánt háromnegyed órával megelőzve számolt be a Trumppal folytatott telefonbeszélgetéséről. Sőt még Zelenszkij ukrán elnök is előbb következett a sorban: ő 22.40-kor írta ezt ki a közösségi médiára. Úgy látszik, van egy Orbán–Gulyás-sorrend, és van egy fontossági.

> A magyar gazdaság bajai nem az ukrajnai, hanem egy másik háborúból származnak: abból, amelyet a kormány az Európai Unióval folytat.

Azt állította Schmidt Mária, a Terror Háza Múzeum főigazgatója (a Mandinernek adott interjújában), hogy Donald Trump győzelme a normalitáshoz való visszatérés garanciája.

Ezzel szemben a tény az, hogy éppen ellenkezőleg: az abnormalitáshoz való visszatérés garanciája, ami abból is látszik, hogy egészségügyi miniszterjelöltje oltástagadó, reménybeli igazságügyi minisztere ellen pedig a washingtoni képviselőház folytat hosszabb ideje etikai vizsgálatot szexuális visszaélések és drogfogyasztás miatt. És ez még csak a kezdet. Milyen lesz a vég?

Azt is állította ezen kívül Schmidt, hogy nem nagyon hallott elviselhetetlenül cinikusabb mondatot a nyugati megmondóemberektől, mint azt, hogy „az utolsó ukránig harcolunk".

Ezzel szemben a tény az, hogy ilyet sem a nyugati vezetők, sem az úgynevezett megmondóemberek nem mondtak, ellenben Putyin igen, ő ugyanis kijelentette, hogy „a Nyugat az utolsó ukránig akar harcolni Oroszországgal". Valóban elviselhetetlenül cinikus. Az agresszortól.

Azt állította Orbán Viktor (a Kossuth rádióban), hogy az uniós versenyképesség helyreállítása érdekében csökkenteni kell az energiaárakat az Európai Unióban, és felül kell vizsgálni az Oroszország elleni szankciókat.

Ezzel szemben a tény az, hogy leginkább Magyarországon kellene csökkenteni, mert az Eurostat legfrissebb adatai szerint nálunk volt a legmagasabb a villamos energia ára a közép- és nagyvállalati fogyasztók számára, de a gázárban is az élmezőnyhöz tartozunk. Mintha Orbán mások árával verné a csalánt.

Azt is állította Orbán, hogy a magyar gazdaság bajai a háborúból származnak.

Ezzel szemben a tény az, hogy nem az ukrajnai, hanem egy másik háborúból: abból, amelyet a kormány az Európai Unióval folytat. Emiatt estünk el több ezer milliárd forintnyi támogatástól, és ezért kényszerülünk drága piaci kölcsönök felvételére. Ha ehhez még hozzávesszük, hogy Orbán 2022–23-ban rászabadította a kirívó méretű inflációt az országra, gazdaságpolitikájában pedig szinte minden pénzt, paripát és fegyvert az akkugyártási hadműveletre fordított, akkor világos, miért veszítünk el egyszerre több csatát. Máskor verd be jól a patkószeget! Mielőtt még az ország is elveszne.

A lapban megjelenő hirdetések nem feltétlenül tükrözik szerkesztőségünk álláspontját.

Az oldalon megjelenő vélemények nem feltétlenül tükrözik szerkesztőségünk álláspontját. Lapunk fenntartja magának a jogot a beérkező írások szerkesztésére, rövidítésére.

SZERINTEM

Szegényedünk

2004-ben az EU-hoz való csatlakozással történelmi lehetőséget kaptunk a felzárkózásra. A fejlett európai országok adóforintjaiból először az ország adottságaihoz igazodó termelő beruházásokat kellett volna megvalósítani, és a termelődő nyereségből lehetett volna az infrastrukturális, profitot nem hozó létesítményeket megépíteni. Javult volna a jövedelemtermelő képesség, és ezáltal a felzárkózásnak is látszottak volna a jelei. Ezzel szemben most a gazdasági fejlettséget jelző mutatókban folyamatosan csúszunk vissza, a korábbi sereghajtók, Románia és Bulgária is elhagytak minket. Most már a magyaroknak is meg kell érteniük, hogy a téves politika eredménytelensége folyamatosan elszegényíti az ország lakosságát.

MOKÁNY ÁRPÁD

Virág

Azon az éjszakán nem aludt egy szikrányit sem. Állandóan az öreg vekker mutatóját leste. Az asszony békésen szuszogott mellette, álmában aráncai kisimultak. Pontosan negyven éve mondták ki a boldogító igent. Az évfordulókra mindig tudott venni valami apróságot, legtöbbször virágot, de most már ilyesmire nem telik a csekély nyugdíjból. Kétségbeesett tervet kovácsolt. A sötétben csendesen felkelt, viseltes ruháját magára kapta, majd kiosont a szobából. A bolttal szemközti kapualjat választotta. Soha nem tett még ilyet, tiszta lelkiismeretére mindig büszke volt. Csak idejében jöjjenek, aggódott magában, mert ha késnek, oda az egész. Öt óra tájban aztán megérkezett a kis furgon. A rakodók gyorsan lepakolták a pékárut, és már ott se voltak. Hatalmas léptekkel indult a cél felé, majd a legfölső rekeszből kivett egy kétkilós kenyeret. Szíve a torkában dobogott, alig bírt hazavánszorogni. Otthon a gardróbszekrénybe dugta el a zsákmányt. Reggel a neje kiszámolta a bevásárláshoz szükséges pénzt. Egy fillérrel se többet. Első útja a virágüzletbe vezette. Kért egy szál szegfűt, csak úgy magában, ezután ment megvenni az élelmiszereket. Amikor hazatért, a felesége éppen a szobában matatott. Előhalászta a kenyeret a rejtekhelyről. A virágot vázába helyezte, és az asztalon fekvő holmi közé rakta. Párja szemében kövér könnycseppek gyülekeztek, amikor meglátta a tűzpiros virágot. Nem kérdezte, honnan van, miből van.

SPÁNYIK MIKLÓS

Illatozik

Egy mostanában bedobott elképzelés szerint a kormány költségvetési felügyelőket delegálna az önkormányzatokhoz, vizsgálandó azok meghatározott pénzügyi tevékenységét, nota bene, a gazdálkodásukat. Az elmúlt másfél évtized tapasztalatai szerint talán azt néznék, hogy jól teljesíti-e az önkormányzat az elvárásokat, és a megfelelő helyre mennek-e a megrendelések? Javaslatom: először tisztítsák meg a saját portájukat, ha van annyi seprő.

KOPÁCSI JÁNOS

Olvasóink leveleit a következő címre várjuk:
olvasoilevel@nepszava.hu

Ugye megmondtam?!

ÖRÖKSÉG November 5-i lapszámunkban adtuk közre, hogy egy vilniusi karmelita templomból miként került elő mintegy 250 ezer zsidó dokumentum. Dr. Lara Lempertienėvel, a Litván Nemzeti Könyvtár Judaika Kutatóközpontjának igazgatónőjével beszélgettünk a tündérmesei szálról és a valódi megtalálókról.

A világháború után Antanas Ulpis könyvtárvezető gyűjtött be minden útjába kerülő zsidó írott örökséget

HORVÁTH PATRÍCIA

Ön is személyesen jelen volt 2017-ben, amikor előkerült az a nagy számú dokumentum, köztük a zsidó fiatalok által még a második világháború előtt írodott önéletrajzok. Mit érzett, amikor megtalálták?

Legelőször az jutott eszembe: ugye megmondtam?! Aztán jött az ámulat a mennyiség és a felbecsülhetetlen érték láttán. Majd a csalódás érzése, hogy ennyi éven át senki sem tudott a létezéséről, senkinek sem volt alkalma a kezébe venni ezeket a csodálatos anyagokat. Végül pedig elfogott az a nyomasztó érzés, hogy még mennyi munka áll előttünk! Ezeket még ma is gyakran érzem. Ebben a sorrendben.

Micsoda vadregényes történet ez a templomba rejtett kincs...

Igen, bár sajnos nem minden ponton úgy igaz, ahogyan az évek óta kering a nagy nyilvánosságban. A lényegi részek persze külön-külön valóságosak, ám a „munkások az orgonasípokból szedték elő a csodálatos kincseket” rész némi pontosításra szorul. Miközben persze értem, hogy sokak fantáziáját megmozgatta a történet. A sztálini időkben ugyanis valóban könyvtárrá alakították a vilniusi karmelita kolostort és a hozzá tartozó templomot. Ennek a különálló intézménynek lett Antanas Ulpis a vezetője. És Ulpist nem véletlenül tartják az anyag megmentőjének, mert ő volt az, aki – felismerve a helyzet sürgősségét – nekilátott begyűjteni minden útjába kerülő zsidó írott örökséget. A felszabadulás után megnyitott, ám a szovjet rezsim által pár évvel később megszüntetett Zsidó Múzeum minden anyagát kimentette a lezárt épületből, mert tudta, hogy a bezúzás fenyegeti őket. És így haladt előre, utcáról, rejtekhelyekről, és ma már nem is tudjuk, milyen helyekről szedte össze a könyveket, kéziratokat, folyóiratokat. Majd mikor ennek híre ment, az emberek maguk vitték be hozzá az értékeket. Ő pedig a könyvtár anyagai közé rejtette ezeket. 173 ládányi dokumentumot és kb. 39 ezer könyvet és folyóiratot szedett így össze. Hogy valóban orgonasípokba, gyóntatószékbe tette-e, nem bizonyított. Az viszont igen, hogy a könyvtára zsidó alkalmazottait „nem hivatalosan” arra ösztönözte, hogy álljanak neki feldolgozni az anyagot. Sajnos a szovjet rezsim intézkedéseinek nyomán ezek a munkatársak egymás után hagyták el az országot, így az archiválás megrekedt, és az anyagok feledésbe merültek.

De hogy kerültek mégis elő? Miért volt az első gondolata az, hogy ö n megmondta? Tudott a létezésükről? Ismerte a világháború alatt dokumentumokat mentő zsidó értelmiségiek, azaz a Papírbrigád történetét?

Tudtam a Papírbrigádról, de nem reméltem, hogy az általuk mentett dokumentumokat találhatom meg. Arra meg végképp nem gondoltam, hogy ezek a dokumentumok itt rejtőznek a könyvtárban. A szovjet időszak után ugyanis az Antanas Ulpis által vezetett Könyvkamarának (Book Chamber) nevezett könyvtárat beolvasztották a nagy Litván Nemzeti Könyvtárba, és megkezdődött az anyagok átvétele. Én magam 1995-ben kerültem ide, és addigra már a régi templomot és kolostort visszaadták az egyháznak. A téma iránt érdeklődő könyvtárosként visszatérően kérdezgettem a kéziratokat és könyvritkaságokat kezelő részleget, hogy van-e náluk zsidó kézirat, de mindig elutasítottak. Majd megalakult a Judaika Kutatóközpont részlege 2017-ben, melynek én lettem a vezetője. Ismét feltettem ugyanazt a kérdést, mire azt mondták: „Hát, lehet, hogy van valami”. A héberül és jiddisül tudó kollégáimmal átmentünk, és nem hittünk a szemünknek. Egy nagy helyiségben, a leghátsó sarokban, ott álltak a felhalmozott dobozok, dokumentumok hatalmas mennyiségben.

Jól gondolom, ugye, hogy ez a rengeteg anyag nem mind az volt, amit a Papírbrigád kimenekített a nácik keze közül?

Nem, nem lehet, hogy az összes dokumentumot ők rejtették el, mert túl sok van belőlük, túlságosan különbözőek és változatosak. Persze a Papírbrigád nem tett rá semmilyen bélyegzőt vagy jelzést, így csak találgathatunk. Azt azért kimondhatjuk, hogy sokuk, ha nem a legtöbbjük, az ő erőfeszítéseiknek köszönhetően maradt fenn.

Hogy fogtak hozzá az anyagok feldolgozásához?

Tudni kell rólunk, hogy hatan vagyunk a részlegnél, és mindannyian kutatói is vagyunk a témának. Valójában a megőrzésen túl a munkánk nagy részét a kutatás teszi ki. Amikor megtaláltuk ezeket a dokumentumokat, akkor egyik napról a másikra nemcsak könyvtárosok, hanem levéltárosok is lettünk. És bár nem mindegyikünk kapott levéltárosi képzést, vannak közöttünk történészek is, azóta folyamatosan képezzük magunkat, és autodidakta módon tanulunk.

És milyen dokumentumokat találtak meg az önéletrajzok mellett ezekben az elfeledett dobozokban?

Rengeteg különböző anyagunk van, a levelezésektől kezdve teljes archívumokig. Számos könyvtár, múzeum, intézmény működött akkoriban a zsidók lakta területen. A Jiddis Tudományos Kutatóintézeten kívül ott voltak az iskolák, a szemináriumok, a kiadók, az újságok. És ezek csak kéziratok. Nem is beszélek a könyvekről és a folyóiratokról, amik szintén fennmaradtak. Töredékes, de igen lenyűgöző képünk van arról, hogy milyen is lehetett itt az élet a holokauszt előtt.

Az, hogy megtalálták 2017-ben ezeket a kincseket, megnyitotta az utat a kutatók számára is?

Ó, igen, mert már az elején eldöntöttük, hogy inkább leszünk korrektek és humánusak, mint hogy kövessük a tudományos eljárásrendet. Ez utóbbi szerint ugyanis addig nem kutatható egy anyag, ameddig a katalogizálás és a konzerválás nem záródott le. De mi nem akartuk még hosszú évekig elzárva tartani őket, így hozzáférést biztosítunk a még nem konzervált dokumentumokhoz is.

Sok dokumentum, ha nem a legtöbbjük, a Papírbrigád erőfeszítéseinek köszönhetően maradt fenn

Ön szerint mi tette az 1925-ben alapított Jiddis Tudományos Kutatóintézetet (YIVO) annyira különlegessé?

Igen nehezemre esik erre röviden felelni, akár másfél órában is tudnék válaszolni. A YIVO egy semmihez sem hasonlítható, kivételes intézmény volt, amelyre nem volt példa Kelet-Európában ambíció, tevékenységei, nemzetközi kapcsolatai, és a hatás tekintetében, amelyet rövid, tizenöt éves vilniusi fennállása alatt gyakorolt. Ők nemcsak kutatók voltak, hanem lelkes kultúrmunkások is. Egészen unikális, ahogyan egyszerre volt képes komoly kulturális és tudományos erőfeszítéseket tenni a kutatás és publikálás területén, miközben koordinálta és begyűjtötte mások anyagait is. A YIVO egész egyszerűen mindenkié volt. Nemcsak a magasan képzett akadémikusoké, hanem azoké a negyedikes diákoké is, akik beküldték az iskolai füzeteiket.

FOTÓ: VYGAUDAS JUOZAITIS

Miért volt akkoriban olyan fontos, hogy a kelet európai zsidó lakosság mindennapi életéről végezzenek kutatásokat?

Mert tisztán látták, hogy az első világháború milyen károkat okozott a dokumentációs örökség, a zsidó közösségek és az emberi életek tekintetében, miközben tisztában voltak a változások dinamikájával is. Tudták, hogy gyűjteni addig kell, ameddig még van anyag. Persze Hitler hatalomra kerülésével egyre inkább tudatosult bennük, hogy mennyire sürgeti őket az idő.

A YIVO pályázataira beküldött fiatalok által írt önéletrajzok felfedezése nagy port kavart, több könyv is megjelent azóta róluk. Ön szerint mi adja különleges értéküket?

Annyian elpusztultak... És bár valóban sok információ nyerhető ki belőlük az akkori életről, számomra mégsem a tartalmuk a legfontosabb, hanem az, hogy minden egyes önéletrajz egy portré is egyben. Egy arcé, amelyik feltámad a múlt ködéből.

Tud arról, hogy a zsűri milyen kritériumok alapján választotta ki a nyerteseket?

Nem, erről nem maradtak fenn leírások, de azt ellenben tudjuk, hogy mit javasoltak azoknak, akik az írásaikkal nevezni készültek: „Ne próbáljatok meg irodalmian kifinomultnak látszani! Ne gondoljátok magatokról, hogy veletek semmi jelentős nem történt! Írjatok le mindent őszintén, válogatás nélkül, ne próbáljátok megítélni, hogy mi fontos és mi nem!” Hiteles dokumentumokat akartak olvasni, anélkül hogy azt valaki valamilyen szempont alapján megszerkesztette, felülbírálta volna. Röviden: az életre voltak kíváncsiak.

Múlt, jelen, jövő

A Népszava szerkesztősége pályázatot hirdet a holokauszt nyolcvanadik évfordulóján. Az 1930-as években, az akkori lengyelországi Vilnóban újságokban hirdettek pályázatot 16–22 év közötti fiataloknak, hogy iskolai végzettségtől, foglalkozástól és politikai hovatartozástól függetlenül írjanak magukról. Lapunk 2025-ben egy az eredetihez hasonló életrajzi pályázatot hirdet Magyarországon ÉLET/TÖRTÉNET címmel a budapesti Goethe Intézettel, az Erzsébetvárosi Zsidó Örökségért Alapítvánnyal, a Magyarországi Esterházy Alapítvánnyal és Polgár Andrással együttműködésben. Célunk fejet hajtani a holokauszt áldozatai előtt a 80. évforduló alkalmából és hangot adni a napjainkban éppen annyira aktív és véleménnyel bíró 16–22 éves korosztálynak.

Töredékes, de igen lenyűgöző képünk van arról, hogy milyen is lehetett itt az élet a holokauszt előtt.

HIRDETÉS

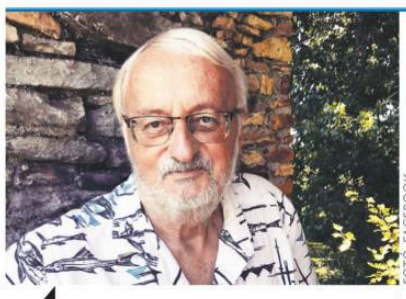

FOTÓ: FACEBOOK

1944–2024

Búcsú a mesélőtől

GYÁSZ A Harry Potter-könyvek szerzője, J. K. Rowling méltatásaiban gyakran elhangzik, hogy sok fiatallal szerettette meg az olvasást. Nekünk több ilyen szerzőnk is van, Nemere István író, műfordító az egyikük. Könnyű kézzel megírt sci-fijei unikálisak voltak a rendszerváltás előtt, számos fiatalt nyertek meg az irodalomnak. Igaz, Nemere nem csak ebben a műfajban alkotott, életrajzokat, krimiket is írt, minden érdekelte, ami érdekes vagy érdekessé tehető. A rejtélyek iránti vonzódása több művét vitatottá tette.

Persze ifjúsági művek szerzője is volt. Első ifjúsági regénye, az 1980-ban megjelent A fantasztikus nagynéni nagy sikert aratott, a regényt Ruttkai Éva főszereplésével Katkics Ilona filmesítette meg 1986-ban. Széles körű kíváncsisága mellett Nemere munkabírása, nyelvtudása is tiszteletre méltó volt: a világ egyik legtermékenyebb szerzőjeként több mint nyolcszáz mű fűződik a nevéhez – illetve szerzői álneveihez. Művei mintegy tizenegymillió példányban keltek el, több nyelven. November 8-án ünnepelte 80. születésnapját, pénteken a szíve már nem bírta tovább. TÖLGYESI GÁBOR

A Zeneakadémia is visszakozott

MEGHÁTRÁLÁS A Zeneakadémia számára kiemelten fontos a közönsége biztonsága, a magas színvonalú koncertek zavartalan élvezetének biztosítása, a kulturális küldetésének a védelme – jelentette be november 15-i közleményében a kulturális intézmény, hogy az épülete előtt, vagyis a budapesti Liszt Ferenc téren tartandó demonstráció miatt lemondja Varnus Xavér december 1-jei koncertjét. A Zeneakadémiát először Dúró Dóra, a Mi Hazánk Mozgalom elnökhelyettese szólította fel Varnus Xavér koncertjének a lemondására az orgonaművészt is elérő szexuális visszaélések vádja miatt. Ezekről a vádakról a szélsőjobboldali párthoz tartozó portál, a Magyar Jelen írt először. A Zeneakadémia a Népszava kérdésére a hét elején még úgy válaszolt, hogy nem mondja le a koncertet. Korábban a Debreceni Zsidó Hitközség mondta vissza Varnus Xavér fellépését a vádak miatt, az orgonaművészről a „Holokauszt 80” emlékév keretében lépett volna fel a cívisvárosban. NÉPSZAVA

HIRDETÉS

APRÓ

JÁRMŰ

AUTÓJÁT megvenném 06-1/420-2703, 06-30/362-0674.

SZOLGÁLTATÁS

ÁCS, tetőfedő, bádogos munkát vállalunk. Garancia, számla, referencia. Hívjon bizalommal, 06-70/152-1968.

KÁRPITTISZTÍTÁS: 06-30/448-6304.

VEGYES

IDŐSEKNEK takarítást vállalok Budapesten. Bevásárlás, állatgondozás. 06-70/144-5870.

APRÓHIRDETÉS-FELVÉTEL:
Tel.: 06-1/475-0802, 3skarakter@gmail.com,
EGYÉB HIRDETÉS ESETÉN kérjük,
hívja a 06-1/9999-528-as telefonszámot, vagy írjon a hirdetes@nepszava.hu e-mail címre.

Irodalom a ködképeken túl

LELKI ÉLETEK Miért tudunk keveset Vörösmarty erotikus oldaláról? Valóban nemzeti dráma a Bánk bán? Találkozott-e Arany Marxszal? Megjelent Milbacher Róbert irodalomtörténész új könyve.

FOTÓ: HUSZÁR DÁVID

ROSZNÁKY EMMA

Klasszikus irodalmunk lelki életével foglalkozik Milbacher Róbert új könyve, olyan ismert szerzők szerepeltetésével, mint Petőfi Sándor, Arany János, Jókai Mór és Mikszáth Kálmán, de olyan „ismeretlenek” is fókuszt kapnak, mint Arany László, Gyulai Pál és Kemény Zsigmond. A kötetet a Magvető Caféban mutatták be csütörtök este, a szerzővel Szegő János szerkesztő beszélgetett.

Leginkább a jelenlegi és egykori magyar szakosoknak csenghet ismerősen a frissen megjelent könyv címe: Ködképek az irodalom láthatárán, ugyanis az Kemény Zsigmond Ködképek a kedély láthatárán című művére utal. Kemény Zsigmond a magyar irodalomtörténet fontos, mégis elfeledett szereplője, szóban forgó könyve pedig Milbacher Róbert irodalomtörténész, egyetemi tanár szerint a modern novellaciklus ősforrása. – De nem pont emiatt választottam ezt a címet, a ködképek szó rokonságot mutat Francis Bacon angol filozófus idolum fogalmával, amely meggátolja az embert az igazság és a természet megismerésében. Ezt a Kemény-kisregény nagyon jól ábrázolja, például azt, hogy az újító gondolatok, jó szándékú törekvések hogyan tesznek tönkre egy egész közösséget akár. Kemény Zsigmondot alapvetően foglalkoztatta a rajongás és a rögeszmék természete. Ilyen típusú, a valóságot elfedő ködképekről igyekeztem írni – fogalmazott a kötetbemutatón a szerző. Az 1853-ban megjelent Ködképek a kedély láthatárán egy a korában szokatlanul modern hangvételű, újító szerkezetű írásmű volt, amely olyan magánéleti témákat feszegetett, mint a férfi és nő közötti barátság. Milbacher Róbert könyve egyrészt a magyar irodalom klasszikusnak nevezett, izgalmas kísérleteket folytató időszakára koncentrál, másrészt – ahogy korábbi, Legendahántás – 50+1 tévhit a magyar irodalomban című könyvében is tette – mögé néz a kanonizált szerzőknek.

A kötet alcíme: Fejezetek klasszikus irodalmunk lelki életéből. A „lelki élet” kifejezés kapcsán Szegő János kifejtette: – Ez egy olyan zavaros, furcsa közeg, amiről a kortárs világ is próbált valamilyen képet alkotni úgy, hogy még jócskán a pszichoanalízis előtt járunk. Még nem voltak megfelelő terminusaik a különböző lelki jelenségekre, problémákra. – Szerkesztője szerint Milbacher Róbert az általunk már ismert modelleket igyekszik alkalmazni a klasszikus szerzőkön, mintha a múlt és a jelenkor tudásának metszete érdekelné. Az irodalomtörténész úgy reagált, ez részben igaz. – Amikor én egyetemista voltam, akkor rettentően cikinek hatott a szerzőkkel foglalkozni, mert a tudományos szemlélet alapvetően szövegközpontú volt. Nálunk a kilencvenes években élte virágkorát a 60-as, 70-es évek irodalomfelfogása, ami a szerző nevét szinte letakarta a címben, miközben a hagyományos irodalomtörténet és irodalomoktatás abszolút a szerzőre vezeti vissza magát, talán túlzottan is. De az tagadhatatlan, hogy ezeknek az embereknek volt lelki életük, még ha erről nem is feltétlenül beszéltek nyíltan. Azt szoktam mondani a hallgatóimnak, hogy „akkor még nem fedezték föl a tudatalattit”, tehát ne várjunk a klasszikus szerzőktől olyan megfogalmazást, amit a freudi tanok ismeretében alkotóktól várhatunk. De igen, az érdekelt, mennyire bontható ki a szerzők lelki élete a szövegeik által, csakis azokba kapaszkodtam. Nem gyártottam fantazmagóriákat, arról beszéltem, amihez van dokumentum – mondta el Milbacher Róbert.

> Milbacher Róbert szerkesztője, Szegő János szerint az általunk már ismert modelleket igyekszik alkalmazni a klasszikus szerzőkön, mintha a múlt és a jelenkor tudásának metszete érdekelné

> Ne várjunk a klasszikus szerzőktől olyan megfogalmazást, amit a freudi tanok ismeretében alkotóktól várhatunk.

A Ködképek az irodalom láthatárán 40+1 fejezetében olvashatunk például a Szózat szerzőjének, Vörösmarty Mihálynak erotikus fantáziájáról. A nemzet ébresztője és a szexualitás alig-alig párosított kifejezések, pedig Vörösmarty életművében – a kötelező Csongor és Tündében például – találkozhatunk erotikus hangvétellel, ám ettől az utókor is igyekezett eltekinteni. A költő 1827-ben írt német nyelven elbeszélő költeményt Csák Mátéról, melynek magyar fordításából egy teljes, zavarba ejtő szakaszt kihagyott Sarkady János, csak 1996-ban készült el annak a részletnek a fordítása, melyben a költő szinte egyes szám első személyben vall vad, nemi erőszakig elmerészkedő vágyairól. A szépítés és a valóság elferdítése nem csak a XX. században volt jellemző: Szendrey Júlia kivágta férje Mézeshetek című művét annak versgyűjtő füzetéből, mert az feltehetően koltói időtöltésük intim részleteiről szólhatott. Arany László – a költőóriás, Arany János fia – pedig cenzúrázta apja hagyatékát, és igyekezett még jobban erősíteni az Arany köré épülő képet. Milbacher Róbert a bemutatón megjegyezte: Arany János nem szerette, hogy bálványként kezelik, hiszen egy jó humorú, játékos kedvű ember volt.

> Az irodalomtörténész nem gyártott fantazmagóriákat, dokumentumokból próbálja felderíteni Mikszáth Jókai-komplexusát, Arany János imposztorszindrómáját.

Az utolsó fejezet címe: Találkozhatott-e Arany János Karl Marxszal? A kérdés, bármilyen furcsán hangzik, jogos, ugyanis a magyar költő 1869-től több nyarat töltött Karlsbadban (azaz Karlovy Varyban) emésztési és epeproblémáit kúrálandó, 1874 és 1876 között a Tőke szerzője ugyanígy cselekedett. Milbacher Róbert arról is ír, hogy három időpontról tudunk, amikor biztosan mindketten a fürdővárosban tartózkodtak, ráadásul egymáshoz közeli szálláshelyeken. Akár megtörtént a találkozás, akár nem, mindenképpen érdekes elképzelni egy lehetséges beszélgetést a két ember közt.

Utóbbi fejezetet leszámítva Milbacher Róbert könyvében nincsenek komoly teóriák, az irodalomtörténész tényleg a szövegekből (művekből, levelekből, bejegyzésekből) dolgozott, s így próbálja felderíteni Mikszáth Jókai-komplexusát, Arany János imposztorszindrómáját. Külön érdekes, amikor a Bánk bánról ír, amely szerinte egyrészt az 1848-as ikonikus, befejezetlen előadás, másrészt az operafeldolgozás által vált nemzeti drámává. Ha ezeket a rárakódott rétegeket lebontjuk, egy olyan drámát kapunk, amely inkább az országvezetésről, mintsem az idegenek és magyarok ellentétéről szól. „Katona drámájában a nemzeti elfogultság egyenesen olyasféle rajongásként tűnik föl, amely gátlója a közösség boldogulásának, a békének és a haza felvirágoztatásának” – áll a második fejezetben. Az ismeretterjesztő, „kávéházi stílusban” megírt kötet frappáns, rövid fejezeteivel izgalmas irodalomtörténeti utazást tartogat.

INFÓ

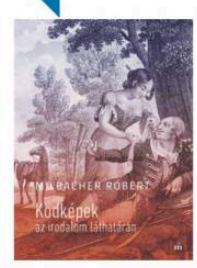

Milbacher Róbert: Ködképek az irodalom láthatárán – Fejezetek klasszikus irodalmunk lelki életéből, Magvető, 2024

Manófalva az ártéri erdőben

ALKOTÁS Szárnyaló fantázia és némi kézügyesség. Csupán ezekre van szükség egy mesevilág megteremtéséhez. Az alapanyagot ugyanis a természet szolgáltatja, bőkezűen.

KUKLAI KATALIN

„Most szoktatom őket vissza, a hétvégi tömeg kicsit elriasztotta a madarakat” – magyarázta Kánya Tamás, miközben türelmesen várakozott kinyújtott karral, tenyerében pár szem fekete napraforgómaggal. És igaza is lett, kisvártatva megjelent egy csuszka, amely ugyan kellő körültekintéssel és óvatossággal, mégis magabiztosan csipegetett a csemegéből. „Megismerem, ő rendszeresen idejár, rászáll a vállamra, és hangosan szokta követelni a magot. Volt, hogy a zsebemben turkált, nem bírta kivárni, amíg előveszem az eledeles zacskót” – tette hozzá mosolyogva.

A tömeges érdeklődésen persze nem csodálkozhatunk, ugyanis a budakalászi ártéri erdőben egy egyedülálló mesevilágot teremtett a férfi. Tamás kizárólag természetes alapanyagokból, sőt konkrétan ott, az erdőben talált mindenféléből építette fel Manófalvát, egy varázslatos birodalmat, amelynek láttán még a felnőttek is visszaváltoznak gyerekké, és lélegzet-visszafojtva várják, hogy az aprócska házak parányi, mégis részletgazdagon kidolgozott ajtajain mikor lép ki egy mesefigura. Csendben álldogálunk percekig, és átjár az a nyugalom, az a hangulat, amely csakis az őszi erdő sajátja. A bomló avar illata, a göcsörtös fatörzsek sugallta erő, a Duna felől behömpölygő pára a létező legfantasztikusabb stresszoldó szer. És bár ottjártunkkor csak madarak – cinkék és csuszkák – látogatták a helyet, mégis azzal az érzéssel távozik onnan az ember, hogy biztosan élnek ott tündérek, manók, törpék, csak épp elugrottak bevásárolni, vagy éppen szundikálnak. Ha fülelünk, talán még a horkolásukat is hallani...

Kánya Tamás ötvösként dolgozott, de most már ilyen és ehhez hasonló egyedi, múlékony műalkotások készítésének szenteli az idejét. Múlékonyak, hiszen az egyéb installációit idővel ő maga bontja le, Manófalva esetében azonban a természet szólt közbe, immár többször is. Tavaly egy szimpla madáretetővel kezdődött az ötlet, aztán egyre több

A házikók alapanyagai az uszadék fák, a taplógombák, a mohák, a csigaházak, a gesztenyék – az ártéri erdő kiapadhatatlan forrást biztosít

minden akadt a kezébe, uszadék fa, taplógomba, moha, csigaház, narancseper, gesztenye – az ártéri erdő kiapadhatatlan forrása ezeknek az alapanyagoknak –, és ő mindezeket nem hulladéknak tekintette, hanem építőanyagnak. Sorra kerültek ki a keze alól a kis házikók, mígnem azon kapta magát, hogy egész kis városka nőtt ki a semmiből. Csakhogy jött az árvíz, és alkotása semmivé lett. Idén aztán mindent újraépített, de a szeptemberi árvíz megint csak szétrombolta a munkáját. Ez azonban nem szegte kedvét, így Manófalva november elejére ismét elkészült. Azaz

VARÁZS

KÁNYA TAMÁS

Hasonló mesevilágot bárki teremthet magának a saját kertjében is

dehogyis, valójában sosincs készen, az alkotó folyamatosan dolgozik rajta, újabb és újabb házikókat gyárt, meg szépítgeti, csinosítgatja a már meglévőket.

Téved, aki azt gondolja, hogy csak a kisgyerekes családok látogatnak el Manófalvára. Hétvégén persze jórészt ők nyüzsögnek itt, de hétköznap napközben az erre sétáló, kerékpározó felnőttek sem bírják ki, hogy ne álljanak meg pár percre gyönyörködni, töltekezni, egy picit újra gyerekké változni. Főleg a nőket ragadja magával a hangulat, a férfiak inkább azt szokták saccolgatni, hány munkaóra lehet benne. A legidősebb látogató egy 93 éves, kerekesszékes hölgy volt, akit a rokonai hoztak ki, mert egyre csak erősködött, hogy ő ezt látni akarja. Tamás egyrészt örül a hirtelen támadt népszerűségnek – a közösségi médiában már milliós nézettséget értek el az itt készült fotók –, azonban szeretné arra kérni a kisgyerekes családokat, hogy tanítsák meg a gyerekeiket az erdő tiszteletére, és hogy hogyan illik viselkedni a természetben. „Ne felejtsük el, mi itt csak vendégek vagyunk!” – hívta fel a figyelmet. Manófalvát bárki megnézheti, de ezt tegye úgy, hogy közben nem zavarja az állatokat, nem tördeli le az ágakat, nem tapossa szét, nem teszi tönkre az alkotásokat. Emellett arra is figyelmeztetett, hogy mécseseket se hozzanak a látogatók, nemcsak azért, mert az alumínium meg a műanyag bántóan nem illik a képbe, hanem mert a természetes anyagok könnyen lángra lobbanhatnak. A madáreleségnek viszont örül, sőt az évek során kitapasztalta, hogy igazából csak a fekete napraforgót eszik a kismadarak, a vegyes magkeverékekből is kiszemezgetik, a többit simán meghagyják. Ennek pedig az a hátránya, hogy a maradék odavonzza az egereket.

Kánya Tamás végül azt is elmondta, hogy ha nem is épp ilyet, de hasonló mesevilágot bárki teremthet magának a saját kertjében is. Ő szívesen megmutatja, hogyan dolgozik, nincs ebben semmi ördöngösség, csak fantáziára és némi kézügyességre van szükség, hogy mindennap átélhessük Manófalva varázsát.

Tamás számára minden, ami az erdőben megtalálható, építőanyagnak számít

A madarak (a képeken egy-egy csuszka) magabiztosan csipegetnek, de csak a fekete napraforgómagot kedvelik

FOTÓK: TÓTH ÁDÁM

HIRDETÉS

VOLTAIRE FRANCIA ÍRÓ GONDOLATÁNAK 1. RÉSZE	FRANCIA NŐI NÉV	... LÁNY VÁRAT NYER; SZÓLÁS	MŰLÁSÁT AZ ÓRA MUTATJA	RÓMAI 50-ES	SZÖKDELŐ KÁOSZ RÉSZE!		AZ URÁN VEGYJELE FELFAL, RÉGIESEN	SOMOGY MEGYEI FÜRDŐHELY	VÁLASZT SÜRGETŐ SZÓ	CSENDES DON!	ENERGIA, RÖVIDEN	KISSÉ HANGOS!	SZEMLÉLÉS	NYÚLÁNK VADÁSZKUTYA	IRODAI MASINÁVAL JEGYEZ	PÁROSAN NYES!	AZ ÍRÁSSAL SZEMBEN ELREPÜL!	VÁD ELEME!	LAPVÉGI GYÍK PÁRATLAN BETŰI		ANGOL NŐI NÉV
VÍZPARTI HASZNÖVÉNY				USA-TAGÁLLAM KIFEJEZÉSMÓD							SZAKORVOS A FÖLDRE EJT							LÁM, ITT VAN! MESTERKEDÉS			
IZMOS, EDZETT					EDÉNYTARTÓ RÚD VÁR					LITER, RÖVIDEN IBOLYASZÍNŰ		ROMLOTT (TOJÁS) KARUNK RÉSZE				ÓRALAP SZÉLE!! SZŰKÖSEN ÉL			ZSEMLE KÖZEPE! ÉMESZTŐNEDV		
A MÚLT IDŐ EGYIK JELE			JANUÁRBAN ÜDÜL IGYEKVŐ						FENTRŐL HÍVAT ÁLLATI KÖRÖM								MŰSZAKI JELFOGÓ VONZÓ (TÁJ)				
A TÁRGY RAGJA GYÓGYÍTÓ		GYAKRAN ZOKOG BIZTOSÍTÉK						BOLYHOS EREDMÉNY, DIADAL						A FALRÓL VAKAR FORTÉLY							
						TÁRNÁT DÚCOL KAIRÓI							CELSIUS, RÖVIDEN TÉTET NÖVEL		SPORTMÁRKA ÜGY					FARAD, RÖVIDEN JÁRMŰ	
A TÖBBES SZÁM JELE	KIS ÜZLET, TRAFIK FRISS						SZOMJOLTÓ LÍRAI KÖLTEMÉNY					CSEPEG AZ ESŐ APÓS, NÉPIESEN							A HÁZBA VÍZZEL TISZTÍT		
TANÁCSKOZÁS RÉGI, ANTIK					RAVASZ ÁLLAT MAKÓ HATÁRA!!					HATÁRÉRTÉK NÉMÁN INTŐ!						RÁNCTALANNÁ VÁLIK ÉJFÉLIG					
				... IN HUNGARY JAPÁN AUTÓJEL					ENERGIAFORRÁS DEHOGY!								A JUH HÍMJE VAGY, RÖVIDEN				IMA ELEJE!
DUÓTAG! AZ IDÉZET 2. RÉSZE														MÁJUSI							

November 9-i rejtvényünk helyes megfejtése: „Csak az ostoba fordul vissza a célszalag előtt.”
E heti rejtvényünk megfejtését a november 23-i számunkban közöljük.

Keresse Ön is

NAGY • KÖNNYEN OLVASHATÓ • BETŰS

rejtvényújságainkat!

www.kedvencwebaruhaz.hu

LAPSZÉL

Zárt kapus büntetést kapott az Újpest

A Magyar Labdarúgó Szövetség fegyelmi bizottságának határozata szerint az Újpestnek nézők nélkül kell megrendeznie következő hazai NB I-es mérkőzését. Az Újpest legközelebb a 15. fordulóban játszik otthon, december 1-jén a Ferencvárost fogadja, ám a határozat nem jogerős, a klubnak 15 napja van fellebbezni, ami halasztó hatályú, így ez esetben a derbin lehetnek nézők. MTI

Makaó: nagy csata vár Michelisz Norbertre

FOTÓ: MICHELISZ N. FACEBOOK-OLDALA

A címvédő Michelisz Norbert negyedik lett a TCR World Tour 2024-es szezonjának utolsó időmérőjén Makaóban. Az összetettben éllovas magyar pilótát tíz pont hátránnyal követő Thed Björk ellenben megnyerte az időmérőt, így rendkívül izgalmasan alakulhat a szezonzáró. Magyar idő szerint szombat hajnali 5.35-kor rendezik az első futamot, majd vasárnap 3.55-től a másodikat. NÉPSZAVA

Alcarazt is legyőzve jutott négybe Zverev

Harmadik csoportmérkőzését is megnyerte, ezzel bejutott az elődöntőbe Alexander Zverev a Torinóban zajló férfi-teniszvilágbajnokság pénteki játéknapján. A német játékos Carlos Alcaraz verte 7:6 (7-5), 6:4-re. A négy között, szombaton az amerikai Taylor Fritz lesz az ellenfele. A csoport másik továbbjutó pozíciója a lapzártánk után véget érő Casper Ruud–Andrej Rubljov összecsapásán dőlt el. NÉPSZAVA

Kikapott a vb-győztes argentin válogatott

FOTÓ: AFP/DANIEL DUARTE

A világbajnoki címvédő argentin labdarúgó-válogatott 2-1-re kikapott Paraguaytól a 2026-os világbajnokság dél-amerikai selejtezőjének 11. fordulójában. A kontinens másik sztárcsapata, a brazil együttes is botlott csütörtökön, mivel csupán 1-1-es döntetlent ért el Venezuelában. MTI

Újraválasztották Szabó Lászlót

Ellenszavazat és tartózkodás nélkül, nyílt szavazással újabb négyéves ciklusra Szabó László kommunikációs szakembert választották meg elnöknek a Magyar Paralimpiai Bizottság (MPB) pénteki tisztújító közgyűlésén. A sportvezető – aki egyedüli jelölt volt a posztra – 2015 óta tölti be a tisztséget, most harmadszor választották újra. MTI

Mennyi? Negyven!

NEMZETEK LIGÁJA Legutóbb 1984-ben nyertek Hollandiában a magyarok, de az ötvenedszer válogatott Szoboszlai reméli, most nem lesz citromízű a narancs.

HEGYI IVÁN

Enyhe kifejezés, hogy az utóbbi negyven esztendőben kevés babér termett a magyar válogatottnak Hollandiában. A tulipánok országában olyan vereségek is előfordultak, mint az 1-7 1994-ben, az 1-6 2010-ben vagy az 1-8 2013-ban, amely negatív rekord az 1941-ben a baráti náci Németország csapatától Kölnben elszenvedett 0-7-tel együtt. A modern kori „csúcstartók” így álltak fel: Bogdán – Vanczák, Korcsmár, Guzmics, Kádár (Devecseri) – Koman, Varga József, Hajnal (Elek), Dzsudzsák – Németh Krisztián (Nikolics), Böde.

Ennél összehasonlíthatatlanul különb társaság volt az 1984-es, amely Rotterdamban úgy nyert 2-1-re vb-selejtezőn, hogy Varga „Kacsa” József – Esterházy Márton plasztikus megfogalmazása szerint – „kirúghatta a tizenegyest a De Kuip stadionból”. Az Andrusch – Sallai, Róth, Garaba (Csongrádi), Varga – Kardos, Nagy Antal, Détári – Kiprich (Bodonyi), Nyilasi, Esterházy összetételű magyar együttes diadalának értékét még inkább emelte, hogy a narancssárgák korszakos futballistákat vonultattak fel, volt olyan Aranylabda-választás – 1988-ban, a holland Eb-aranyérem évében –, amelyen az első három helyet Marco van Basten, Ruud Gullit és Frank Rijkaard szerezte meg. Mellettük kiegészítő embernek számított a 73-szoros válogatott Hans van Breukelen kapus vagy az „Oranjéban” 63-szor szereplő Willy van de Kerkhof.

Szerencsére Hollandia jelenlegi legjobbjai meg sem közelítik a Polo után a leghíresebb Marco és társai szintjét, igaz, honfitársaink mai alakulata sem konkurál a mindmáig utolsó vb-résztvevő magyar csapattal. Ronald Koeman, a házigazdák szakvezetője meglehetősen szerény, 56 százalékos mérleget – 14 győzelem, 3 döntetlen, 8 vereség – mutat fel szövetségi kapitánysága eddigi 25 mérkőzése után, bár javít az összképen, hogy az idén Eb-elődöntőt vívott a narancssárga együttes, és csak az utolsó percben kapott góllal vesztett Anglia legjobbjaival szemben (1-2).

A játékosként 78-szoros válogatott Koeman a magyarok ellen érte el utolsó gólját a nemzeti gárdában: az 1994-es eindhoveni „mészárlás” alkalmával 11-esből küldte a labdát a mostoha sorsú Végh Zoltán hálójába. Erről a találkozóról eleven emlékem, hogy Illés Béla szinte kábán említette a mérkőzés után: „Képzeld, a mester azt mondta nekem a meccs előtt, hogy itt ez a vén, öreg Rijkaard, simán megszívatod.” A „vén, öreg” a hátvédsorból kettőt vágott be a hétből...

De, mondom, most szerényebb a készlet, sőt nem csak most, mert a mai mérkőzés előtt többeket elbúcsúztat a holland szövetség, és még a 69-szeres válogatott Ryan Babel, továbbá Kevin Strootman (46), Jeremain Lens (34) vagy Eljero Elia (30) sem említhető egy lapon Rijkaardékkal, nem beszélve arról a Royston Drenthéről, aki eséllyel pályázhatna a Real Madrid valaha volt leggyengébb labdarúgója címre.

A hollandok ellen négy évtizede nyeretlen magyar együttes helyzetét nehezíti, hogy a döntetlen szép eredmény volna, de nem érne semmit a Nemzetek Ligája-helyezést és a vb-selejtezők valószínű kiemelési szisztémáját illetően. Ahhoz, hogy az NL-csoportban a harmadik helyről feljebb lépjen a válogatott, győzni kellene, ám a sikert ki kellene védekezni, mert Marco Rossi nyilván nem kockáztatja meg a letámadást, ami nemrégiben 0-5-höz vezetett a németek ellen Stuttgartban.

Hagyjuk is ezt, de ha már az 5-nél meg a 0-nál vagyunk, rögzítsük, hogy Szoboszlai Dominik, napjaink alighanem legismertebb magyar sportolója ma este 50-edszer szerepel a válogatottban. Mi mást kívánhatnánk liverpooli emberünknek, mint szép jubileumot? Még akkor is, ha a fogadóirodáknál a holland győzelemre csupán 1,39-szeres a legnagyobb nyerhető összeg.

Ám a legutóbbi pesti 1-1 után talán nem csupán illúzió, hogy könnyebb lesz a másfél óra, mint a nyomasztó évtizedek roppant nehéz öröksége.

4 évtizede nyeretlen a magyar csapat aktuális riválisával szemben

FOTÓ: AFP/MARCEL VAN DORST/NURPHOTO

Néhány hete már sikerült pontot szerezni Hollandia ellen

A legutóbbi pesti 1-1 után talán nem csupán illúzió, hogy könnyebb lesz a másfél óra, mint a nyomasztó évtizedek roppant nehéz öröksége.

Ahhoz, hogy az NL-csoportban a harmadik helyről feljebb lépjen a válogatott, győzni kellene.

NL, 5. forduló, a mai program

A divízió:
- **3. csoport:** Hollandia–Magyarország (tv: M4 Sport, 20.45), Németország–Bosznia-Hercegovina (tv: Spíler2, 20.45). **Az állás:** 1. (és negyeddöntős) Németország 10 pont, 2. Hollandia 5 (8-6), **3. Magyarország 5 (3-6)**, 4. Bosznia-Hercegovina 1

B divízió:
- **1. csoport:** Grúzia–Ukrajna (tv: Arena4, 18.00), Albánia–Csehország (tv: Arena4, 20.45). **Az állás:** 1. Csehország 7 pont, 2. Grúzia 6 (5-3), 3. Albánia 6 (3-4), 4. Ukrajna 4
- **4. csoport:** Montenegró–Izland (tv: Spíler1, 18.00), Törökország–Wales (tv: Spíler2, 18.00). **Az állás:** 1. Törökország 10 pont, 2. Wales 8, 3. Izland 4, 4. Montenegró 0

C divízió:
- **1. csoport:** Azerbajdzsán–Észtország (tv: Spíler 2, 15.00), Svédország–Szlovákia (tv: Spíler1, 20.45). **Az állás:** 1. Svédország 10 pont (11-3), 2. Szlovákia 10 (8-3), 3. Észtország 3, 4. Azerbajdzsán 0

D divízió:
- **2. csoport:** Andorra–Moldova 18.00. **Az állás:** 1. Moldova 6 pont/3 mérkőzés (4-1), 2. Málta 6/3 (2-2), 3. Andorra 0/2

Mérsékelt atrocitás Párizsban

KONFLIKTUS Az olasz és a francia válogatott is biztosította negyeddöntős helyét a labdarúgó Nemzetek Ligája ötödik fordulójában, az élvonalnak számító A divízióban. A franciák házigazdaként gól nélküli döntetlenre végeztek Izraellel. Ahogy arra számítani lehetett, a mérkőzésre mindössze 16 611 néző látogatott ki – ez pedig azt jelenti, hogy a Stade de France megnyitása óta nem voltak ennyire kevesen válogatott találkozón.

Ezzel egy időben, nem messze a stadiontól több száz palesztinpárti tüntető gyűlt össze. Az erős rendőri jelenlét megakadályozta, hogy Párizsban megismétlődjön az, ami Amszterdamban történt a múlt héten, ugyanakkor a stadionban így is összeverekedtek a szurkolók. A biztonsági személyzetnek több percébe került, míg sikerült helyreállítania a rendet a nézőtéren. Eközben a csoport másik mérkőzésén az olaszok Belgiumban nyertek 1-0-ra Sandro Tonali találatával. Amennyiben három nap múlva az olaszok nem kapnak ki odahaza a franciáktól, ők zárnak a csoport élén.

A B divízióban az Európa-bajnoki döntős angolok Athénban vágtak vissza a görögöknek az októberi, hazai vereségért, s 3-0-s sikerükkel a csoport élére ugrottak. NÉPSZAVA

FOTÓ: AFP/IAN LANGSDON

A stadiontól nem messze tüntettek, ott a rendőrök jól végezték dolgukat

Csütörtöki eredmények

A divízió:
- **2. csoport:** Franciaország–Izrael 0-0, Belgium–Olaszország 0-1. **Az állás:** 1. Olaszország 13 pont, 2. Franciaország 10, 3. Belgium 4, 4. Izrael 1.

B divízió:
- **2. csoport**: Írország–Finnország 1-0, Görögország–Anglia 0-3. **Az állás:** 1. Anglia 12 pont (11-3), 2. Görögország 12 (9-4), 3. Írország 6, 4. Finnország 0.
- **3. csoport:** Szlovénia–Norvégia 1-4, Kazahsztán–Ausztria 0-2. **Az állás:** 1. Ausztria 10 pont (13-4), 2. Norvégia 10 (10-7), 3. Szlovénia 7, 4. Kazahsztán 1.

C divízió:
- **4. csoport**: Észak-Macedónia–Lettország 1-0, Örményország–Feröer-szigetek 0-1. **Az állás**: 1. Észak-Macedónia 13 pont, 2. Feröer-szigetek 6, 3. Örményország 4 (6-8), 4. Lettország 4 (3-9).

ÚJ GAZDASÁGPOLITIKA

MAGYARORSZÁG MEG TUDJA CSINÁLNI!

10. CSALÁDI ADÓKEDVEZMÉNY

▼ Európa súlyos népesedési válságban van. Brüsszel az európai családok támogatása helyett továbbra is a migrációban látja a megoldást.

▲ **A magyar kormány ezzel szemben a magyar családok támogatását tartja a legfontosabbnak. Ezért álláspontja szerint a gyermeket nevelő családok támogatását az új gazdaságpolitika mellett is folytatni és növelni kell. Szükség van a gyermekek után járó adókedvezmények megduplázására.**

Mondja el a véleményét Ön is!

NEMZETI KONZULTÁCIÓ

Készült Magyarország Kormánya megbízásából.

Kínai kerámiagyűjtemény

Eddigi legnagyobb, mintegy egymilliárd font (491 milliárd forint) értékű adományát kapta a British Museum, egy híres kínai kerámiagyűjteményt. A felajánlás a Percival David Alapítványtól származik, amelynek 1700 darabból álló kollekciója kölcsönben már 2009 óta a múzeumban van. MTI

Már az űrből is felmérhető a tengerparti műanyag

A tengeri műanyag szemetet a víz olyan partokra is kihordja, ahol nincs emberi jelenlét, így nehéz észrevenni, hogy el kell távolítani onnan a szemetet. Ausztrál kutatók kifejlesztették azt a távérzékelési módszert, amelynek segítségével több száz kilométeres magasságból is felismerhető, ha a partra műanyagot hordott ki a tenger. NATGEO

Megnyílt a tarajkai jégtemplom

Elkészült a Magas-Tátra egyik legnagyobb téli látványossága, a jégtemplom az Ótátrafüred feletti Tarajka részen. II. János Pál pápa látogatásának tiszteletére a waweli székesegyházat és krakkói Szent Adalbert-templomot építették meg. Az alkotás 1800 darab, összesen mintegy 225 tonna jégtömbből készült. A jégtemplom 2025. április 21-ig tekinthető meg. 24

Élet lehet az Uránusz holdjain

ŰRKUTATÁS Az Uránusz és öt holdja valójában nem olyan steril világ, mint eddig hitték a csillagászok. Lehetnek rajtuk óceánok, és a holdakon talán még élet is kialakulhatott – derül ki egy új tanulmányból. A bolygóról származó ismereteket a NASA Voyager 2 űrszondája gyűjtötte csaknem négy évtizeddel ezelőtt, 1986-ban, de az új elemzések feltárták, hogy látogatása egybeesett egy hatalmas napviharral, ami meghamisította az adatokat arról, milyen lehet az óriásbolygó és környezete. A napvihar – részecskék áradata – eltüntette a bolygó és a holdak aktivitásának nyomait, és eltorzította az bolygó mágneses terének alakját, kiterjedését is. Az Uránusz és holdjai is – a többi bolygóhoz hasonlóan – gázokat és más anyagokat bocsátanak ki, ezeket a mágneses tér tartja a rendszerben. Az, hogy akkor ezeknek nem találták nyomait, óriási meglepetést keltett a tudósok körében. A Nature Astronomy szaklapban most megjelent tanulmányban a tudósok azt állítják, ha a Voyager 2 pár nappal hamarabb érkezik, a napszél nyomása hússzor kisebb lett volna, így az Uránusz mágneses tere teljesen más képet mutatott volna. „Az eredmények arra utalnak, hogy az Uránusz és rendszere sokkal izgalmasabb lehet, mint eddig gondoltuk. Lehetnek olyan holdjai, amelyek az élethez szükséges feltételekkel rendelkeznek, a felszínük alatt halakkal teli óceánokkal” – mondta a BBC-nek William Dunn, a University College London tudósa. A NASA új, korszerűbb műszerekkel felszerelt szondát tervez útjára indítani, amely 2045-ben éri el a bolygót.

VARGA PÉTER

A Voyager 2 űrszonda látogatása az Uránuszon egybeesett egy hatalmas napviharral, ami meghamisította az adatokat arról, milyen lehet az óriásbolygó és környezete.

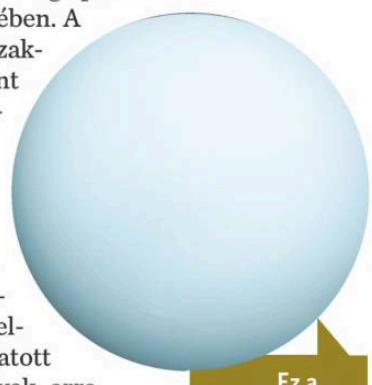

FORRÁS: NASA

Ez a kép az Uránusz bolygóról, amelyet a Voyager 2 űrszonda készített 1986-ban

Egészségünk és a bolygó jólléte a tét

TUDATOSSÁG Ahhoz, hogy az emberek a fenntarthatóbb táplálkozást válasszák, gondolkodásmódjukat kell megváltoztatni.

KUKLAI KATALIN

Tudták, hogy Japánban fülhallgatón keresztül mesterséges ropogáshangot hallgatnak az emberek, mert ez erősíti azt a képzetet, hogy az étel friss? Ez csak egy érdekesség volt az elhangzottak közül, amelyekkel Dúll Andrea, az MTA doktora, környezetpszichológus színesítette előadását, mely a táplálkozási és a környezetvédelmi kultúra kialakulásának pszichológiai vonatkozásait elemezte a Magyar Tudományos Akadémián tartott konferencia keretében.

Az egészséges táplálkozás iránti igény először a II. világháború után jelentkezett. Az Egyesült Államokban ekkor indított kampány elsősorban a húsfogyasztás csökkentését célozta, ami ma – a globális felmelegedés idején – különösen aktuális téma, miután az állattenyésztés a nagy szén-dioxid-kibocsátó ágazatok közé tartozik. Így a fenntartható élelmiszer-fogyasztásra való ösztönzés ma már megkerülhetetlen. Ehhez elsősorban a gondolkodásmódot szükséges megváltoztatni. Wokje Abrahamse új-zélandi pszichológus megállapítása szerint, az ételválasztáson a legnehezebb változtatni, ugyanis az emberek egyéni motivációi gyakran ellentétesek lehetnek az választás negatív környezeti hatásaival. Például a kutatások alapján tudjuk, hogy az emberek szeretik, ha ropognak az ételek, mert ez kapcsolódik ahhoz az evolúciós tapasztaláshoz, hogy ez az étel friss – még akkor is, ha ez nem feltétlenül igaz. Ha egy étel puha, a fent említett illúzióját úgy teremtik meg Japánban, hogy felteszneknek egy fejhallgatót, amelyből ropogó hangot lehet hallani a saját rágásunk ütemére.

Nagyon fontos az értékek átadása is a generációk között. Debrecen környékén például erősen meghatározott, hogy egy lakodalmon milyen helyi, hagyományos ételeket illik fogyasztani, és ha valaki nem kér, akkor megkérdezik tőle: „Haragszol? Baj van?” Egyszerűen nem fogadják el, hogy valaki nem szereti az adott ételt.

De akkor mégis hogyan lehet megváltoztatni a szokásokat? Az emberek hogyan ösztönözhetők a fenntarthatóbb élelmiszerfogyasztásra? Kétféle döntéshozatalt említett az előadó. Az egyik a gyors, automatikus működésre támaszkodó, a másik pedig a tudatos, információkon alapuló. 2011-ben végeztek egy kísérletet, a moziban hétnapos, állott pattogatott kukoricát adtak a nézőknek. Azt tapasztalták, hogy akik megszokták, hogy filmnézés közben esznek, megették, bár nem ízlett nekik. Ez tehát egy olyan környezetpszichológiai konstelláció, miszerint a mozilátogatás egyenlő pattogatottkukorica-evéssel. Ebben az esetben egy rutinos, gyors döntéshozás zajlott le, amit az információ – jelen esetben az, hogy a kukorica hétnapos – nem képes megváltoztatni. Ezzel szemben egy 2019-es kutatás azt találta, hogy a bioélelmiszer-vásárlás hátterében nagyon is tudatos, információkon alapuló döntések állnak.

A szakember elismerte: egyelőre ellentmondásosak a kutatási eredmények abban, hogy a karbonlábnyom feltüntetése és a környezetvédelmi címkék elhelyezése a termékeken mennyire befolyásolja az emberek vásárlási szokásait. Érdemes fenntartásokkal kezelni a kutatási eredményeket, ugyanis ezek jórészt önbevalláson alapulnak, márpedig ilyen zöldtémákban nagyon erős a jóbenyomás-keltési faktor, a válaszadók tudják, mit várnak el tőlük, és akkor is azt mondják, hogy környezettudatosan viselkednek, ha nem.

FOTÓ: SHUTTERSTOCK

Vásároljunk a környékről, helyi termelőtől származó szezonális termékeket, kerüljük a messziről érkező alapanyagok beszerzését

Milyen a fenntartható táplálkozás?

Azok az alapanyagok, élelmiszerek, ételek tartoznak a fenntartható táplálkozás fogalmába, amelyek feldolgozása alacsony környezeti hatású, hozzájárul az élelmezés- és táplálkozásbiztonsághoz. A fenntarthatóság célja a természetes források pazarlásának és károsításának elkerülése. Minimalizálja a klímaváltozás káros hatásait, és törekszik a minél kisebb ökológiai lábnyom hagyására azáltal, hogy például nem messziről szállított alapanyagokat alkalmaz.

Boldog névnapot, Ödön!

Az Ödön férfinév az Eugén magyar megfelelője, eredeti alakja Ögyén.

KENÓ November 15.

2	4	6	7	8	14	15	16	20	31
37	40	49	53	59	65	71	74	77	80

Állatokká változó sámánok

RÉGÉSZET A történelem előtti sziklaművészet valaha felfedezett leglenyűgözőbb példáját, a Serranía de La Lindosa néven ismert rajzokat. A kolumbiai Amazonas bennszülött véneivel együttműködve a kutatók rájöttek, hogy az ősi festmények epikus gyűjteménye egy rejtett spirituális dimenzióra utal, amelyben a sámánok képesek eligazodni azáltal, hogy állatokká változnak. Az alkotások a 19 kilométer hosszú sziklafalat fedik le, és több tízezer, vörös okker színnel festett, emberek, állatok és mitológiai lények illusztrációiból állnak. Feltételezik, hogy a legrégebbi képeket körülbelül 11 ezer évvel ezelőtt a kolumbiai Guaviare megyében készítették, de a félkatonai csoportok jelenléte a régióban 2016-ig megakadályozta a lelőhelyek felfedezését. NÉPSZAVA

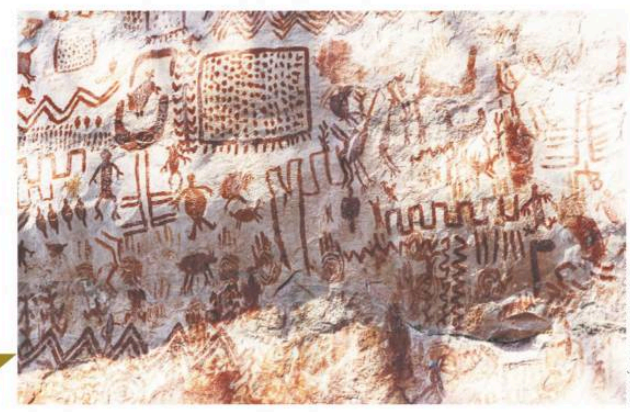

FOTÓ: SHUTTERSTOCK

A kutatók hat évet töltöttek azzal, hogy feltárják a rajzok jelentését

NÉPSZAVA
Szociáldemokrata napilap • Alapítva: 1873-ban
Főszerkesztő: NÉMETH PÉTER
Főszerkesztő-helyettes: HORVÁTH GÁBOR, VARGA DÓRA
Fejtő Ferenc 1909-2008; Andrassew Iván 1952-2015
Online főszerkesztő: ÁGOSTON ZOLTÁN • Szerkesztő: ANGYAL GÁBOR, MARKOTAY CSABA • Rovatvezetők: BODA ANDRÁS (belpolitika), HÁRS KATALIN (fotó), HOMPOLA KRISZTINA (kultúra), MUZSLAI KATALIN (mozaik), N. KÓSA JUDIT (publicisztika), RÓNAY TAMÁS (külpolitika), SZABÓ BRIGITTA (gazdaság), VARGA T. RÓBERT (sport) • Mellékletek: BALASSA TAMÁS, BÁLINT ORSOLYA (Visszhang), RÁCZ I. PÉTER (Nyitott mondat), SIMON ZOLTÁN (Szép Szó) • Főmunkatársak: BALOGH GYULA, CZENE GÁBOR, CSÁKVÁRI GÉZA, DANÓ ANNA, GÁL MÁRIA, MARNITZ ISTVÁN, SZALAI ANNA. Internet URL-cím: http://www.nepszava.hu; e-mail cím: nepszava@nepszava.hu
Kiadja a XXI. Század Média Zrt. (1191 Budapest, Vak Bottyán u. 75/A–C Központi telefon: 06 1 477-9000) • Felelős kiadó: a Zrt. vezetője • Előfizetéssel kapcsolatos ügyek: 06 1 477 9008 / 06 1 999 9508, terjesztes@nepszava.hu • Hirdetés: 06 1 999-9528 / 06 1 489-8811, hirdetes@nepszava.hu. • Előfizetési díj egy hónapra 8600 Ft, negyedévre 25 350 Ft, fél évre 49 800 Ft, egy évre 97 800 Ft • Árusításban terjeszti: Lapker Zrt. • Előfizetésben terjeszti: Médialog-DMHM Zrt. (mlog.hu) 06 1 999 9689 vagy 06 1 460 2753 ugyfelszolgalat@mlog.hu • Nyomdai előállítás: Mediaworks Hungary Zrt. www.mediaworks.hu • ISSN Bp 0133-1701 • ISSN Vidék 0237-3785. • A NÉPSZAVA példányszámát a MATESZ hitelesíti.
Partnereink: IMEDIA OBSERVER

Alapítók: Ignotus Pál és József Attila

SZÉP SZÓ

A NÉPSZAVA kulturális és társadalomkritikai melléklete

MARABU RAJZA

Ez (is) Amerika

CHARLES GATI

1. Két jó hírem és két félig jó hírem van az amerikai választások után. Az első jó hír: a szélsőjobboldali csürhe nem támadta meg és nem foglalta el a washingtoni kongresszus épületét. A második: a vesztes (nem úgy, mint Donald Trump 2020-ban) gratulált a nyertesnek, és felajánlotta segítségét az egyik adminisztrációból a másikba való békés átmenet biztosításában.

Az első félig jó hír pedig az, hogy – ha az alkotmány akkor még számít – 2028-ban Trump már nem választható meg újra (alelnöke, J. D. Vance viszont igen). A második félig jó hír az, hogy – ha az alkotmány akkor még számít – két év múlva kongresszusi választások lesznek. A felsőházban, tehát a szenátusban a választások zöme azokban az államokban zajlik majd, ahol a Demokrata Pártnak komoly esélye van a többség visszaszerzésére. Jól szerepelhetnek az alsóházban is – ha Trump támogatói addigra csalódnak bálványukban, és feltéve, hogy szabad választás lesz 2026-ban.

2. A magyar és általában az európai tudósítások felnagyítják az amerikaiak vagy éppenséggel Trump érdeklődését a külvilág iránt. Ukrajna támogatása (amely számomra kritikus jelentőséggel bír) alig játszott szerepet a kampányban. Gáza bombázását a palesztin származású szavazók a demokrata párti kormány, azaz Joe Biden és Kamala Harris rovására írták, s ez Trumpnak kedvezett Michigan államban. Kész.

Trump a világ egyik nagy külpolitikai válságát sem fogja tisztességesen megoldani. Ha csökkentené vagy megvonná a katonai segítséget Ukrajnától, állítólagos barátja, Vlagyimir Putyin nem viszonozná ezt azzal, hogy kivonul a már elhódított ukrán megyékből. Trump problémái adottak: az orosz gazdaság aránylag jól bírja a terheket; Putyin agressziója honfitársai között továbbra is népszerű; Washington befolyása Moszkvára nem az, ami volt. Egyébként ha Trump meghátrál, Amerika helyét átvenné Svédország, Anglia, Lengyelország, Franciaország és mások, tehát a háború folytatódik.

A közel-keleti válság megoldása még komplikáltabb. Ha Izrael folytatja Gáza és Libanon bombázását, valamint Ciszjordánia kisajátítását, ami valószínű, Trump akkor sem tehet mást, mint folytatja Biden Izrael-párti politikáját. Ez részben azért van, mert kedveli a szélsőségesen jobboldali izraeli kormányt, de főleg azért, mert (némi joggal) gyűlöli Iránt, Izrael legfőbb ellenségét. Nehéz elképzelni, hogy Trump ne támogatná Izraelt tűzön-vízen át.

A közeljövő változásai máshol várhatók. Trump emelni fogja a vámokat, bár ha ezt megteszi, az amerikai vásárlók többet fizetnek majd a kínai autókért vagy a mexikói gyümölcsért – és általában minden megdrágul. Vámháború lehetséges. Barátságosabb lesz Putyinnal, Orbán Viktorral, Kína kivételével a nagyvilág diktátoraival, bár nehéz megjósolni, hogy ki mit nyer majd egy új kapcsolatrendszerből. Amerikában viszont népszerű lesz a nemzetközi intézmények elhanyagolása. Nemcsak a NATO támogatása van veszélyben, ami aláásná az európai biztonságot, de kérdéses az ENSZ, a Világbank és a valutaalap is. Trump Amerikája nem fog kilépni ezekből a szervezetekből, de csökkentheti Washington eddigi, valóban bőkezű önkéntes anyagi hozzájárulását.

3. Két héttel ezelőtt a Szép Szó hasábjain azt írtam, hogy ha Trump győz, „az általam ismert Amerika megszűnik létezni”. Azóta kiderült, hogy Trump nemcsak győzött, hanem hengerelt. Megnyerte nemcsak az elektorok, de a szavazatok többségét is. A kongresszust mostantól a republikánusok uralják, akik készek támogatni Trump javaslatait. A legfelső bíróságba Trump két vagy három fiatalabb bírót jelölhet, akik évtizedekre bebetonozhatják ott a trumpista, de legalábbis konzervatív többséget.

Kik szavaztak Trumpra? Fehér férfiak – ez nem meglepetés. A falvak és a kisvárosok szavazói – ez sem meglepetés. De ki számított arra, hogy a fekete férfi szavazók majdnem negyede és a latino férfiak majdnem fele is Trumpra fog voksolni?

Az elemzések túlnyomó többsége, mint mindig, a gazdaságról ír: arról, hogy a máskülönben kitűnően menedzselt amerikai gazdaság, amelyet az Economist címlapja szerint amúgy az egész világ irigyel, nem tudta legyűrni az inflációs nyomást, ami ártott Harrisnak, és kedvezett Trumpnak. Ez biztos így is van. Az is több mint valószínű, hogy az illegális bevándorlásról terjesztett hazug propaganda és a többmilliós deportálással fenyegetőző republikánus kampány megértéssel találkozott. A propaganda azért volt hazug, mert a bevándorlók bűnözéséről szóló statisztika azt mutatja, hogy aránytalanul kevesebben vannak közöttük a bűnözők, mint a „bennszülött” amerikaiak körében. Ám a pozitív tények kevésbé számítottak, mint a negatív előítéletek.

A választás kimenetelét – szerintem – leginkább az befolyásolta, hogy az amerikai szavazók többsége nem volt hajlandó egy nőt, pláne egy ennyire abortuszpárti nőt a Fehér Házba küldeni. Igaz, amerikai nők évtizedek óta töltenek be magas politikai pozíciókat. Michigan állam kormányzója is egy prominens és rokonszenves demokrata párti nő, New York államé is az. Három respektált női külügyminisztere volt Amerikának az utóbbi évtizedekben: egy republikánus, aki egyben fekete is (Condoleezza Rice); két demokrata párti, akik közül az egyik Prágában született (Madeleine Albright), a másik pedig, aki 2016-ban elnökjelölt is lett (Hillary Clinton), és vesztett. A létrán lejjebb szerepelt, de azért jobb, ha megemlítem: feleségem államtitkár volt a 90-es években.

Ezek mind magas pozíciók, de a Fehér Ház azért más. Ez különösen szembetűnő a latino szavazók többségénél, akik zömmel katolikusok, és Amerika lakosságának csaknem egynegyedét adják. Az abortuszt többnyire ellenzik, és templomaikban vagy éppenséggel a Vatikánban nemigen látni nőket magas pozíciókban. A múltban inkább a Demokrata Pártra szavaztak, de most, az exit pollok tanulsága szerint, egyre többen álltak át a republikánusokhoz. A latino kultúrában megértésre talált Trump „macsó” fellépése, sőt talán az is, hogy nem hagyta magát, ártatlanságát hangsúlyozta, és fellépett vádlói ellen. Bűnös? Persze, de ki nem az? Ki nem csal egy kicsit az adóbevallásnál? Ért a bizniszhez, mi is gazdagok leszünk, próbáljuk ki, legyen ő az elnök. Ennél fontosabb, hogy a kevésbé tanult latino közösség nem talált otthonra a Demokrata Párt egyetemet végzett tagjai és vezetői között.

A férfiakba vetett (felsőbbrendűségi?) hit persze kiterjed a lakosság nagy részére. Amerikában is vannak férfiak, akik nőügyekkel, ugye, nem foglalkoznak... Sokan vannak, akik kényelmetlenül érzik magukat egy felkészült, intelligens nő társaságában. Sok kövérlászló („Fat Leslie”) van itt is, szerintük a feleség helye a konyhában, esetleg a hálószobában van. Jó, szavazzanak, kapjanak akár magas állásokat a privát szférában, vagy legyenek vezető tisztviselők a kormányban (tessék vigyázni, a CIA egyik korábbi igazgatója is nő!), de a Fehér Ház nem nekik való. Valószínűleg ezért vesztett Hillary Clinton 2016-ban, és most Kamala Harris. Ugyanez az ellenfél kikapott Joe Bidentől 2020-ban! Amerika ilyen (is).

Pedig Harris kampánya szívemhez szólt, különösen az, hogy a demokrácia nemes ügyét helyezte előtérbe. Mi lehetne amerikaibb és egyben népszerűbb, így én, mint az a cél, hogy megmentsük a 250 éves amerikai demokrácia értékeit és intézményeit Trump diktatórikus terveitől és hajlamaitól? Mint kiderült, a fájó igazság sajnos az, hogy Harris demokráciapárti kampánya nem talált termékeny talajra, mert a szavazókat inkább érdekelte a krumpli ára, mint a demokrácia jövője. A nadrág győzött a szoknya ellen. Újra megtanultuk: a politikában az számít, hogy miképpen lehet választást nyerni, és nem vagy nem csak az, hogy jó ügyet szolgálunk-e.

FOLYTATÁS A 3. OLDALON ➔

Orbán: Megtartom a hatalmamat!

PALOTÁS JÁNOS

Orbán Viktor az október 23-i beszédében három, Magyarország számára történelmi tragédiát okozó bejelentést tett, melyeket azóta is ismétel saját felszólalásaiban, valamint ismétlik a Nemzeti Együttbűnözés Rendszerének (NER) első számú megmondóemberei.

Orbán október 23-án félre nem érthető módon adta a tudtunkra, hogy Magyarország hamarosan elhagyja a NATO-t és az Európai Uniót, majd a beszéde végén az értésünkre adta azt is, hogy súlyosan téved mindenki, aki abban reménykedik, hogy 2026-ban a Fidesz–KDNP szövetségen kívül bárki is megnyerheti a választást. A miniszterelnök kijelentette, hogy megvan hozzá a mai kormánynak minden eszköze, felhatalmazása, hogy bármi áron, de meg tudja tartani a hatalmát, azaz pusztán hiú vágya a magyar emberek immár jelentős többségének a hatalomváltás.

Kíváncsi voltam arra is, hogy hol és milyen tartalommal elemzik az egyes ünnepi megemlékezéseket, mit emelnek ki az egyes eseményekből. Ha ellenkező előjellel is, de minden híradás érdemi része két kérdést elemzett. Központi téma volt Orbán Millenárison elmondott, valamint Magyar Péter Széna téren tartott ünnepi beszédének a tartalmi és előadói összevetése, valamint a két rendezvényen részt vevők számának számháborúja.

A tények viszonylag makacs dolgok, és számomra amúgy sem jelentett meglepetést, hogy az orbáni propaganda szerint a Millenárison jelen lévő tízezres szám aligha valószínű, mert maga a terület befogadóképessége ötezer fő, és a biztonsági sávok kialakítása, a színpad monumentális méretezése ellenére is kényelmesen elfértek a résztvevők. Ezzel szemben áll a Tisza Párt saját szememmel látott, a drónfelvételek, valamint a térképek alapján megalapozottan becsülhető tömege, amelynek nagysága szinte biztosan elérte a százezer főt.

Időközben nyilvánosságra került a Medián közvélemény-kutatása is; azoknak a jelentős többsége, akik mindkét beszédet meghallgatták, Magyar Péter előadását sokkal erőteljesebbnek, jobbnak minősítették. Magyar Péter, valamint Orbán Viktor beszédeinek megítélése, minősítése értelemszerűen szubjektív, melyről első látásra minden médiafelület a saját érzelmi kötődése szerint nyilatkozott.

Október 23-án én még csak Magyar Péter és Tompos Márton beszédeit ismertem, és Orbánét nem. A kormánytól független média általában a saját véleményemhez közel állóként értékelte Magyar Péter beszédét, kiemelve benne néhány előremutató új elemet is. Orbán beszédét a kormánypárti média elsöprőként mutatta be, de azt a helyén tudom kezelni.

Orbán beszédét megismerve megdöbbentett, hogy a kormánytól független híradások, politikai elemzők szinte lebeszéltek arról, hogy kínozzam magamat, és a miniszterelnököt utólag meghallgassam. Mindannyian egyezően írták, hogy Orbán nehezen birkózott meg a számára kényelmetlenné vált ünnepen való felszólalás kényszerével. Egységesen azt írták, hogy Orbán beszéde, mint máskor is, zavaros, ellentmondásos volt, és ami a lényeg, semmi újat nem tartalmazott.

Végül mégis úgy döntöttem, hogy utólag meghallgatom az Orbán-beszédet, mert sokan várták tőlem a Facebook- és YouTube-csatornámon és közéleti előadásaimon, hogy érdemben elemezzem előadását. Döntésemet erősítette az a korábbi tapasztalatom is, hogy a független média közlései gyakran küzdenek azzal, hogy Orbán beszédeiben felismerjék a lényeget, ami pedig nem is ritkán sorsdöntő társadalmi jelentőséggel is bírt. Ez most sem volt másképpen. Be kell vallanom, számos esetben felmerült bennem, hogy sok érintett elemző a valóságban meg sem hallgatta a kormányfő beszédét.

Orbán azonban az alig 21 perces beszédében három megrázó, történelmi veszélyt előrevetítő gondolatot vetett fel vagy erősített meg, minden korábbinál egyértelműbben.

1. Megerősítette, hogy Magyarország gazdaságpolitikája szuverén, semleges, blokkon kívüli. Az Európai Unió azonban egy gazdasági közösségként jött létre, amely idővel politikai közösséggé is vált. Így a gazdasági semlegesség nyilvánvalóan értelmezhetetlen az EU keretein belül.

2. Ennél is egyértelműbb, és talán jelentősebb, új gondolatként mondta ki, immár nem csak Ukrajnára vonatkoztatva, hogy (idézem): „Nekünk 1956 tanulsága az, hogy csak egyetlen dologért, Magyarországért és a magyar szabadságért szabad harcolnunk! Magyarországért és a magyar szabadságért most azzal tehetjük a legtöbbet, hogy nem veszünk részt mások háborújában."

Orbán e kijelentése, ami a gazdasági semlegességet kiterjesztette a politikai, katonai semlegességre is, egyértelművé tette, hogy Orbán Magyarországot már a NATO védelmi kötelékén kívül látja. Az ellenzéki pártjainknak, a független médiának és a politikai elemzőknek ez nem szúrt szemet, szemben az USA magyarországi nagykövetével. David Pressman október 30-án a NATO-nagykövetekkel vitatta meg Orbán kijelentését, ahová a kormány képviselőjét is meghívták, de a kabinet természetesen nem reagált a meghívásra. Egyenes tehát a kijelölt út a NATO elhagyására.

3. Végül Orbán az október 23-i beszédében kétséget kizáró módon, a jogi hátterét is bemutatva elmondta, hogy sem a 2026-os választást megelőzően, sem egy esetleges választási vereség (ha lesz választás 2026-ban) esetén nem fogja átadni a hatalmat.

A miniszterelnök levezette, hogy mindennél egyértelműbbé vált, az EU egyes tagállamai és az Európai Bizottság a magyar alkotmányos rend megbontására szervezkedik (idézem): „Brüsszelben bejelentették, hogy meg fognak szabadulni Magyarország nemzeti kormányától. Azt is bejelentették, hogy egy brüsszeli bábkormányt akarnak az ország nyakába ültetni. (...) Tudjuk, hogy megvan a kiszemelt bábkormány. Megvan már a párt, amelyet a nyakunkba akarnak ültetni. Megvan az emberük is rá, igazi aláíró fajta. Ideális jelölt egy bábkormány élére. (...) Ez nem összeesküvés-elmélet, ez összeesküvés a gyakorlatban ország, világ előtt! (...) Ma van erős nemzeti egység a jobboldali kormányzat mögött, van közös akarat. És az egységhez és az akarathoz erő is társul. Ma megvan a szuverén cselekvés lehetősége, és ígérem, hogy mi élünk is vele!"

A büntető törvénykönyv (Btk.) 258. §-a a hazaárulásról ekként rendelkezik (idézem): „Az a magyar állampolgár, aki Magyarország függetlenségének, területi épségének vagy alkotmányos rendjének megsértése céljából külföldi kormánnyal vagy külföldi szervezettel kapcsolatot vesz fel vagy tart fenn, bűntett miatt öt évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő."

Értelemszerű, hogy a hazaárulás büntetőjogi tényállásának megállapítása, az érintettekkel szembeni vádemelés és bírósági eljárás kezdeményezése az ügyészség kiemelt feladata. A pártok működésének törvényessége felett is a Legfőbb Ügyészség köteles őrködni, és ha szükségesnek látja, kezdeményezheti akár a párt bíróság általi megszüntetését is.

Az ország miniszterelnökének október 23-i tényközlése nem csupán lehetőséget, hanem kötelezettséget is ró a Legfőbb Ügyészségre, a Rogán Antal alá rendelt titkosszolgálatokra, az Alkotmányvédelmi Hivatalra és a legújabb szörnyetegre, a Szuverenitásvédelmi Hivatalra is, hogy azonnali vizsgálatok egész sorát indítsák el. A vizsgálatok érintettje kell hogy legyen minimum a Tisza Párt, illetve Magyar Péter. Tekintettel arra, hogy Orbán Magyar Pétert összellenzéki vezérként is nevesítette, így valamennyi ellenzéki párt és politikai elemző sem maradhat ki. A hivataloknak kötelezően vizsgálniuk kell az érintetteknek az alkotmányos renddel szembeni külföldi kormányokkal (értsd: az EU-tagállamok kormányaival) és szervezettel (értsd: az Európai Bizottsággal) való feltételezett szervezkedés létét.

A vizsgálatok eredményének vagy meg kell hazudtolniuk Orbán Viktort, ami azonban Orbán részéről vet fel a büntetőjog által üldözendő cselekményeket, vagy meg kell erősítenie Orbán álláspontját. Ez esetben viszont fel sem merülhet például, hogy 2026-ban a Tisza Párt és képviselői, különösen Magyar Péter egyáltalán elindulhasson az országgyűlési választáson.

Ennek tükrében talán még érdemesebb odafigyelni Magyar Péter november 10-én tartott rendkívüli sajtótájékoztatójának tartalmára, így arra is, hogy valóban csak egy lehallgatási ügyről, a magyar Watergate-botrányról van szó, vagy sokkal többről, egy végtelenül veszélyes, az orbáni diktatúra újabb szintlépéséről. Úgy vettem ki Magyar Péter nyilatkozataiból, hogy erre még sem ő, sem a pártja, de a vasárnapi sajtótájékoztatóról hírt adók sem gondoltak.

Érdekes újságírói kérdés lenne a Magyar Péter nyilatkozatát lekicsinylő kormányzati szereplők, nyilatkozók számára, hogy szerintük egy államellenes szervezkedésről szóló miniszterelnöki ténybejelentéskor a szolgálatoknak vajon nincsen tennivalójuk?

Az október 23-i kormányfői beszédben elhangzottakhoz tartozik az is, hogy a Magyarország politikai és államszervezeti hatalmát bitorló Orbán Viktor és sleppje múlt kedd óta örömmámorban úszik, amiért Donald Trump nyerte meg az amerikai elnökválasztást. Orbán a tőle megszokott, az embereket mélységesen lenéző módon (oktatáselletlenességével sokat tesz érte, hogy a véleménye a valóság legyen) azonnal bejelentette, hogy most már nyugodtan a parlament elé terjesztheti a 2025-ös év „békeköltségvetését", mert immár egy csodás év vár ránk jövőre. Orbán szerint az amerikai elnökválasztás miatt két költségvetéssel kellett készülniük: Kamala Harris esetében egy negatív, háborús büdzsével, Trump esetében pedig egy aranykor felé mutató békeköltségvetéssel.

FOTÓ: LADJÁNSZKI MÁTÉ

Orbán Viktor október 23-án félre nem érthető módon adta a tudtunkra, hogy Magyarország elhagyja a NATO-t és az Európai Uniót, s a választásokon is győztest hirdetett

FOLYTATÁS A KÖVETKEZŐ OLDALON ➔

➔ FOLYTATÁS AZ ELŐZŐ OLDALRÓL

Nehéz félretenni, hogy bár a 2025-ös költségvetést az Orbán-kormány valóban a november 5-i választást követően, november 11-én adta be a parlamentnek, de a Költségvetési Tanács azt már az amerikai elnökválasztás előtt megkapta, és az Országgyűlés számára már értékelte is. Igaz, egy ilyen hazugság ma már senkit nem lep meg, de azért ennek nem szabadna így lennie, és a maradék ellenzéki médiafelületeknek erre sokkal erőteljesebben kellene rámutatni.

Sokkal többeknek fel kellett volna figyelni arra is, hogy a kormányfői posztot bitorló magyar miniszterelnök annak a Donald Trumpnak drukkolt, akinek meghirdetett protekcionista gazdaságpolitikája a magyar gazdaság egyébként lehetséges növekedésének visszaesését vagy a mélyrepülésének erősödését okozza majd. És csaknem biztosan a magyar inflációs kilátások jelentős emelkedéséhez is vezet.

2023-ban Magyarország exportjának 78,8 százaléka irányult az Európai Unióba, míg az importunk 69,4 százaléka az uniós tagállamokból érkezett. Trump meghirdetett vámháborúja és protekcionista gazdaságpolitikája jelentősen emelheti az árakat az Unióban, és visszafoghatja az EU fejlődését, aminek negatív hatását Magyarország egészen biztosan nem tudja kivédeni. Az Európai Unió egyben vámunió is, így nyilvánvalóan a népbutítás kategóriájába tartoznak Szijjártó Péternek és társainak azon hangzatos beszédei, hogy majd mi kétoldalú megállapodásokat kötünk az Egyesült Államokkal.

Donald Trump nemkívánatos versenytársnak tekinti az Európai Uniót, de az biztos, hogy az EU-nál sokszorta jobban megveti Kínát, amellyel szemben a lehetséges legerőteljesebb protekcionista gazdaságpolitikát, és elővezetése szerint általános, 60 százalékos, értelmezhetetlen nagyságú vámokat (vámháborút) fog alkalmazni.

Amerika a világ legtekintélyesebb gazdasági, politikai és katonai hatalmaként általában is, de különösen Donald Trump elnöksége mellett elvárja, hogy a szövetségesei kövessék lépéseit a politikai és a gazdasági döntéseikben is. Donald Trump és adminisztrációja nem ismeri sem a gazdasági, sem a politikai semlegességet egyetlen állam esetében sem, így csak idő kérdése, hogy mikor hívja fel az amerikai elnök figyelmét a saját adminisztrációja Orbán kínai elkötelezettségére és meghirdetett gazdasági és politikai semlegességére.

Amikor ez bekövetkezik, Orbánnak nem lesz ideje váltani, és Magyarország pillanatokon belül az Amerika által leginkább eltaszított államok egyikévé válik. Bár az USA külügyminisztériumában már kidolgozták és megfontolásra javasolták a magyar vízumkötelezettség bevezetését, valamint Orbán Viktorral, a magyar kormány és a NER tagjaival szemben a Magnyickij-törvény egyes elemeinek (kitiltás, vagyonlefoglalás stb.) alkalmazását – amit az amerikai adminisztráció nem cáfolt, de meg sem erősített –, de Joe Biden elnök ezt még nem tartotta időszerűnek. A javaslat most egy ideig biztosan lekerül a napirendről, de egyáltalán nem lennék meglepve, ha Orbán kegyvesztésének pillanatában ebben is fordulat következne be, és éppen a nagy barát Donald Trump rendelné el a már előkészített szankciók alkalmazását.

Az általam most felvetettek mind száraz tények. Szándékosan nem emelem ki, hogy miként lehet az Egyesült Államok elnökének megválasztani egy ilyen szinten kiszámíthatatlan, a narcisztikus személyiségzavar minden elemét magán viselő, nőgyűlölő személyt, az általános műveletlenség és erkölcstelenség mintapéldányát, mert ezek mind szubjektív megítélések, bár Donald Trump esetében nálam bizonyítottak.

A magyar miniszterelnök helyében én biztosan nem lennék nyugodt, de hát én nem vagyok Orbán!

➔ FOLYTATÁS AZ 1. OLDALRÓL

4. Mit hoz a jövő? Valami váratlan most is történhet, de a következő néhány év tendenciái Amerikában egyáltalán nem bizonytalanok. A hatalom koncentrálása, amely a magyar történelemben jól ismert, de Amerikában nem, már itt is úton van. Független parlament? Független legfelsőbb bíróság? Független ügyészség? Aligha. Trump Amerikája az egykori Államvédelmi Hivatal céljait és mentalitását öröklő Szuverenitásvédelmi Hivatal – micsoda név! – örömére rövidesen abbahagyhatja a demokrácia ügyét támogató külföldi programjait. A sajtó szabadsága is veszélyben van, különösen a hagyományos nagy televíziós hálózatoké. A konszolidáció viszont akár évekig is eltarthat.

5. A hosszú évtizedek során kitaláltam egy magyarázatot Amerikáról. Pesti rokonoknak és barátoknak azt írtam, hogy ne próbálják európai fejjel megérteni – dicsérni és bírálni – Amerikát. Ez egy más civilizáció. Nem feltétlenül jobb, nem feltétlenül rosszabb, de más. Tessék átváltani az egyik hullámhosszról egy másikra. A gazdaság más, az egyéni felelősségérzet is, az emberek másképp viszonyulnak egymáshoz, „ismerős" nincs, mindenki azonnal „barát", rászoktak a légkondicionálóra, a vizet sok jéggel isszák, és persze rendkívül optimisták.

Mostanában azonban több hasonlóságot is látok. Egy példa a sok közül: itt is nő a különbség a nagyvárosok és a falvak között. Egy pesti ismerős bizonygatta nemrég, hogy Budapesten is jól lehet élni, csak az a baj, hogy a főváros Magyarországgal van körülvéve. Félek, hogy itt is így lesz.

Élünk, éldegélünk majd Washingtonban, New Yorkban, Chicagóban és Los Angelesben, de az ország lejtőre került. Hihetetlen, de igaz, hogy egy többszörösen elítélt bűnöző, aki egy jobb cirkuszban sem találna állást, költözik rövidesen a Fehér Házba. Közel sem ő az egyetlen probléma, de nélküle ez a másik Amerika sokáig a háttérben maradhatott volna. Tudom, ez is Amerika, itt élem le maradék éveimet, bár egyre kevesebb közöm lesz hozzá. Egyesek máris ünneplik Trump megválasztását, mások a „belső ellenség" ellen hirdetett harcát. Belső ellenség? Atyaisten, ez rossz emlékeket idéz! Nekem máris hiányzik az a szorgalmas, munkaszerető, kicsit naiv, optimista Amerika, amelyet az évtizedek során – hibáival és bűneivel együtt – megszoktam és megszerettem.

Ez (is) Amerika

CHARLES GATI

FOTÓ: AFP/REBECCA DROKE

Kamala Harris demokráciapárti kampánya nem talált termékeny talajra

A majmoké a világ

TOMPA IMRE

„Rémületes majomarcot / vágnak majomkatonák, / majomkézben majomfegyver, / a majmoké a világ."
(Weöres Sándor: Majomország)

Nem akarok vészmadarakat kongatni és uszítani, mint azok a kormánypropagandista kriptonyilas és III/III-as vamzerivadék sztómazsákok, akik nap mint nap atomháborúval riogatnak, szép pénzekért nyomatva a ruszki hazugságokat szakmányba, de a jelen helyzet kínosan emlékeztet egy korábbira.

A világháborúk között mindig eltelik egy szűk évszázad: a harmincéves háború után (kábé 10 millió halott) a vesztfáliai békének köszönhetően sikerült egyensúlyt kialakítani, ami kitartott a majd húsz évig tartó napóleoni háborúkig, ami szintén ilyen relatív kvázi világháborúnak titulálható. A bécsi kongresszus ismét új erőegyensúlyt teremtett, ami az első világháborúig kitartott (20 millió), alig két évtized múlva jött a második világháború (50 millió), mert a versailles-i béke rossz béke volt, nem teremtett egyensúlyt, már De Gaulle második harmincéves háborúnak nevezte a két összetartozó világháborút, ez tkp. egy mecscs volt két félidővel, köztük húszévnyi szünettel. Mármost a párizsi béke (1947) óta nyugi volt, és bizony eltelt a szokásos szűk évszázad, elfelejtettük, milyen is a háború, nemzedékek nőttek fel békében, az új generációknak fogalmuk sincs a múltról (Ki a csöcs az a Nagy Imre? – kérdi Royal a Moszkva térben).

Nemcsak arról van szó, hogy álmunkban nem gondoltuk volna, hogy ilyen haranggörbe alakja lesz a történteknek. Kiszabadulunk az autoritárius világból, megmártózunk a szabadságban, majd visszakanyarodunk az autokráciába, ami immár kicsit szaharabb, mint a nyolcvanas évek hanyatló és amúgy elég mocskos Magyarországa volt: vödör szaharból csöbör szaharba.

Hanem van egy kis gond. Megint letelt a szünet, és az egész cucc nem egyszerűen jobbra dől, in concreto jönnek fel a fasiszták az egész világon, mint a szahar a hányásban (Magyar Narancs).

FORRÁS: PHILADELPHIA MUSEUM OF ART

Elfelejtettük, milyen is a háború, nemzedékek nőttek fel békében. (Salvador Dalí: A polgárháború előérzete, 1936)

Egy notórius hazudozó, legalább 34+három vádpontban bűnösnek minősített szexista „milliomos bűnöző" (Berend T. Iván), egy röhejesen festett hajú pávián lett a császára a világ legmenőbb birodalmának, az eddig liberális demokrata csodaországnak számító Amerikának, aki avval fenyeget, hogy a hadsereget fogja bevetni a „beteg baloldali holdkórosok" ellen.

Kelet-Németországban a szélsőjobb, etnicista-rasszista AfD megszerezte a mandátumok harmadát; itt aranyos, fiatal keletnémet bőrfejűek a kilencvenes években a régi, szép barna inges időket idéző utcai erőszakban baseballütővel érveltek azokkal szemben, akiknek nem tetszik a pofájuk, ezek voltak a Baseballschlägerjahre évei. Az utcai erőszak (a Mérce szerint) újra megint egyre gyakoribb, és a hagyományt meghatóan őrző keletnáci fiatalok a jól ismert karlendítéssel üdvözlik egymást. Úgy látszik, a keletnácik pont olyanok, mint az oroszok meg a mi majmaink: ezek ugyanazok. Az osztrák szélsőjobb szintén történelmi győzelemről beszél, megint itt huhognak a kapuk előtt és a spájzban az erőszakot preferáló, militáns, kirekesztő, ultranacionalista, antiszemita és bevándorlásellenes, tekintélyelvű, a nemzet és önmaga közé egyenlőségjelet tevő autoriter páviánok vezette barnaingesek, páviánok parádéja zajlik már megint, és a magyar döntéshozók ismét a farok rosszabbik végén tüsténkednek, a mi puffadt páviánunk mindkét abszurd császár, a narancshajú Néró és a rettegett, konkrétan tömeggyilkos Putler puszipajtása.

Már idéztük egyszer Koestlert, aki a kommunizmusból dedukálta, hogy „száz évig tartott a felemelkedés a liberalizmus és a demokrácia szféráiba (...) a hinta ugyanazzal a lendülettel vitte most utasait a szabadságtól a zsarnokság irányába (...), félreismerhetetlen a történelem ingamozgása, az abszolutizmustól a demokrácia felé, majd a demokráciától vissza, a totális diktatúra irányába." A végbélszéljobb, a mindig hazudós páviánok újabb parádéja és a világ elbizonytalanodása, a világháború előérzete együtt erősödnek, ez párhuzamos mozgás, és nehogy már azt higgyük, hogy többé nem lehet láger, vagon és terror, tűz és vér.

Program a lerombolt közoktatási rendszer helyreállítására (1.)

RADÓ PÉTER

A 2010/11-ben létrehozott autokratikus rendszer az előző évtized első felében teljes, a közoktatás működésének minden aspektusára kiterjedő rendszer-átalakítást hajtott végre. Az átalakítás kizárólag politikai célokat szolgált, abban szinte semmilyen oktatásszakmai megfontolás nem játszott szerepet.

Az illiberális rendszer oktatáspolitikájának következményei

A példátlan gyorsasággal lebonyolított hatalmas tömegű intézményi és jogi változtatás alapvető célja az volt, hogy a szélsőséges bürokratikus centralizációval megerősített központi állami kontrollt hajtószíjként használva a politikai kontrollt – és az azt támogató ideológiai indoktrinációt – kiterjessze a közoktatás minden szereplőjére.

Ennek érdekében az „államkonzervatív" rendszer felszámolta az iskolák autonómiáját, az önkormányzatokat és az oktatás számára szolgáltatásokat nyújtó üzleti és nonprofit szervezeteket kiszorította a közoktatás irányításából, felszámolta a nyílt, a különböző érdekcsoportok bevonása alapján működő döntéshozatali mechanizmusokat, és ellehetetlenítette a pedagógus-szakszervezetek működését. Ugyancsak a politikai kontroll megerősítését szolgálta a mindenre kiterjedő ideológiai indoktrináció és az állampárt politikai szövetségeseinek, a tradicionális keresztény egyházaknak a helyzetbe hozása is. Mindezek következtében a rendszeresen meghozott, ún. „visszatérő" oktatásirányítási döntéseken belül 2011 és 2017 között Magyarországon a központi kormányzatban, illetve az annak alárendelt dekoncentrált hivatalokban hozott döntések aránya 10-ről 71 százalékra nőtt, az oktatási intézményekben meghozott határozatok aránya 63-ról 29 százalékra csökkent, a helyi-önkormányzati irányítás 27 százalékos aránya pedig nullára apadt. (OECD EAG 2012, 2018)

KENTAURBESZÉD

A politikai kontrollt szolgáló bürokratikus centralizáció hatása a tízes évek első felében azonnali és drasztikus volt: a gyors „transzformációs teljesítményromlás" hatására a közoktatás eredményessége beszakadt, az egyenlőtlenségek pedig minden korábbinál nagyobbra nőttek.

A hosszú távú következmények a tízes évek második felében kezdtek láthatóvá válni, az ekkor indult változások már a magyar közoktatás „funkcionális leépüléséről" tudósítanak. A funkcionális leépülés azt jelenti: az oktatási intézmények fokozatosan elvesztik azt a képességüket, hogy támogassák az általuk oktatott gyerekek tanulását. Mindez Magyarországon azért jelent meg, mert a komplexitás egy magas szintjét elért közoktatási rendszer kormányzása visszatért a múlt század 50–60-as éveire jellemző, bürokratikus centralizáción alapuló, szélsőségesen központosított irányítási modellhez. Emiatt az iskolák elvesztették azt a képességüket, hogy alkalmazkodjanak a gyerekek egyre sokfélébb tanulási igényeihez és a folyamatosan változó külső elvárásokhoz. Más szavakkal: a funkcionális leépülés lassú, de folyamatos minőségromlást okoz, ami lehetetlenné teszi, hogy a közoktatás teljesítménye a transzformációs teljesítményromlás után „visszapattanjon" egy korábbi szintre.

A funkcionális leépülésnek számos egyértelmű jele van:

– A tanulásból kiszoruló és kudarcot valló, alapvetően alacsony státuszú tanulók számának növekedése, ami folyamatosan rontja az egész rendszer eredményességét.

– A magasabb státuszú tanulók kimenekítése a romló minőséget produkáló állami iskolákból magániskolákba vagy külföldi iskolákba.

– Az Európában máshol ismeretlen mértékű és növekvő szociális szelekció és etnikai szegregáció, melyet jelentős részben a kormány által mesterségesen gerjesztett egyházi oktatási expanzió okozott.

– A növekvő pedagógushiány, amely részben a pályát elhagyó pedagógusok nagy számának, részben pedig a pedagóguspálya vonzereje megszűnésének a következménye.

Az elmúlt évtizedben az iskolák elvesztették azt a képességüket, hogy alkalmazkodjanak a gyerekek egyre sokfélébb tanulási igényeihez

FOTÓ: BÉRES MÁRTON

– A közoktatásban állandósult forráshiány, az iskolák működési kiadásainak közel másfél évtizedes súlyos alulfinanszírozottsága.

A kudarcot valló tanulók azonosítása részben a közoktatáson belüli előrehaladás, részben pedig a mért tanulási eredmények alapján történhet. A korai iskolaelhagyók aránya – miközben Európában szinte mindenhol 10 százalék alá csökkent – Magyarországon a 2010-es 10,8 százalékról 2022-re 12,4 százalékra nőtt. E változás mögött elsősorban az húzódik meg, hogy 2010 óta a leszállított idejű tankötelezettségi korhatár utáni 17 és 18 éves korcsoportokban nagyjából 10 százalékkal csökkent a még a közoktatásban tanuló fiatalok aránya. Az elmúlt bő évtized során ennél sokkal nagyobb mértékben nőtt a valamelyik kompetenciaterületen kudarcot valló tanulók aránya. 2009 és 2022 között az OECD PISA-kutatása szerint a kudarcot valló tanulóké Magyarországon szövegértésből 17,5-ről 25,8 százalékra, matematikából 22,3-ról 29,5 százalékra, természettudományból pedig 14,1-ről 22,9 százalékra nőtt. Jelenleg a magyar közoktatás minden évben körülbelül 25-30 ezerrel növeli az alapvető kompetenciák területén kudarcot valló tanulók számát, akik emiatt egész hátralévő életükben az élet legtöbb területén kudarcot vallanak majd.

Szintén a funkcionális leépülés jele, hogy a kormány által mesterségesen fűtött egyházi iskolahálózati expanzió és – jóval kisebb mértékben – a fizetőképes kereslettel rendelkező középosztályi szülők gyerekeinek magániskolákba menekítése miatt az elméletileg az egyenlő hozzáférést biztosítani képes állami iskolahálózat lassú, de folyamatos zsugorodása zajlott. Ezt bizonyítja, hogy az egyházi és nem egyházi magániskolákba járó általános iskolai tanulók aránya a 2010-es 9,4 százalékról 2022-re 20,4 százalékra növekedett. A közösségi tulajdonban lévő intézményhálózat arányának zsugorodása kiugróan nagy volt az iskolarendszerű szakképzésben. Mivel a magániskolákra vonatkozó szabályok jelentős mértékben eltérnek az állami iskolák működési feltételeitől, a közoktatási privatizáció miatt jelentősen csökkent a közoktatás feletti közösségi kontroll.

A 2010 óta folytatott oktatáspolitika egyik legsúlyosabb következménye a szociális szelekció drámai mértékű növekedése volt. A hátrányos helyzetű tanulók elkülönítésének mértékét kifejező szegregációs index értéke a már 2010-ben is rendkívül magas 27,2-ről 2022-re 40,2-re nőtt, ami egyértelműen egy közoktatási kasztrendszer létrejöttének a jele. Ugyanezt jelzi a PISA szociális inklúziós indexének alakulása is, amely csak a 2018 és 2022 közötti időszakban 5,3 ponttal romlott, melynek következtében a magyar közoktatás a világ egyik leginkább szelektív rendszerévé vált. (A 2022-es PISA-kutatásban részt vevő 81 ország közül csak egyetlen akadt, melynek oktatási rendszere szelektívebb, mint a magyar, ez Kolumbia.) Mivel a roma tanulókat sújtó etnikai elkülönítést is jelentős mértékben a szociális szelekció fűti, az utóbbi erősödése automatikusan maga után vonta a szegregáció erősödését is.

A mára kialakult közoktatási kasztrendszerrel nem csupán az a probléma, hogy az alacsony státuszú tanulókat gyenge minőségű iskolákba tereli, mellyel szinte teljesen elzárja a mobilitási csatornákat. A 2022-es PISA-mérés adatai szerint a magyar tanulók körében egypontnyi családi háttérkülönbség a természettudományi teljesítmény tekintetében átlagosan 51, a matematikában 49 pontnyi teljesítménykülönbséget okozott, ami nemzetközi összehasonlításban kiugróan nagy egyenlőtlenségeket jelez. Látnunk kell azonban, hogy ez a hatás mindenhol, így Magyarországon is alapvetően közvetett módon, a tanulók iskoláinak átlagos státuszán keresztül érvényesül, tehát a homogén összetételű iskolákat létrehozó szociális szelekció felerősíti a családi háttér hatását. A szelektív közoktatási rendszerekben tehát sokkal nagyobbak a kompetenciateljesítményekben kimutatható egyenlőtlenségek, mint az alapvetően integráló közoktatási rendszerekben.

A 2010 óta eltelt időszakban részben az egyre kevésbé vonzó tanári szakma, részben pedig a növekvő pályaelhagyás következtében folyamatosan nőtt a pedagógushiány. Ennek egyértelmű jele a hatvanévesnél idősebb pedagógusok arányának és a betöltetlen álláshelyek számának folyamatos növekedése. A szakképesítés nélkül tanító pedagógusok növekvő arányáról szóló adatok azt mutatják, hogy e tekintetben a közoktatás funkcionális leépülése 2016 után gyorsult fel. Bizonyos tantárgyak esetében különösen súlyossá vált a helyzet; az általános iskolákban a szakképesítés nélkül tanítók aránya 2016 és 2022 között az idegen nyelvek oktatásában 2,9-ről 9,3 százalékra, a természettudományok oktatásában 3,8 százalékról 11,7 százalékra, a matematikaoktatásban pedig 1,9-ről 11,3 százalékra növekedett.

A helyreállítás programja: hosszú távú célok és középtávú prioritások

Hosszú távon olyan közoktatás kialakítására kell törekedni, melyben:

– személyre szabott, az egyéni alkalmazkodást és sikeres tanulási karriert megalapozó kompetenciák és készségek fejlődése szempontjából sikeres tanulás zajlik;

FOLYTATÁS A KÖVETKEZŐ OLDALON ➔

A diplomaták Andrássy Gyula Köre, a közgazdászok Hetényi István Köre és a jogászok Szalay László Köre szakpolitikai nemzeti minimumok megfogalmazása mellett döntött a gazdaság, az oktatás, a nemzetbiztonság, a külpolitika, a jogállam stb. szakterületein. Ezek a „minimálprogramok" egy mélyebb és kiterjedtebb, összefüggő szakpolitikai helyzetleírás és program alapjául szolgálhatnak. Radó Péter írása e kezdeményezés keretein belül készült.

➔ FOLYTATÁS AZ ELŐZŐ OLDALRÓL

– a különböző szociális, kulturális és nyelvi hátterű, nemzetiségű és nemű tanulók között nem alakulnak ki jelentős teljesítménykülönbségek;

– differenciált pedagógiai gyakorlattal és az egyéni tanulási igényeket kielégítő, mindenki számára elérhető egyéni fejlesztéssel támogatott önvezérelt tanulás zajlik;

– a tanulás olyan iskolákban történik, melyek gazdag tanulási élménykínálatot biztosítanak, nem az iskolák, hanem a tanulók specializálódnak érdeklődésüknek és tehetségüknek megfelelően, s amelyek együtt oktatják a legkülönbözőbb hátterű gyerekeket;

– ahol az iskolák olyan iskolarendszerben működnek, melyben a legközelebbi a legjobb intézmény, s melyben minden tanuló, pedagógus és iskola számára hozzáférhetők a szükséges szakmai szolgáltatások.

Az itt felvázolt jövőkép és a magyar közoktatás jelenlegi működési módja között hatalmas szakadék van, ami egy olyan oktatási reformot tesz szükségessé, amely megalapozza a kívánatos jövő felé mutató szívós és hosszú idejű fejlesztés lehetőségét. Mivel oktatáspolitikákat az implementáció mindenkori adott feltételrendszeréből kiindulva „visszafelé” szükséges tervezni, számolni kell azzal, hogy egy oktatási reform alapvető feltételei ma nem adottak, ugyanis:

– a közoktatás funkcionális leépülése erodálta a rendszer elemi működtetéséhez szükséges alapvető feltételek jelentős részét;

– egy minden érdekelt bevonásán alapuló reform elindításához szükséges döntések meghozatalának hiányoznak az alkotmányos, intézményi és politikai feltételei;

– a szükséges intézményi változtatások nagy tömege jelentős mértékben felerősíti egy oktatási reform politikai kockázatait;

– hasonlóan az „államkonzervatív” rendszer által 2011–15-ben áterőszakolt rengeteg rendszerszintű változtatáshoz, a túl sok azonnali változtatás mély „implementációs gödör” létrejöttét eredményezné;

– mivel az elmúlt másfél évtizedben a kormányzat elfojtotta az oktatással szembeni kihívásokról és a jelenlegi közoktatási rendszer problémáiról szóló informált diskurzust, a szükséges változtatások mögé még nem lehet kellően erős koalíciókat építeni.

Mindezek miatt egy középtávú oktatáspolitikai programnak egy kormányzati ciklus alatt megvalósítható, korlátozott mennyiségű, ugyanakkor szétsugárzó hatású, egy későbbi oktatási reform számára kedvező intézményi, szakmai és kommunikációs környezetet teremtő intézkedésekre kell koncentrálnia.

Az alábbi öt prioritás közül az első négy lényegében kármentő jellegű, bizonyos, a funkcionális leépülés következményeként meggyengült képességek helyreállítását szolgálja („helyreállítás”). Az ötödik prioritás egy többéves párhuzamos folyamat elindítása, melynek célja egy tényeken/elemzéseken alapuló részletes oktatási reformkoncepció minden érdekelt csoport intenzív bevonásán alapuló kidolgozása és kommunikációja („oktatási reform”).

A javasolt középtávú kiemelt célok a következők:

1. Az oktatási intézmények autonómiájának helyreállítása.
2. A kudarcot valló tanulók számának csökkentése.
3. A szociális szelekció mértékének erőteljes csökkentése.
4. A pedagógushiány mérséklése.
5. Egy oktatási reformnak az előkészítése.

(Az oktatáskutató szerző tanulmányát terjedelmi okokból két részben közöljük. A második rész a november 23-i Szép Szóban jelenik majd meg.)

Négy nap alatt kétszer 6-4

HEGYI IVÁN

Szinte hihetetlen napok voltak 1977 őszén.

November 13-án a jugoszláv válogatott 6-4-re nyert Bukarestben a románok elleni vb-selejtezőn. Safet Sušić, aki egy hónappal korábban Budapesten, a Gujdár – Török Péter, Kocsis István, Kereki, Tóth József – Nyilasi, Pintér, Tóth András – Fazekas, Törőcsik (Zombori), Várady összetételű magyar válogatott 4-3-as győzelme alkalmával mutatkozott be a kékek nemzeti csapatában, második címeres mezes bevetésén ellenállhatatlanul futballozott, középpályás dirigensként három gólt szerzett, és minden „jugó” támadásban benne volt. Nem csoda, ha utóbb a Parc des Princes nagyhercege vált belőle a PSG-nél Párizsban; szédítő technikáját talán még évekkel később is emlegették a kicselezett, kipaszszolt, kiütött románok, akik között megannyi magyar volt: Bölöni László, Krizsán Zoltán, Szatmári Sándor, Vígh József a pályán, a szövetségi kapitány Kovács István a kispadon.

Ez történt vasárnap. Majd szerdán az NB I-ben a Videoton legyőzte az Újpestet. Hiszik vagy sem: 6-4-re.

Volt 6-0 is. Az 56. percben. Fazekas László, Törőcsik András, Tóth András, Zámbó Sándor ellen... Azok, akik a rádiós körkapcsolásból értesültek az állásról, azt gondolták, nyilván nem a „Vidi” rúgott ennyit, hanem berúgott a riporter. Pedig tényleg 6-0 ragyogott a sóstói sporttelep eredményjelző tábláján. A nagyüzemi termelést Burcsa Győző kezdte, Szabó József folytatta, majd Kovács József, „a fehérvári Beckenbauer” menthetetlenül bevarrt egy szabadrúgást, a szünetben 3-0-ra vezettek a házigazdák.

Aztán Tieber László a második félidő első tizenegy percében bevágott újabb hármat. Először elvette a labdát Sarlós Andrástól, akinek Kék Duna borozója évtizedekig az újpesti labdarúgók legkedveltebb találkahelye volt; másodszor mosolyogva megköszönte, hogy lesről elengedte Hámori László játékvezető és partjelzője; harmadszor elegánsan átemelt az alaposan megszórt Rothermel Ádámon. Az újpesti kapus 4-es osztályzatot kapott, de nem az ő érdemjegye volt a legrosszabb, mert Tóth Józsefnek csupán 1-es dukált, a balbekket ugyanis – nem feltétlenül irodalmi szövegért – 4-0-nál kiállították.

Az addig – tizenegy fordulón át – veretlen lila-fehéreket hovatovább két számjegyű vereség fenyegette, ám a Hámori, Zámbó kettős közbelépett: előbbi kompenzált, és adott két tizenegyest – a fehérváriak szerint kegyelemből –, az utóbbi meg két finom gólpasszt. Így a létszámhátrányban futballozó Újpest, amelyben Fazekas szintén mesterhármast ért el, 6-4-re felzárkózott.

ÖRÖKZÖLD GYEPEN

Nem csak a magyar bajnokságban, a Videoton–Újpest-meccsen született 10 gól 1977 novemberében, a jugoszláv válogatott is 6-4-re nyert a románok ellen (képünkön)

Mire kitört a botrány.

A Szabó és Tieber teljesítményét egyaránt 9-essel honoráló Népsport azt jelentette: „Sajnos, ez a nagyszerű Videoton-győzelem is kevés volt ahhoz, hogy a nézők sportszerűen viselkedjenek. Megállás nélkül szidták, gyalázták Hámorit, aki pedig nemcsak a Videoton, hanem a Dózsa terhére is tévedett. Dicstelen befejezése volt a rangadónak, hogy a mérkőzés után sok néző újabb szitkokkal várta a játékvezetőt. Vajon mit tettek volna akkor, ha a Videoton kikap?”

Erről azonban nem lehetett szó, már csak azért sem, mert a fehérvári csapat azon az őszön 5-1-gyel küldte haza a Szegedet, 3-0-val a ZTE-t, 6-0-val a Szombathelyt, 5-3-mal a Dunaújvárost, és 5-2-vel tette helyre a városi vetélytárs MÁV Előrét. Gólkülönbsége az Újpest-meccs után 38-20 volt az NB I-es mezőny magasan legtöbb góljával, melyek közül a Tieber (11), Májer Lajos (7), Burcsa, Szabó (6–6) négyes harmincat ért el.

A Dorogról igazolt, huszonegy éves Szabó egy csapásra befutott, Csongrádi Ferenc mozgása pedig felért a csodával, mert a középpályásnak egy évvel korábban gerincműtétje volt, ám úgy játszott, mintha csak álmodta volna a korántsem kockázatmentes operációt.

A Videoton kvalitásait tanúsította az is, hogy a tobzódó győztes az Újpest felnyársalása előtt 3-0-ra nyert a Ferencváros vendégeként. A Képes Sport ekképpen tálalta a meglepetést: „Hogy miért verte 3-0-ra a Videoton az Üllői úton az FTC-t? Mert a végén három holtbiztos gólhelyzetet elügyetlenkedett...”

A sóstói gólparádé után az Esti Hírlap azt írta: „A hazaiak hetven percig egészen magas színvonalú, friss, ötletes, vérbő, káprázatos csapatjátékot varázsoltak a pályára. A mérkőzés színvonalát csak emelte, hogy a Dózsa sem játszott alárendelt szerepet. A gólokat Rothermel indiszponáltságából és védelmi hibákból kapta.”

A Népszavában ez látott napvilágot: „A hazaiak azt csináltak, amit csak akartak, alig ütköztek ellenállásba. De 6-0 után a Videoton teljesen érthetetlenül leállt, s ez megbosszulta magát. Ekkor a Dózsa játszott nagy fölényben, és zsinórban négy gólt lőtt.”

A Népszabadság szerint „az Újpesti Dózsa szinte csak vergődött a pályán, és feledtette, hogy hosszú éveken át a legjobb magyar csapat volt”.

A Képes Sport arról számolt be: „Az ember hajlamos túlzó dicséretekre. Jelen esetben azonban nem érez lelkiismeret-furdalást, amiért mélységes elismeréssel gratulál a Videotonnak sorozatos bravúros szerepléséért. Az Újpest elleni 6-4 után még Mészáros József, az MLSZ ellenőre (az FTC korábbi kiváló labdarúgója, majd edzője – a szerk.) is ezekkel a szavakkal fejezte ki csodálatát: »Ilyen nagyszerű mérkőzést az utóbbi húsz évben nem láttam.«”

Lantos Mihály, az Aranycsapat vb-ezüstérmes balhátvédje, a Videoton edzője így kommentált: „Totális futballt játszottunk, labdarúgóinkban megvannak az ehhez szükséges adottságok. A 6-0 után történtekről nem akarok beszélni. A játékvezető ténykedéséről sohasem mondok véleményt, most sem. Játékosaim teljesítményéről csak a legnagyobb elismeréssel szólhatok.”

A mester az egész őszi szezonban kitűnőnek ítélte labdarúgói produkcióját, mert Kovács Lászlót, Nagy III Jánost, Kovács Józsefet, Fejes Gábort, Végh Tibort, Burcsát, Májert valamennyi mérkőzésen játszatta, Tieber is csak egy meccset mulasztott. Az első osztályban a Videoton szerepeltette a legkevesebb futballistát, mindössze tizenhatot, s közülük hárman – Disztl Péter, Czeczeli Károly, Szalmásy Tamás – háromnál többször nem léptek pályára, azaz Lantos rendszeresen tizenhárom játékossal számolt.

A 6-4-es eredmény huszonkét év elteltével fordult elő újra a magyar bajnokságban: 1955. május 11-én a Honvéd győzte le ennyire a Dózsát. A pesti rangadón az újpestiek szűk fél óra múltán 3:0-ra vezettek, innen fordított az ellenfél, amelyben ugyanúgy a balszélső volt a legeredményesebb, mint 1977-ben: Czibor Zoltán mesterhármast ért el, akárcsak Tieber Fehérváron.

A Népstadionban rendezett bajnoki további különlegessége volt, hogy – miután a két gólt szerző Szusza Ferenc tizenegyesét Faragó Lajos kivédte, de közben megsérült a keze – az utolsó percekre Puskás Ferenc állt a Honvéd kapujába. A beugró őrnagy nem kapott gólt.

Arról nem szól a fáma, hogy a háló előtt ért-e egyáltalán labdához.

VIDEOTON–ÚJPEST 6-4 (3-0)

Bajnoki mérkőzés, 1977. november 16., Székesfehérvár, 12 000 néző. Jv.: Hámori.

Videoton: Kovács László – Nagy III, Kovács József, Fejes, Végh – Nagy II (Karsai, 64. perc), Csongrádi, Burcsa – Májer, Szabó, Tieber.

Újpest: Rothermel – Viczkó, Dunai III, Sarlós, Tóth József – Schumann, Zámbó, Tóth András – Fazekas, Törőcsik, Nagy.

Gól: Burcsa (18.), Szabó (25.), Kovács József (33.), Tieber (48., 50. és 56.), Fazekas (69., 71. és 87., az első és a harmadik 11-esből), Nagy (81.).

FORRÁS: ONZE

A nagy újratervezés

FOTÓ: AFP/BRENDAN SMIALOWSKI

Régi ismerősök: Donald Trump és Vlagyimir Putyin. Az újraválasztott amerikai elnök állítólag azt tanácsolta orosz kollégájának, hogy ne eszkalálja tovább az ukrajnai háborút

KISS ANDREJ

A november 5-én lezajlott amerikai elnökválasztás, a jelöltek vetélkedése, majd az ismertté vált eredmény hatása minden korábbinál egyértelműbben bebizonyította, hogy egypólusú világrendben élünk. Több állam, leginkább Kína és Oroszország is igyekezett elhitetni, hogy az Egyesült Államok mellett ők is méltóak a szuperhatalom státuszára. Évekig úgy tűnt, hogy Peking leginkább a világgazdasági befolyásával felzárkózott Washington mellé. Mostanra azonban kiderült, hogy Oroszország után Kína sem tudhat magának szuperhatalmi erőt.

Mindenki az Egyesült Államokhoz próbál igazodni. Igyekeznek kitalálni, hogy mik az új elnök tervei, és melyek lesznek a világpolitikai változásokat több évre meghatározó első döntései. Donald Trump január 20-án teszi le az elnöki esküt és költözik be újra a Fehér Házba. A soron következő bő két hónap találgatásokkal, az átadás-átvétellel, előkészítő tárgyalásokkal, a rémhírek és a sugallt elképzelések terjedésével fog eltelni.

Trump a második elnöki ciklusa alatt teljesen felforgathatja az amerikai belpolitikai berendezkedést és a világpolitikai rendet egyaránt. Erre minden eszköze meglesz. A republikánus többség a törvényhozás mindkét házában, és a legfelsőbb bíróság konzervatív összetétele támogató hátteret biztosíthat elképzelései megvalósításához. Hogy ezek melyek lesznek? Erről mindenki csak találgat, ugyanis hosszú évekre visszamenően, és különösen a választási kampány őrült rohanásában elhangzottak egymásnak ellentmondó, majd még azokra is rácáfoló közlések. Voltak a belpolitikát, az amerikaiak mindennapjait várhatóan felforgató ígéretek, de a világpolitikai berendezkedés egészét is átalakítani képes elgondolásoknak sem voltunk híján.

A belpolitikai, belgazdasági lépések és azok várható következményeinek elemzését a nagyon speciális amerikai sajátosságok miatt az Egyesült Államokat különösen mélyen ismerő szakértőkre érdemes hagyni. Ők talán meg tudják ítélni, hogy mennyire lesz reális rábízni a kormányzat egészségügyi problémáinak irányítását a vállaltan oltásellenes Robert F. Kennedyre, vagy egyszerűen megszüntetni az egész oktatási minisztériumot. Ebbe a belpolitikai körbe tartozik például az abortusz tiltásának ügye és az adómódosítás programja is. De vannak olyan kérdéscsoportok, melyek megválaszolásának miként je különösen izgatja az európai államokat mint az USA legfőbb gazdasági és katonai szövetségeseit.

Az amerikai választók döntésének ismeretében eljött az ideje annak, hogy az európai politikusok felülemelkedjenek a Trumppal szemben táplált mély ellenszenvükön. A világ első számú világhatalmának szavazópolgárai egyértelműen alkalmasnak találták Donald Trumpot arra, hogy ő legyen az Egyesült Államok 47. elnöke. A választókat nem zavarta az sem, hogy ez év májusában egy New York-i esküdtszék egy történelmi jelentőségű per végén bűnösnek nyilvánította a republikánus elnökjelöltet az ellene felhozott mind a 34 vádpontban. Akkor Trump közölte, hogy „az igazi ítéletet a választók fogják meghozni novemberben". Ez most megtörtént!

Trump már az első négy éve alatt szerette volna megrendszabályozni Kínát. Mostani terveihez Hszi Csin-ping kínai elnöknek is lesz egy-két szava

FOTÓ: AFP/SAUL LOEB – POOL

A választás nyomán nem kis zavar tapasztalható a nemzetközi porondon. Európa vezető politikusai próbálnak óvatos határozottságot mutatni. Többségük abból indul ki, hogy az Egyesült Államoknak, és így Trumpnak sem állhat érdekében teljesen lenullázni az euroatlanti együttműködést. Ez azonban így kevés ahhoz, hogy tervezni lehessen a hosszú távú együttműködést, a közös fellépést, az összehangolt szövetségesi aktivitást. A legtöbb kérdés jelenleg az ukrajnai háború lehetséges lezárásához kapcsolódik, valamint ahhoz, hogy a két és fél hónap múlva hivatalba lépő új washingtoni vezetés milyen jövőt szán az Európával meglévő szövetségnek, valamint mik a tervei Oroszországgal és Kínával.

Ha reálisan nézzük, akkor jól látszik, hogy a négy témakör szorosan összefügg egymással. Az amerikai belügyeket prioritásként kezelő, azokat rendbe tenni igyekvő Trump büntetővámokat fog kivetni a kínai termékekre. Az új elnökről köztudott, hogy már az első négy éve alatt szerette volna megrendszabályozni Kínát. Akkor ez csak kismértékben sikerült. Most viszont egészen más a helyzet. Peking jelenleg sokkal sebezhetőbb, mivel az ország gazdasága jó ideje megoldatlan problémákat görget maga előtt. Több elemzés is arra mutat rá, hogy egyre nehezebben kezelhető a gigantikusra duzzadt kínai adósságlufi. A Kínai Kommunista Párt által kézivezérelt gazdasági válságkezelés célja a pénzügyi összeomlás megelőzése. Állítólag sikertelenül. Így most Donald Trump ebben a kényelmes helyzetben hozhat döntést arról, hogy mennyire üt nagyot Pekingen. A kínai termékek egyik legnagyobb felvevőpiaca a tervezett vámok hatására drámai mértékben bezárulhat. Ez pedig bedöntheti a termelést, ami kiszámíthatatlan társadalmi, szociális és végül politikai következményekkel járhat.

Ezzel meg is válaszoltuk, hogy miért érdemes Trump várható Kína-politikáján keresztül megközelíteni a többi kényes nemzetközi problémát. Peking sarokba szorításával ugyanis nem csak a Tajvan körül kialakult feszültség enyhíthető. Amennyiben mindez bekövetkezik, a megszokott mértékű támogatás nélkül marad Észak-Korea, és ami a legfontosabb, Oroszország is.

Bár egy kis kerülővel, de így felsejlik az a forgatókönyv, amely Trump szerint elvezethet az európai háború lezárásához. Ukrán szomszédainknak ma még elfogadhatatlan a „területet a békéért" javaslat. Jelenleg a legtöbben azt próbálják modellezni, hogy milyen részmegállapodásokkal lehet tárgyalóasztalhoz ültetni az agresszor Oroszországot és a megtámadott Ukrajnát. Egyre valószínűbbnek látszik, hogy ha nem is békekötésig, de egy ideiglenes tűzszünetig eljuthatnak a szereplők.

A most megválasztott elnök környezetéből folyamatosan egymásnak ellentmondó információk látnak napvilágot. Hogy mennyire nagy a zűrzavar, jól mutatja, hogy Bryan Lanza, a republikánusok egyik korábbi kampánytanácsadója szerint a Krím visszaszerzése „nem az Egyesült Államok célja". A BBC-n november 9-én megjelent nyilatkozat másnapján már cáfolta is a Trump-csapat szóvivője, hogy Lanza a stáb tagja lenne, és hogy az általa közöltek megfelelnének a hivatalos álláspontnak. De az olyanok miatt sincs egyszerű dolga az elemzőknek, mint amit Donald J. Trump Jr., az elnök fia posztolt az Instagramon. „38 napra vagy attól, hogy elveszítsd a juttatásaidat" – írta gúnyolódva Zelenszkij ukrán elnök fotójához szövegként. Nehéz értelmezni az ifjonti alpáriságot, még akkor is, ha az elnöki sarjtól származik.

Bár Európa keleti felén ismert politikusoktól sem ritka az ilyen nívójú humorizálás, öreg kontinensünk befolyásos állami vezetői inkább komoly eszközökkel próbálnak hatást gyakorolni a következő amerikai elnökre. Intenzív egyeztetések zajlanak lengyel, francia és brit részvétellel. Ezek célja egy olyan NATO-n belüli szövetség felállítása, amellyel az új amerikai elnök megkapna egy régen várt jelzést. Trump már az első fehér házi ciklusa alatt kifogásolta, hogy az európai szövetségesek nem költenek eleget saját védelmi képességük erősítésére. A maga egyszerű módján meg is fogalmazta: ne várja senki, hogy mindig Washington fogja állni a számlát.

London, Párizs és Varsó számára jelenleg még nem világos, hogy Trump mennyire képes eltávolodni európai szövetségeseitől, és akár ki is szállni Ukrajna finanszírozásából. Komolyan véve Vlagyimir Putyin korábbi félreérthetetlen fenyegetéseit, Európa vezető gazdasági és katonai hatalmai most azt mérlegelik, hogyan képesek megfordítani az arányokat, és átvenni a főszerepet az amerikaiaktól, ugyanakkor megtartva a szoros együttműködést Washingtonnal. Erre a konstrukcióra nemcsak Németország nyitott, de részese lenne a balti államok mellett a három skandináv NATO-tagország is.

Az amerikai elnökválasztás jelentőségét és azonnali hatását nehéz lenne túlbecsülni. Trump már beszélt az európai államok vezetőivel, s természetesen a háborúban álló két ország elnökével. Putyin szóvivője valamiért tagadta a telefonbeszélgetés létrejöttét, azonban Dmitrij Peszkov már számtalanszor bizonyította, hogy állításainak az ellenkezője az igaz. Így ezúttal is a Washington Post információja tűnik hitelesnek, miszerint Trump azt tanácsolta Putyinnak, hogy ne eszkalálja tovább az ukrajnai háborút. Sőt, állítólag emlékeztette az orosz elnököt az Egyesült Államok markáns jelenlétére Európában. Amennyiben ez igaz, akkor a diplomácia nyelvezetét hétköznapira fordítva elegánsan megfenyegette beszélgetőpartnerét.

Akiknek még ezek után sem eléggé bonyolult és veszélyes a világpolitikai helyzet, adrenalinnövelőnek ajánlható azoknak a szakértőknek az állítása, akik szerint az egész csak színjáték, s Trump már rég mindenről megegyezett Putyinnal és a pekingi vezetéssel. Ezt a feltételezést, bár nagyon emlékeztet az összeesküvés-elméletekre, több olyan elemző is megfontolásra érdemesnek tartja, akinek az eddigi munkájától távol állt a rémhírterjesztés.

Annak kiderítésére, hogy az eddig ismertté vált forgatókönyvek közül melyik lesz a befutó, még várnunk kell néhány hetet. Azonban abban már most biztosak lehetünk, hogy az eljövendő világunk nagyon sokban fog különbözni attól, amit az elmúlt évtizedekben megszoktunk.

Undor az embertől

FOTÓ: HORVÁTH JUDIT

A hamar felgerjedő férfi szerepében rögvest láthatjuk is minden bemelegítés, teketória nélkül Nagy Zsoltot ádámkosztümben. (A Romantika című darab az Örkény Színházban)

BÓTA GÁBOR

Nagyon lehet utálni a Romantika című előadást, ami egyáltalán nem romantikus. Éppen ellenkezőleg. A ridegségre, a kiüresedettségre, az érzéketlenségre fókuszál az Örkény Színház Stúdiójában, a Dollár Papa Gyermekeivel koprodukcióban, amelynek Kiss-Végh Emőke, a darab írója, rendezője az egyik alapítója, színésze. Amúgy már az ismertetőben a színház honlapján egyértelművé teszi, hogy undort vált ki belőle az ember, viszont szeret nevetni. Ebben a produkcióban mindkettőben bőven részesít minket.

Rendezők, írók nem szoktak az előadás előtt kiállni a publikum elé, hogy tájékoztassanak a mihez tartás végett, de ő megteszi. Vászonsapka van a fején, még rövid műbajuszt is visel, szóval némiképp azért elidegeníti magát saját magától, de mondja a nevét, és azt is, hogy ő az író, rendező. Mosoly nincs, kedvesség nincs, kissé katonás, pattogós határozottsággal tényeket közöl, hogy lesz meztelenség, agresszió, lesznek az átlagosnál drasztikusabb hanghatások, és megmutatja, hogy a művészbejáró irányába hol hagyhatja el az a nézőteret, aki esetleg rosszul lesz, kiakad, netán unja az előadást. A valódi be- és kijáratot nem ajánlja fel, mert az előtérrel is megtoldották a játékteret, így azon keresztül kellene mennünk eliszkolási szándékunk esetén, meg különben is, a történet szerint hermetikusan lezárták a helyiséget, így innen akkor sem lehetne kimenni, ha tűz ütne ki.

Kiss-Végh nem megy ki, hanem letelepszik az első sorban, szövegpéldánnyal a kezében, nyilván súg is, ha szükség van rá, de rendezői funkciójában ugyancsak megmarad. Időnként beleinstruál az előadásba, mintha próbán lennénk, vagy csak nehezen szokja, hogy a harmadik rendezésében ő nincs színpadon, és szerepelni akar kicsit.

Azt kell elképzelnünk, hogy egy olyan klubba váltottak jegyet a szereplők, ahol minden szexuális szabadosság megengedhető, nemtől, kortól, társadalmi hovatartozástól függetlenül. Ennek megfelelően a hamar felgerjedő férfi szerepében rögvest láthatjuk is minden bemelegítés, teketória nélkül Nagy Zsoltot ádámkosztümben. Nem sokat vacillál, szexuális kiéhezettségében kapásból támadásba lendül. Ez másoknak sincs oly nagyon ellenére, kezdik felvenni a tempót. Olykor bennünket is mustrálgatnak, mintha mi is szabad préda lennénk, ugyanis a nézőtéren nem oltják le a lámpákat. Egymást is végigmustrálhatjuk, ki mire hogyan reagál. Időnként túl soknak, mesterkéltnek érzem a provokációt, a hetvenes-nyolcvanas évek alternatív színházi mozgalmaitól alaposan megedzetten ez engem jobbára már álmosítani szokott, felháborodni pedig eszem ágában sincs, sőt érzek benne némi modorosságot.

Négy férfi és két nő van a színen. A Kerekes Éva alakította Éva kivételével többé-kevésbé benne vannak a buliban. Igyekeznek szabadulni a feszültségeiktől, gátlásaiktól, időlegesen a családi kapcsolataiktól is, miközben felsejlenek élettöredékek, traumák, mégiscsak fontos kapcsolatok, emlékek, társadalmi kötődések. Inkább karakterfoszlányok villannak fel előttünk, mint jellemek. Illusztrálásai az emberek hitehagyottságának. Jó néhányszor azért nem tudok igazán velük menni, mert inkább demonstrációk, mint emberek. Brezovszky Dániel, Novkov Máté, Patkós Márton, Zsigmond Emőke is teljes energiabedobással dolgoznak. Intenzívek. Idegesen túlmozgásosak, mint a ketrecbe szorított állatok. Igyekeznek hajhászni a kéjt, de képtelenek teljesen ellazulni. Dühösek, elkeseredettek, reményteleneknek. Azonos neműek is iparkodnak élvezni egymást, vagy éppen egy rakáson próbálnak valamire jutni. De semmi nem megy igazán. Minden csak pótcselekvés, ez a klub is az, tán az egész élet szintén. Fékevesztettségükben bármit túlhajtanak, ez válik abszurdan nevetségessé, amihez öngúny is társul, hiszen mivel semmiben nem képesek igazán feloldódni, némiképp kívülről is látják magukat.

Kerekes középkorú nője hosszú ideig leginkább csak a szín jobboldalán álldogálva, átható tekintettel figyeli őket. Alig rándulnak az arcizmai, de ezekből a rándulásokból is leolvasható, hogy mind kevésbé tetszik neki, amit lát. A dühösen kétségbeesett, agresszív tobzódást, aminek semmi köze a felszabadultsághoz, vergődés ez inkább, elfojtott vágyak lávaszerű kitörése, a végzetet érző nekivadult haláltánc. Az egyre inkább elhatalmasodó fenyegetettség megorrontása, zsigerekbe ivódása. A félelem eluralkodása. Számomra ezen a ponton kezd igazán érdekessé válni az előadás. Ekkor már élet-halál harc. Küzdelem a puszta létért, ami mindennek dacára mégiscsak fontos. Van család, gyerek, vannak kötődések, tán még örömfoszlányok is. És van ragaszkodás hozzájuk. De amikor a kívülálló nő pisztolyt ránt elő, viszonylag hamar sejthető, hogy nem lesz ennek jó vége. Először még lehet azt gondolni, hogy ez is valami perverz játék, csak szórakozik a veszéllyel, még följebb akarja srófolni a hangulatot, mutatni, hogy a jegyük áráért ebben a klubban tényleg akármi megtehető. Lesz rimánkodás, megalázkodás, rettegő félelem. Kerekes pisztollyal a kezében, fölöttük lévő hatalma biztos tudatában élvezettel inkselkedik a többiekkel. Kéjesen somolyog, mintha neki az lenne a kielégülés, hogy fegyvert foghat rájuk. Olykor még kedveskedik is. Már-már mézesmázos. Nőiesen bájolog. Majd megint határozottan keménnyé, ellentmondást nem tűrővé válik. Nagy alakítás.

Akit leginkább közel enged magához, akinek még azt is megengedi, hogy megsimogassa, és elhiteti, hogy ez tényleg jólesik neki, és tán valóban jól is esik, azt puffantja le legelőször. Aztán mintha mi sem történt volna, a többieket veszi szemügyre, velük szórakozik. Sajátos igazságot szolgáltat a bűneikért. És az ítélet valamennyi esetben halál. A bűnök halmaza megtoroltatik. Az önmaga létét súlyosan veszélyeztető emberiség pusztulásra ítéltetett.

Amikor már mindenki élettelenül a földön hever, Novkov Máté azért mégiscsak előttünk terem. Ekkor már nem addigi szerepét adja, hanem egy standupos figurát. Szembefordulva velünk szövegelni kezd, nyomja és nyomja. Be nem áll a szája, levegőt alig véve jön ki belőle a szövegáradat. Amit remekül csinál, élesen elüt az eddigiek stílusától, hangvételétől. Látszólag abszolút semmi köze hozzá. De lényegében ugyanannak a káoszos, terhelt, önsorsrontó világnak a könnyedebb, röhejesebb leképezése, mint az előbbiek. Ha már temérdek okunk van arra, hogy porig sújtottan, letaglózottan bandukoljunk haza, akkor azért mégse úgy hagyjuk el a színházat. Legalább tudjunk magunkon röhögni. Esetleg annyira azért ne undorodjunk magunktól, mint az író-rendező, Kiss-Végh Emőke tőlünk. Vagy netán ez ugyanolyan álca nála, mint az álbajusz? Végtére is a humor csak az ember sajátja. Elállatiasodott korunkban, jó pillanatainkban, legalább ezt tudjuk felmutatni!

Bolond Istók

Arany János színészkalandja a moziban

TÖRÖK KATALIN

Akadt egy rendező, Hegedűs Georgina, akit már régóta érdekelt, hogy mi is történt Arany Jánossal akkor, amikor kilépett a Debreceni Református Kollégiumból és vándorszínésznek állt fél évre. Arany még életrajzíróit is arra kérte, ezt az időszakot hagyják ki élettörténetéből, valamiért szégyellte. Bár a rendező és egyben forgatókönyvíró sokat kutatott, alig maradt nyom nagy költőnk e rövid, rejtélyes, de fontos időszakáról.

Ideális helyzet ez egy forgatókönyvírónak, hiszen ebben a szituációban szárnyalhat igazán a fantázia. Ez a Bolond Istók című film valójában egy romantikus történet egy fiatal fiúról, aki kitűnő diák létére otthagyja a nagynevű kollégiumot, hogy vándorszínész lehessen. A nagy kaland, ha úgy tetszik, felnövéstörténet. (Természetesen Arany később megírja ezt a történetet a Bolond Istók című elbeszélő költeményében, tág teret hagyva itt is a fantáziának.)

Istók (Liber Ágoston) beáll tehát Hubay Emmánuel színtársulatába, és keményen küzd azért, hogy kezdetben a legkisebb munkákat is elvégezhesse. Hubay bizalmatlan és fokozatosan engedi a színészi feladatok közelébe, de ez nem zavarja a fiút, hiszen mindent, valóban mindent (mondjuk a biztos karriert ígérő jogi pályát) is föladja a nagy álomért. Vele együtt van barátja is a kollégiumból, mindkettőjük nagy álma, hogy egyszer eljátszhassák Shakespeare Rómeóját.

A film valójában egy romantikus történet egy fiatal fiúról, aki vándorszínésznek áll

Persze jönnek a nagy kérdések és az első nagy szerelem is – a szép Sári (Gellért Dorottya). A lányról rögtön érezhető, hogy valamilyen titokzatos múltja van, Vajon mennyit lehet föladni az elveinkből, meg lehet-e tagadni a barátságot, ha a nagy szerepről és az igazi szerelemről van szó? Mi az a minden, amit még képesek vagyunk elfogadni a szerelemért, a régóta vágyott színpadi főszerepért? Mennyi megalázást kell tűrni, hogy a társulatot továbbra is támogassa egy főúr? Ezeket a nehéz kérdéseket 1836-ban pont úgy meg kellett válaszolnia egy tizenkilenc éves tehetséges fiúnak, mint ma, vagy akár sok száz évvel ezelőtt.

A film mindezt gyönyörű helyszíneken – Debrecentől Máramarosszigetig – mutatja meg a nézőnek. (A valóságban a forgatás idő hiányában nem az eredeti helyszíneken zajlott, de úgy érzem, sikerült olyan környezetet találni, hogy semmi illúzióromboló hatást nem érez a néző.) A film látványvilága (operatőr Gosztola Ábris) kifejezetten szép, jól mutatja, milyen élete lehetett a XIX. században egy vándorszínész társulatnak. Szerepe van ebben a kosztümöknek is.

Számomra külön fontos és izgalmas, hogy a filmben nagyon hasonló morális dilemmák merülnek föl, mint amivel a legtöbb most élő fiatalnak is szembe kell néznie. Spoilerezés nélkül arra kérem a nézőket, gondolkodjanak el azon, menynyit fejlődött az élet alapvető dilemmáiról való gondolkodás csaknem kétszáz év alatt, hol tart ma a női egyenjogúság akkor, amikor Hubay, a színigazgató kimondja ezt a mondatot: „Mindenkinek így volt a legjobb".

A színészgárda szinte csupa fiatalból áll. A két főszereplő alakítása hiteles, jó, és a kisebb szerepekben is remek teljesítményt nyújt Jordán Adél (Anna), illetve Pál András (Hubay).

A film rendezője Hegedűs Georgina mellett Rohonyi Gábor. (Elmondásuk szerint erre azért volt szükség, mert Hegedűs Georginának közben kisgyereke született, de mint egy interjúban elmondták, harmonikusan tudtak együtt dolgozni.) Hegedűs Georgina úgy nyilatkozott, az volt a célja, hogy Arany Jánost irodalmi legendából húsvér figurává alakítsa, és rámutasson: a tévedésekből tanulhat is az ember. Ez biztosan sikerült, sőt, az is elképzelhető, hogy a középiskolások számára ajánlott néznivaló legyen a Bolond Istók.

(A filmet a Nemzeti Filmintézet, az NFI támogatta. Forgalmazó: Filmsquad)

Testidegen szerelem

PAPP SÁNDOR ZSIGMOND

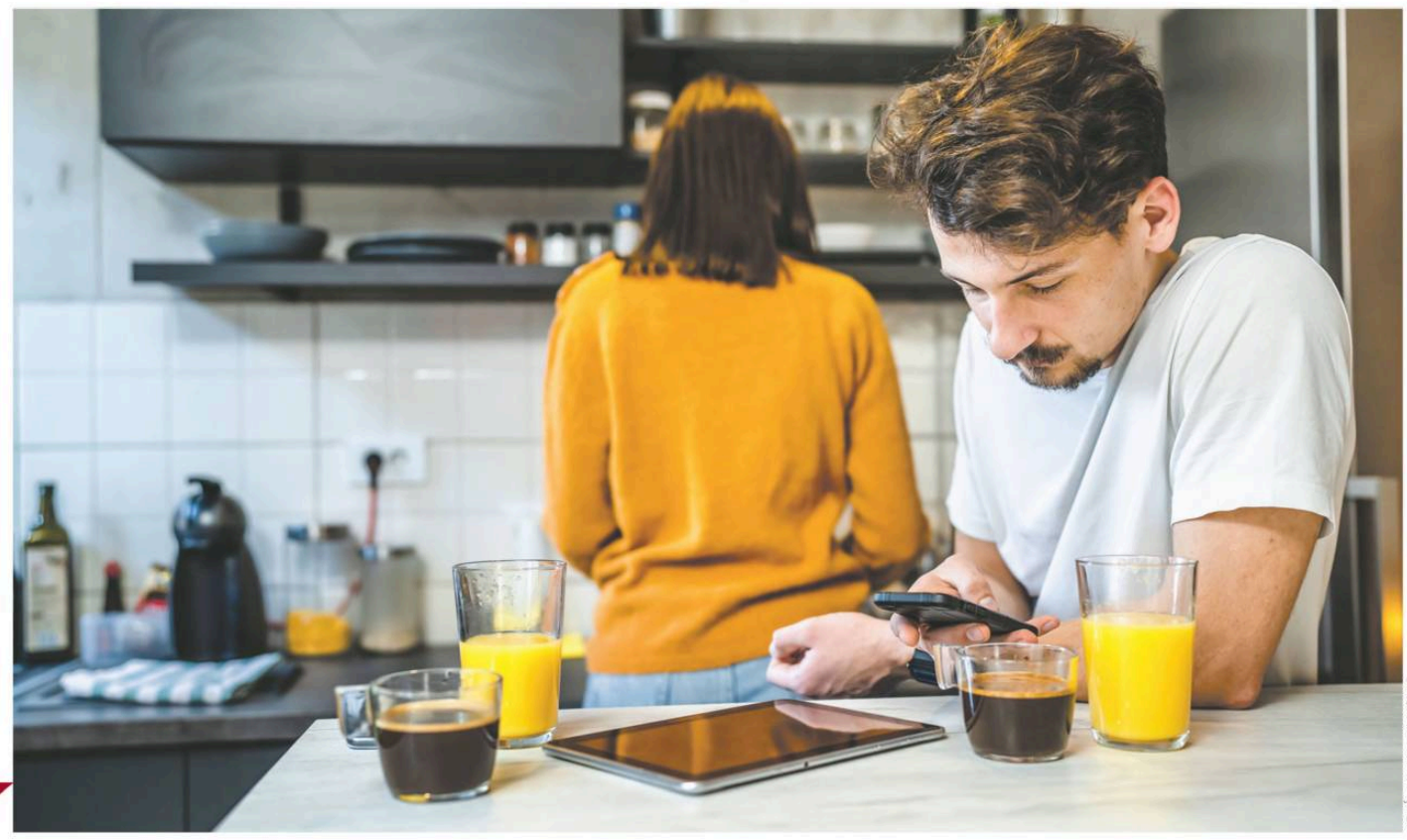
FOTÓ: MILJAN ZIVKOVIC

Hány joule kell egy jó házassághoz? Hányszor kell lemondanunk a büszkeségünkről, megbocsátani megbocsáthatatlannak vélt dolgokat?

Arról sosem beszéltek, hogy milyen meló a házasság. Gyerekként nem nagyon érdekelt, hogy mi miatt szeretik egymást apámék, ez épp olyan tény volt, mint az, hogy reggel felkel a nap. Az együttlétük karbantartása meg nagyon is felnőtt dolognak számított, ugyanakkor nem tűnt nagy kunsztnak. Ha volt is fennakadás, rendszerint ugyanaz volt a koreográfia: a hangosabb, csapkodósabb felvezetést hosszas sustorgás követte az ajtó mögött, majd némi puszik csattantak el, és ezzel mindenki mehetett a dolgára. Kamaszként meg fiatalabb felnőttként már nyilván többet tudtam a kapcsolatok természetéről, már én magam is elindultam a rögös úton, de akkor meg az a meggyőződés hajtott, hogy ha egy napon eljutok a házasságig, akkor ezerszer jobban csinálom majd.

Most már azzal is elégedett lennék, ha feleannyira jól csinálnám, mint ők.

Persze ez kicsit olyan, mint amikor Akhilleusz próbálja utolérni a teknőst a híres paradoxonban. Mert miközben én naponta küzdök a magam bajaival, mintha egy folyton másutt léket kapó hajó fenekét foltozgatnám, a nosztalgia és a gyerekkor fényei újra és újra bearanyozzák a szüleim házasságát. És így egy kicsit mindig messzebb kerül az elérni vágyott minta.

Segíthetett volna a művészet. De a kritikus időszakban indiános könyveket, Vernét és Rejtőt olvastam, azokban pedig nem nagyon részletezték a hosszú együttlét titkait, épp elég volt annyi, hogy a hős pár pofon vagy skalp árán megszerezte a kiszemeltjét, majd eltűnt vele a naplementében. Jó, a krimikbe olykor több realizmus csúszott, mert azokban olykor meg is ölték egymást a házastársak, de többnyire „egyszerű” okok miatt: vagyon vagy féltékenység. Arról sosem volt szó, hogy miként is kellene beosztani a konyhapénzt, vagy ki tárgyaljon a biztosítóval az elrepedt ablaküveg ügyében. A filmek pedig... Brooke Shields volt a kedvencem, és azt hiszem, ezzel mindent elmondtam a felkészítésemről. A kék lagúna és a Végtelen szerelem nem azok az alkotások, amelyek kínzó kérdéseket vetnének fel. Ezekben a szerelem magától értetődő, mindent legyőz, és épp idejében véget érnek ahhoz, hogy elérjünk a konyhapénzes évekig.

Hol volt még akkor a zseniális Házassági történet Adam Driverrel és Scarlett Johanssonnal a főszerepben, amely kellő empátiával és éleslátással mutatja be egy házasság utóéletét, amikor már nem segít semmi. Mintha autoimmun betegséget kapott volna el a szerelem: az zabálja fel, ami korábban éltette. Vagy Moa Herngren regénye, A válás, amelyben a feleség és a férj szemszögéből is látjuk a széteséshez vezető folyamatot, olyan egyszerűen és közérthetően, hogy ettől lesz szinte letehetetlenül életszagú. Persze ezek az alkotások is a bennünk felgyűlt tapasztalatok visszfényében váltják ki igazán hatásukat. Nem nagyon lehet a Harry Potter után olvasni vagy nézni. A világ csak fokozottan válik a muglik, vagyis a varázstalanok birodalmává.

Már a második házasságomat taposom, vagyis elvileg már pótvizsgára szorultam, de még mindig úgy érzem, hogy bármikor megbukhatok. Sőt, egyre keveset tudok a tantárgyból. Pedig a nejemmel jövőre leszünk tízévesek, ha a megismerkedésünk pillanatától számolom, és ha úgy nézem, ez már önmagában siker, hiszen senkivel sem tartott még egy kapcsolat ennyi ideig. (Ez lett az apámék egy élet, egy munkahely, egy család, mára kellőképpen elavult ideájából.)

Tíz év (még csak kilenc és fél) már épp elég ahhoz, hogy minden, és annak az ellenkezője is elhangozzon hol kisebb, hol nagyobb hangerővel. Ráadásul mi olyanok vagyunk, hogy előszeretettel tántorgunk a két véglet között, a „soha-nem-akarlak-látni” és a „te-vagy-életem-szerelme” között. Nincs közép, tán még átmenet sincs, csak ez a két mélység, mintha azt az átkot (kegyet?) rótták volna ránk, hogy ez a kapcsolat soha nem lehet langyos, folyton égnie vagy dermednie kell. Én néha már a puszta tekintetemmel is ki tudom borítani „életem szerelmét”, aki a minap a fejemhez is vágta, hogy képtelen ezzel a „megterhelő arcommal” kikapcsolódni, hiába a spanyol hon megannyi nevezetessége. Bennem pedig ilyenkor a hangszíne a táblán megcsikorduló köröm hidegrázós élményét idézi. Ahogy a vicc is mondja: Mivel izgatja fel húsz év után a férj a feleségét? Minden szavával.

És akkor jön a meló, a véres, verejtékes: az árkok betemetése, a romok eltakarítása, a halottak meggyászolása. A belátása annak, hogy együtt könnyebb. A romantika ilyenkor mit sem ér. Testidegen. Tojáshab a szalonnán. Erre hogyan lehetne felkészítene bárkit is? Századjára is megmenteni, javítgatni valamit, amikor körülvesznek az egyszer használatos, vagy csak két-három évet kibíró holmik? Lassan már nem is szerelemben mérem egy kapcsolat igazi értékét, hiszen az olyan tünékeny, olyan megfoghatatlan, mint a füst – hanem munkában. És akkor hány joule kell egy jó házassághoz? Hányszor kell lemondanunk a büszkeségünkről, megbocsátani megbocsáthatatlannak vélt dolgokat? Fizikai képlettel lehetetlen leírni. Néha egy egész kis erőmű kell odabent, hogy bírja a hálózati megterhelést. Hogy a szeretet szeretni tudjon. Hogy legyen egy kis filmszerű ebben a naponta íródó prózában.

A tudatos jelenlét maffiózója

FORGÁCS IVÁN

Björn Diemel védőügyvédet a Netflixen látható Gyilkos jelenlét című német sorozatban elrugdalják egy mindfulness (tudatos jelenlét) lelki kúrára

FOTÓ: NETFLIX

A pszichológia és a pszichiátria számos módszert dolgozott ki mindenféle lelki bajaink kezelésére. Legtöbbjük tudományos megalapozottsága vitathatatlan. Ám amikor a kliens terápiára jelentkezik, meglepődhet, hogy tőle várnak erőfeszítéseket. Tárulkozzon fel, bizonyos szempontok mentén dolgozzon önmagával a problémáján, és a terapeuta segítségével maga jusson el a kedvező változásig. A kezdő kliensnek ez furcsa, még ha tisztában van is vele, mert ő titkon tanácsra vár. Mondják meg, mi baja, és mit csináljon! A terapeuta ezt nem teheti, a gyakorlatban egyes részleteknél olykor mégis rákényszerülhet, hogy lendítsen a folyamaton. Meg azért is, mert így szerezheti meg a bizalmat. Hogy ő tudja a Titkot, csak nem mondhatja, mert ennek nem olyan erős, tartós a hatása. És ha megvan a bizalom, a kliens hinni kezd a módszerben, követi, úgy érzi, rendbe tudja tenni vele magát. Nem feltétlenül az dönt, mennyire tudományos alapokon nyugszik a terápia, hanem hogy menynyire hisznek benne. Ezer területen van ugyanez. Még a vallásban is. Azért hiszek Istenben, mert bízom a papokban, vagy éppen a keresztény miniszterelnökben. Elhiszem, hogy ők hisznek benne.

Björn Diemel védőügyvédet a Netflixen látható Gyilkos jelenlét című német sorozatban elrugdalják egy mindfulness lelki kúrára. Érthető, mert emészti szépen a stressz, semmire sincs ideje, kislányát elhanyagolja, szóval, a szokásos dili. A mindfulness nem tekinthető tudományos módszernek, Björn is kételkedik benne, de hát ott van mögötte a buddhizmus tapasztalata, a tudatos jelenlét gyakorlata, amely a figyelmet a jelen pillanat ítélkezésmentes megélése felé tereli. Bölcs törekvés, hiszen kimutatható, hogy ébrenlétünkben sok időt töltünk gondolatainkban, érzelmeinkben, kiszakadva a jelen impulzusaiból. Egyszerre létezünk minden gondunkban, ami rendkívüli lelki nyomást helyez ránk, nehezíti a koncentrálást, a higgadt döntéseket, helyzetmegoldásokat. Björn mosolyog mindezen, a terapeuta kedves, bölcsességet sugárzó határozottságával és néhány egyszerű gyakorlat varázsával elnyeri bizalmát, és aláveti magát a képzésnek. A hit itt is meghozza gyümölcsét. Az ügyvéd felszabadul az idő- és gondolatsíkok egyidejűségének nyomása alól, a jelen helyzeteire összepontosít, és máris van ideje a családjára, fütyül az akadékoskodásokra, harmóniába kerül önmagával, az élet természetes ritmusával.

Csakhogy mi veszi körül a jelenben? Mi a mindennapi élethelyzete a család mellett? Az alvilág. Björn ugyanis egy maffiavezér védőügyvédje. Betekintése van a legsötétebb ügyekbe, a belső háborúkba, megbízója gyakran fenyegeti, és a nevében ő is fenyeget másokat. Így aztán, ahogy a mindfulness, a tudatos jelenlét gyakorlatait alkalmazva felszabadul a kiszolgáltatottság érzése alól, ebben a világban, annak jelenében tud kényelmesebben, racionálisabban mozogni. Ami átgondolt alvilági döntéseket jelent. A pillanat parancsára hallgatva hagyja megbízóját megfulladni a kocsijában, majd ugyancsak a tudatos jelenlét állapotában feldarabolja, elégeti, hamvait folyóba hajítja. És okosan levágja pecsétgyűrűs ujját, hogy a pecsét használatával igazolhassa, a maffiózó él, és rajta keresztül üzen. Közben pedig szép hétvégi élményt szerez kislányának.

Mindebből egy jópofa, kulturáltan szórakoztató, kellő mértékben fordulatos, fekete humorú thriller-játék formálódik. Az alaphatás bizonyára az irodalmi forrásban, Karsten Dusse regényében is megvan, nem véletlenül lett belőle bestseller pár éve. A sorozat szerkezete, párbeszédei, szerényen üde képi világa mindenesetre ritka ízléses arányban elegyíti az izgalmat, a humort, a keményebb effektusokat és a játékosságot. Jól, finom távolságtartást keltve illeszkednek bele az ügyvéd belső monológjai, kamera felé fordulásai (ami különösen új krimivígjátékunk, a Ma este gyilkolunk izzadós narrátorszövegeinek „élménye” után feltűnő). Tom Schilling személyében pedig remek színészfigurát sikerült találni a főszerepre. Arca, viselkedése elképesztő képlékenységgel folydogál a simlisség, a tisztesség és a kegyetlenség között. Igazi kispolgár. Együttérzést keltően, olykor szerethetően szánalmas és ijesztő. Érdemes jó alaposan, önreflexióra készen szembenézni vele. Mert bár ez a sorozat nem emelkedik tarantinói szintre, nem hoz létre szimbolikusan is értelmezhető teret a kommersz toposzok stilizálásával, annyit azonban mindenképpen közvetít, hogy bár talán az élet nyomásai, a szorongó kiszolgáltatottság alól lelkileg felszabadulhatunk, magától ennek az életnek a valóságától, természetétől nem. Ha képessé válunk megváltoztatása nélkül uralkodni rajta, gazemberek leszünk.

VISSZHANG

A NÉPSZAVA HÉTVÉGI MAGAZIN MELLÉKLETE

FOTÓ: ANDREJ ISAKOVIC / AFP

Balkán a kapuk előtt

A kelet-európai rendszerváltás és az Európai Unióról szóló maastrichti szerződés után a posztszovjet térség országai szinte meghívást kaptak a szervezetbe, és a procedúrának megfelelően, különösebb akadályok nélkül le is zajlott csatlakozásuk. A nyugat-balkáni, nagyrészt posztjugoszláv régió integrációja elé azonban sokáig falat emelt a délszláv háború, Koszovó elszakadása Szerbiától, az államok nehézkes mozgása a jogállamiság felé. A csatlakozási tárgyalások megindultak, de egyre csak nyúlnak, nem nagyon látni, kiknek és mikor sikerül átszakítani a célszalagot. A magyar kormány a folyamat felgyorsítása mellett áll. Milyen érdekek vezérlik ebben? És mik jelenleg a nehézségek, a nem teljesülő feltételek? Mennyire nyitott valójában az EU erre a bővítésre? Többek között ezekről a kérdésekről beszélgettünk Tóth Szilárd János politológussal, a Társadalomtudományi Kutatóközpont Politikatudományi Intézetének kutatójával.

FORGÁCS IVÁN

– Az Európai Unió egyformán kezeli a nyugat-balkáni térség országainak integrációját, vagy vannak köztük erősebben támogatottak?

– Albánia és Észak-Macedónia integrációs folyamatát egy darabig párban kezelték, de nemrég leválasztották őket egymásról. Az Unió minden nyugat-balkáni kormánytól elvárja, hogy hozzanak antikorrupciós intézkedéseket, biztosítsák megfelelő szinten a politikai szabadságjogokat, kisebbségi jogokat és a joguralmat. Most Albánia integrációja gyorsabbnak, gördülékenyebbnek tűnik, és az albán kormány úgy látja, 2030-ban célba is érhetnek. Ez szerintem túl optimista vélekedés.

Észak-Macedónia esetében viszont egyéb problémák is felmerültek. A görögöknek az ország nevével volt gondjuk, de ez a kérdés a 2018-as prespai egyezménnyel megoldódott. Bulgária pedig ragaszkodik hozzá, hogy az észak-macedóniai bolgár nemzeti kisebbséget alkotmányos szinten ismerjék el államalkotónak. Erre az észak-macedón fél egyelőre nem volt hajlandó.

FOLYTATÁS A 3. OLDALON

„Nincs ciki, nincs szar”

Legyen színház, tánc, bármilyen előadás a program, sokan azt gondolják: a kortárs előadó-művészet baromi unalmas. Langyos, vagy túl elvont, folyton ugyanazok az alkotók szerepelnek, sehol semmi kockázat. Ami logikus is, hiszen a kockázatvállaláshoz bátorság kell, ehhez pedig olyan elfogadó közeg, ahol bárki nyugodtan megnyílhat, beszélhet személyes témákról, kísérletezhet, szabadon nyúlhat olyan eszközökhöz, formákhoz, amik a jelenlegi kánonnak, esztétikai trendeknek, elvárásoknak nem felelnek meg. Az Engedetlenség Leányiskolája ilyen biztonságos teret tart radikális és experimentális perfomance-estjein, ahová bárki jelentkezhet bármilyen, legfeljebb tízperces performance-szal, amit még a szervezők sem látnak előadás előtt. A visszajelzés szabad, a taps nem – már ezzel elejét veszik a versengésnek, a minősítésnek.

FOTÓ: GALSI BOGLÁRKA

BÁLINT ORSOLYA

A Jurányi Inkubátorház legfelső emeletén járunk, a sorozatban immár a 11-ik Radikális és experimentális performansz-esten, melyre ingyenes, csak regisztrációköteles a belépés. Nagyjából ötvenen az egyik próbaterem előtt gyülekezünk, mintha csak bekukkantanánk egy születő produkció még félkész, formálódó, izgalommal, olykor feszültséggel teli alkotófolyamatába. A cipőnket levéve, szinte lábujjhegyen lépünk be a terembe, melynek tükreit letakarták, így nem magukat látják, figyelik az előadók és mi sem.

A padokon és a földön, párnákon elhelyezkedő közönség teljesen vegyes a nemét, korát tekintve. Az angol, spanyol, olasz hangfoszlányok alapján többen közülünk külföldiek, akik a fővárosban élnek, tanulnak, vagy a barátaikat jöttek megnézni.

FOLYTATÁS AZ 5. OLDALON

Norvég minta

Élsportolóként, sportújságíróként, reklámmenedzserként, íróként és coachként alakította ki az életét Magyarországon, de betegsége új utakra vitte. Az edzői hivatás mellett a tartalomgyártást megtartotta, és létrehozta a Ne pánikolj, sportolj! közösséget. Legújabb kötete az Élj végre magadért! címet viseli. Tamás Ritának határozottan van mondanivalója, amihez tavaly egy nehezebb utat választott: a környezete alapesetben norvégül ért, ami Norvégiában megesik. Nyelvtanárhoz jár, takarítóként dolgozik, az edzőteremben pedig már norvég kuncsaft lesi az instrukcióit. 6. OLDAL

FOTÓ: CSALÁDI ARCHÍVUM

Kassa, lassan

„Az igazi polgár szerencsés vegyülete a művésznek és a katonának, alkotó és megtartó, álmodó és megőrző. Ezt a polgárságot, ennek utolsó, legjobb pillanatát ismertem meg gyermekkoromban, a Városban. Életem legszebb, igaz és emberi, európai emlékeit annak a magyar végvárosi, polgári kultúrának köszönhetem, melynél különbet aztán később a világban sem találtam.” Riport Márai városának ma is nyitott, színes és valóban polgári minőségéről.

4. OLDAL

FOTÓ: SHUTTERSTOCK

A falvédő, a palánk és a 6.20-as

A közösségi hálókon kamuprofillal nőket bejelölő vadidegen „özvegy amerikai katona" lassan már csak a legnaivabbakat tudja átverni, a szolgáltatók e-mail-címére megtévesztésig hasonlító feladótól érkező sürgető hangú fizetési felszólításra sem kattintunk már rá ész nélkül. Az internetes csalások technikája azonban egyre kifinomultabb, simán leutánozzák majd bárkinek az arcát és a hangját. Böhm István etikus hackerrel beszélgetve jutunk arra a következtetésre, hogy az online térben ma már nem túlzás az egészségesnél egy kissé határozottabb gyanakvás. Százszázalékos biztonság nincs, de jelentősen megnehezíthetjük a pénzünkre, adatainkra vadászó csalók dolgát. Hogy ne kerüljünk a címben szereplő szólások valamelyikébe: anyanyelvünk átveréstudományi árnyalatokban is gazdag.

KRÁLIK EMESE

Mindannyian kaptunk már sürgető hangvételű elektronikus levelet, sms-t például a rendőrség vagy szolgáltatók nevében, hogy azonnal fizessünk be bírságot, számlatartozást. Ha óvatlanok vagyunk, és rákattintunk az üzenetben lévő linkre, hamis oldalra kerülhetünk, és már oda is a bankkártyánk minden adata. De ez a csalási forma szinte gyerekjáték azokhoz képest, ami a technológia fejlődésével ránk vár a jövőben, vetíti előre Böhm István etikus hacker.

Sürgetnek, udvarolnak

Az online csalási kísérletek világában a lehetőségek száma végtelen. A mesés hozamokat ígérő befektetéseken át a hatalmas fizetéssel kecsegtető internetes állásajánlatokig sok mindennel próbálkoznak a csalók. A céljuk általában viszont mindenhol ugyanaz, pénzutalás, bankkártyaadatok vagy megerősítő kódok megszerzése, esetleg valamilyen rosszindulatú vagy képernyőmegosztó program telepítése az áldozat számítógépére vagy telefonjára, részletezi Böhm István.

Az interneten leggyakrabban a piactereken lehet belefutni csalókba. Ilyenkor általában megpróbálják rávenni a vásárlót, hogy átutalás helyett egy hamis oldalon fizessen, és ezzel megszerezzék a bankkártya adatait. Az eladókat pedig főleg azzal szedik rá, hogy a vevő állítása szerint előre rendezte a futár és a termék vételárát is, azonban az eladónak előre ki kellene fizetnie a szállítást, és majd a termék vevőhöz érkezésekor kapja meg a teljes, addig zárolt összeget. Természetesen a szállítási költséget egy hamis csomagszállító oldalon kell az eladónak kifizetnie, és ezzel a szállítási költség összegén túlmenően a kártyaadatait is a csaló rendelkezésére bocsátja.

Bankok nevében gyakran érkeznek hívások csalóktól. Gyakori, hogy a bankkártyaadatainkra pályáznak, vagy valamilyen trükkel egy kémprogramot szeretnének telepíteni a számítógépünkre vagy okostelefonunkra. Az sem ritka, ha azzal ijesztgetnek, hogy épp feltörték a számlánkat, és csak azzal menthetjük meg a pénzünk, ha egy biztonságos bankszámlára átutaljuk. Ilyenkor érdemes letenni, és visszahívni a számlavezető bankunk ügyfélszolgálatát a hivatalos telefonszámukon, hogy meggyőződhessünk a megkeresés valódiságáról. Legyünk résen, mert a csalók akár a hívószámot is meg tudják hamisítani (erről a Visszhang 2023. október 14-i számában írtunk), ezért hiába tűnik úgy elsőre, hogy megbízható helyről érkezett a hívás.

FOTÓ: SHUTTERSTOCK

Kis híján a profi is átverhető
Az etikus hacker olyan informatikus szakember, aki cégeknek segít megvédeni a számítógépes rendszereiket, de magánszemélyeknek is ad tanácsot a csalások elkerülésében. Százszázalékos biztonság nem létezik, ha pedig valaki nincs résen, könnyen áldozattá válhat. Egyszer magát a szakembert is majdnem átverték. A bankjától jövő hívásra ébredt, adategyeztetést kértek tőle, félálmomban nem is gondolt rá, hogy egy csalóval beszélget, idézi fel Böhm István. Miután a legfontosabb személyes adatait bediktálta, a csaló egy a telefonra érkezett kód beolvasását kérte. „Szerencsémre elolvastam az SMS-t, és láttam, hogy a bediktálásával pénzt töltöttem volna fel a csaló telefonkártyájára. Ez egy olyan gyakori átverés volt évekkel ezelőtt, hogy az egész SMS-es telefonkártyás egyenlegfeltöltést megszüntették" – mesélte a saját esetét.

És itt van a talán egyik legalávalóbb csalási forma, amikor érzelmeket manipulálnak az elkövetők. Megesik, hogy csalók a közösségi hálókon keresik fel magányos áldozatukat, hetekig, akár hónapokig beszélgetnek vele, udvarolnak neki, hogy a bizalmába férkőzzenek. Ha ez sikerül, akkor különböző manipulációs technikákkal megpróbálnak pénzt kicsalni belőle, vagy rábeszélni valamilyen hamis befektetésre. Ha egy rendkívül vonzó ember ír ránk ismeretlenül, javasolja Böhm István, aki nem tud hetekig, hónapokig találkozni velünk, akkor kezdjünk el gyanakodni.

Arcot, hangot lopnak

Ki ne akarna gyorsan sok pénzt keresni? A csalók nem haboznak kihasználni ezt a gyengeségünket. A kripto-, azaz digitális valuták, mint a bitcoin piaca iránt fellángolt a lelkesedés, mert jó hozammal kecsegtetnek. **Böhm István** azonban csak azoknak javasolja az ezzel kapcsolatos befektetéseket, akik előtte már alaposan utánajártak a működésének és a kapcsolódó kockázatoknak, de ilyenkor is érdemes csak a legismertebb szolgáltatókat és váltókat választani.

„Leginkább a kriptovalutákat érintő csalásokkal kell vigyázni. Ha időben észrevesszük, hogy egy átlagos csalás áldozatai lettünk, akkor a bankok sokszor le tudják állítani az átutalásokat, és a rendőrség közreműködésével a bankunk vissza tudja szerezni a pénzt. A kriptovalutákat viszont a felügyelet nélküli úgynevezett blokkláncokon utalják át a felhasználók. Ezeket az átutalásokat nem lehet visszafordítani, csak a célszámla tulajdonosa lenne képes visszautalni a pénzt. Ráadásul az elkövetők beazonosítására és előkerítésére nagyon kevés esély van, hiába van a rendőrségnek egyre több felkészült szakembere. Igaz, ritkán, de előfordul, hogy letartóztatott bűnözőkkel együtt a korábban ellopott kriptovaluták is előkerülnek, így ezekben az esetekben is érdemes rendőrségi feljelentést tenni. A kriptocsalások leggyakoribb formája, amikor valamilyen biztonságos, mégis hatalmas hozammal kecsegtető befektetésre próbálnak minket rábeszélni. Ezek viszont mind átverések, és hiába tűnik úgy, mintha egy valódi működő oldalra fizetnénk be, az oldalon lévő kimutatások hamisak, és közvetlenül a csalóhoz érkezik be a pénzünk. Ő pedig bármikor eltűnhet vele, amikor jónak látja" – mutat rá a veszélyekre.

A jövő pedig nem sok jóval kecsegtet számunkra, hiszen a technológia fejlődésével a bűnözők eszköztára is egyre kifinomultabb lesz. A mesterséges intelligencia legújabb vívmányai sokat segítenek a csalóknak, hogy akár olyan nehezen megtanulható nyelveken is, mint a magyar, meggyőzően tudjanak társalogni az áldozataikkal. Ráadásul erre a csevegőrobotok a csalók felügyelete nélkül is képesek, akiknek elég csak azután átvenni a beszélgetést, amikor a program már elnyerte az áldozat bizalmát. Az úgynevezett deepfake technológiák (ekkor egy személy külső tulajdonságait hamisítják meg) fejlődésével pedig egyre élethűbben lehet megszemélyesíteni híres embereket. Már előfordult, magyarázza Böhm István, hogy csalók milliárdokat utaltattak ki maguknak ki egy külföldi cég bankszámláiról azzal a trükkel, hogy annak igazgatójának adták ki magukat a pénzügyi munkatárssal folytatott videóhívásban. Ma még csak a közösségi hálókon futhatnak bele ebbe az átlagemberek, ahol a csalók általában hamis befektetésekre próbálják rábeszélni az áldozatokat, például híres vállalkozók megszemélyesítésével. A közeljövőben akár a telefonhívásokban is megszemélyesíthetőek lesznek a híres emberek. Nemsokára a csalók ismert politikusok nevében kérhetnek tőlünk kampánytámogatást a saját számláikra.

Két számla jó, egy számla rossz
Böhm István azt javasolja, kerüljük el a hirtelen döntéseket, szánjunk időt a biztonságos internethasználat elsajátítására. Ez utóbbiról és a gyakori csalásokról a KiberPajzs nevű weboldalon sok hasznos tanácsot találhatunk. Ezt az oldalt a Magyar Nemzeti Bank hozta létre olyan közreműködőkkel, mint az Országos Rendőr-főkapitányság és az Nemzeti Kibervédelmi Intézet azért, hogy segítsen az átlagembereknek a csalások elleni védekezésben. Emellett érdemes a netes vásárlásokra egy külön számlát és bankkártyát igényelni, hogy ezzel lekorlátozzuk az esetlegesen ellopható pénz mennyiségét. Ha valaki úgy érzi, hogy nem mozog otthonosan az interneten, vagy gyanúsnak tűnik egy megkeresés, érdemes segítséget kérni a tapasztaltabb rokonoktól, barátoktól.

Orbánnak jó lenne egy félautokrata a háznál

FOLYTATÁS AZ 1. OLDALRÓL

– Szerbia és Montenegró még mindig az élen vannak az integrációs versenyben?

– Szerbia esetében az integrációs procedúra már 20 éve tart, de amíg nem rendezik a jogvitát Koszovóval, a dologból nem lesz semmi. Az Európai Unió nem fog importálni egy ilyen szintű konfliktust, amelyben az egyik állam nem ismeri el a másik függetlenségét, határait. Nem mintha a korrupció mértéke és a szabadságjogok biztosítása nem jelentene Szerbiával szemben semmilyen problémát.

– A posztjugoszláv térségben mennyire rendeződtek a boszniai háború óta a korábbi etnikai konfliktusok?

– Szerbia és Horvátország között az államközi kapcsolatok nagyjából normalizáltak, bár az emlékezetpolitika terén előfordulnak még összeszerződülések. A mindennapok szintjén vannak etnikai feszültségek, de nem ez az európai integráció akadálya, tekintve hogy efféle feszültségek az Unióban is vannak. Szerbia csatlakozásának fő akadálya az, hogy nem ismerik el Koszovó függetlenségét, miközben az Unió mainstream álláspontja szerint Koszovó független állam. Persze teljes egység nincs az EU-ban, pár tagállam, köztük Románia és Spanyolország nem fogadja el Koszovó független státuszát – döntően a saját nemzeti kisebbségeiknél felmerülő szeparatizmus gyanúja miatt. Mind Szerbia, mind pedig Koszovó csatlakozása szempontjából elengedhetetlen, hogy a két ország közötti viszony normalizálódjon, és a szerbek elismerjék Koszovó függetlenségét.

– Lát erre esélyt? Vannak Szerbiában olyan politikai erők, amelyek szorgalmazzák a megegyezést?

– Ha azt nevezzük megegyezésnek, hogy a szerb kormány de jure elfogadja Koszovó független állami státuszát, ennek képviseletére nincsenek jelentős politikai erők. Szerbiában ma efféle realista platformmal nem lehet választást nyerni. Ezért az egész szerb politikai elit abszurd színjátékot játszik. Úgy tesznek, mintha Koszovó függetlenedése visszafordítható folyamat lenne, és az egész tartományt integrálni lehetne a szerb államba. Pedig erre semmi esély: Koszovó de facto független állam, és mivel a 90-es és a 2000-es években az albánok nagyrészt „kitisztogatták” a szerb etnikumot, nemigen van már ott népi támogatása a szerb államhatalomnak. Ez az alól néhány északi önkormányzat képez kivételt, együtt a déli szerb enklávékkal. Ugyanakkor az elmúlt tíz évben az EU közvetítésével volt egy tárgyalási folyamat a szerbiai és a koszovói kormányok között. A szerb fél azóta számos technikai vitában, például a telekommunikáció és a határellenőrzés terén engedményeket tett. A stratégiájuk az, hogy az engedményekkel és a viszony normalizálásával megkönnyítik Koszovó de facto függetlenedését, ám eközben mereven elzárkóznak a de jure elismeréstől. A Vučić-féle kormányzat 2012 után igyekezett engedni, mindenképpen kevésbé voltak merevek, mint a megelőző baloldali kormányok. A tárgyalási folyamat azért akadozik, mert az albán fél ragaszkodik a de jure elismeréshez, és rendre felrúgja a brüsszeli közvetítéssel kötött egyezségeket. Az említett engedményekről a telekommunikációt és a határellenőrzést illetően 2013-ban született megállapodás. A szerbek betartották, cserébe Koszovónak létre kellett volna hoznia az ottani szerbek „autonóm” tartományát, pontosabban a szerb önkormányzatok asszociációját. Ezt tizenegy év alatt nem sikerült tető alá hozni, ami érthető módon aláássa a bizalmat. Az albánok arra hivatkoznak, hogy a kisebbségi autonómia ellentétes a koszovói alkotmánnyal. De hát miért nem változtatnak rajta? Valójában ütőkártyának használják a szerbek kisebbségi jogait, a lehető legtöbb engedményt akarják kipréselni a belgrádi kormányból, beleértve Koszovó függetlenségének de jure elismerését is.

– Koszovó egyesülése Albániával már nem opció?

– A szerb kormányoknak és a nacionalista értelmiségnek régi félelme, hogy az albánok Nagy-Albániát szeretnének létrehozni a Balkánon. Hosszú távon semmiképpen sem zárnám ki ennek lehetőségét, de a mostani körülmények között a dolog nem reális. Albánia nem szeretné befogadni Koszovót rendezetlen státusszal, és szerintem az Egyesült Államok részéről is ellenállásba ütközne Nagy-Albánia létrehozása, tekintve, hogy a konfliktusok eszkalálódásához vezetne a régióban.

– A jó orosz kapcsolat szintén csak a közbeszédhez alkalmazkodó színjáték a szerb kormány számára, vagy van politikai szándék is mögötte?

– Nem színjáték, a jó kapcsolatnak több oka és hosszú története van. Oroszország fontos politikai szövetségese Szerbiának, mert ellenzi Koszovó függetlenné válását. Cserébe Szerbia – lévén nem EU-tag – könnyen megteheti, hogy távolságot tartson az ukrajnai konfliktustól, és ne vezessen be szankciókat az oroszokkal szemben. A szerbiai közvélemény amúgy sem támogatja a szankciókat, a háború kezdete óta következetesen erősebb az oroszpártiság az ukránok melletti kiállásnál. Ráadásul gazdasági érdek is meghúzódik a háttérben, tekintve, hogy Szerbia és Oroszország között liberalizált a kereskedelmi viszony, és az oroszoknak komoly érdekeltségeik vannak a szerbiai olajiparban. Egyébként meg mi értelme összekülönbözni az oroszokkal, ha az nem járna világos politikai vagy más előnyökkel?

FOTÓ: RÖHRIG DÁNIEL

Tóth Szilárd János
Politológus. 1991-ben született Szabadkán. Szegeden diplomázott nemzetközi kapcsolatok szakon, majd a Corvinus Egyetemen végezte politikatudományi PhD-tanulmányait. Fő érdeklődési területe a köztársasági-liberális vita, a közösségelméletek, a nacionalizmus, a kozmopolitizmus és multikulturalizmus. A délszláv népek és Vajdaság politikatörténetét is kutatja. Magyar, szerb és angol nyelven publikál.

2000-től a közeli uniós csatlakozás reményében a szerb kormányok egy csomó dologban előreszaladtak. Az állam már akkor erősen liberalizálta a piacokat, a földpiacot is, mindenféle kereskedelmi akadályt lebontott az EU-val szemben. A szerbek azóta sem részesülnek a kereskedelmi korlátozások lebontásáért cserébe járó kohéziós támogatásokból, újraelosztási mechanizmusból. Nem fognak engedményeket tenni, irányt váltani, ha nem kapnak érte valami kézzelfoghatót.

– Milyenek Bosznia-Hercegovina esélyei a csatlakozásra?

– A koszovói helyzeten túl az igazán problémás eset Bosznia-Hercegovina. Az 1995-ös daytoni egyezmény, amely lezárta a háborút, a benne elfogadott közjogi felállással kormányozhatatlanná teszi az államot. A központi kormányzat működtetése a helyi horvát, szerb, bosnyák politikai elitek egységes döntéshozatalára épül. Ha nem egyeznek meg, szinte semmiben nem születhet érdemi döntés, törvényalkotás. Ez egy decentralizált állam, amelyben a boszniai Szerb Köztársaságnak széles körű autonómiája van, míg másik alkotórészében, a Bosznia-hercegovinai Föderációban a helyi bosnyák és horvát kantonok szintjén koncentrálódik a hatalom.

„Szerbia esetében az integrációs procedúra már 20 éve tart, de amíg nem rendezik a jogvitát Koszovóval, a dologból nem lesz semmi. Az Európai Unió nem fog importálni egy ilyen szintű konfliktust.”

– A belső megosztottság mellett még a muzulmánkérdés is felmerülhet.

– A muzulmánok a csatlakozás szempontjából nem jelentenek problémát, mert talán épp ennek a közösségnek a legjobb a viszonya az Unióhoz. Valójában az állam szerkezetét érintő alkotmányos változtatásokra lenne szükség. A lakosságnak ugyan van „progreszszív” szegmense, amely időről időre fellép egy unitárius köztársaság kialakításáért, mert a föderális felosztottság, a nemzeti közösségek politikai képviselőinek vétójoga megbénítja a központi kormányzatot, a törvényalkotást, a reformkísérleteket. De ez a szegmens szinte kizárólag a helyi muzulmánokból áll, szerb és horvát részről nincs számottevő populáris támogatása a reformnak, méghozzá legfőképpen a változó demográfia miatt. Az 1995-ös daytoni rendszer kialakításakor még sokkal kisebb volt a muzulmánok aránya. Ma már abszolút többségbe kerültek az országban, és a szerb, horvát félelmek szerint egy „sima” többségi demokráciában rendre leszavaznák őket minden fontosabb politikai vitában. Egyébként Szerbiának is fontos a boszniai Szerb Köztársaság, mert annak létrehozása az egyetlen eredmény, amit el tudott érni a délszláv háborúban. Ha elengedi, az utolsó 30 év kizárólag a vereségek története lenne számára. Ezért a szerb állam sem támogatja az államszerkezetet érintő boszniai reformtörekvéseket.

– A magyar kormány csupán presztízsének, regionális pozíciójának erősítése miatt támogatja a Nyugat-Balkán, mindenekelőtt Szerbia uniós csatlakozását, vagy vannak komolyabb érdekei is a térségben?

– Orbán Viktor leginkább arra számíthat, hogy Szerbia csatlakozása esetén házon belülre kerülne egy hozzá hasonló ideológiát képviselő félautokrata vezető, aki fontos szövetségese lenne az EU-n belüli viták során. Elsősorban persze a Vučić-féle Szerbia számít neki, a boszniai Szerb Köztársaság vezetőjével, Milorad Dodikkal való barátkozást csupán a jelenlegi szerb–magyar közeledés leágazásának tartom. A magyar és a szerb rendszer egyébként nem teljesen azonos. Orbánékhoz képest Vučićék kevésbé hagyatkoznak a politikai versengés adminisztratív eszközökkel való korlátozására. Például Szerbiában nem változtatták meg a kormánypárt számára kedvező módon a választási rendszert, nem lehetetlenítik el oly mértékig a kormánytól független médiát, sem a felsőoktatást. A magyarországi kormányzati narratíva szerint természetesen azért is szükséges közeledni Szerbiához, hogy az észak-szerbiai régióban, Vajdaságban élő kisebbségi magyarok helyzete rendezett legyen. A rendezettség mércéje az, hogy a mindennapok szintjén milyenek az etnikumközi viszonyok, és hogy a legnagyobb szerbiai magyar párt, a Vajdasági Magyar Szövetség milyen hatalmi pozíciókkal rendelkezik országos és önkormányzati szinten. Vučić jó partnernek bizonyult Orbán számára, hiszen a VMSZ-t annak ellenére is megtartotta szövetségesként, hogy a magyar közösséggel együtt zsugorodó VMSZ-szel valójában nincs koalíciókényszer. A fideszes narratíva szerint Orbánnak és Vučićnak, illetve a korábbi elnöknek, Tomislav Nikolićnak is köszönhetően a Vajdasági Magyar Szövetség közvetítésével történelmi megbékélés jött létre a magyar és a szerb fél között. Pedig ez nem ilyen egyszerű. Egyrészt a diplomáciai gesztus előtt, részben a generációváltás következtében már sokat javult a szerb–magyar viszony a mindennapi életben. Másrészt nem teljesen igaz, amit a történelmi megbékélés nagy eredményének szoktak tekinteni, hogy végre van egy valamennyire egységes emlékezetpolitika az 1942-es újvidéki vérengzést, illetve a II. világháború végén a magyarokkal szembeni megtorlásokat illetően. A hivatalos, állami álláspontban ez tükröződik, de a megemlékezések során a helyi magyarok szinte kizárólag a magyar, a szerbek pedig a szerb áldozatok előtt hajtanak fejet. Az 1944-es magyarirtással kapcsolatosan napjainkig elképesztő a tudatlanság Szerbiában, jobb- és baloldalon egyaránt.

FORGÁCS IVÁN

FOTÓ: ANDREJ ISAKOVIC / AFP

FOTÓ: SHUTTERSTOCK

Kassa, lassan

DOROS JUDIT

„Két esetben szoktam utazni, ha nagyon vágyom valahova, ahol nem vagyok, és ha nagyon unom azt a helyet, ahol vagyok. Így aztán nem kell attól tartanom, hogy valaha is kiapad az utazási kedvem." Márai Sándor mondatai ezek, pont akkor olvastuk, amikor hajdani kassai otthonában időztünk épp, az akkori Mészáros, ma Mäsiarska utcában, ahol a később híressé lett író első tizennyolc évét töltötte. Emlékét itt ma már kiállítás őrzi, amelyet 2019 januárjában nyitottak meg: a Grosschmid család egykori ingatlanát a magyar állam támogatásával a Csemadok itteni választmánya vette meg, az intézmény üzemeltetését pedig a Szlovák Nemzeti Múzeum vállalta, szép összefogásként. „A szülőváros mindenkiből érzékenységet vált ki; de nálam ez az emlékcsoport valóságos rögeszme... Mindent, ami az életben nagyon jó volt, Kassától kaptam, s minden, ami az életben nagyon rossz volt, ott esett meg velem. Tulajdonképpen később, máshol nem történtek velem többé »nagy dolgok«" – írta városáról a végül külföldi emigrációban elhunyt író, mi azonban csak módjával értünk egyet vele. Egy szolid hétvégét töltöttünk itt el, s ez idő alatt a városnak leginkább a jó oldalát tapasztaltuk, rossz dolgok nem estek. Igaz, összevetésünk kiindulópontjai régebbi időkből erednek, amikor főként tornacipőért, füzetekért, praktikus háztartási eszközökért, majd később ruszliért, sörökért, bepácolt hermelín sajtért, no meg liptói túróért jártunk át ide. A határhoz közeli megyékből nem kellett sokat utazni, hamar ideért az ember, az én szülőfalumhoz közelebb is volt, mint a magyar főváros. Mi most ezt a távolságot vonattal tettük meg, Budapestről indulva három és fél óra az út, ráadásul az északi országrészben több helyen is megáll, így akár egy kis borsodi településről is rövid időn belül egy igazi nagyvárosban érezheti magát az utazó.

A szlovák tokaji

Miközben róttuk az utcákat, két szó járt gyakran a fejemben: kulturált, polgári. Mintha valamiféle század eleji, decens nyugalomba tértünk volna vissza, egy kicsit minden lelassult. Már csak azért is fontos volt ez, hogy megérthessük, megélhessünk apróságokat, finomságokat is. Sétáltunk az esti utcán, és egy kis kávéházból dzsessz és bársonyos női énekhang szűrődött ki – később megtudtuk, ez itt megszokott, a helyi vállalkozók áldoznak arra pénzt, hogy helyi tehetségeket, zenészeket, festőket, szobrászokat felkaroljanak. Betértünk egy cukrászdába, gyömbérteát ittunk, s az igazi (nem por vagy kivonat formájában beáztatott) csípős-fűszeres rostok melegséggel töltötték el elgémberedett ujjbegyeinket. A gasztronómia más területein is éltünk át meglepő élményeket: a városszéli, csapolt, kézműves söreiről híres OhniskO éteremben Szlovákia egyik legjobb séfje, Michael Thiry álmodja meg az ételeket, aki korábban a presovi egyetem filozófia szakán tanult, most viszont a fogásokban igyekszik megtalálni a testi és szellemi tökélyt. Ki gondolná, hogy itt, a lakótelep tövében előételként friss, tengersós ízű osztrigát tesznek elénk, amelyhez a Čerhovi (csörgői) u KOŇA borászat száraz, habzó furmintját ajánlják. Ugyanez a bor bukkant fel másnap pár kilométerrel beljebb a városközpontban, ahol a nyüzsgő szombati Dominikánus téri piac tőszomszédságában a trendi s fiatalok által igencsak kedvelt Doraz kávézóban kóstoltunk meg egy „Takoj" nevű kávékülönlegességet. Ezt – tudtuk meg az egyik itteni vezetőtől, Radovan Sidortól – 2022 ősze óta készítik Marián Takáč, a Vinárstvo U Koňa borászának együttműködésével. A világ különböző pontjairól származó zöld kávébabot több héten át tokaji bortörkölyben erjesztik pörkölés előtt. A bor fajtája és cukortartalma, az erjedés időtartama s az ezt követő szárítás és pörkölés mind-mind része annak az ízvilágnak, ami szavai szerint a tokaji borvidéket idézi. Fontos tudni, mert ez ügyben a laikusok nem mindig tájékozottak: Magyarország leghíresebb borvidéke, 1737 óta zárt borvidék, ami azt jelenti, hogy tételesen fel van sorolva az összes olyan település, melyeknek határában tokaji borfajta termeszthető. A trianoni döntés után ebből a borvidékből 174 hektár Szlovákiához került, majd 2012-ben az Európai Bizottság – noha ezt Magyarország erősen ellenezte – engedélyezte, hogy Vinohradnícka oblasť Tokaj néven több mint 900 hektáron használhassák ezt a nevet a szlovák oldalon. Borszakértők szerint részben a klímaváltozás, részben a folyamatosan fejlődő itteni borszakma miatt érdemes lassan a szlovák tokajira odafigyelnie a világnak.

A SZERZŐ FOTÓJA

Chalupka centenáriuma

S hogy ne csak testi örömökről essék szó – bár még nem is említettük a város parkjában, korcsolya- és teniszpályák ölelésében tavaly megnyitott Villa Sandyt, amely szintén a fine dining jegyében kínál vasárnapi családi brunch büfét negyven euróért fejenként, vagy a patinás Sláviát, ahol valóban század eleji, monarchiabeli vi-

Ki gondolná, hogy itt, a lakótelep tövében előételként friss, tengersós ízű osztrigát tesznek elénk, amelyhez a Čerhovi (csörgői) u KOŇA borászat száraz, habzó furmintját ajánlják.

lágot idéző enteriőrben olvadhat szét szánkban a libamáj –, adózzunk a lelkieknek, szellemeiknek is. Menjünk el például a Kassai Nemzeti Színházba, ahol nemrég vitte színpadra – Közép-Európában először – KAASH és DUST című, a nők helyzetére és a háború borzalmaira reflektáló darabját a világhírű koreográfus, Akram Khan. A londoni társulat előadása része volt egy hármas jubileumnak: épp száz évvel ezelőtt Ján Chalupka szlovák drámaíró Kocúrkovo című szatirikus darabjával nyitotta kapuit – akkor még Kelet-szlovákiai Nemzeti Színház néven – a teátrum, amelynek mai utóda a nyolcvanadik évadát állította össze a mostani szezonra, öt drámát, három operát és két balettet bemutatva az idén 125 éves épületben.

Ritka pillanat, amikor beléphetünk egy alkotóművész műtermébe, de Kassán ezt többször is megtehettük. A kézművesek utcáján sétával bepillanthattunk, hogyan készülnek az egyedi kerámiák, bőrművestárgyak, fafaragványok. Ennél is elmélyültebben merülhettünk el a város egyik ikonikus művésze, Ján Mathé világában, akinek jó néhány köztéri szobra díszíti az itteni tereket. A Henry Moore-ral is barátságot ápoló szobrász orvos feleségével lakott egy a budai villanegyedet idéző kerület egyik Bauhaus stílusú házában, amelynek emeletén tágas, világos műtermet alakítottak ki. Haláluk után az ingatlant Kassa városára hagyták. A születést, a halált, az emberi kapcsolatokat, a meg nem született gyermekük iránti sóvárgást kifejező szobrok egyfajta játékos összevisszaságban láthatók a műteremlakásban, mintha az alkotó maga is ott járkálna közöttünk, a kalapácsot, vésőt épp csak lerakva, azon gondolkodva, melyik motívumot vigye tovább egy újabb alkotásban, melyik márványhoz vagy gránithoz nyúljon elsőként. De persze egy kassai kirándulásból nem maradhatnak ki azok az ikonikus, szakrális emlékhelyek sem, mint a Szent Erzsébet-székesegyház, népszerűbb nevén a kassai dóm, amelynek gótikus épülete altemplomában helyezték nyugalomra Zrínyi Ilonát, Rákóczi Józsefet, Esterházy Antalt, Sibrik Miklóst, Bercsényi Miklóst. S magát II. Rákóczi Ferencet is, akinek 1906-ban történt újratemetéséről később Márai Sándor is megemlékezett, utalva arra, hogy apja kezét fogva, gyerekként, a hatalmas tömegben elvegyülve nézte végig, amint az utcákon végigviszik a fejedelem koporsóját. Rákóczi tiszteletére egyébként felépítették itt rodostói házának mását, olyan tárgyakkal berendezve a múzeumként szolgáló épületet, amelyek a száműzetésben is körbevették őt. Ha pedig a természet közelségére vágyunk, ott a város botanikuskertje, vagy kissé távolabb a túralehetőségekkel teli kassai erdőség.

Város világnézetből

Már csak a saját lelassulásunk miatt is érdemes több napot szánni erre a városra, amely nem lüktető, inkább békés, nem hivalkodó, inkább klasszikus, nem harsány, inkább finom, több értelemben is. Ahogyan Márai testvére, az 1947-ben forgatott és 1948-ban bemutatott Valahol Európában című filmet rendező Radványi Géza fogalmazott: Kassa az nem egy város, hanem egy világnézet.

A SZERZŐ FOTÓJA

Biztonságos térben „nincs ciki, nincs szar”

FOTÓK: GALSI BOGLÁRKA

FOLYTATÁS AZ 1. OLDALRÓL

Ezen az esten nincsenek nyelvi korlátok, nem számít a kapcsolatrendszer, a rezümé, vagy hogy ki milyen menő pályázatot tud írni. Ez nem kurált esemény, ahol neves ítészek állítják össze a programot egy központi tematikára. Ahogy nincs ízlésformálás, úgy nem kell átjutni a kultúra kapuőrein, a hierarchikus intézményrendszeren sem. Bárki jelentkezhet bármilyen, legfeljebb tízperces, (hang- vagy fény)technikát nem igénylő mozgásos és/vagy szöveges performansszal vagy akcióval. Az első hat pályázó után egyszerűen lezárják a jelentkezést, a produkciókat pedig a szervezők is az esten, élőben látják először. Noha van ebben jócskán kockázat, kiszámíthatatlanság, ami garantál némi nyersességet, a platform mégsem amatőr, nem egy Ki mit tud?, hiszen vannak keretek, szabályok, amelyeket, mint egy szerződést, előzetesen mindenki elfogad (lásd keretes írásunkat), és amiket az est házigazdái, Violette Lagouine és Szeleczky Róza ismertetnek velünk.

Egyszerű, őszinte, nagylelkű

Ők mindketten a szervezőként működő Engedetlenség Leányiskolája (School of Disobedience) kilenc hónapon át futó mesterkurzusának résztvevői – ez egy nomád iskola, ahol az oktatás angol nyelven folyik, magyar és külföldi vendégelőadók által. Ádám Anna előadó- és képzőművész, a Gray Box társulat koreográfusa, tíz évvel ezelőtt kezdte felépíteni a képzési modellt (melyről tavaly decemberben mesélt a Visszhangnak), hogy létrehozzon egy párhuzamos, választott valóságot, egy szigetet, olyan szakmai és emberi értékek mentén, amelyekben hisz és amiket hiányol, úgymint bátorság, őszinteség, nagylelkűség. A számos futó programjuk (köztük bárki számára nyitott foglalkozások, események) közül az egyik legkedvesebb számukra a performansz-est, mert itt valóban megjelenik a sebezhetőség és a kockázatvállalás. „Egyszerű, őszinte és nagylelkű” – mint a házigazdák jellemezték az estet, hangsúlyozva, hogy ehhez közös feladatunk a biztonságos tér megteremtése, amelyben mindenki komfortosan érezheti magát.

A biztonságos tér (safe space) fogalma az Egyesült Államokban már a hatvanas évek női és melegjogi mozgalmaival megjelent, nálunk mostanság kezd igazi jelentést és jelentőséget kapni. Olyan közeget jelöl, ahol az ember védve érezheti magát mindenféle bántástól, sértéstől és ellenvéleménytől. Ahol szabadon kifejezheti magát, függetlenül attól, milyen etnikumhoz tartozik, milyen a szexuális irányultsága, a kulturális háttere, az életkora vagy a fizikai megjelenése. Ezekben a terekben mindenki tisztelettel fordul a másikhoz, ezért senkinek nem kell attól félnie, hogy gúnyolódás tárgyává válik. A safe space azonban nem csupán fizikai teret jelöl, lehet ez a saját belső világunk, a személyesség szentélye is – ennek kapuit tárják ki felénk a fellépők, akik bátran mernek sebezhetők, önazonosak lenni.

A szabályokról

A radikális és experimentális performansz-est lehetőséget ad a hat alkotónak (vagy kollektívának), hogy készülő darabot, kutatási tervet, ötleteket, praxisokat és módszereket, szcenikát, interaktív jelenetet stb. tesztelhessenek közönség előtt. Egy laboratórium, ahol alkotók kipróbálhatnak dolgokat, nem pedig színház, ahol kész műveket prezentálhatnak. A formátum kifejezetten keresi és támogatja a bizonytalanságot, a művészi kutatás nehéz és összetett folyamatát, a bátor kísérletezést és a kételyt.

Az esten nincs taps a „produkciók” végén, csak a kezünket felemelve és némán megrázva jelezzük, hogy az előadóval vagyunk. Ez az est nem a minősítésről és a rangsorolásról szól, holott a taps akarva-akaratlanul kifejezne egyfajta lelkesedést, sorrendet állítana művészek között. Az est legvégén azért volt lehetőségünk egy óriási, közös vastapsra is, egyszerre mindenkinek, amúgy nem hiányzott a kötelező tetszésnyilvánítás.

A pár perces átállások alatt papírt és tollat kaptak a nézők, hogy visszajelzést adhassanak. Ez lehetett egy mondat, egy érzés, egy rajz, bármi, amit épp kivált belőlünk a produkció. Nincs „jó” vagy „rossz” meglátás, nem elvárás valami okosságot kifejteni. Viszont bennünk tudatosítja a kritikai szemléletet, hogy kérdésben legyünk a látottakkal, közben reflektáljunk saját érzéseinkre, belső folyamatainkra. És roppant fontos az előadóknak, hogy a nézőktől közvetlen visszajelzést kaphassanak a munkájukról, anonim és demokratikus módon.

Ahogy a visszajelzés sem kötelező, a részvétel sem az: ha bármely alkotó szeretné interaktívan bevonni a közönséget, azt pont úgy vissza lehet utasítani, ahogy el is lehet fogadni. A szabadságot a biztonságos keretekkel megteremtik mindenki számára, csak bele kell engednünk magunkat.

Megkapó felvillanások

Már az első produkció, a Snippets (Töredékek) hozta is ezt a kísérletező atmoszférát: éteri (a teljes koncepció szerint 360 fokban kivetített) virtuális erdőbe (az orosz gyökerekkel rendelkező, Budapesten élő vizuális művész, Maria Gyarmati alkotása) simult bele a két előadó, egy költeményt felolvasó hölgy (a szintén régóta itt élő amerikai fordító-filológus, Maria Grunwald) és a körülötte lágy és érzéki mozdulatsort improvizáló kortárs táncos (a kolumbiai születésű Alejandra Rosas). Kellemes zongoraszólóra ötvözték a modern technológiát a romantika stílusjegyeivel, a felolvasást a mozgással, a költeményt a muzsikával és a vetítéssel.

Volt egy közösen átélt élményünk, egy hosszabb szempillantásnyi közösség, amelyben az alkotók inspirációja nyomán egy időre mi is bátran önmagunk lehettünk.

Még épp csak belemerültünk a hangulatba, és az etűd már véget is ért. Pont ennyi az egyes alkotóknak adott idő, ami itt elég gyorsan lepereg, miután beránt magába, vagy épp átsuhan a nézőn egy nagy adag audiovizuális információ és inger, amit kontextus, előítéletek és a színlap mankója nélkül, szűrőmentesen befogadhat. A szünetben kézbe kapott papírlapra tényleg csak érzeteket, benyomásokat tudok írni, például erős volt a női energia, harmonikus az összhatás, szívesen néztem volna még – erre pedig lesz is mód, mert készült két további rész is a költő, a táncos, a vizuális művész (és a mesterséges intelligencia) izgalmas kollaborációjából, amit rajtunk teszteltek.

Minden szünetben szinte gyermeki izgalommal vártuk, vajon mi lesz a következő, amit láthatunk. Volt még bekötött szemmel táncolt duett (Alejandra Rosas és Andrés Martínez), de talán a legkülönösebb az volt, amikor olasz lányok dallamos párbeszédet mondtak bele egy nagy ventilátorba, ami széttöredezte a hangjukat. Fújt a szél, akár egy tengerparton, és bár nem értettem a szöveget, a nyári szünetek és a gyerekkor hangulata érződött a levegőben. Lenyűgöző fizikalitású táncetűdöt mutatott be a civilben jógaoktató olasz Eliana Dell’Anna, mintha egy álom vagy egy trauma kelne önálló életre, elhatalmasodva az ember fölött. Magamban eltároltam egy emlékezetes mondatot is Muhari Orsolya Réka, a civilben pedagógus alkotóművész stand-upjából (a műfaji besorolás sem mindig könnyű, az olvasó kedvéért próbálkozom), ő egy személyes történetet osztott meg magáról és a nagymamájáról. A nagyi hímzett blúzát az esten is viselte, megható gondolati-érzelmi ívet járt be pár perc alatt. Végül Valovics Ágnes vezetett be minket szomatikus alkotói módszerébe, ahogy a szavak mozgásra indítják az egyes testrészeit, és kifejezik azt, amit a valódi, legbelsőbb lénye megosztana velünk. Eddig a kortárs művészet határterületein mozogtunk, azonban Kiss Attila pontozós néptánca – amit utcai ruhában adott elő, mintha most lépett volna ki a munkahelyéről – egész biztosan olyan élmény, amivel máshol nem találkoztam volna, legfeljebb a YouTube-on, ahol ilyen videók virálissá válhatnak. Lebilincselve bámultam, milyen fantasztikus, ha az embernek van egy saját tere, ahol megélheti a művészi énjét, bátran bevállalja önmagát, és nem érdekli, mit szólnak ehhez mások, még az elismerés se számít.

Az est végén aki maradni akart, kis csoportokba rendeződhetett a többi nézővel és az alkotókkal, így még megismerhettem további három szimpatikus idegent, akikkel valószínű nem lett volna találkozási pontunk a hétköznapokban. Itt viszont volt egy közösen átélt élményünk, egy hosszabb szempillantásnyi közösség, amelyben az alkotók inspirációja nyomán egy időre mi is bátran önmagunk lehettünk.

BÁLINT ORSOLYA

Az esten nincs taps a „produkciók” végén, csak a kezünket felemelve és némán megrázva jelezzük, hogy az előadóval vagyunk.

FOTÓK: CSALÁDI ARCHÍVUM

Rita, Grészi és a norvég minta

SÁRI EDINA

„Nem az megy el, aki nem szereti a hazáját. Nem az megy el, aki nem ragaszkodik a szüleihez. Nem az megy el, aki nem akar boldog jövőt a gyerekének. Nem az megy el, akinek nem fontos a családja. Nem az megy el, aki nem akar majd hazai földben nyugodni. Nem az megy el, akinek nem fontos a magyar szó, a magyar íz, a magyar létélmény összetettsége. Az megy el, akinek és akiben ez mind megvolt. Mégsem kap levegőt. Mégsem látja, hova tart. Mégsem érzi a lába alatt a talajt biztosnak. Az megy el, akinek sír a lelke mindennap, mert nem tud nem látni, nem tud nem érezni, képtelen folyton oldalra fordítani a fejét, csak hogy ne jöjjön szembe vele a nyomor, a tehetetlenség, a kilátástalanság és a mindennapok hajmeresztő szürrealizmusa. Az megy el, aki inkább törik, mint hajlik. Aki kap pofont innen és onnan is. Akinek fáj a kivágott az erdő, a szennyezett folyó, a lebetonozott nádas, az elhazudott múlt, a meggyalázott jelen és a kifosztott jövő gyötrelmes valósága" – írta. Tavaly tavasszal váltott országot.

Szerelem végzetesen

Tamás Rita fiatalkora óta szimpatizál a skandináv országok kultúrájával, társadalmi berendezkedésével. A gazdag, viszonylag érintetlen természet is vonzotta, így turistaként kiment, hogy megszemlélje, közelről is olyan szép-e az összkép, mint ahogyan benne él. Akkor még inkább megtetszett neki az ország. „Egy olvasóm meghívott magához két hétre – meséli. – A vendéglátó család hétköznapi életét éltem, sokat beszélgettem velük, miközben végzetesen beleszerettem Norvégiába. Úgy éreztem, ha valahol, akkor itt tudnék új életet kezdeni. A norvég minden probléma ellenére egy jól működő társadalom. Másfél év elteltével is azt mondom, jól választottam. Nem tudnám az életemet máshol elképzelni."

Bár a tavalyi az elmúlt hatvan év legdurvább tele volt, december-januárban szinte a hótakarításról szólt az élete, mégis szeret ott élni. Dombon lakik, mindennap utat kellett vágni, ha ki akart menni a házból. De nem elsősorban a mínusz 20-25 fok volt zavarta, inkább a sötét, a kevés fény. Mivel Grészit, a kutyáját is magával vitte, szinte csak sötétben sétáltak, ami mindkettejüket megviselte picit.

Itthon magas státuszú személyiség volt, és egy norvég átlagember lett, aminek a megélése nem lehetett egyszerű, vetjük föl. „Nem átlagember – javít ki Rita –, inkább egy senki a tápláléklánc alján. Egyik nap még a Kolonics György életéről írott könyvem bemutatóján helyettes államtitkár gratulált, olimpikonoknak dedikáltam a kötetet, másnap pedig már egy zöldségraktárban rakodtam éjszaka, hogy kipróbáljam, bírom-e a fizikai munkát. Tudtam, hogy az első időkben kizárólag fizikai munkából tudok majd megélni Norvégiában, ezért kellett a próba otthon. A fent és lent kontrasztját már azelőtt is megtapasztaltam, ezért nem borított ki, hogy mínuszról kellett újrakezdenem, felépíteni az életemet. Nem mondom, hogy az identitásom néha nem ingott meg, de a hitem önmagamban sosem, mert tudtam, mit miért vállalok. Hiszek benne, hogy a munka segít a beilleszkedésben, még ha az rakodás vagy takarítás is. Ami egyensúlyba hozta a lelkemet a sporton kívül, az, hogy bár a Maslow-piramis alsó sávjában voltam, de itt, kint elkezdtem önkéntes munkát végezni. Akkor éreztem először, hogy része lehetek az általam választott társadalomnak.

Felmondástörténet

A lánya érzelmeivel is számolnia kellett Ritának, de a költözése pozitív folyamatot indított el a kapcsolatukban. „Az elváláskor sírtunk mindketten – emlékszik. – Ő egy diákcsereprogram keretében nyolc hónapig volt kint Dániában korábban, ezenkívül hosszabb-rövidebb ideig élt már az édesapjával, majd a nagymamájával, tehát nem most szakadtunk el először egymástól. Megtapasztaltuk, hogy felnőttként jobban működünk, ha külön lakunk, nem terhelik az együttlétünket napi viták, így a tiszta szeretet tud érvényesülni köztünk. Az idei tanévtől lett egyetemista, már tudja definiálni a céljait, és nagyon tartalmas, új minőségű kapcsolat alakult ki köztünk. Erre vagyok talán a legbüszkébb, amikor megkérdik, mit tartok a kiköltözésem legnagyobb érdemének."

Kezdetben három napig, több helyen takarított a városban, két napig pedig edzést tartott, vasárnap este és éjjel pedig három munkája volt. Utóbbinál felmondott, viszont azóta lett egy heti ötnapos másik munkája. Az éjszakai munkájának a felmondásáról azt mondja: a megélhetése egyik fontos pillére volt. „Aki volt már szegény, nehezebben hoz meg ilyen döntéseket. Próbál a biztosra menni. Nem kockáztat. Inkább vállal olyan dolgokat, amelyek méltatlanok, de azt érzi, el kell tűrnie, meg kell csinálnia, szó nélkül helyt kell állnia, mert különben a sors sokszorosan fizeti vissza. Négyezer négyzetméter gép nélkül, a színházterem padlószőnyege porszívó nélkül, és még folytathatnám. De nem lényeges. Az viszont fontos, hogy ez a megbízás rosszul hatott rám, mivel ők semmibe vettek ebben a feladatkörben, én is elkezdtem rájuk ellenségként tekinteni, és elkezdtem utálni ezt a munkát, és csak a minimumra törekedni. Aztán ők kezdtek panaszkodni rám, hogy nem takarítottam ki egy tárgyalót. Ez egy olyan helyiség lehetett, amiről nem tudtam. Vagy csak kifogást kerestek. Mindegy is. A panaszuk észhez térített. Hülye vagyok én? Meddig hagyom ezt? És a szolgalelkűségemmel nem húzok-e már megint magamra egy olyan helyzetet, amit amúgy nem kéne eltűrnöm? Felmondtam. Nem bántam meg, hogy több mint 10 hónapig csináltam, azt meg végképp nem, hogy befejeztem. Sőt, felszabadultságérzés van bennem."

Mutyi nélkül élnek

A nyelvi nehézségek meghatározzák Rita mindennapjait. Saját bevallása szerint amihez igazán ért, az az írás és az életmóddal kapcsolatos dolgok terjesztése, amelyek Magyarországhoz köthető cselekvések. Norvégiában ezekből nem tud profitálni. Amit viszont pillanatnyilag csinálni tud, azért a norvégok csak végső esetben adnak pénzt. „Egész Norvégia barkácsol, mert nem veszik igénybe a szolgáltatóipart, amibe a lakástakarítás is tartozik – mondja. – Az életmód körébe tartozó dolgokra jobban költenek, végre lett egy norvég vendégem is, ő egy itt született muszlim lány. Az echte norvég eljön egyszer, begyakorolja az edzéssort, és egyedül csinálja tovább. Rájöttem, hogy magánmegbízásokból nem fogok megélni. Kitaláltam egy erősítő, de csoportos edzést, talán az olcsóbb lévén bejön nekik, emellett elkezdek cégeknek csapatépítő edzésprogramokat kiajánlani. Ehhez a jól elvégzett munkákról referenciákat kell szereznem, ami itt nem egyenlő a protekcióval, mert Norvégia nem urambátyám mutyi, hanem piacgazdaság, és azokon az elveken is működik. Alapvetően nehéz munkához jutni, mert menekültáradat van itt is, és mivel a menekültek nagyon sokba kerülnek az államnak, már a gyakornoki munkákat is szinte csak ők kapják. A norvég hozzáállás emberséges, segítik a menekülteket, sőt a munkáltatók kedvezményeket kapnak, ha alkalmazzák őket. Sokszor egy az egyben a munkaügyi hivatal fizeti a bevándorló személy munkáltatóra eső összes kiadását akár egy-másfél évig is, tehát nem kétséges, hogy kit fognak felvenni egy-egy munkakörre. Összegezve, nem látom az idejét, mikor élhetek abból, amit szeretek csinálni, amiben jó vagyok. Akinek nincs valamiféle elköteleződése Norvégia felé, annak ez nem jó célállomás. Viszont arra vigyázok, hogy mindenben, amit teszek, találjak valami örömöt."

> „Az echte norvég eljön egyszer, begyakorolja az edzéssort, és egyedül csinálja tovább. Rájöttem, hogy magánmegbízásokból nem fogok megélni."

A mindennapi rutinja része lehet, hogy kimenjen a természetbe, a hegyekbe, vagy a tengerparton sétáljon Grészivel. A szemét ott is egyre több, de a természet még inkább érintetlen, mint elhasznált. Ha kimegy az utcára, nem akarja letolni a mögötte nagyobb autóval haladó, nyugodt a hangvétel a közösségi terekben, nem hergelik magukat és egymást az emberek. Nem kell félni a hivataloktól, mert ha problémával fordul hozzájuk, akkor megoldják, és nem nehezítik a helyzetet. Átlátható és kiszámítható a közigazgatás, vannak sarokpontok a jogszabályrendszerükben, amiket ha követ valaki, akkor rövid úton célba ér.

Tamás Rita fontosnak érzi, hogy a saját történetével másokat motiváljon, sőt inspiráljon. „A hitelességnek az őszinteség az egyetlen módja. Amikor nekem nehéz volt, akkor nagyon egyedül voltam. Magányos, beteg és szomorú voltam. Sem a családom, sem a barátaim nemigen tudták kezelni a problémáimat, és még internetes, segítő közösségek sem voltak. Nehéz volt egyedül megküzdeni és kimászni a gödörből, és emlékszem rá, nagyon jól jött volna, ha bátorít valaki. Azt szeretném elérni, hogy senki sem érezze magát elszigetelve, hogy a bajban lévő érezze a közösség megtartó erejét. Én már erős vagyok, tudok és akarok is példát mutatni arra, hogyha van rá akarat, van kiút. Hiszem, sőt tudom, hogy az önmagunkba vetett hitnek és az alkotói energiának igenis van perspektívája. Mindig van kiút.

Közös mintakincs

Rita egy hétköznapi hős, aki, megküzdve a saját démonaival, folyamatosan feszegeti a határait, és az általa épített közösségben rengeteg embernek tanította meg, hogy harcoljon, és éljen végre saját magáért is. Szabadidejében a magyarországi ügyeket intézi, a könyveiét, aztán egy remek együttműködésből született, magyar-norvég mintakincsű, fúziós sportnadrág értékesítését. Épülőben van a saját weboldala és webshopja, decemberben lesz egy workshop Budapesten, arra is készül, posztokat ír. A vasárnapot tartogatja láblógatásra, pihen.

Élj végre magadért!

Tamás Rita tíz évig volt asztaliteniszező élsportoló, később a sportújságírás felé fordult. Reklámmenedzseri diplomáját a Szent István Egyetemen szerezte, majd edzőnek tanult, de végzett coach is. 1994-től a Nemzeti Sport munkatársa, 1996-ban pánikbetegséggel diagnosztizálták, amit mára sikeresen leküzdött. 2002-ben megházasodott, ebben az évben született meg a lánya. Támogatta férjét a szenvedélybetegsége leküzdésében, majd kétoldali melleltávolító műtétjét és válását követően az edzői hivatás mellett tartalomgyártó lett, és továbbra is rendszeresen írt magazinokba. 2014-ben alapította meg a Ne pánikolj, sportolj! közösséget, amelynek tábora mára 88 ezressé bővült. Hat könyvet írt, ebből kettő saját történet. Az Élj végre magadért! ősszel jelent meg, a címe elmond mindent, amit eddig tanulságként szűrt le életéből.

Örökrészecskék

Ivády Tamás animációs tervező az Örökrész című, számos díjat nyert kisfilmjében bemutatja azt a melengető érzést, amely akkor járja át a testünket, ha egy általunk szeretett ember közelében vagyunk. Az alkotó a Visszhangnak mesélt az alkotás létrejöttéről, a rajzfilmek gyártásáról, illetve a magyar animáció aranykoráról és jelenéről.

P. SZABÓ DÉNES

Egy másfél perces animáció akár fél éven át is készülhet a figurák tervezésétől a tényleges animálásig – avat be a részletekbe Ivády Tamás animációs tervező egy kávézóban, miközben a laptopján egy MOME-s vizsgafilmjének látványterveit lapozza. Noha eleinte karikaturista, majd történelem–rajz szakos tanár akart lenni, hamar felismerte, hogy más utat kell választania. Erre nyolcadik osztályos korában a Macskafogó 2. című rajzfilm döbbentette rá, melynek a végét éppen elcsípte a tévében. „Akkor jöttem rá, hogy még az első részt sem láttam, illetve beugrott, hogy animációval kellene foglalkoznom, hisz annak a világában azt tehetek, amit csak akarok – mondja. Ezt követően újabb animációkat és rendezőkkel készített interjúkat nézett és olvasott, így jobban megismerte Dargay Attilát, Ternovszky Bélát, Jankovics Marcellt, Nepp Józsefet és Foky Ottót. – Gyerekként nyilván ismertem a Vukot, a Pom Pomot, a Vízipókot, de ekkortól kezdtem szerzői rövidfilmeket is nézni, mint a Ternovszkytól a Modern edzésmódszereket vagy Dargay Attila Pázmán lovag vagy A három nyúl című műveit."

Eközben képezte magát, eljárt animációs és rajzszakkörre, felvételi előkészítőre, melyen papírra animált, és mozgásteszteket készített, hogy aztán elsőre felvegyék a Moholy-Nagy Művészeti Egyetemre, ahol végre belemélyedt a szakmába.

Macskacsengõhang

Az egyetemen nemcsak az animáció alapjait sajátította el, de azt is, hogyan kell másokkal együttműködni, elvégre egy animációs film létrehozása igazi csapatmunka. „Inspiráltuk egymást vizualitás és a történetmesélés szintjén is. Két szaktársammal a mai napig jóban vagyok, Bogyó Péterrel és Molnár Eszterrel, akikkel az egyetemen több projekten dolgoztunk együtt, az egyik, macskákról szóló humoros szpotot például a Budapest Film Zrt.-nek készítettük."

Utóbbi kisfilmet az olvasó is ismerheti, mivel a mozikban közvetlenül a filmek előtt szokták vetíteni. Ebben az etűdben macskákat látunk egy sötét teremben, amint egy romantikus filmet néznek – szintén két macskáról –, mígnem a nézőtéren egyiküknek csörögni kezd a telefonja – kutyaugatós csengőhanggal –, mire a többi macska félelmében szőrgombolyaggá változik, majd csúnyán nézve ráugranak a cicára, hogy széttépjék. Ezután elsötétül a kép, és a következő feliratot olvashatjuk: „Kérjük, kapcsolják ki mobiltelefonjaikat! Köszönjük!"

Tamásék a kisfilmet két hónapon át készítették, a szereplőket papírból vágták ki, majd ragasztották össze, hogy aztán stop motion (stoptrükk) technikával képkockánként rögzítsék a mozgásukat, majd lejátszva a végeredményt mozgóképet hozzanak létre. „A MOME-n a kiértékelésen félve mentünk ki a tanárok és a közönség elé, mivel mi láttuk a filmben a hibákat, de miután levetítettük, ujjongó tapsot kaptunk. Szóval tetszett nekik, és azóta megy a mozikban."

Tamás később Ady Endre „főszereplésével" rendezte meg a Meg akarlak tartani című kisfilmjét, melyet a We Love Budapest nevű weboldalnak készített, és ezt is a barátaival és más szaktársaival animálta. „Ez az etűd egy feltételezhetően valós esemény alapján készült, melyet Krúdy Gyula is megírt az Ady Endre éjszakái című művében. Eszerint egy hajnalon, miután a költő elhagyta az egyik kedvenc helyét, a Három Holló nevű kocsmát, az Andrássy úton, az Operaház lépcsőinél az egyik kőszfinxben látni vélte a szerelmét, Lédát, ezért megpróbálta elcsábítani és elvinni magával."

Cseppfolyós falak

Az igazi áttörést Tamás karrierjében a mester szakra készített, Örökrész című diplomafilmje hozta el, melyben egy nő elveszti a nagymamáját, így a lakása kipakolása közben felidézi a hozzá kötődő emlékeit, például amikor kis korában együtt mentek el piacra, vagy amikor segíthetett neki málnás kockát sütni. Az alkotás azért is különleges, mivel képileg is átadja, milyen érzés járja át az embert, amikor egy általa szeretett ember közelében tartózkodik, aki biztonságot és szeretetet nyújt neki. Abban a jelenetben például, amikor a konyhában a kislány segít a mamájának kavargatni a tésztát, körülöttük minden ruganyossá vagy „cseppfolyóssá" válik, mint az asztal, a székek, a szobanövények, az ablakok, de még a falak is. „Ezzel a hatással azt akartam érzékeltetni, hogy amikor a kislány biztonságban és kellemesen érzi magát, akkor egy védőburok alakul ki a két szereplő között, ami az ő önálló világuk. A film fő kérdése az, hogy vajon a nagymama halálával tovább élhet-e ez az életérzés, avagy a főhős átélheti-e még újra ezt a melegséget."

A filmet Tamás egy valós tapasztalat alapján készítette, mivel édesanyja, amikor elvesztette a nagymamáját, szintén hiányt érzett, mivel hosszú időt töltöttek együtt, és sok életbölcsességet kapott tőle. „Emlékszem, hogy amikor elhunyt, akkor gyakran mentünk fel a lakására pakolni a személyes dolgait. Illetve olvastam egyszer Orosz Györgyi Baracklekvár című novelláját, ami szintén arról szól, hogy egy nőnek milyen feladatokkal kell szembenéznie, miután holtan találja az édesanyját a lakásán."

FOTÓ: TÓTH ÁDÁM

A kisfilm azóta hat díjat nyert, köztük az első helyezést az ATAFF Szolnoki Filmfesztivál diákfilmes kategóriájában, illetve tavaly Tamás vehette át a 19. CineFest – Miskolci Nemzetközi Filmfesztiválon a Dargay Attila-díjat, melyet a magyar animáció ifjú tehetségének ítélnek oda. „Azért is volt számomra megtisztelő az elismerés, mert a zsűri elnöke Henrik Irén, Dargay Attila özvegye és alkotótársa, aki a férje összes egész estés filmjének az operatőre volt. A CineFesten a díjat is ő adta át, az este hátralevő részében pedig még tudtam vele beszélgetni. Nekem ezért is volt ez nagy elismerés."

Aranykortól a jelenig

Ha inspirációról esik szó, Tamásnak a Cartoon Saloon nevű ír animációs stúdió meséi és Hajao Mijazaki japán rendező alkotásai mellett máig a magyar animáció aranykorszakának, vagyis a hatvanas, hetvenes és nyolcvanas éveknek a filmjei és sorozatai a kedvencei. „Ezekben az évtizedekben a felhozatal nagyon sokszínű és szórakoztató volt, hisz ahány magyar alkotó, annyiféle stílus és történetmesélés létezett. Ha Jankovics Marcell remekművére, a Fehérlófiára és annak a látványvilágára gondolok, és hogy mindezt 1981-ben készítették, az lenyűgöző számomra. Az 1984-es Hófehér humora pedig a Monty Pythonéhoz fogható, míg Dargay Attila Vuk című filmjének több jelenetén is elérzékenyülök – mondja az animátor. Hozzáteszi, a rendszerváltás után a szakma lejtmenetbe került, mivel a Magyar Televízió támogatása elapadt, aminek köszönhetően korábban az animációs sorozatok készültek. – Kevés alkotás született, és az itthoni szakemberek főleg bérmunkákat vállaltak, és csak elvétve készültek szériák és egész estés filmek" – mondja Tamás. Szerinte az ezredforduló után sokat segített a szakmán a MOME képzése, és hogy a Magyar Nemzeti Filmalap elkezdte támogatni a diplomafilmeket, míg a Magyar Média Mecenatúra program a rövidfilmeket és sorozatokat.

A tavalyi év is nagyon sikeres volt a magyar animációban: Erhardt Domonkos Szemem sarka című rövidfilmjéért a Berlinalén elismerő oklevelet kapott, Gauder Áron a Kojot négy lelke című egész estés műve több fesztiválon szerepelt, míg Buda Flóra Anna a 27 című alkotásával Arany Pálma díjat nyert a 76. Cannes-i Nemzetközi Filmfesztiválon. „Mindez mutatja, hogy a magyar animációban ugyanolyan kreatív energiák vannak, mint régen, de nem feltétlenül kap akkora figyelmet, mint amennyit megérdemelne" – mondja az alkotó.

ÖRÖKRÉSZ

MEG AKARLAK TARTANI – ADY ENDRE ÉS A SZFINX ESETE

Ünneplik a rajzfilmet

A hétvégén is tart a pénteken indult X. Országos Rajzfilmünnep az ország területén és azon is túl. Az idei esemény fókuszában a „népek meséi" tematika áll, bővebb információt a helyszínekről, a vetítésekről és a kísérőprogramokról a rajzfilmunnep.hu oldalon olvashatunk. Ivády Tamás Örökrész című kisfilmjét pedig legközelebb november 29-én és 30-án vetítik az Uránia moziban a 22. Anilogue Nemzetközi Animációs Filmfesztiválon, a rövidfilmes versenyprogramban.

politikailag PINK inkorrekt

HETI ABSZURD

Több fényt a magyar demokráciába!

BÁLINT ORSOLYA

A november álmatag, szürke politikai köde úgy borult a héten hazánkra, akár zúzmara meg a szmog, amitől még az újonnan telepített napelemek se működtek. Az áram ára Európa-szerte hirtelenjében a sokszorosára szökkent, hazánk uniós csúcsra tört. Ami Gulyás Gergely kormányszóvivő szerint csak azért nem álhír, mert van statisztika, ami ezt alátámasztja, csak épp annak nincs jelentősége. Tehát gyakorlatilag mégiscsak álhír, tette hozzá a kormányinfón, ugyanis a lakosság számára nálunk a legolcsóbb az áram, sakk-matt.

No de, miután a hőerőműveinkben épp karbantartás van, a balkáni vízerőműveknél meg aszály, nincs mit megvenni a szerbektől, egyszerre a hiány is akkora lett, hogy hétfőn a vésztartalék olajos-gázolajos áramtermelőket is bekapcsoltatták. Bár ebbe most még csak a nagyipari felhasználók gebednek meg, mielőtt azt hinnénk, majd megvéd minket ettől a Gulyás által megidézett rezsimágia, jobb, ha tudjuk, idővel ez is lecsorog a termékek, szolgáltatások árába.

Már a rossz időt is mi fizetjük, de hát tetszettek volna hamarabb gondolni a zöld beruházásokra meg a fenntarthatóenergia-stratégiára, pedig az akkugyárak most még csak nem is működnek fullon, nem duruzsol még a BYD, sem a BMW, hogy jövőre az ígéretek szerint az Unió harmadik leggyorsabb gazdasági növekedését produkáljuk, megelőzve az összes közép-európai országot. Ha áram van, minden van – idézhetjük a mondást, de mi van, ha nem gondoltak mindenre előre, akiknek kellett volna?

Egy pillanatra itt magunk elé képzelhetjük Orbán Viktor közönségét a bakui ENSZ-klímacsúcson, ahogy a magyar miniszterelnök sukár magabiztossággal magyarázza a szakembereknek, hogy még nagy szükség van a kőolajra, földgázra és az atomenergiára is, mert „a klímapolitikánkat körültekintő megfontolásnak és józan észnek kell vezérelnie, nem pedig ideológiának, túlzott riadalomnak vagy pániknak.” Közben meg itthon a helyzet az, ami, egyesek röhögnek, mások (például a dán kereskedők, lásd a Válasz Online cikkét) jól keresnek a magyarok csacskaságán. A meghirdetett „gazdasági semlegességen” meg az új gazdaságpolitikán, amivel tele vannak az óriásplakátok meg a postaládáink, miközben az államadósság helyett – melynek kamataira is többet költenek, mint családtámogatásra – csak a GDP-növekedésünk zsugorodik.

Ellenben elővigyázatosságból jövőre még több pénzt szórnak el a közmédiára, legyen csak jól ellenpontozva a valóság, míg be nem fut a nagy fordulat, amelyben a kormány bízik, különösen miután Donald Trump megnyerte nekik az amerikai elnökválasztást. Lesz ennek még böjtje, bár Orbán Viktornak talán a hasznos hülye szerepe sem derogál, ha a világpolitikáról van szó, ahol nem lehet csípőből olyan menő, mint a türk tanácsban. Amúgy is minden csudálatos múlt heti diplomáciai sikerét elhalványították az itthoni hangfelvétel-háború újabb felvonásával, amit ha az ő köreiből irányítanak, akkor pocsékul időzítettek.

Magyar Péter ugyan elébe ment a nagy leleplezésnek vasárnapi sajtótájékoztatójával, és apró lépéselőnyhöz jutott a narratíva felépítésében, miszerint őt titkosszolgálati eszközökkel lehallgatják, irodáját, járműit és lakását megfigyelik, egyrészt az Alkotmányvédelmi Hivatal, másrészt Rogán Antal állítólagos magán-titkosszolgálata is rádolgozik. Ha ennek csak egy része is igaz, abból botránynak kellene kerekedni, csakhogy a Fidesz-hívek beárazzák ezt a hatalomnak, talán még el is várnák, hogy minden eszközt vessenek be a legnagyobb rivális ellen, akiről valahány újabb felmérés születik, annyival jobban vezet pártjuk előtt. Ugyan egyelőre csak papíron, de ha ennek a vélekedésnek teret engednek a szavazók fejében, már az akár képes lehet aláásni a kétharmadot, mert az emberek elhiszik, hogy van más választásuk is.

NÉPSZAVA-ILLUSZTRÁCIÓ

A másik oldalon meg pont tesznek rá, hogyan beszél Magyar az EP-képviselőjelöltjeiről vagy a rajongóiról a hátuk mögött. Nincs ebben semmi égbekiáltó, hisz bárkinek van bukéja 40 fokban az utcán tömegben, és talán még meg is sajnálják, mert egy újabb exe próbálja őt a hatalom kezére játszva leszedni a tábláról. A beárazás itt is döntő: Magyar aligha tudna olyan elvetemült gazságot tenni vagy mondani, ami miatt az ő hívei nem szavaznának rá (emlékezzünk, Orbán száján is kicsúszott illetlenül egy díszszemlén, hogy „jól néznek ki a legényeink. Nincs köztük kövér. Az a halálom” – és, bárki magára vette?). Talán csak az vethetne Magyarra rossz fényt, ha kollaborálna a Fidesszel, de az a hajó már elment. Gulyás Gergellyel sem ölelnék egymást újra a keblükre, miután a csütörtöki kormányinfón – a kormánysajtó lelkes egyetértése mellett – jól lebolondozta egykori jóbarátját.

Működik a kettős mérce is: a kormánypárt (és médiája) olyasmiket kér számon Magyaron, amit Fidesz-politikusokon eddig soha. Például hogy lenézi az embereket, csúnyán beszél (még nőkkel is), narcisztikus személyiségjegyeket mutat, hatalmas az egója. Pedig aligha akarna vagy tudna bárki a hazai országos politikába belefolyni ilyen attribútumok híján. Így viszont teljesen felesleges azon lamentálni, ki vett fel előbb kit, ki vágta össze, melyik a hamis(abb) verzió és ki milyen turáni átkot szór a másik fél fejére. Csakis hitkérdés marad, melyik oldalra állunk az innen nézve most csupán egyik kutya, másik eb viadalban.

Aztán a gondolkodás és a józan mérlegelés utolsó reménysugara is szertefoszlik, amikor szembejön hírként, hogy Frontvonalban címmel interjúkötet jelenik meg Szájer Józseffel, a nagy visszatérése alkalmából (Schmidt Mária alapítványának kiadásában). Ezt sem ma kezdték el megírni, ahogy a Magyar elleni lejáratókampányt sem most élesítették (sokadjára). Oly kevés fénnyel kecsegtetnek ezek a napok, hetek a magyar demokrácia számára, hogy a napelemek önkéntes sztrájkja már smafu.

GRAFITEMBER RAJZA

NÉPSZAVA

Szociáldemokrata napilap

2024. november 18., hétfő 152. évfolyam, 268. szám Ára: 540 forint

FOTÓ: AFP/OLEKSANDR GIMANOV

Oroszország civil létesítmények sorát támadta vasárnap

Most nem védte a kárpátaljaiakat Szijjártó Péter

LÉGICSAPÁS Ukrán közlés szerint soha akkora rakétatámadás-sorozatot nem indított Oroszország ukrán civil létesítmények ellen, mint vasárnap. Kárpátalját is támadás érte. Két rakétával lőtték a régiót, de mindkettőt megsemmisítette a helyi légvédelem. A magyar határtól 20 kilométerre, egy erdős területen lezuhant egy orosz drón. Szijjártó Péter a Facebookon szót ejtett ugyan a támadás tényéről, de nem tartotta fontosnak megemlíteni a máskor a kárpátaljai magyarok érdekeit Kijevvel szemben oly hevesen védelmező külügyminiszter, hogy a magyarlakta területeket érintő támadás mögött Moszkva állt. Lengyelország teljesen másként reagált: közölte, lelő minden, Oroszország felől érkező rakétát. Közben Joe Biden elnök engedélyezte, hogy Ukrajna orosz területeket lőjön amerikai fegyverekkel.

ÖSSZEFOGLALÓ A 8. OLDALON

Jönnek a „keleti” diákok

EGYETEM Milliárdokba kerülnek az államnak a keleti nyitás jegyében idecsábított külföldi hallgatók, de Szijjártó Péter így is ajánlgatja a helyeket.

F. SZABÓ KATA, VAS ANDRÁS

A magyar egyetemeken tanuló diákok 4 százaléka van már itt a „keleti nyitás” jegyében létrehozott Stipendium Hungaricum ösztöndíjprogrammal, így minden 25. hallgató olyan külföldi, akinek a tandíja mellett az ösztöndíját és lakhatását is az állam finanszírozza. Vagyis jóval többet költ rá, mint egy magyar diákra – derült ki lapunk összesítéséből. A program keretében tavaly 11 666 diák tanult Magyarországon. Jellemzően ázsiai, afrikai és latin-amerikai országokból érkeztek; 2023-ban a legtöbb hallgató Jordániából (775 fő), Vietnámból (544 fő) és Kazahsztánból (482 fő) jött valamelyik magyar egyetemre.

Rákérdeztünk a külügyi tárcánál a program költségvetési támogatására. Nem kaptunk választ, de valószínűnek tűnik, hogy az állam az elmúlt évtizedben tízmilliárdokat áldozott ezekre a hallgatókra. Sőt továbbra is előszeretettel ajánlgatják ezeket a helyeket: lapunk gyűjtése alapján a 2018 januárja és 2023 áprilisa közötti bő öt év alatt 2110 magyar egyetemi ösztöndíjat ajánlott fel külföldi útjai során Szijjártó Péter. A külgazdasági és külügyminiszter ebben az időszakban 25 olyan, jellemzően a harmadik világhoz sorolt ázsiai, afrikai és latin-amerikai országban járt, ahol kisebb volumenű politikai és gazdasági szerződések mellett diplomáciai sikerként elkönyvelve magyar egyetemi ösztöndíjakat ajánlott fel.

FOTÓ: LADJÁNSZKI MÁTÉ

A nálunk tanuló külföldi egyetemisták negyedének minden költségét a kormány állja

A magyar felsőoktatásnak jól jönnek ezek a hallgatók, hiszen több pénzt kaphatnak utánuk, Balázs Péter korábbi külügyminiszter szerint azonban kétséges, hogy a befektetett pénz hosszabb távon anyagi haszonra váltható-e, ráadásul a kormány a legértékesebb ilyen programot, a CEU-t elüldözte az országból.

REFLEKTOR A 2. OLDALON

Több tucat biztost alkalmaz a kormány

FOTÓ: MTI/SOÓS LAJOS

Kardosné Gyurkó Katalin, a generációk közötti együttműködés segítéséért felelős miniszteri biztos a miniszterével, Hankó Balázzsal

POZÍCIÓK Állampolgári eskük szervezése, űrkutatás, bormarketing, a kreatív ipar felügyelete, az indonéz útdíjfizetési rendszer szakmai támogatása, a magyar–csángó kapcsolatok – a többi között ezekre is vannak már különböző biztosok, megbízottak a kormányban. A Népszava által fellelt adatok szerint harmincnál több miniszteri, fél tucat miniszterelnöki biztos, 22 kormánybiztos és kilenc miniszterelnöki megbízott segíti a kormány munkáját, és mivel egy biztos havi illetménye 2 millió forint körül van, plusz egyéb juttatások és titkárság is jár, az összköltség évi kétmilliárd forint körül vagy afölött lehet.

A jól fizetett munka hasznáról nem sokat tudni, erre vonatkozó kérdéseinkre nem kaptunk választ, viszont a zsíros állás alkalmas arra, hogy a fontos ügyeket közvetlen irányítása alá vonja a kinevező, vagyis a kormányfő vagy az adott miniszter.

A miniszteri és kormánybiztosok, miniszterelnöki megbízottak évi 2 milliárdnál is többe kerülhetnek.

RÉSZLETEK A 3. OLDALON

Propaganda a büdzsében

MEGSZORÍTÁSOK Miközben a kormány azt hangsúlyozza, hogy 2025-ben mennyivel többet költ majd az ország jólétére, mint tette ezt az utolsó baloldali kormány 2010-ben, valójában ez nem igaz. Pedig a propagandaízű állítást még a jövő évi költségvetési törvényjavaslatba is beleírták. Csakhogy a számoláskor „elfelejtették” hozzávenni az inflációt, ami 2010 óta 64 százalékkal nőtt. Lapunk ezért GDP-arányosan hasonlította össze a két kabinet kiadásait. Eszerint az Orbán-kormány komoly kiigazítást hajtott végre: míg 2010-ben az államháztartás a GDP 49,9 százalékát költötte el, ez jövőre 44,8 százalék lesz. Csökkentek a jóléti kiadások: míg 2010-ben a GDP 30,7 százaléka ment erre a célra, ez jövőre 24,6 százalék lesz. Ám kevesebb jut nyugdíjra, oktatásra, egészségügyre, de még a nagy büszkeségnek számító lakáspolitikára is.

4,2 százalék

– összesen ennyit fordít a kormány egészségügyre a GDP-ből

CIKKÜNK A 6. OLDALON

Szalaiért aggódott a futballvilág

DRÁMA Nem túlzás állítani: lélegzet-visszafojtva várta a sportág a híreket Szalai Ádámról, aki a szombat esti Hollandia–Magyarország (4-0) Nemzetek Ligája-találkozón lett rosszul. A válogatott egykori csapatkapitánya, jelenlegi pályaedzője meg nem erősített hírek szerint epilepsziás rohamot kapott a találkozó kezdetén. Miután stabilizálták az állapotát, kórházba szállították, de az éjszaka már ki is engedték. Gianni Infantino, a Nemzetközi Labdarúgó-szövetség (FIFA) elnöke az Instagram-oldalán reagált az esetre: „Örömmel hallom, hogy most már jól van, minden jót kívánok neki! Köszönettel tartozunk azoknak, akik gyorsan és szakszerűen jártak el.” A holland közvélemény nagy tisztelettel beszél a magyar játékosokról, nem úgy a találkozó első góljának szerzőjéről, aki „gyomorforgató módon” ünnepelt percekkel a drámai események után.

FOTÓ: AFP/MARCEL VAN DORST

A ponyva mögött küzdenek az orvosok Szalaiért

BŐVEBBEN A 14. OLDALON

AJÁNLÓ

Tetten érhető a hangfelvétel hamisítása

A szakértő szerint némi anyagi ráfordítással nagy biztonsággal meg lehet mondani egy hanganyagról, így a Magyar Péterről készített felvételekről is, hogy hamisak-e.

4. oldal

A palackvisszaváltás ügyében változás kell

A lakosságtól beszedett szemétdíj még a legalapvetőbb feladatok ellátására sem elegendő – mondja a lapunknak nyilatkozó szakember.

5. oldal

Elfeledett mítoszok a modern mesemondótól

Kevésbé ismert ókori görög és római mitológiai történeteket mesél újra legújabb könyvében Zalka Csenge Virág, akinek diplomája van arról, hogy ő mesemondó.

11. oldal

Michelisz Norbert ismét világbajnok

A szezon utolsó futamán ötödik lett, így megvédte bajnoki címét a túraautós TCR World Tour sorozatban Michelisz Norbert. A magyar pilóta 2019 és '23 után harmadszor lett világbajnok.

15. oldal

Öntik a pénzt a „keleti” diákokra

OKTATÁS Az állami finanszírozásban tanuló hallgatókra költött „fejpénz” többszörösét, az elmúlt évtizedben tízmilliárdokat áldozott az állam azokra a jellemzően a fejlődő országból érkező diákokra, akik tavaly már a teljes létszám 4 százalékát tették ki a magyar egyetemeken.

F. SZABÓ KATA

Tavaly lett 10 éves a Stipendium Hungaricum ösztöndíjprogram, amelyet a „keleti nyitás” jegyében hozott létre a kormány 2013-ban. A program a kezdetektől bevallottan külpolitikai és gazdasági célokat szolgál, hogy megalapozza a jellemzően fejlődő országokból érkező hallgatók személyes és szakmai kötődését Magyarországhoz, „potenciálisan elősegítve a magyar sajátosságok és érdekek hazájuk elitjének körében történő megismertetését/megértetését, megalapozva ezáltal az adott országban hazánk gazdasági kapcsolatai fejlesztéséhez, piacra jutási törekvései támogatásához szükséges kapcsolati tőkét” – derül ki az ösztöndíjprogramot bonyolító Tempus Közalapítvány beszámolójából.

A Stipendium Hungaricum keretében tavaly 11 666 diák tanult Magyarországon, jellemzően ázsiai, afrikai és latin-amerikai országokból. Ebben az évben a legtöbb hallgató Jordániából (775 fő), Vietnámból (544 fő) és Kazahsztánból (482 fő) érkezett valamelyik magyar egyetemre, de összesen több mint nyolcvan országból jöhettek diákok hazánkba az ösztöndíjprogramon keresztül. A küldő országok szerint a „top 15-ben” van még Mongólia, Pakisztán, India, Szíria, Tunézia, Kenya, Kirgizisztán, Kína, Marokkó, Törökország, Azerbajdzsán és Brazília is.

A kormány a Fokozatváltás a felsőoktatásban elnevezésű stratégiájában tűzte ki célul, hogy 2013-ra 40 ezer külföldi hallgató vegyen részt a magyar felsőoktatásban. Ezt a célt sikerült is elérni, hiszen tavaly összesen 43 137 külföldi hallgató tanult hazánkban, ami az összes hallgató 14 százaléka. Ebben kulcsszerepe volt a Stipendium Hungaricum programnak, mivel a más országokból érkezett hallgatók több mint negyede, 27 százaléka ezzel az ösztöndíjjal tanult idehaza. Hozzávetőleg a magyar egyetemeken tanuló diákok 4 százaléka van itt ezzel az ösztöndíjprogrammal, így minden 25. hallgató olyan külföldi, akinek a tandíja mellett az ösztöndíját és lakhatását is az állam finanszírozza, vagyis jóval többet költ rá, mint egy magyar diákra.

A „keleti nyitással” párhuzamosan (amely Ázsia mellett valójában az arab világ, Afrika és Latin-Amerika felé is irányul) 2013 után jelentősen csökkent a diákok száma a magyar felsőoktatásban, amiben nagy szerepe volt a Fidesz oktatáspolitikájának, a keretszámok és az államilag finanszírozott helyek csökkentésének. Bár az utóbbi években ez a tendencia visszafordulni látszik – újra nő az állami ösztöndíjas helyek száma, lazítottak a nyelvvizsgaszabályokon, és egyes intézményekben a ponthatárokat is rendre alacsonyan szabják meg –, az össznépességet tekintve Magyarországon volt az egyik legalacsonyabb a felsőfokú intézményekben tanulók aránya Európában az elmúlt években, miközben a külföldi hallgatók száma nőtt.

Egy ország felsőoktatására alapvetően pozitív hatással vannak a más országból érkező hallgatók, különösen, ha fizetik a tandíjat, és az itt elköltött pénzzel a gazdaságot is pörgetik. A Stipendium Hungaricum-os diákok esetében azonban az államnak kell mélyen a zsebébe nyúlnia, bár azt nem ismerhetjük pontosan, hogy mennyit költenek a programra. Szerettük volna megtudni a külügyi tárcától, hogy a 2018 és 2023 közötti években mennyi volt a program költségvetési támogatása, illetve mennyit irányoztak elő 2024-re, de kérdésünkre nem válaszoltak. A G7 portál 2018-as számításai szerint az utolsó elérhető adatok alapján 2016-ban és 2017-ben évi 5,5 milliárd forintba került az ösztöndíjprogram, pedig az előbbi évben kevesebb mint 3000, utóbbiban kicsit több mint 5000 diák érkezett a tavalyi több mint 11 ezerrel szemben. A jellemzően kifejezetten szegény országból származó hallgatók a térítésmentes oktatás mellett havi 43 700 forint ösztöndíjat, kollégiumi férőhelyet vagy további 40 ezer forint lakhatási támogatást, egészségbiztosítást kapnak.

Balázs Péter korábbi külügyminiszter szerint kétséges, hogy ez a befektetett pénz hosszabb távon anyagi haszonra váltható-e, a külügyminisztérium által felajánlott ösztöndíjas helyeknek inkább gesztusértéke van a kedvezményezett országok felé. „Kétségtelen, hogy akik bárhol a világban fiatalon eltöltenek huzamosabb időt, és megismerkednek az adott országgal, érzelmileg egész életükre oda kötődhetnek. Mindenképpen jó, ha bárhonnan a világból idejönnek fiatalok tanulni, és megismerik, megszeretik Magyarországot. De a jelenlegi kormány a legértékesebb ilyen programot, a CEU-t elüldözte az országból” – mondta a Népszavának Balázs Péter.

Az ösztöndíjprogrammal nemcsak a partnerországok diákjai járnak jól, hanem az egyébként jelentősen alulfinanszírozott egyetemek és rosszul fizetett oktatók is. A diákokat fogadó egyetemek a magyar állami ösztöndíjas hallgatók után járó költségtérítés legfeljebb háromszorosát kaphatják egy stipendiumos diák után, így igencsak megéri nekik a külföldiek fogadása, és a belföldi diákhiányt is pótolhatják velük, elodázva az esetleges leépítéseket. Emellett az oktatók is pluszpénzt kapnak az idegen nyelven tartott órák után. Nem csoda, hogy az utóbbi években a program fontos szeletét teszi ki az egyetemek költségvetésének.

– Láthatóan már a stipendiumos diákokat is a természettudomány, a műszaki tudományok, az informatikatudomány felé tereli a kormányzat, a társadalomtudományi és a bölcsészettudományi képzések érezhetően kevesebb helyet kapnak – mondta lapunknak egy az ELTE Társadalomtudományi Karán dolgozó oktató. „Ez brutális hatással lesz a társadalom- és humán tudományokra, különösen az állami egyetemeken, hiszen mindig azt mondják, ha több pénzt akarunk, vonzzunk be külföldi hallgatókat. De a Stipendium Hungaricum felől ennek folyamatosan korlátozzák a lehetőségét” – mondja az oktató. Szavait alátámasztják a statisztikák is: 2023-ban a legtöbb ösztöndíjas diák programtervező informatikusi (805), általános orvosi (663), gazdálkodási és menedzsment- (496), mérnökinformatikusi (484) és nemzetközi tanulmányok (421) képzésben vett részt, az első 15-ben csak a kommunikációs és médiatudományi, illetve a pszichológiai képzés szerepel a humán tudományok közül.

A változatos háttérrel rendelkező, különböző kultúrákból érkező diákok új színt hoztak a magyar egyetemek életébe, ami a pozitívumok mellett sok nehézséggel is jár. A nyelvi és kulturális különbségek számos esetben nem könnyítik meg az oktatók életét.

– Ezek a diákok sokszor nagyon szerencsétlen sorsú országokból jönnek, és jó, hogy jönnek. „Van köztük mindenféle, különböző tudásszintekkel, ilyen szempontból nem térnek el a magyar diákoktól, köztük is nagy tudásbeli eltérések vannak. A kulturális különbségek viszont néha okoznak feszültséget, például vannak olyan kultúrákból érkezők, ahol nem tűrik meg a lazaságot, mások viszont bulinak tekintik az egészet. Igazi konfliktust az okozhat, ha például nagyon más a női egyenjogúsághoz való hozzáállásuk, de ez szerencsére ritkán fordul elő, és tudják kezelni a kollégák” – mondja egy másik, évtizedek óta az ELTE-n dolgozó forrásunk, aki szerint az egyetemeken oktatók alapvetően pozitív kihívásként kezelik a távoli országokból érkező diákok tanítását.

Egy a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen dolgozó, mérnöki szakon oktató tanár arról számolt be lapunknak: korábban hiába szerették volna, nem tudták közösen tanítani ezeket a diákokat a magyarokkal, annyira más volt a hozott tudásszintjük. Mostanra ez változott, sok jó diák jön például Kínából, Vietnámból, Kazahsztánból és más posztszovjet országokból. Bár nyelvi problémák velük is vannak, azok hamarabb megoldhatók, mint ha a szakhoz nélkülözhetetlen alapvető tudás hiányozna, vagy nagyok a kulturális különbségek, ami leginkább a közel-keleti diákoknál fordul elő. „Bár anyagilag megéri ezeknek a diákoknak a fogadása, eszméletlen munka is van velük” – teszi hozzá.

FOTÓ: HUSZÁR DÁVID

Hallgatók a Corvinus Egyetemen. A kormányzati ösztöndíjprogram Orbánék külpolitikai céljait is szolgálja

„A kulturális különbségek néha okoznak feszültséget, vannak olyan kultúrákból érkezők, ahol nem tűrik meg a lazaságot, mások viszont bulinak tekintik az egészet.”

VESZTESÉG

BALÁZS PÉTER: A jelenlegi kormány a legértékesebb ilyen programot, a CEU-t elüldözte az országból

Bőkezűen osztogatott helyek

Lapunk gyűjtése alapján a 2018 januárja és 2023 áprilisa közötti bő öt év alatt 2110 magyar egyetemi ösztöndíjat ajánlott fel külföldi útjai során Szijjártó Péter külgazdasági és külügyminiszter. A magyar diplomácia vezetője ebben az időszakban 25 olyan, jellemzően a harmadik világhoz sorolt, gazdasági szempontból Magyarország számra perifériának számító ázsiai, afrikai és latin-amerikai országban járt, ahol kisebb volumenű politikai és gazdasági szerződések mellett diplomáciai sikerként elkönyvelve magyar egyetemi ösztöndíjakat ajánlott fel.

A legbőkezűbbnek 2020-ban bizonyult a magyar állam, amikor a tudósítások tanulsága szerint 590 lehetőséget ajánlott fel hét országban, két évvel később hat állam 460 pozíciónak örülhetett, 2021-ben öten 355 ösztöndíjas helyet kaptak. 2018-ban és 2023 első harmadában három-három állam jutott 165, illetve 145 ösztöndíjhoz.

A legtöbb helyet Ázsiában „osztotta ki” Szijjártó. Vietnámban, Laoszban, Kambodzsában, a Fülöp-szigeteken, Közép-Ázsiában Pakisztánban, a közel-keleti arab országokban, a Türk Tanács államaiban és Üzbegisztánban is tett ilyen gesztust. Emellett így tett 11 afrikai országban is, például Egyiptomban, vélhetően nem függetlenül az ott elnyert gazdasági beruházásoktól, például az egymilliárd eurós vasútikocsitenderért cserébe. Az ösztöndíjas helyekkel ebben az időszakban „megajándékozott” országok közül európai mértékkel egy – nagy jóindulattal két – állam számít valódi demokráciának, vagyis a program jól illeszkedik a magyar diplomácia elmúlt bő fél évtizedéhez: autokráciák, nemritkán nyílt diktatúrák felé nyit, ahonnét bizonyosan nem érkezik kritika a kormány felé.

V. A.

Biztosi háló kétmilliárdért

POSZTOK Népes csapatot épített maga köré különféle biztosokból Orbán Viktor, de a tárcáknál is dolgozik több tucat. Egyetlen biztos havi illetménye 2 millió forint körül van.

SZALAI ANNA

Szinte mindennek van már biztosa a magyar kormányban. Az állampolgári eskük szervezésétől az űrkutatáson, a bormarketingen, a kreatív ipar felügyeletén, a mohácsi csata 500. évfordulójának méltó megünneplésén túl a többi között az oszakai világkiállítás, az uniós elnökség és a szubszaharai térségben való magyar szerepvállalás felügyelete, a magyar–csángó kapcsolatok, az áldozatsegítő központok kommunikációja, a szankciók miatti kihívások kezelése és a nemzeti lovassportok fejlesztése. De külön ember őrködik például a katonai identitás és a magyar életmód védelmén is – derült ki lapunk összesítéséből. A miniszterek által kinevezett biztosok mellett a miniszterelnöknek is vannak külön biztosai és megbízottjai, ezenfelül kormánybiztosok is segítik a munkát. Együtt több mint félszázan.

Pontos számot nehéz mondani, mert a kormány hivatalos honlapja nem követi precízen a kinevezéseket, így jószerivel egyenként lehet ezeket levadászni a Hivatalos Értesítőből. Ez sem egyszerű, hiszen vannak, akik sok éve viszik ugyanazt a területet, mint például Baán László, aki több mint tíz éve felügyeli a Liget Budapest Programot. Vagy itt van Budai Gyula, aki valóban volt már mindenféle poszton, az egykori államtitkár és elszámoltatási biztos most az ukrán háború miatti szankciók hatásait vizsgálja a külügynél. Bólya Boglárka túlélte főnöke, Varga Judit igazságügyi miniszter bukását is, most egy másik tárcánál, az Európai Uniós Ügyek Minisztériumában csinálja ugyanazt, miniszteri biztosként felel a magyar EU-elnökség személyzetpolitikájának összehangolásáért.

A Népszava által fellelt adatok szerint jelenleg harmincnál több miniszteri biztos, fél tucat miniszterelnöki biztos, 22 kormánybiztos és kilenc miniszterelnöki megbízott segíti a kormány munkáját. A költségvetések végrehajtásáról szóló zárszámadások szerint a létszám hullámzóan alakul évről évre. A költségvetési szerveknél foglalkoztatottak létszámáról és juttatásairól szóló összesítő táblázatokban a biztosokat külön soron szerepeltető, lapunk által fellelt legelső adat a 2012-es, akkor még 3 miniszterelnöki, 2 kormány- és 3 miniszteri biztos dolgozott összesen 26,7 millió forintért. 2015-ben már 40-en voltak és összesen 196,4 millió forintot kerestek. 2018-ban, a választás évében kissé visszaesett a létszám, alig 33 főt számlált a biztosi csapat, a juttatások összege viszont 384,9 millióra rúgott. A legtöbben 2022-ben voltak, akkor 82 biztos segítette a kormány munkáját összesen évi 806 millió forintért. A tavalyi évről szóló zárszámadásban 57 fő szerepelt ezen a soron, ám 951,1 milliós költséggel.

FOTÓ: MTI/KOSZTICSÁK SZILÁRD

Orbán Viktor a Néprajzi Múzeumban, mellette Baán László, aki több mint tíz éve felügyeli a Liget Budapest Programot

A miniszterelnöki megbízottak Orbán Viktor személyes főtanácsadói. Néhányuk neve ismerősen csenghet a politika iránt érdeklődőknek. Például Tarlós István is közéjük ült át a főpolgármesteri székből 2019-ben, azóta papíron országos közlekedési és közszolgáltatási fejlesztési tanácsokat ad. Bakondi György, a migránsok elleni harc oszlopos embere belbiztonsági kérdésekben segít, Bencsik János korábbi energiaügyi államtitkár most megbízottként ad tanácsokat az energiaellátásához – kár, hogy bizonyos időszakokban nálunk kerül legtöbbe az áram egész Európában. A kereszténység őreként feltűnő Giró-Szász Áron néhány éve azzal vált ismertté, hogy az általa vezetett Axióma Központ forgatta azt a rövid videót, ahol Novák Katalin még családügyi miniszterként arról beszélt, hogy a nőknek el kellene fogadniuk, hogy a férfiaknál alacsonyabb pozíciót, kevesebb fizetést kapnak és több terhet cipelnek. Járai Zsigmond volt pénzügyminiszter a csángó–magyar viszonyt koordinálja, Maróth Miklós tudományos segédként időnként a Türk Tanács üléseire is elkíséri a kormányfőt.

POZÍCIÓ

TARLÓS ISTVÁN

volt főpolgármester 2019 óta országos közlekedési és közszolgáltatási fejlesztési tanácsokat ad miniszterelnöki megbízottként

Orbán Viktornak ezenfelül miniszterelnöki biztosai is vannak, elsőként mindjárt Lázár János, aki az egyes kiemelt kormányzati célkitűzések megvalósításának hazai és nemzetközi koordinációjáért felel, bár külön juttatást nem kap ezért. Kásler Miklós volt miniszter a továbbképzések, Vecsei Miklós, a Magyar Máltai Szeretetszolgálat alelnöke a diagnózisalapú felzárkózási stratégia végrehajtását viszi, míg V. Németh Zsolt, aki amellett, hogy az Energiaügyi Minisztérium víziközmű-ágazatáért felelős államtitkára, 2022-től biztosként a magyar életmódot és nemzeti értékeinket is őrzi. Nem ő az egyetlen „többszólamú” ember, ott van mindjárt államtitkártársa, Czepek Gábor, aki márciustól a magyar–szlovák energetikai infrastruktúra fejlesztéséért felelős kormánybiztos is. Menczer Tamás a Fidesz kommunikációs igazgatójaként a magyar–német társadalmi kapcsolatok fejlesztéséért felel, Jakab Zsófia, Orbán Ráhel barátnője pedig márciustól a kreatív ipar fejlesztését koordinálja, így saját magát is felügyelheti, hiszen biztosi posztja mellett a Magyar Divat és Design Ügynökség (MDDÜ) vezérigazgatója is. A sor még hosszan folytatható.

A kormánybiztosok szintén sokféle területért felelnek: a zónákra osztott ország komplex fejlesztésétől a Budai Várnegyed beruházásain, a Tanítsunk Magyarországért program koordinációján és a török–magyar kulturális évadon át például a mozgóképiparig. Az uniós elnökségnek több biztosa is van, és persze ott a rezsicsökkentés, az állatvédelem, az ukrán menekültek, az adatvagyon-optimalizálás és nem utolsósorban az Indonéz Köztársaság közúthálózati útdíjfizetési rendszerének szakmai támogatása.

Utóbbi legalább annyira fontos lehet az országnak, mint a szubszaharai térséggel való kapcsolatok elmélyítése és az űrkutatásistratégia-alkotás. Utóbbin Ferencz Orsolya dolgozik 2018 óta, a mohácsi csata 500. évfordulója méltó megemlékezésének pedig 2021 óta van biztosa. Bár nem sok uniós forráshoz jut egy ideje az ország, a közvetlen uniós pénzek felhasználásának koordinálása is van külön ember, ahogy a katonai identitás fejlesztésére is. Saját biztosa van az állampolgári ügyek intézésének, egy másik az állampolgári eskütételek szervezésének, két külön tárca felügyelete alatt. Az esküszervező Balogh-Madár Emesét Rogán Antal nevezte ki, és választása épp az egykoron általa igazgatott V. kerületi önkormányzat képviselőjére esett.

951 millió

forint volt tavaly a különböző biztosok illetménye, és ebben az egyéb juttatások és a titkárság költsége nincs is benne.

Biztosnak lenni eléggé kifizetődő. A miniszteri biztosok havi apanázsa a helyettes államtitkárok fizetésével megegyező, ami az idén júliustól hatályos illetménytábla szerint 1,3–2,1 millió között szóródhat, de jellemzően a felső határhoz közelítenek. A miniszterelnöki biztosok, megbízottak és a kormánybiztosok illetményéről egy két évvel ezelőtti törvényváltozás okán a kormányfő dönt. Aligha van okuk panaszra, Orbán legutóbb júliusban emelte a miniszteri és államtitkári fizetéseket, márpedig a biztosok illetménye – legalábbis amikor még volt némi transzparencia – az államtitkári fizetésekhez kötődött, ami személyenként változó és általában 2 millió forint felett van.

A biztosokat – néhány ritka kivételtől eltekintve – egyéb juttatások és saját 1–5 fős titkárság is megilleti, nyilván a megfelelően felszerelt irodával együtt. A biztosi rendszer fenntartása a titkárságokkal és az ingatlanok bérleti és egyéb kiadásaival együtt minden bizonnyal közelíti vagy akár meg is haladja az évi kétmilliárdos költségvetési kiadást.

A bőkezűen megfizetett munka hasznáról nem sokat tudni. A Népszava szúrópróbaszerűen az Építési és Közlekedési Minisztériumtól próbálta megtudni, hogy pontosan mivel is foglalatoskodik Kovács Balázs Norbert, aki június végéig a Podmaniczky Liget kialakításának felügyeletéért felelt, majd júliustól a budapesti kormányzati beruházásokért felelős miniszteri biztosként dolgozik. Nem sikerült választ kapnunk, ahogy a tárca két másik biztosának munkájáról sem adtak információt.

Kormány-, miniszteri és miniszterelnöki biztosok, megbízottak száma és rendszeres személyi juttatásuk

Forrás: Évenkénti zárszámadások, NÉPSZAVA-gyűjtés/NÉPSZAVA-grafika

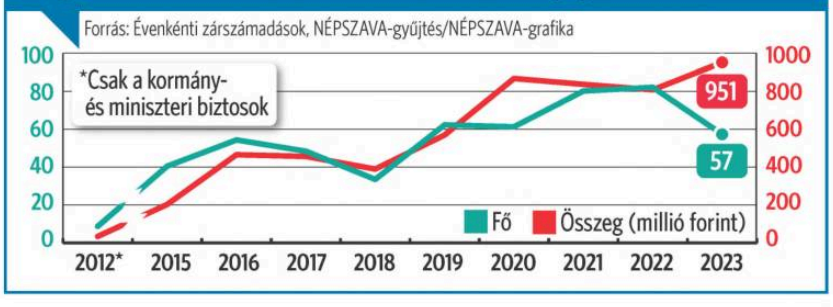

„Különítmény” a rendszer mellett

KÉZI IRÁNYÍTÁS A biztosi intézményt eredetileg a közigazgatás általános rendszerébe be nem illeszthető speciális ügyek megoldására találták ki: egy adott esemény, például a vizes vb, az uniós elnökség vagy éppen több tárcát is érintő feladat – a paksi atomerőmű bővítése – elvégzésére. A biztosok személyesen az őket kinevező miniszternek vagy a miniszterelnöknek tartoznak beszámolni. Így arra is alkalmasak, hogy a fontos ügyeket saját közvetlen irányítása alá vonja a kinevező. A biztosnak nem kell betartania a szokásos hivatali utakat, ami az ügyek közigazgatási, illetve a nyilvánosság látóköréből való kiemelését is jelenti. A biztosok többnyire külön felhatalmazással, saját titkársággal rendelkező „különítményként” működnek a rendszer mellett. Az Orbán-kormány az uniós forrásból, illetve állami támogatásból megvalósuló programok és beruházások jó részét is kiszervezte a biztosoknak: például Modern Városok, Magyar Falu, Árpád-ház Program, a Citadella és a budai Vár átépítése, a leszakadó térségek felzárkóztatása, oktatás.

A biztosi rendszer a rendszerváltás előtt is létezett, de nem volt jelentős. A változás az első MSZP–SZDSZ-kormánnyal indult el, amikor elkezdték bizalmi alapon válogatni a biztosokat, meghatározott feladatokra. Igaz, az Antall-, Horn-, Gyurcsány-, Bajnai-kormányokban még alig 4–10 ilyen poszt létezett. Az igazi gátszakadást – akárcsak a kiemelt beruházások esetén – a harmadik Orbán-kormány hozta el.

A biztosi poszt szép mellékkeresethez juttatott több országgyűlési képviselőt, majd Orbán újfajta hatalomgyakorlási technikává alakította miniszterei ellenőrzésére, a feladatok és források szétterítésére. A biztosok jó részének ez csupán másodállás, mellette képviselők, polgármesterek, államtitkárok, állami cégvezetők, múzeumigazgatók vagy akár miniszterek. Más esetekben a biztosi posztok egyszerű politikai elfekvőhelyként szolgálnak, mint például Tarlós, Kásler, Maróth, Bencsik, Budai esetében.

SZ. A.

Rohamléptekkel alakítják át a kutatóhálózatot

TUDOMÁNY A héten, akár már kedden a parlament elé kerülhet az egykori akadémiai kutatóhálózat újabb átszervezéséről szóló törvénytervezet – értesült lapunk az Akadémiai Dolgozók Fórumától. Múlt hét csütörtökön a dolgozók képviselői tüntettek a tervezet elleni tiltakozásképp, miközben az érintett kutatóközpontok főigazgatói a HUN-REN Magyar Kutatási Hálózat vezetésével és a kormány képviselőivel tárgyaltak.

FOTÓ: HUSZÁR DÁVID

Hiába a tiltakozás, már holnap a parlament elé kerülhet a tervezet

A tiltakozó kutatók attól tartanak, hogy amennyiben elfogadják a törvényt, az egykori akadémiai vagyont gyakorlatilag privatizálnák, a létrejövő új struktúra pedig nagyban hasonlítana az alapítványi fenntartásba vett egyetemek működéséhez, így az EU-s pályázati forrásoktól is eleshetnének. Gulyás Balázs, a HUN-REN elnöke egy a szervezet honlapján megjelent írásban igyekezett nyugtatni a kedélyeket, és tételesen cáfolni az aggályokat: szerinte egy átláthatóbb, a felelősségi szinteket egymástól világosan elválasztó szervezeti struktúra jön majd létre, és szó sincs a vagyon privatizálásáról, a kormány azon dolgozik, hogy megegyezzen az MTA-val a kutatóintézetek által használt ingatlanok megvásárlásáról, majd ezt követően ingyenes vagyonjuttatással a HUN-REN tulajdonába kerüljenek. Az egyik legnagyobb kritika azért érte a törvénytervezetet, mert a 11 egykori MTA-kutatóközpontot, 7 egykori MTA-intézetet és a Bay Zoltán Kutatóintézetet, valamint a HUN-REN Központot egyetlen jogi személlyé gyúrnák össze, amit a dolgozók képviselői „eszetlen és értelmetlen központosításként" értékeltek. A Népszava úgy értesült, a csütörtöki tárgyaláson a főigazgatók ígéretet kaptak, hogy ez nem fog megtörténni, vagyis a kutatóközpontokat nem vonják össze, valamilyen módon megtarthatják az önállóságukat, de a HUN-REN központ valamiféle felettes szervként működik majd fölöttük. Ez a változtatás csökkenti azt a veszélyt, hogy az EU az alapítványi fenntartású egyetemekhez hasonlóan kizárja a kutatóközpontokat a pályázati forrásokból.

A tárgyaláson a főigazgatóknak sikerült elérniük, hogy a három nagy tudományterület egy-egy képviselője helyet kapjon majd az igazgatótanácsban, bár csak konzultációs joggal. Ígéretet kaptak arra is, hogy a kutatóhelyek átszervezéséről, megszüntetéséről, illetve a költségvetés elfogadásáról csak a tudományos it-tagok kétharmadának támogatásával lehessen dönteni. Emellett létrejön majd egy Intézetvezetői Kollégium (IVK) a főigazgatók részvételével, akikkel a HUN-REN elnöke negyedévente tárgyalni fog.

Az ADF úgy tájékoztatta lapunkat, hogy az ezek fényében átdolgozott törvénytervezet a hét elején kapják vissza a főigazgatók „láttamozásra", és akár már kedden benyújthatják a parlament elé, vagyis szélesebb körű egyeztetésre a kutatóhálózatok dolgozóival már biztosan nem lesz idő. Az ADF képviselői úgy gondolják, a kutatóintézetek főigazgatói azért fogadták el az átalakítási tervet, mert úgy látják, csak így érkezhet pénz a mára kivéreztetett kutatóhálózatba.

F. SZABÓ KATA

LAPSZÉL

Távozik Pajor Tamás a Hit Gyülekezetéből

FOTÓ: HUSZÁR DÁVID

Felmondásnak tekintette Németh Sándor, a Hit Gyülekezete vezető lelkésze azt, amit Pajor Tamás zenész a Partizánnak adott interjújában elmondott – derült ki egy a Magyar Hang birtokába került hangfelvételből. A zenész a többi között arról beszélt Gulyás Mártonnak, hogy miért lépett hátrébb a gyülekezet vezetőségétől, és miért tartja a gyerekeit az egyházbeli léte kárvallottjainak. „Nem fogom kényszeríteni, de a nyilvánosság előtt elmondott beszédét olyan felmondásnak tekintem – ugye, részben egyházi szolgálatban alkalmaztuk őt –, amit el kell fogadni" – mondta Németh Sándor. A Hit Gyülekezete szerint valótlan az az állítás, hogy Németh Sándor „kiátkozta" vagy kitiltotta volna a Hit Gyülekezetéből Pajort. Az egyház szerint az sem igaz, hogy a szombati prédikáció során olyan állítás hangzott volna el, hogy „aki nem jobboldali, az nem is keresztény". NÉPSZAVA

Mozgalmat hirdetett Vitézy Dávid

FOTÓ: FARBAKY TAMÁS

„Elindult a Podmaniczky Mozgalom, mostantól bárki csatlakozhat hozzánk, aki tenni szeretne azért, hogy Budapestet kirángassuk abból a gödörből, ahova a pártpolitikai csaták juttatták az elmúlt években" – jelentette be Vitézy Dávid, hozzátéve, hogy nem pártot alapítottak, és nem akarnak miniszterelnök-jelöltet állítani a 2026-os választásokon. Vitézy, aki az általa vezetett LMP-listán került be a Fővárosi Közgyűlésbe két képviselőtársával együtt, a háromfős frakciójukat már október elején átnevezte Podmaniczky Mozgalommá. NÉPSZAVA

Tetten érhető a hamisítás

MI Némi anyagi ráfordítással nagy biztonsággal meg lehet mondani egy hanganyagról, így a Magyar Péterről készített felvételekről is, hogy hamisak-e – mondja a lapunknak nyilatkozó szakértő.

FRANK ZSÓFIA

– Létezik arra megoldás, hogy egy hangfájl esetén megmondjuk: az valódi vagy manipulált – mondta lapunknak Szabados Levente mesterségesintelligencia- (MI) szakértő, a Frankfurt School of Finance and Managament docense. A Népszava azután kereste meg a szakembert, hogy Magyar Péter a lehallgatásáról és titkosszolgálati akcióról beszélt nemrég. A Tisza Párt elnöke szerint a kormány egymilliárdért vásárolt egy mesterségesintelligencia-szoftvert, amit arra használ, hogy lejáró hangfelvételetek készítsenek róla, amelyeket elkezdenek közzétenni (azóta egyébként több felvétel is nyilvánosságra került). Azt is mondta, hogy ezeket valódi felvételekkel keverik majd, melyeket a volt barátnője, Vogel Evelin készített.

Lapunknak arra a kérdésére, a technológia képes-e felismerni, hogy a Magyar Péterről kiszivárogtatott hangfelvételekbe belenyúltak-e akár a mesterséges intelligencia segítségével, Szabados Levente azt mondta: ha minden adat ismert, tehát a technológia nyilvános, akkor 96-98 százalékos pontossággal lehet megmérni, hogy egy hangfájl hamis vagy sem. – A valóság ettől természetesen eltérhet, két szempontból is. Az egyik, ha ismeretlen hamisítási technikával készült egy felvétel. A másik, ha a detektor (a program, aminek fel kellene ismernie, hogy egy hangfájl hamis vagy sem) olyan adatokkal találkozik, amiket nem „tanítottak meg neki" – például mondjuk a háttérben egy gázturbinát lehet hallani, de a detektor azt nem ismeri fel. „Ökölszabály szerint ezek a körülmények 15-20 százalékot is ronthatnak az eredményen." Viszont – teszi hozzá a szakértő – ez még mindig nem 50-50 százalék, vagyis valószínűsít egy eredményt.

A múlt hét eleje óta a sajtó névtelen levelek formájában kapja a különböző hangfelvételeket, hol arról, hogy Magyar Péter a Hősök téri tüntetésén többek közt azt mondja Vogel Evelinnek, hogy az emberek szája büdös, hol EP-képviselőit szidalmazza. Magyar egyébként cáfolta, hogy mindent ő mondott volna, szerinte ezeket manipulálták, bár azt nem tette hozzá, melyek ezek a részek. Az interneten azóta számos fórumon találgatják, hogy a felvételek manipuláltak-e.

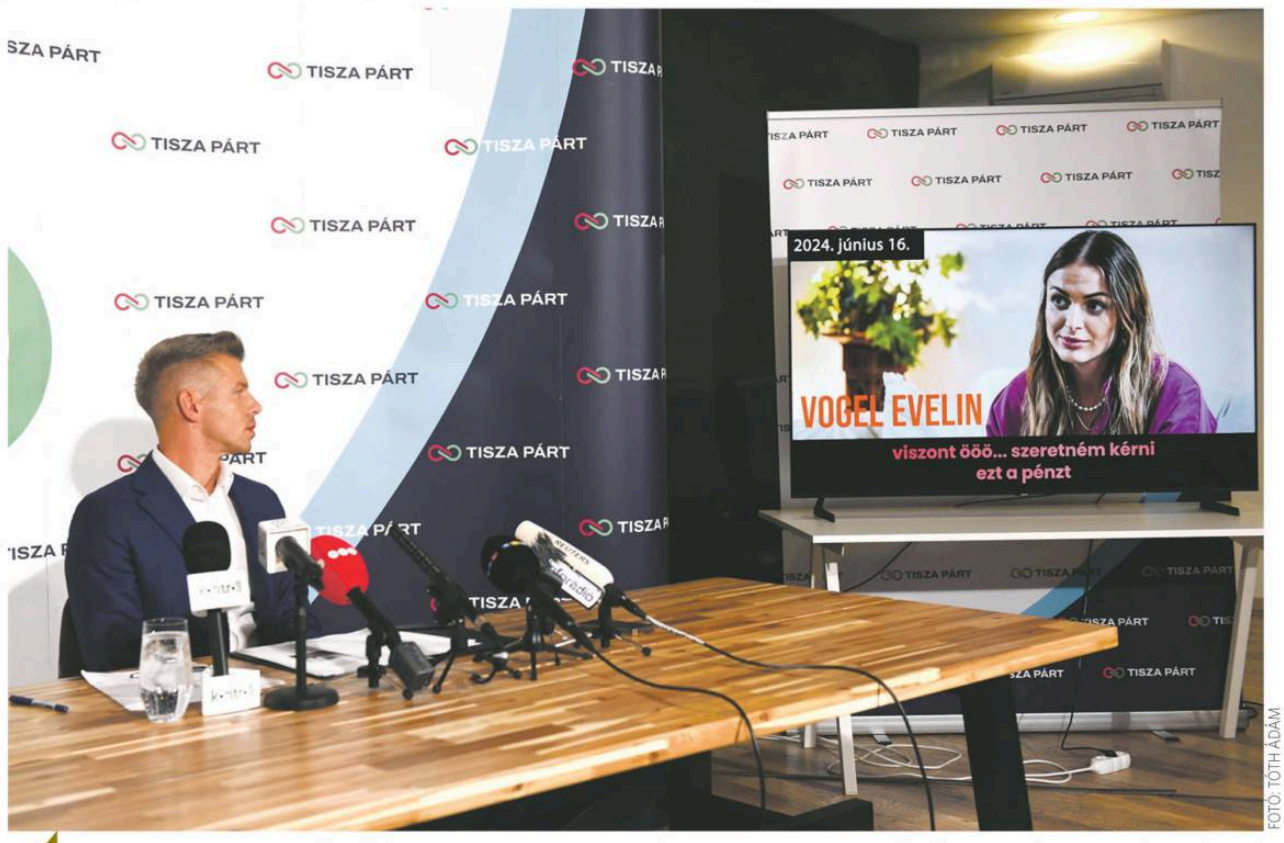

FOTÓ: TÓTH ÁDÁM

Magyar Péter a sajtótájékoztatóján mutat egy részletet a Vogel Evelinnel készített hangfelvételből. Azóta több más hanganyag is nyilvánosságra került

A mesterséges vagy gépi intelligencia valójában régóta létezik, de igazán 2022-ben, a ChatGPT megjelenésével terjedt el a mindennapi használatban, és a terület azóta rohamosan fejlődik. Szabados Levente megjegyezte: míg korábban az adatok megkülönböztetésére használt mesterséges intelligencia kutatása, fejlesztése volt a fókuszban, most már inkább a létrehozó MI, vagyis az olyan kép, hang, szöveg kreálása, amit rossz kezekben dezinformációra is lehet használni.

– Vannak cégek, amelyek potom pénzért árusítanak hamisító- és detektálótechnikát, egyikük például havonta 29 dollárért. Úgy gondolom, ha ez egyáltalán nem működne, akkor ezek a szolgáltatók csődbe mennének – fogalmazott. Szerinte az interneten elérhető programok segítségével is meg lehet mondani, hogy a Magyar Péterről nyilvánosságra hozott felvételek mely részei hamisak. – Ha engem bíznának meg ezzel, megnézném, hogy a szakirodalom szerint mely programok teljesítenek a legjobban, majd a 10 legjobb teljesítményűn végigfuttatnám a fájlt. Ha bizonyos részekre mind a 10 azt jelezné, hogy hamis, vagy legalább is 8-9, ami erős konszenzus, akkor azokat tekinteném manipuláltnak – magyarázta a lehetőségeket Szabados Levente. A biztonságtechnika alapelve – mondta –, hogy nincs feltörhetetlen rendszer. Olyan viszont létezik, hogy nem éri meg egy rendszer feltörése, mert annyira drága lenne, ám a konkrét esetben szerinte erről nem beszélhetünk.

Vannak cégek, amelyek potom pénzért árusítanak hamisító- és detektálótechnikát – mondja a szakértő

Lapunk arra is kíváncsi volt, hogy a Magyar Péter által emlegetett egymilliárdos MI-szoftver – amennyiben létezik – mire lehet képes. Szabados Levente kiemelte, hogy bár soknak tűnik az egymilliárd, ez az összeg egy védelmi célú szoftvereknél szinte „semmi". Ám szerinte nem lehet azt mondani, hogy ami drágább, az egyértelműen jobb is. Arra a kérdésre, hogy a kampányok során, a politikai nyilvánosságban mennyire fognak elterjedni az MI által generált hamis képek, hangok, felvételek, Szabados Levente azt mondta: „Úgy látom, hogy a propagandára alkalmas felületeken, alternatív csatornákon lehet vele számolni, de annak a valószínűsége, hogy a CNN főműsorában megjelenjenek, kevés esélyt látok."

Palackügyben módosítani kell

KUKA A bevezető időszak után a Mohu érdeke, hogy bizonyítsa az új hulladékkezelési rendszer létjogosultságát – mondta Nagy László, a Köztisztasági Egyesülés vezetője.

MARNITZ ISTVÁN

FOTÓ: HUSZÁR DÁVID

A települési hulladékszállítók szempontjából miként értékelhető az új, koncessziós rendszer első éve, vagyis a Mohu megjelenése?

Amikor a 35 éves hulladékgazdálkodási koncessziót két éve megnyerő Mol a tevékenység irányítására létrehozta a Mohut, az ország hat térségére, ajánlatkérés után, kijelöltek egy-egy „régiókoordinátort", amelyekkel megállapodtak a szolgáltatási díjban. A közkeletűen kukaholdingnak nevezett, 2016-ban alakult, állami NHKV Nemzeti Hulladékgazdálkodási Koordináló és Vagyonkezelő Zrt.-től addig kapott, évi mintegy 170-180 milliárd forint nem bizonyult elegendőnek a közszolgáltatás alapfeladataira. A Mohu ennél vélhetőleg többet ad. A 2023-as tört-, illetve 2024-es, teljes évre vonatkozó emelést 10-25 százalékra becsülöm. Az alapvető működési feltételek jelenleg adottak. Kérdés, mit hoznak a 2025-re vonatkozó tárgyalások, például a Mohu által ígért eszközfejlesztések, így a gépjárműpark cseréje kapcsán. A párbeszéd folyamatos.

Miként látja az azt megelőző időszakot?

A közszolgáltatásért a lakosság máig a 2013-ban meghatározott – a 2012. áprilisi, de lényegében a 2010-es szinten befagyasztott – díjat fizeti. Az ebből évente befolyó, legfeljebb százmilliárd forint messze nem elég a települési szilárd hulladékkal kapcsolatos, legalapvetőbb feladatok ellátására sem. Ráadásul a díjbefagyasztással, országos szinten, hatalmas különbségek állandósultak. Akad, ahol ezer forint a havi díj, másutt pedig ennek többszöröse. Azok a települések, ahol korábban nem engedték a díjak elszállását, a befagyasztással pórul jártak, míg ahol hagyták a drágulást, ott ma is a többieknél magasabb a szint. De még ez is nagyon szerény. Egy évi, mondjuk, 40 ezres díj a száz eurót se éri el. Németországban nincs 300 euró alatti szint, de az átlag inkább 400-500 euró. Ennyi a költség. A rendkívül alacsony díjbevételek miatt, a magyar állam, 2013 után, a közszolgáltatás létfenntartása érdekében, egyre növekvő költségvetési támogatást nyújtott, 2016-tól a díjak begyűjtésére és újraelosztására alakult NHKV-nek. Ez, ismereteim szerint, az utolsó, teljes, 2022-es évben, 70 milliárd körüli összeget tett ki. A kukaholding kevés pénzt fizetett a közszolgáltatóknak – akár az akkor általam vezetett Fővárosi Közterület-fenntartó Zrt.-nek is –, de ez ellen legfeljebb etikai fenntartásaink lehettek.

Azért a lényegében kivéreztetett, gödöllői Zöld Híd jogi kifogásokat is talált.

A Zöld Híd esete egy orvosi ló, ahol minden lehetséges gond kiütközött. A 2013-ban bevezetett új pénzügyi rendszer nem kezelte például az előtte elnyert uniós hulladékos eszközfejlesztések üzemeltetési költségeit. De hasonló mondható el például az FKF-nél, 2013 előtt, uniós támogatás keretében elnyert, 2014–2015-ben bevezetett, otthoni, szelektív gyűjtésre is. Ez egy 2016-os díjemelést igényelt volna, amit az új rezsirendszer megakadályozott.

Most is ürítik a fővárosiak otthoni, szelektív kukáit.

Nagy László szerint a települési szilárdhulladék-kezelés esetében a lakosságtól beszedett pénz még a legalapvetőbb feladatok ellátására sem elegendő

Azzal, hogy a Mol országos koncessziót nyert, a verseny lehetősége lényegében megszűnt.

Igen, mert a már bevezetett lakossági szolgáltatásokat vagy kedvezményeket vissza már nem vonhatjuk. Bár a kukaholding tevékenységét magam sem éltem meg sikertörténetként, az NHKV országos szemlélete kiküszöbölte a térségi fejlesztések addigi, felesleges átfedéseit. De mikor látszott, hogy ez az egész végképp fenntarthatatlan, felmerült a koncesszió ötlete.

Kiben?

Nem tudom, de tény, hogy a Mol vegyipari ága egyre több műanyaghulladékot igényel. Bár a kiírás ezt biztosítja, a koncessziós cégtől, „cserébe", elvárják szinte a teljes szilárdhulladék-ágazat irányítását és az uniós célok teljesítését. A Mol ezek szerint vállalhatónak tartotta a feltételeket.

És bevált?

A Mohu erénye, hogy a hasznosítható anyagokon felül a visszaforgatott termékek gyártóitól és forgalmazóitól EPR-bevételt is kap. Ebből évi mintegy 240 milliárdra tesz szert. Ez sokkal több, mint a korábban, hasonló jogcímen kiróott, úgynevezett termékdíj, amiből 80 milliárd folyt be az államkasszába és ezt nem is fordították újrahasznosításra. Hallok aggodalmas hangokat, mert nyugaton a koncessziós jogot inkább városi vagy tartományi és nem országos szinten biztosítják. Magyarországról, ugye, egy évtizede, az idetelepült multikat, mint például a Saubermachert, a Remondist vagy az RWE-t elküldték. Ezek korábban versenyeztek egy-egy területért. Azzal, hogy a Mol országos koncessziót nyert, a verseny lehetősége lényegében megszűnt. De nem tudok ennek eredményességéről sarkos véleményt formálni. Akadnak figyelmeztető és biztató jelek egyaránt, de még ki kell forrnia magát.

Mi fékezi, hogy az ágazatok esetleges többletigényét a Mohu az EPR-díjak további emeltetésével teremtse elő? A gyártók-forgalmazók, a termékdíj többszörösére rúgó EPR-tételek tavalyi bevezetésekor jelezték, hogy azok sokszor a nyugat-európaiak többszörösére rúgnak és a lépés érzékelhetően emeli az inflációt.

Tudomásul kell venni, hogy egy termék árában ki kell fizetni az abból keletkező hulladék begyűjtését, előkezelését és újrahasznosítását. A települési, szilárd hulladék tekintetében az uniós cél a legalább 65 százalékos újrahasznosítás és legfeljebb 10 százalékos lerakás. Igaz, úgy látom, a magyar kormány sikeresen járta ki Brüsszelben az eredendően 2030-as céldátum 5 éves kitolását. Nálunk még mindig a lerakás a döntő. De az is kérdés, mi történjen a le nem rakható, de újra sem hasznosítható, maradék 25 százalékkal. A németek például elégetik, amiből áramot és hőt termelnek.

A rendszer hatékonyságjavulásával nem várható az EPR-díjak csökkentése?

Ez egy bevezető időszak, ami türelmet igényel, de a Mohu érdeke, hogy bizonyítsa az új rendszer létjogosultságát. Egyelőre szerintem a további emelést igyekezhetnek elkerülni.

A külön gyűjtött és jó pénzért eladható, alapvetően szintén lakossági, de intézményinek nevezett hulladékok – például a háztartási fémek – piacáról már hevesebb feszültségekről hallani.

A Köztisztasági Egyesülés a településüzemeltetés során keletkező, szilárd hulladékkal foglalkozó közszolgáltatókat, a – például a köztereket takarító – önkormányzati, köztisztasági cégeket, valamint bizonyos hasznosítható hulladékok vállalkozóit fogja össze. A többi ágazat érdekeit mások képviselik. Mindazonáltal, általánosságban, ott látom a gondot, hogy a koncessziós szerződés, legalábbis annak nyilvános szakasza nem jelöli meg pontosan, kód szerint, mely hulladéktípusokra terjed ki, ami így most hatásköri vitákat szül. A rendszer fő célja szerintem leginkább a lakossági szolgáltatás folyamatos biztosítása, ami mögött, érthetően, a törvényhozók politikai szándékai is felsejlenek.

Az új palackvisszaváltás kapcsán azért vélhetőleg lennének lakossági javaslatok.

A gondot itt is abban látom, hogy a koncessziós rendszer elindításáról szóló döntés alig előzte meg az EU felé vállalt bevezetési időpontot. Így a Mohunak sietnie kellett. Egy hosszabb bevezetéssel, alaposabb tájékoztatással, átgondoltabb tervezéssel, több, esetleg nagyobb befogadóképességű berendezéssel, a mostani feszültségeket talán jobban ki lehetett volna küszöbölni.

NAGY LÁSZLÓ

1984-ben, városgazdálkodási üzemmérnökként végzett az Ybl Miklós Műszaki Főiskolán, ahonnan rögtön az akkori Fővárosi Közterület-fenntartó Vállalathoz került útellenőrnek. Ezek után – másfél év katonaságot leszámítva –, egészen 2017-es, vezérigazgatói kinevezéséig, folyamatosan haladt felfelé a ranglétrán. 2019-ben az új városvezetés egy olyan, szabályos közbeszerzést követő szerződés miatt, ami érintett egy Mészáros-csoportba tartozó céget is, azonnali hatállyal menesztette. Ezután, 2022-ig, tanácsadással foglalkozott, majd igazgatóként két éve a hazai települési hulladékszállítókat képviselő Köztisztasági Egyesülést vezeti.

Elnézést, de az alaposabb tájékoztatás miként akadályozná meg mondjuk az élelmiszerboltokban július óta terjengő szemétszagot? Ételvásárláshoz vigyek magammal csipeszt, és fogjam be vele az orrom? A szakemberek meglepődtek, hogy az ételpultokhoz rendelt hulladékfeldolgozó büdös?

Ez is új helyzet, amin lehet csiszolni. A Mohu nem véletlenül keres most az üzleteken kívüli lehetőségeket. Saját tapasztalataim szintén ellentmondásosak. Akad, ahol mindig nagy a sor, és a gépek is akadoznak. A másik hiper külön helyiségében elegendő az automata, és nincs is fennakadás. Gondolom, előbbiben is kezelik a helyzetet. Vélhetőleg kevés a gép. A kisebb finn népességre jóval több berendezés jut. Ennek rendezése a Mohu feladata, amire kell jusson forrás EPR-díjemelés nélkül is. De ez is igényel átfutási időt, és nem ismerem a kereskedőkkel kötött szerződések részleteit.

Lát itt jogszabály-módosítási igényt?

Leginkább talán a kistelepülések helyezhetnének nyomást a törvényhozókra, hogy a kötelezettséget az ottani boltokra kiterjesztve, helyben is megteremtsék a lehetőséget. E térségekben már megjelentek a palackokat olcsóbban felvásárló magánzók is.

A koncesszió előtt a közszolgáltatók körében élénk felvásárlások zajlottak, amiről most kevésbé hallani.

Én hallok, amit taglétszámunk apadása is jelez. A Mohuval kialkudott feltételek, a jelek szerint, folyamatos hatékonyságjavulásra szorítják a szereplőket. Így állandóak a felvásárlások, beolvadások.

Önt öt éve, Karácsony Gergely főpolgármesteri kinevezése után nem sokkal egy a Mészáros-csoportot is magába foglaló cégszövetséggel kötött szerződésre hivatkozva mentették fel az FKF vezérigazgatói posztjáról. Miként emlékszik erre és az azóta eltelt időre?

Felmentésem változatlanul méltánytalannak tartom. A rákospalotai égetőmű pernyéjének elszállítására, az előző vállalkozó szerződésének megszűnte miatt, szabályos közbeszerzéssel, sürgősen szerződnöm kellett, különben leáll a hulladékégetés. Ez, azon túl, hogy fűtési szezonban, igen érzékenyen érintette volna a környék lakótelepein élőket, a céget is súlyos anyagi kárral fenyegette. Az első, sikertelent követő, második közbeszerzésre jelentkező egyetlen cégszövetség egy tagja valóban Mészáros-érdekkör, de ez ma már aligha elkerülhető. Bár az azonnali felmentésem után ígért tanácsadói megbízásom se valósult meg, az azt követő időszak egynémely intézkedéséhez nem is adtam volna a nevem. És itt nem arra gondolok, hogy az FKF is beolvadt a budapesti közműholdingba, amelynek hulladék-közszolgáltatását ma már egy, Mohuval közös leányvállalat végzi. Hanem hogy raktárkészletünk a beolvadás után valahogy leapadt, ami olyan, súlyos alkatrészhiányba torkollott, hogy két éve, néhány napig, a szemét is a fővárosi porták előtt maradt. Abban az időszakban piaci tanácsadással foglalkoztam, 2022-ben pedig, bizonyára, szintén, négy évtizedes, szakmai múltam okán, felkértek a Köztisztasági Egyesülés vezetésére, amit azóta is elhivatottan végzek.

LAPSZÉL

Ausztria számított a Gazprom lépésére

FOTÓ: AFP/OLGA MALTSEVA

Nem sokkal azután, hogy az orosz Gazprom a hét végén leállította az ausztriai szállításokat, megszólalt az osztrák kancellár. Karl Nehammer nyugtatta a közvéleményt, s azt közölte, hogy az ország gáztárolói 93 százalékos töltöttségi szinten állnak. Emiatt Ausztria képes megbirkózni az orosz gázszállítás leállásával. Hangsúlyozta, olyasmi történt, amire már régóta, az Ukrajna elleni háború kezdete óta számítottak, és felkészültek erre a helyzetre. Hozzátette, nem marad fűtetlenül egyetlen lakás sem. PORTFOLIO

Kevesebb külföldi befektető megy Kínába

Kínában 29,8 százalékkal esett a külföldi működőtőke-befektetések (FDI) értéke éves összevetésben az idei első tíz hónapban, miután az első kilenc hónapban 30,4 százalékos csökkenést mértek. A kínai kereskedelmi minisztérium által ismertetett adatok szerint az FDI 693,21 milliárd jüant (96,29 milliárd dollár) tett ki a január–októberi időszakban. A tavalyi év volt 2012 óta az első év, amikor a Kínába irányuló külföldi működőtőke-befektetések értéke csökkent éves összevetésben. MTI

Jelentősen nő a vízügyi dolgozók bére

FOTÓ: TÓTH ÁDÁM

Átlagosan 30 százalékos béremelést kapnak a vízügyi terület dolgozói jövő év január elsejével – mondta az energiaügyi miniszter a szaktárca közösségi oldalán közzétett videójában. Lantos Csaba hangsúlyozta: a béremelés a következő években is folytatódik, hiszen 2026-ban 12 százalékkal, 2027-ben pedig 10 százalékkal emelkedik átlagosan a vízügyi terület dolgozóinak bére, vagyis az intézkedés összességében három év alatt mintegy 60 százalékos átlagos bérfejlesztésre ad módot – tette hozzá. MTI

Sztrájkolnak a kanadai postások

Ugyan már egy éve folynak a sikertelen bértárgyalások a Kanadai Postai Dolgozók Szakszervezete és az állami tulajdonban lévő Canada Post között, csak most, az ünnepi időszak előtt keményítettek be a postások – írta a New York Times. A sztrájk ideje alatt teljes mértékben leáll a munka, néhány hivatal be is zár. A Canada Post 11,5 százalékos béremelést ajánlott négy évre, a szakszervezet 22 százalékot követel. NÉPSZAVA

Propaganda a törvényben

BÜDZSÉ Jövőre lakástámogatásra, nyugdíjra, egészségügyre, oktatásra is kevesebbet költ a kormány GDP-arányosan, mint a baloldal 2010-ben.

PAPP ZSOLT

FOTÓ: LADJÁNSZKI MÁTÉ

Ugyan a kormány kiemelt területként kezeli a lakáshoz jutás támogatását, nincs mire büszkének lenni

Újra fontos lett a kormány számára hangsúlyozni, hogy az Orbán-kormány 2025-ben mennyivel többet költ az ország jólétére, mint tette ezt az utolsó baloldali kormány 2010-ben. Varga Mihály pénzügyminiszter a 2025-ös költségvetés bemutató sajtótájékoztatóján büszkén sorolta, hogy a jövő évben mennyivel többet szánnak a különböző területekre, sőt ezt láthatóan olyan fontosnak tartották, hogy a törvényjavaslat szövegébe is beírták a propagandaszövegeket. Erre korábban még soha nem volt példa. Eszerint „az oktatási kiadások 2025-ben megközelítik a 3900 milliárd forintot, ami közel 2500 milliárd forintos növekedést jelent 2010-hez képest. Egészségügyi célokra több mint 3700 milliárd forint fog rendelkezésre állni. Ez 2500 milliárd forinttal magasabb összeg, mint a baloldali kormány által benyújtott utolsó, 2010-es költségvetésben. A 2025-ös büdzsé egyik kiemelt tétele a családtámogatásokra fordítható összeg, amire több mint 3750 milliárd forint forrást biztosít a kormány. Ez 2800 milliárd forinttal magasabb, mint a baloldali kormány által beadott utolsó költségvetésben szereplő támogatások összege” – sorolta a miniszter a büszkeségre számára okot adó számokat a költségvetési törvénytervezetet idézve.

A fogyasztói árak azonban 2010 óta 64 százalékkal emelkedtek, ezért sokkal reálisabb összehasonlításra ad lehetőséget a GDP-arányos költések összevetése.

A GDP-arányos kiadásoknak tekintve első ránézésre is szembeötlő, hogy az Orbán-kormány komoly kiigazítást hajtott végre, hisz míg 2010-ben az államháztartás a GDP 49,9 százalékát költötte el, ez jövőre 44,8 százalék lesz a megismert adatok alapján. A 2010-es közel 50 százalékos adat azt jelzi, hogy az állam a megtermelt GDP felét átfolyatta az államháztartáson – vagyis ennek a pénznek a nagyobb részét előtte be kellett szedni adóként. A 49,9 százalékos kiadási arány még ma is magasnak számítana uniós összehasonlításban, ezért is volt fontos a csökkentése, hisz csak ezt követően lehetett az adóbevételeket is mérsékelni, ami – elvileg – növelte a magyar gazdaság versenyképességét. A 2010-es és a jövő évi adatok összevetéséből kiderül, hogy az állami működésre fordított kiadások ugyan emelkedtek, de ez két, egymással ellentétes folyamat következménye: egyrészt a GDP 4,9 százalékáról 4,3 százalékára csökkent az állam „bürokratikus” működésre fordított kiadások értéke, vagyis sikerült valamelyest áramvonalasítani a közigazgatást. Ezzel párhuzamosan megduplázódtak a honvédelmi kiadások, a 2010-es 0,9 százalékról a GDP 2 százalékára – ez utóbbit a geopolitikai kihívások kényszerítették ki. (Fontos megjegyezni, hogy az összehasonlításul szolgáló 2010-es adatok abból a zárszámadási törvényből származnak, amit már az Orbán-adminisztráció állított össze 2011-ben.)

Nagyot csökkentek viszont a jóléti kiadások: míg 2010-ben a GDP 30,7 százaléka ment erre a célra, ez jövőre 24,6 százalék lesz. Drasztikusan, 2,7 százalékponttal csökkentek a GDP-arányos nyugdíjkiadások – ez a korhatáremelések és az inflációhoz kötött nyugdíjemelések következménye. 2010 előtt ugyanis a nyugdíjemeléseket az általános béremelkedéshez és az inflációhoz kötötték vegyes indexálással. Míg az elmúlt 10 évben a magyar bérek dinamikusan növekedtek, a nyugdíjak csak helyben jártak, hiszen azokat minden évben csak az infláció mértékével emelték. A bérek és nyugdíjak közötti szakadékot még a 13. havi nyugdíj visszahozatala sem tudta betömni, csak arra volt elég, hogy mérsékelje az olló nyílását. A családi pótlékokra fordított GDP-arányos kiadások megfeleződtek, ami nem meglepő, hisz a családi pótlékot 2008 óta nem emelték, a gyerekek száma pedig folyamatosan csökkent.

> Varga Mihály pénzügyminiszter a 2025-ös költségvetés bemutató sajtótájékoztatóján büszkén sorolta, hogy az Orbán-kormány a jövő évben mennyivel többet szán különböző területekre, sőt ezt láthatóan olyan fontosnak tartották, hogy a törvényjavaslat szövegébe is beírták a propagandaszövegeket – amire korábban még soha nem volt példa.

Visszaestek az oktatásra és az egészségügyre fordított kiadások is. Vagyis nem igaz az a kormányzati mantra, hogy a kormány lényegesen többet költ akár az oktatásra, akár az egészségügyre, mint a 2010 előtti kormányok, hanem ennek az ellenkezője igaz. Nemzetközi összehasonlításban is rosszul teljesít Magyarország ezen a két fontos területen: az Eurostat adatai szerint az EU országai átlagosan (2019–2022 átlagában) 4,9 százalékot költöttek oktatásra – ezzel szemben jövőre erre a GDP 4,4 százaléka jut. Ugyanez az adat 2010-ben még 5,8 százalék volt, vagyis mai áron számolva évi mintegy 600-700 milliárddal költ kevesebbet a kormány, mint tette ezt a Bajnai-kabinet a 2008-as világválság után. Az EU országai az egészségügyre a GDP 7,7 százalékát költötték, ezzel áll szemben a magyar valóság a jövő évi 4,2 százalékos kiadással. (Meg kell jegyezni, ezen a téren a 2010 előtti kormányoknak sincs nagy okuk a büszkeségre.)

Az Orbán-kormány rosszul teljesít a lakástámogatások terén is, pedig ha valamire, akkor erre a területre büszke a kormány. Valójában a lakástámogatások átalakításával az Orbán-kormány azt érte el, hogy kevesebb pénzből kevesebb lakás épül, mint a 2010 előtti években, ráadásul a rosszul célzott átalakításoknak az lett az eredménye, hogy a magyar lakásárak uniós kitekintésben is kiemelkedő mértékben drágultak. A szociális támogatások között egy soron az „egyéb szociális támogatásoknál” láthatunk növekedést, ez a 2022-ben bevezetett rezsitámogatások miatt alakult így.

2010 óta csökkentek a környezetvédelmi ráfordítások, az államadóssággal kapcsolatos kamatkiadások viszont jövőre magasabbak lesznek, mint 2010-ben voltak, pedig 2010-ben még az Orbán-kormány által sokszor bírált – amúgy rendkívül olcsó – IMF-hitelek kamatait is fizetnie kellett az országnak.

Az államháztartás konszolidált kiadásai funkciónként, a GDP százalékában

	2010	2025	Változás	2025 (Mrd Ft)
ÁLLAMI MŰKÖDÉS	**7,6**	**7,9**	**0,3**	**6 914,8**
Bürokrácia	4,9	4,3	-0,6	3 766,2
Honvédelem	0,9	2,0	1,1	1 752,9
Rendvédelem	1,8	1,6	-0,2	1 395,6
JÓLÉTI KIADÁSOK	**30,7**	**24,6**	**-6,1**	**21 636,1**
Oktatás	5,8	4,4	-1,4	3 876,5
Egészségügy	4,5	4,2	-0,3	3 717,3
Társadalombiztosítás	17,3	13,2	-4,1	11 634,2
nyugellátások	10,1	7,4	-2,7	6 545,9
családi pótlék és gyermekeknek járó támogatás	2,0	1,2	-0,8	1 050,9
egyéb szociális támogatások	0,9	1,7	0,8	1 538,2
Lakásügyek	1,7	1,0	-0,7	908,9
Sport	0,2	0,4	0,2	382,5
Kultúra	0,7	0,7	0,0	620,1
Hitélet	0,1	0,1	0,0	123,5
GAZDASÁGI KIADÁSOK	**7,1**	**7,6**	**0,5**	**6 674,1**
Energiaellátási feladatok	0	0,3	0,3	281,8
Közlekedési szolgáltatások	2,9	3,1	0,2	2 682,7
Környezetvédelem	0,7	0,5	-0,2	459,7
ÁLLAMADÓSSÁG-KEZELÉS	**4,2**	**4,4**	**0,2**	**3 876,4**
ÖSSZES KIADÁS	**49,9**	**44,8**	**-5,1**	**39 390,0**

Forrás: kormány, 2010 – zárszámadás, 2025 – költségvetési terv

Előítéletek a lengyel társadalomban

UTÓZÖNGE Máig nem ültek el a TVN magántelevízió Radoslaw Sikorskival készített interjújának viharai, amelyben a külügyminiszter feleségének zsidó származásáról volt szó.

MIKLÓS GÁBOR

Elképesztő zajt keltett egy múlt keddi tévéinterjú Lengyelországban. Monika Olejnik, a TVN magántévé sztárriportere (liberális bálvány) Radoslaw Sikorski külügyminiszterrel, a jobbközép Polgári Platform lehetséges államelnökjelöltjével beszélgetett. Az interjúban (hibásan) a krakkói Tygodnik Powszechny független katolikus hetilapban megjelent cikkre hivatkozott, amelyben – mondta – azt olvasni, hogy Sikorski pártjában sokan hátrányként emlegetik a külügyminiszter feleségének származását. Ezt a kérdést Lengyelországban mindenki jól érti. A feleség Anne Applebaum amerikai újságíró, publicista, sikeres könyvek szerzője – zsidó, ami nem titok. A hivatkozott mondat valóban megjelent, de a szerző azt a Gazeta.pl internetes lapban, a Gazeta Wyborcza egyik kiadványában közölte – háttérbeszélgetésekre hivatkozva. Sikorski készülhetett valami hasonló kérdésre, mert frappánsan vágott vissza. Azt mondta, hogy világi hagyomány lett, hogy a lengyel elnök felesége – az „első hölgy” – zsidó származású. Ezzel maga is zsidózott egy kicsit, utalva a jelenleg hivatalban lévő elnök felesége, Agata Kornhauser-Duda őseire. A külügyminiszter az interjú lekeverése előtt felállt, és látványosan elhagyta a stúdiót. Később egy bejegyzést tett közzé az X portálon. Azt írta, hogy szerinte megengedhetetlen az elnökjelölt feleségének származását firtatni mint a választási kampány témáját. „Olejnik szerkesztőnő inszinuációjával ellentétben nem vagyunk az antiszemiták országa. A TVN-től (és a tulajdonos) Warner Bros/Discoverytől követelem az újságírói normák helyreállítását.”

A keddi este után napokig bugyborékolt a lengyel közélet. Sikorski levelet írt előválasztáson szavazásra jogosult párttagoknak, amelyben fontosnak tartotta kiemelni, hogy a felesége „tudatosan és önkéntesen döntött úgy, hogy Lengyelország lesz az otthona, felveszi a lengyel állampolgárságot, és megtanulta nehéz nyelvünket. Senki és semmi nem veszi el tőle ezt a lengyelségét.”

Olejnik bocsánatot kért, és magyarázkodott. A lapokban azt vitatták, hogy elkövetett-e a sztárriporter újságírói vétséget, megvádolta-e a lengyel társadalmat, illetve a liberális kormánypárt táborának egy részét antiszemitizmussal. Abba is belementek, hogy miként tévedhetett, amikor az állítást a krakkói hetilaphoz, nem pedig a Gazeta.pl portálhoz kötötte. Többen megvédték Monika Olejnik kérdését, mert szerintük jogosan kérte a politikust, hogy viszonyuljon az állításhoz, ha már egyszer nyilvánosságra került egy ilyen párton belüli aggodalom. Tele van a sajtó harcos publicisztikákkal, amelyek kikérik a nemzet nevében, hogy ezt a kérdést piszkálják. Ám ha az ember beleolvas a cikkek alatti kommentek sokaságába, ott rengeteg gyalázkodással, alpári zsidózással és persze jogos felháborodással találkozhat. Meg józan és szégyenkező kitételekkel.

FOTÓ: AFP/DPA POOL

Anne Applebaum és férje, Radoslaw Sikorski az idei Frankfurti Könyvvásáron: idén Applebaum kapta a német könyvszakma Békedíját

A kommentszekciók alapján aligha lehet tudományos pontossággal leírni egy társadalom tudati állapotát, de elég jól lehet következtetni a közbeszédben uralkodó állapotokra. Például arra, hogy ez az ügy, tehát a politikus feleségének származása, vagy az, hogy ki volt a jelenlegi elnökné nagyapja, milyen viharokat és előítéleteket korbácsolhat fel.

Sikorski szerint inszinuáció a lengyel társadalmat antiszemitizmussal vádolni, ám erről a jelenségről a miniszter felesége is beszámolt. Applebaum interjúkötetet készített Donald Tusk jelenlegi miniszterelnökkel, még annak újraválasztása előtt. Ebben egyebek között beszámolt arról az antiszemita hisztériáról, amely az ő családjukat érintette. Ez a 2010. április 10-i szmolenszki légi katasztrófa utáni időszakban történt. A rettenetes balesetben lezuhant lengyel kormánygépen 96-an haltak meg, köztük Lech Kaczynski akkori elnök és felesége. Applebaum elmondja, hogy a hisztérikus kampánylégkörben megfagyott körülöttük a levegő. Az internet tele volt azzal, Sikorski „elzsidósodott”, eladta magát. A házaspár két fia addig egy varsói katolikus iskolába járt – a gyerekeknek egyszerre elfogytak a barátaik. Applebaum elmondta, hogy kénytelenek voltak kivenni fiaikat a lengyel iskolából, és külföldre küldték őket tanulni.

A varsói egyetem előítélet-kutató központjának legutóbbi tanulmányai szerint a lengyel társadalom ötven százalékában élnek valamilyen szinten antiszemita előítéletek. Ezek erősebbek az ország keleti és déli részén, a kevésbé fejlett agrárvidékeken – áll a kutatásban, amelyet januárban publikált az interneten a Nyitott Lengyelország nevű civil szervezet. A lengyel társadalmi emlékezetbe sok elem beleégett. Az egyik ilyen jelenség volt a múlt század hatvanas éveiben szított pogromhangulat, amelyet az akkori kommunista rendszer egyik csoportja szervezett. Ennek következtében sokezer asszimilálódott lengyel-zsidó értelmiségi volt kénytelen elhagyni az országot.

> A varsói egyetem előítélet-kutató központjának kutatásai szerint a lengyel társadalom ötven százalékában élnek valamilyen szinten antiszemita előítéletek.

Bejárta a világot a videón, amelyen egy Grzegorz Braun nevű szélsőjobboldali szejm-képviselő tavaly poroltóval fújta le a szejmben felállított hanuka-gyertyatartót. Évekig zsidóellenes jelszavak zúgtak a november 11-i függetlenség napi nacionalista demonstráción. A jobboldali-nacionalista kormányzás nyolc éve alatt több olyan ügy is volt, amelyet besorolhatunk az „intézményes antiszemitizmus” kategóriájába. A PiS ugyanis erőteljesen fellépett minden olyan történelmi kutatás ellen, amely utalt rá, hogy lengyelek is felelősek a lengyelországi zsidók millióinak haláláért. A jobboldal emlékezetpolitikája kizárólag a lengyel embermentők hősi tevékenységét emelte ki. Erre külön intézményrendszert hoztak létre. Emiatt az akkori lengyel kormány több konfliktusba keveredett az izraeli és amerikai kormányokkal. Manapság zsidó emlékhelyek, temetők meggyalázásról, antiszemita graffitikről naponta érkeznek jelentések. Legutóbb a varsói gettó felkelőinek emlékművét gyalázták meg. A szoborra a második világháborús pogromokban is részt vett ukrán nacionalista szervezet (OUN) vörös-fekete színeit fújták. Még nyomoznak a tettesek után.

Kérdőjelek az előválasztás előtt

Vajon érinti-e ez az ügy Sikorski esélyeit a Polgári Koalíció előválasztásán, amelyen eldől, ki indul a KO részéről a jövő májusban esedékes elnökválasztáson? Valószínűleg a liberális párttagok között sokkal kevesebben antiszemiták, mint a jobboldali-konzervatív oldalon. A külügyminiszter párttársai viszont meggondolhatják, hogy a lengyel–amerikai együttműködést nehezítheti Anne Applebaum több korábbi megnyilatkozása. A publicista ugyanis nem titkolta, hogy Donald Trumpot veszélyes fasisztoid személyiségnek, a demokráciát veszélyeztető politikusnak tartja. Ebben a helyzetben még esetleg jól is hathat, ha Sikorski most mint az előítéletes, Nyugat-ellenes gondolkodás célpontja kerül áldozatszerepbe.

Kína jó kapcsolatot akar Washingtonnal

MEGBESZÉLÉS Hszi Csin-ping kínai államfő Joe Biden leköszönő amerikai elnökkel folytatott találkozóján világossá tette, hogy továbbra is „stabil kapcsolatokra” törekszik az Egyesült Államokkal. Kína kész együttműködni a Donald Trump vezette új amerikai adminisztrációval – jelentette ki Hszi a szombati találkozó kezdetén, az Ázsiai-csendes-óceáni Gazdasági Közösség (APEC) perui csúcstalálkozójának margóján. A cél a két szuperhatalom közötti kommunikáció fenntartása, az együttműködés bővítése és a nézeteltérések leküzdése – tette hozzá. Biden elmondta, hogy „nagyon büszke arra a haladásra, amelyet mindketten együtt értek el”. Nem szabad megengedni, hogy az USA és Kína közötti verseny „konfliktussá fajuljon”, tette hozzá.

FOTÓ: LEAH MILLIS/POOL/AFP

Joe Biden hivatalban lévő elnökként utoljára találkozott Hszi Csin-pinggel

Biden leköszönő elnök és Hszi egy év után először találkozott személyesen. A világ két legnagyobb gazdasága közötti kapcsolatok régóta feszültek. Ám elemzők szerint ez a viszony még ingatagabbá válhat, amikor Trump két hónap múlva visszatér hivatalába, olyan tényezők miatt, mint a kínai importra kivetett vámok emelésének ígérete. A megválasztott elnök 60 százalékos vámot ígért minden, Kínából származó importra. Egy sor olyan személyiséget is kijelölt leendő kormányába, akik kemény álláspontot képviselnek Pekinggel szemben.

Első ciklusa alatt Trump „stratégiai versenytársnak” nevezte Kínát. A kapcsolatok még inkább megromlottak a pandémia idején, amikor a volt elnök a Covidot nemes egyszerűséggel „kínai vírusnak” nevezte. A kínai elnök azonban a nem éppen kedvező előjelek ellenére szombaton hangsúlyozta, hogy Peking továbbra is stabil kapcsolatokat akar kialakítani Washingtonnal. Biden hivatali ideje alatt is egy ideig aggasztóan alakultak a kapcsolatok Pekinggel, miután kémballonok jelentek meg az Egyesült Államok felett. A feszültség csökkent a két vezető közötti tavalyi találkozó után.

„A kínaiak készek tárgyalni és tárgyalni, és valószínűleg remélik, hogy Trump csapatával hamarosan kapcsolatba lépnek a lehetséges tranzakciók megvitatására” – jelentette ki Bonnie Glaser, a Német Marshall Alap indo-csendes-óceáni programjának ügyvezető igazgatója. Ugyanakkor készek megtorolni, ha Trump ragaszkodik ahhoz, hogy magasabb vámokat vessen ki a kínai termékekre. Hozzátette, hogy Kína „valószínűleg amiatt is aggódhat, hogy nincsenek megbízható hátsó csatornáik Trump politikájának befolyásolására”.

RÓNAY TAMÁS

LAPSZÉL

Ellentmondásos kinevezések

FOTÓ: DOUG MILLIS POOL/AFP

Donald Trump megválasztott amerikai elnök kampányának szóvivőjét, Karoline Leavittot nevezte ki a Fehér Ház szóvivőjévé (képünkön). A 27 éves Leavitt „okos, kemény és rendkívül hatékony kommunikátornak bizonyult” – mondta Trump. Így ő lesz a legfiatalabb szóvivő a Fehér Ház történelmében. Kompromisszumok nélküli stílusáról ismert. Egy másik kinevezés is történt a leendő amerikai adminisztrációba: Trump a coloradói Chris Wright frackingvállalkozót jelölte új energiaügyi miniszternek, aki a klímaváltozás tagadójaként is ismert. A Liberty Energy vállalat vezetőjének a bürokráciát kellene csökkentenie a fosszilis tüzelőanyagokba történő beruházások fellendítése érdekében – áll Trump közleményében. A fracking során vegyi anyagokat használnak a mély földrétegekben található földgáz kitermelésére. A módszert intenzíven alkalmazzák az Egyesült Államokban, ami a gázkitermelés ugrásszerű növekedéséhez vezetett. A módszert a környezeti kockázatok miatt rendkívül ellentmondásosnak tartják. NÉPSZAVA

Izraeli légicsapás Dél-Libanonban

Az izraeli hadsereg újabb légicsapásokat hajtott végre a libanoni főváros, Bejrút déli része ellen. A hadsereg előzőleg evakuálásra szólított fel a területről. Mint közölték, a libanoni síita terrorszervezethez, a Hezbollahhoz köthető épületeket támadnak. Beszámolók szerint az izraeli hadsereg légicsapásai a főváros szívétől alig néhány kilométerre lévő negyedet érintettek. NÉPSZAVA

Santiago Abascal lett a patrióták elnöke

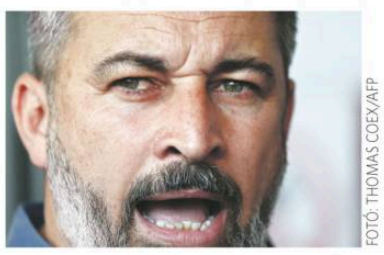

FOTÓ: THOMAS COEX/AFP

A szélsőjobboldali spanyol Vox párt vezetőjét, Santiago Abascalt (képünkön) választották meg a jobboldali populista Patrióták Európáért elnökének a képviselőcsoport szombati párizsi közgyűlésén, amelyen Orbán Viktor kormányfő is jelen volt, s az X-en gratulált a spanyol politikusnak. A fideszes Gál Kingát alelnöknek választották meg a pártcsalád első ülésén. A Vox júliusban lépett ki a Giorgia Meloni által fémjelzett ECR frakciójából, majd csatlakozott a „hazafiakhoz”. Az elnökségre Abascal volt az egyedüli jelölt. Gerolf Annemans belga EP-képviselő az Euronewsnak elmondta, hogy a találkozó fő témája a migráció volt. NÉPSZAVA

Kárpátalját is támadták az oroszok

ATTAK Szijjártó Péter külügyminiszter egy szóval sem említette, hogy Moszkva állt a légicsapások mögött. Varsó teljesen másként reagált.

FOTÓ: AFP/HANDOUT

Hét végén folyamatos támadások érték Ukrajnát, az oroszok számos erőművet vettek célba. Mikolajev városát pedig dróntámadás érte, több épületben keletkeztek károk

NÉPSZAVA

Szombaton és vasárnap rakéta- és dróntámadások sorát hajtotta végre Oroszország Ukrajna ellen. Kárpátalját is rakétákkal lőtték az oroszok: a vasárnap reggeli légitámadás során két orosz rakétát lőtt le a légvédelem Kárpátalja légterében, a roncsok Munkács és Rahó közelében, lakatlan területekre zuhantak – tájékoztatott Miroszlav Bileckij kárpátaljai kormányzó Facebook-bejegyzésében. „A roncsok a Munkácsi járási Pósaháza (Pavsino) és a Rahói járási Feketetisza (Csorna Tisza) települések közelében elterülő erdőkbe hullottak” – olvasható a Kárpátaljai katonai közigazgatás közleményében.

A rakéták mellett egy ellenséges drón is lezuhant a Munkácsi járási Felsőgereben (Verhnya Hrabivnicja) falu határában, egy erdős területen. A kormányzó jelentése szerint sem személyi sérülés, sem anyagi kár nem történt, a lakott területek épségben maradtak.

A támadás tényéről Szijjártó Péter külügyminiszter is megemlékezett Facebook-oldalán, bár arra egyetlen szót sem vesztegetett, hogy azt az oroszok hajtották végre és nem is ítélte el az akciót. Az orosz Barátság Érdemrenddel kitüntetett Szijjártónak a támadásról csak annyi jutott eszébe, hogy „fokozni kell a béketörekvéseket”. Teljesen másként reagált Lengyelország. Varsó jelezte, kész lelőni az ország területére esetlegesen behatoló rakétákat. Az ország keleti részén négy vadászgép ügyelt a légtér biztonságára.

Andrij Szibiha külügyminiszter szerint ilyen súlyos légitámadás még nem érte hazájában a civil célpontokat, mint vasárnap. Közben az orosz védelmi minisztérium szombaton újabb harci sikerről számolt be a kelet-ukrajnai háborús fronton: a fegyveres erők újabb két falut foglaltak el Donyeck térségében. Az orosz csapatok folyamatosan nyomulnak előre Kelet-Ukrajnában. Volodimir Zelenszkij ukrán elnök „igazán bonyolultnak” nevezte a helyzetet, és „mindent meg akar tenni, hogy jövőre diplomáciai úton véget vessen ennek a háborúnak”. Kijev azonban egyedül nem tud tárgyalásokat kezdeni Moszkvával, hanem nyugati erőkkel kell „megerősíteni”. Donald Trump megválasztott amerikai elnökkel a háború korábbi befejezése valószínűsíthető, véli Zelenszkij.

Előzőleg Olaf Scholz kancellár telefonon beszélt Vlagyimir Putyinnal. Putyin ragaszkodott ahhoz, hogy egy esetleges megállapodásnak tükröznie kell az „új területi realitásokat”: a tárgyalások előfeltételei között szerepel, hogy Ukrajna mondjon le négy déli és keleti régiójáról, amelyeket Oroszország elcsatoltnak nyilvánított. Zelenszkij azzal vádolta Scholzot, hogy a Putyinnal folytatott telefonbeszélgetésével „Pandora szelencéjét” nyitotta meg.

A hét demokratikus ipari ország (G7) továbbra is ragaszkodik az Oroszország elleni szankciókhoz az Ukrajna ellen közel ezer napja dúló agressziós háború miatt. „Oroszország továbbra is az egyetlen akadálya az igazságos békének” – fogalmaztak közös nyilatkozatukban.

Hollandia: még elkerülték a bukást

HÁGA Bár még nem omlik össze a Geert Wilders által fémjelzett holland koalíció, Dick Schoof kormányfő kabinetje továbbra is gyenge lábakon áll.

A holland kormánykoalíció pártjai elkerülték a szakítást, és szombaton rendezték egyes miniszterek rasszista megjegyzései miatt kialakult vitájukat. Dick Schoof miniszterelnök a többórás hágai válságtárgyalások után kijelentette, a koalíció továbbra is együtt fog kormányozni. „Nem volt és nincs rasszizmus a kormányban” – állította.

A válságot a miniszterek azon megjegyzései váltották ki, amelyeket a másfél héttel ezelőtt Amszterdamban az izraeli futballszurkolók ellen elkövetett támadások után tettek a muszlimokról és a marokkói hollandokról. Nora Achahbar, a pénzügyminisztérium marokkói származású államtitkára ezért bejelentette lemondását. Ezt követően vált kérdésessé, marad-e a kabinetben a centrumpárti NSC, amelyhez a tárcavezető is tartozott. Végül a válságtanácskozáson a párt többi minisztere úgy döntött, hogy a kormányban maradnak.

A kormánykoalíció, amelynek legerősebb tömörülése az iszlámellenes populista Geert Wilders radikális jobboldali Szabadságpártja (PVV), alig több mint négy hónapja van hivatalban. A mostani megállapodás ellenére nagyon ingatagnak tűnik a kabinet. Orbán Viktor különösen jó kapcsolatban áll Wildersszel, pártjaik is egy frakcióban vannak az Európai Parlamentben, a Patrióták Európáért képviselőcsoportjában. Orbán Facebook-oldalán a szombati holland–magyar Nemzetek Ligája labdarúgó-mérkőzés előtt közös fotót is posztolt a szabadságpárti vezetővel.

A másfél héttel ezelőtti, Ajax–Maccabi Tel-Aviv labdarúgó-mérkőzés utáni erőszakos antiszemita megmozdulás politikai felfordulást idézett elő Hollandiában. A képviselőház múlt hét szerdáján foglalkozott a kérdéssel. A felszólalók egytől egyig elítélték a történteket. Ám csak ebben volt egyetértés közöttük. Wilders ismételten hangoztatta az iszlámmal és a muszlimokkal szembeni radikális nézeteit. Még a koalíciós tárgyalások során egy sor kemény intézkedést szorgalmazott a muszlim közösséggel szemben, ezeket azonban nem tudta keresztülvinni. Wilders pártja megnyerte ugyan a tavalyi hollandiai parlamenti választást, de koalíciós partnerekre volt utalva. Az új kormány csak úgy jöhetett létre, hogy a szabadságpárti vezető lemondott a legradikálisabb elképzeléseiről és arról, hogy ő kerüljön a kormány élére. Az amszterdami események és az azt követő felháborodás nyomán azonban ismét esélyt lát arra, hogy még jobban a bevándorlók ellen hangolja a körvéleményt. Mint mondta, az elkövetők „mind muszlimok” voltak, „többnyire marokkóiak”. „Bűnöző söpredékről” is beszélt. Wilders régi meggyőződésével összhangban azzal érvelt, hogy a zsidógyűlölet az iszlámban és a muszlimok „DNS-ében” rejlik.

FOTÓ: AFP/SIMON WOHLFAHRT

Wilders felszólított arra, az elítélt marokkói származású erőszaktevőket fosszák meg holland állampolgárságuktól

Kijelentéseit az ellenzéki képviselők visszautasították, amint azt is, hogy kollektív bűnösséggel vádolják meg a muszlimokat. Wilders szerint a marokkói származású erőszaktevőket meg kell fosztani holland állampolgárságuktól, és ki kell utasítani őket az országból. A Hollandiában élő mintegy 500 ezer marokkói származású állampolgár többsége marokkói útlevéllel is rendelkezik, mivel ezt az ország hatóságai kiállítják. A törvények szerint a második állampolgárság visszavonható, ha valaki csalással szerezte azt vagy terrorista bűncselekményért elítélték. Az elmúlt hét évben ez 25 esetben vált jogerőssé. Wilders a parlamentben azzal érvelt, hogy a zsidóüldözés „szintiszta terror”, ezért lehetővé kell tenni az ilyen cselekményt elkövetők kiutasítását is.

RÓNAY TAMÁS

A kígyó feje

SIMON ZOLTÁN

Az amerikai elnökválasztás és „Magyarország történetének legnagyobb diplomáciai rendezvénye” körüli felhajtás miatt némileg háttérbe szorult Orbán Viktor legújabb agyréme. A magyar kormányfő az európai intézmények elleni lázadás szélsőjobboldali ideológiájába csomagolta, hogy miért nem hajlandó kormánya végrehajtani az Európai Unió Bíróságának (EUB) ítéletét. Azt a döntést, amely szerint 200 millió eurót, plusz napi egymillió eurót kell fizetnie Magyarországnak, mivel az Orbán-kormány szándékosan nem tartotta be az uniós menekültügyi szabályokat.

Az EUB döntésének végrehajtása – az uniós jognak megfelelő menekültügyi jogszabályok kialakítása – helyett Orbán inkább lázadást hirdetett meg a „bírósági aktivizmus” ellen. Az Európai Politikai Közösség csúcstalálkozója utáni sajtótájékoztatóján a migráció kapcsán azt találta mondani, hogy minden politikai vezető elégedetlen a mostani helyzettel és változást akar, ám a változtatási szándék előtt akadály áll: a „bírósági aktivizmus”. Úgy fogalmazott, nem lehet megállítani a migrációt, ha nem lázadnak fel a hatályos jogszabályok és bírói ítéletek ellen. Másnap aztán a Kossuth rádióban sárkányölőjelmezbe bújva a jó és a gonosz küzdelmének mitológiai szintjére emelte az uniós intézmények elleni harcát: „A bírósági aktivizmus Brüsszelben van, az a központja. Ott van a kígyó feje. Tehát ott kell változást elérnünk. És ha nem tudunk változást elérni, akkor nem fognak tudni a többiek eredményt elérni a migráció elleni küzdelemben. Mi azért vagyunk sikeresek, mert föllázadtunk. Mi vagyunk a lázadók. Ezért büntetnek meg, ezért akarják a szabályainkat megváltoztatni (...).”

Orbán persze pontosan tudja, hogy az EUB székhelye nem Brüsszelben, hanem Luxembourgban van, ahogy azt is, hogy a kormánya által ugyancsak gyakran elszabotált döntéseket hozó Emberi Jogok Európai Bírósága Strasbourgban működik. Bár az utóbbi nem az Unió, hanem a 47 országot tömörítő Európa Tanács intézménye, mindkét bíróság „mi magunk vagyunk”, hiszen az itt dolgozó bírákat a tagállamok delegálják. Azt is pontosan tudja, hogy az európai uniós jogszabályok, illetve – Strasbourg esetében – Az emberi jogok európai egyezményében foglaltak betartása, például a halálbüntetés tilalma minden részt vevő állam számára kötelező. Ahogy azt is, hogy nemcsak a nemzetközi bíróságok határozatai, hanem általában a bírósági döntések mindenkire nézve kötelezőek; lehet ugyan vitatni őket, ám ennek ellenére végre kell hajtani azokat.

Orbán szélsőjobb lázadása nem is a „bírósági aktivizmus” ellen irányul, valójában a hatalmi ágak szétválasztásának alapvető elvét, az igazságszolgáltatás függetlenségét kérdőjelezi meg. Itthoni hatalmát a hazai bíróságok alig-alig korlátozzák, ha kell, kiéhezteti őket – lásd a bírák és az igazságügyi dolgozók évek óta elmaradt béremelését. Ám az európai bíróságokkal szemben – jogilag – tehetetlen, ezért inkább lázad ellenük. Hogy ebben a harcban ki áll a jó oldalon és ki képviseli a gonoszt, a „kígyó fejét”, azt az olvasók megítélésére bízom.

VINCZE ATTILA

Akarod?

Olimpiarendezés ügyében két ellentétes állásfoglalás született, a Fővárosi Választási Bizottság szerint nem kell megkérdezni erről az embereket, mert „ez sokkal összetettebb folyamat”, míg az eggyel magasabb döntési jogkörrel felruházott Kúria hitelesítette a kezdeményezést, így elvileg lehet népszavazás a fővárosban a budapesti rendezésről. Az Alkotmánybíróság még beleszólhat a szavazásba, de pillanatnyilag nem is ez a lényeg, hanem az, hogy van két szervezet, amelyik ugyanarról a dologról teljesen ellentétes álláspontot képvisel. Az egyik nyilvánvalóan hibás, ilyeténképpen kimondható: valamelyik nincs birtokában annak a tudásnak, amely biztosítaná legitimációját. Plasztikusan: az egyikre nincs szükség, ha egy ilyen pimf ügyben sem képes a két szervezet azonos álláspontra.

„Egyetért-e Ön azzal, hogy Budapest Főváros Önkormányzata pályázatot nyújtson be a 2036. évi nyári olimpiai és paralimpiai játékok megrendezésére?” Ez a kérdés nem ment át a választási bizottság szűrőjén. De miért ne lehetne nemzeti konzultálni az emberekkel arról, hogy akarják-e?

Ahol eddig ezt a kérdést feltették szavazásra, mindenhol elbukott az olimpiarendezés ügye. Házigazdának lenni egyet jelent a túlköltekezéssel, az utólagos árazással, a közpénzek majdhogynem ellenőrizhetetlen költésével, a 2016-os riói 352 százalékkal lett magasabb a kalkuláltnál. A görög gazdaság konkrétan beleroppant az esztelen költésbe, nincsenek rá se számok, se szavak. Mi pedig ott tartunk, hogy még azt se tudjuk eldönteni, hogy szavazzunk-e róla. Pedig csak egyszavas kérdést kell feltenni.

Akarod?

Ahol ezt a kérdést eddig feltették szavazásra, mindenhol elbukott az olimpiarendezés ügye. Házigazdának lenni egyet jelent a túlköltekezéssel,az utólagos árazással, a közpénzek majdhogynem ellenőrizhetetlen költésével.

JEGYZET

Németh Péter

Agyhalottak

Elég csak rápillantani a kormánypárti sajtótermékekre vagy az interneten köröző videókra, és azonnal látjuk, érzékeljük: a parancs egy központból érkezik. A feldolgozás módja is azonos, nincs elhajlás, megengedő hangnem, mindenhonnan azonos tartalom és felütés köszön vissza. Legyen szó bulvárlapról vagy politikai újságról, a címlap azonos: Magyar Péter miként alázta meg saját képviselőit. Ez tehát a fő téma, az altéma pedig az, hogy a közvélemény-kutatók, amelyek immár a Tisza Párt első helyét mutatják, hazudnak, csalnak, egymással egyeztetve manipulálnak. Járt és járatlan utakon lépdel a Fidesz; a 2006 óta begyakorolt módszereket jelentős mértékben kiegészítik az online, közösségi média tartalmai; minden lyukból Magyar Péter gyalázása jön veled szembe. Most már nincsenek erkölcsi aggályok a kedves lehallgatásával kapcsolatban, a hajdani, Varga Judittal kapcsolatos felhorgadás a múlt ködébe veszett: immár az „ezek egymást hallgatják le” lett az új narratíva. Annak kapcsán persze, hogy Vogel Evelin folyamatosan felvette – titokban – Magyar szavait, és ezeket a szavakat most a kormánypárt gond nélkül használja, osztja, politikát épít rájuk.

Félreértés ne essék: amit Magyar mondott saját embereiről, nem pusztán csúnya dolog, a kijelentés gazdáját is minősíti. Vagyis: nem elfogadható, de hogy megbocsátható-e, az elsősorban a partnerekre tartozik.

De értem én: magas labdaként kezeli a Fidesz propagandája; másfél évük van arra, hogy arra a szintje nyomják le az új riválist, mint Gyurcsányt 2006 után. Most például ott tartanak – ahogy a Fidesz bölcsétől, Deák Dánieltől olvashattuk –, hogy Magyar botrányhős, Orbán államférfi.

Meglehet: mindkét állítás igaz. Bár néhány héttel ezelőtt – gondoljunk csak Strasbourgra – fordított volt a szereposztás. A magyar társadalom szerepe viszont állandó: folyamatos botrányok között botladozik. És a végén agyhalottá válik...

PÁPAI GÁBOR RAJZA

BOLDOG SZÜLETÉSNAPOT, BUDAPEST!

A túlélés esélye

ATLANTISZ

BOD PÉTER

Sokáig a hazai holokausztkutatás szélárnyékában maradt, hogy 1944-ben, a magyarországi vidéki deportálások során nem minden itt élő, közel 440 ezer zsidó honfitársunk került a náci megsemmisítőtáborokba, hanem közülük a véletlennek köszönhetően 15 ezren lehetőséget kaptak a túlélésre. Nem emberbaráti szeretetből, hanem mert a háborús szükség úgy diktálta.

Könyvtárnyi szakirodalom szól a magyarországi deportálásokról, azok pontos és zökkenőmentes lebonyolításáról. Vegyünk figyelembe, hogy – nagyon nem ideillő a megfogalmazás – jelentős logisztikai feladat volt a hazai vidéki zsidóság előbb gettóba zárása, majd gyűjtőtáborokba terelése, ahonnan a halálvonatok többnyire Miskolc és Kassa érintésével jutottak el Auschwitzba. Ezerszer leírták, hogy a kis létszámú, erre a feladatra iderendelt német katonai végrehajtók nem győztek csodálkozni a teljes magyar államapparátus „példás együttműködésén”, a polgármesteri hivatalok munkatársaitól a rendőrökig és csendőrökig bezárólag. Közreműködésünk nélkül ekkora feladata megoldhatatlan lett volna a pár száz fős német különítménynek, ezzel a nácik voltak leginkább tisztában.

Az országot csendőrkerületekre osztották – a zsidódeportálások menetrendjének alapegysége ez volt –, így a dunántúli zsidóságot korábbi időpontban zsúfolták marhavagonokba, mint a kelet-magyarországiakat. Ez a tény döntő módon befolyásolta, 15 ezer, Debrecen, Szolnok, Szeged és környékén élő zsidó magyar állampolgár esélyt kapott az életben maradásra. Az ügy hátterében nem más állt, mint a bécsi polgármester kérése, mert a város óriási munkaerőhiánnyal küzdött. A polgármester ebben az ügyben felvette a kapcsolatot a deportálásokat végző német hatóságokkal, és a kérése meghallgatásra talált. Mire a bécsi polgármester kérése rábólintottak, a Dunántúlról elindított halálvonatok úton voltak a haláltáborok felé.

Néhány éve merült fel a bécsi Wiesenthal Intézet és a Szegedi Tudományegyetem (SZTE) Politológiai Tanszéke között az a gondolat, hogy a hazai holokausztkutatásnak ezt a fehér foltját eltüntessék. Az már az anyaggyűjtés elején egyértelművé vált, hogy egyetlen tanulmányban, sőt egyetlen kötetben sem írható meg a Strasshofban (gyűjtőpályaudvar Bécs szomszédságában) deportáltak története, és ezzel sokéves munka vette kezdetét, amelyben előbb a Szeged és környékéről, majd Szolnokról és környékéről, végül a Debrecenből és környékéről ausztriai munkára szállított deportáltak sorsát írta és szerkesztette meg Frojimovics Kinga, a Wiesenthal kutatója és Molnár Judit, az SZTE történésze. Az elmúlt napokban mutatták meg a trilógiai harmadik kötetét, amely Debrecen–Strasshof–Debrecen címmel jelent meg.

Ma sem tudni, hogy bécsi romeltakarításban, az ottani hadiüzemekben és mezőgazdasági munkákban dolgoztatott zsidók hány százaléka menekült meg. A leggondosabb kutatás ellenére 50 és 70 százalék közöttire teszik az arányt a történészek. Ez a hibahatár. A visszavonuló SS-katonák háromszáz zsidót agyonlőttek.

A borzalom ebben is jelen volt.

Ma sem tudni, hogy a bécsi romeltakarításban, az ottani hadiüzemekben és a mezőgazdasági munkákban dolgoztatott zsidók hány százaléka menekült meg.

Értékek, eszmék, hajtóerők

CSILLAG ISTVÁN
közgazdász

HOSSZÚ MENETELÉS

Nehéz tudomásul venni azt a tényt – és most már amerikai tapasztalatot –, hogy az embereket sokkal inkább érdekli a mai gond, mint a holnaptól kiszámíthatatlanná váló jövő, és végképp nem törődnek azzal sem, ha a döntési lehetőségeiket, szabadságukat veszi el egy elítélt bűnöző. Hónapokig vitatkozhatunk arról, hogy a választók különböző csoportjai milyen társadalmi értékeket (pl. szabadság, biztonság, igazságosság, szolidaritás) tekintenek elsődlegesnek, vezetőiktől minek a képviseletét várják el.

Bár a választókat megszólító politikai alakulatok az értékekhez kapcsolódó politikai eszméket/ideológiákat (liberalizmus, konzervativizmus, szocializmus, fasizmus stb.) követik, programok és megszólalások alapján még a szereplők azonosítása sem könnyű. Ráadásul az eszmék és értékek hatásossága a választók szükségleteiből és azok kielégítettségének hiányából levezetett hajtóerők fátylán át érvényesül. És ezzel eljutottunk az eszmék és a teli has problémájához, bonyolultabban a szükségletek és azok kielégítését vezérlő motiváció és célkitűzés Maslow piramisához.

> A fizikai igények bővülő mértékű kielégítése meg a javuló biztonságérzet élményéhez nem közvetlenül tapad hozzá, hogy ez a felemelkedés csak az individuális szabadság és persze az ezzel együtt járó és egyénileg viselt kockázat növekedése árán volt elérhető.

A MASLOW-PIRAMIS.

Abraham Maslow a II. világháborút követő években, az emberi viselkedés megfigyelésén alapulóan írta le azt, hogy a magasabb rendűnek gondolt szükségletek (pl. kulturált emberi kapcsolatok vagy személyes fejlődés) kielégítését akkor tartjuk fontosnak, ha az alsóbb szintű (pl. éhség vagy biztonság) igényeink teljesültek. Maga Maslow ugyan az általa osztályozott szükségleteket sohasem rendezte a neki tulajdonított hétfokozatú hierarchikus rendszerbe, de a didaktikus ismeretátadás érdekében felfedezése mégis a Maslow-piramis néven vált közismertté.

Ha Maslow-t szem előtt tartva visszatérünk az USA-elnökválasztás egyik tanulságára, akkor azt kell gondoljuk, hogy a választók tömegei a Covid és az azt követő infláció nyomán elvesztették a biztonságos megélhetésbe vetett hitüket. Az elbizonytalanodást ráadásul az attól való félelem is fokozta, hogy a munkapiacon sokkal alacsonyabb kereseti igényekkel kopogtató bevándorlók miatt nemcsak a jövedelmük vásárlóereje mérséklődött, hanem akár el is veszthetik. A kettős ok miatti morális pánik felől érthető, hogy miért aratott a latinók, a feketék és a háziasszonyok bizonyos köreiben Trump.

De ugyanígy a mesterségesen felkeltett félelemérzet (ld. migránsveszély), illetve a piaci árváltozást kormányzati intézkedésként feltüntető rezsicsökkentés terelte a választók tömegeit Orbán hálójába. Még akkor is rá szavaztak, ha esetleg érzékelték a maffiaállam miatt a szabadságjogaik csorbulását vagy a közjavak oligarchák általi kisajátításának veszélyét.

BIZONYTALAN JÖVŐ.

A közönség még azokban az országokban sem tekintette természetesnek, hogy a Covid alatti termelésleállás, meg a kiesett jövedelmek pótlására folyósított állami segélyek hatására megugrottak az árak, amelyekben az árak és a foglalkoztatás hullámzásához már hozzászoktak. Az 1929–33-as nagy gazdasági világválság után – eleinte csak az USA-ban, de II. világháború óta a világ többi részén is – alkalmazott keynesi gazdaságpolitika kisimította a keresleti-kínálati ingadozást, ezért a lakosság várakozásaiban a változások kiszámíthatósága, fokozatossága erősödött.

Nem csupán a népbarátság, a szívjóság vette rá a kormányokat, hogy állami többletkereslet támasztásával kisimítsák a konjunktúra ciklikus hullámzását, hanem a gazdasági-pénzügyi és ennek következtében politikai károk mértékének csillapítása is. A megszokottá vált állami beavatkozás hatására a zsigeri félelmek is alábbhagytak: a fizikai szükségletek és a biztonság iránti vágy mellett azonos súlyúvá vált a szociális (politikai) szükségletek, a saját életvitel és önmegvalósítás kérdése.

A hierarchia különböző polcain helyet foglaló szükségleteink stabil viszonyok közötti egyenrangúsága különösen a választások idején vezetheti tévútra a politikusokat. Hiába igazolják a statisztikákkal, hogy a rendkívüli körülmények megszűntek, ez csak az ezzel foglalkozó „kiválasztott” értelmiségieket nyugtatja meg, a közönség széles tömegeit, a népet aligha. A nép nem statisztikákat olvas, hanem rémhíreket oszt meg, és a hónap végét a saját pénztárcájához igazodóan éli meg. Legtöbbjüket nem érinti meg a jogállamiság elvesztése vagy az általuk amúgy sem olvasott újságok megszűnése. A háború azonban több lesz, mint a híradók filmkockáinak rémképe: feltűnnek a jóval alacsonyabb kereseti igénnyel fellépő menekültek, akiken bár eleinte megesik a szíve, ruhát és élelmet gyűjt nekik egy-két napig, de ha ez a helyzet tartóssá válik, a morális pánik legyőzi a szolidaritást.

Amerikát és Magyarországot is egymás után érték a kisimított ingadozásokat messze felülmúló szökőár hullámok. Kezdődött a 2008-as világpénzügyi válsággal, amin Amerikában Obama elnöksége alatt eleinte úrrá lettek ugyan, ám az elitellenesség és a válság miatt alig csillapodó düh Hillary Clinton helyett a demagóg Trumpot juttatta hatalomhoz. A 2008-as válság utáni kormányzati megszorításnak Magyarországon a „több, mint kormányváltás” lett a következménye, amit „alkotmányosnak álcázott államcsíny”, azaz a kizárólagos közhatalom-birtokláson alapuló hatalomgyakorlás rendszere, a NER kiépítése követett.

Amikor Putyin a destabilizáció érdekében elfoglalta a Krímet, majd kiprovokálta a menekültválságot, felbomlani látszott a gazdasági-pénzügyi ingadozások csillapítására még alkalmas nyugatias kormányzás, az Európai Unió felzárkóztatást és békét pénzen megvásárló korábbi rendszere. Ezt a destabilizációt a váratlanul bekövetkezett világjárvány tovább fokozta, a világban kialakult háborús gócok pedig csillapíthatatlanul újabb és újabb menekülthullámokat idéztek elő.

Ezeknek a rendkívüli jelenségeknek a feldolgozásához a korábbi mechanizmusok elégtelenek, ezért alakult ki a világ minden fejlett országában az a meggyőződés, hogy a jövő egyre bizonytalanabb, a „jó évek” már mögöttünk vannak. Gyerekeink már nem fogják megélni, hogy olyan kiszámítható legyen a jövőjük, mint amilyen a mi és a szüleink élete volt a 60-as évektől A szorongás és a problémák gyökere, emiatt a megoldhatóságuk is globálissá vált, miközben az emberek lokálisan igyekeznek biztos kezű vezetőket találni a bizonytalanság csillapítására.

A biztos kezű vezetők pedig a Maslow-piramis alsó szintjeire lökik vissza a választókat, akik „kifordulva önmagukból” csak azokra képesek figyelni, akik a fizikai szükségletek és a biztonság iránti igények kielégítését, illetve a szorongásaik iránti megértést hirdetik. „Mi itt lenn” mindent elveszthetünk, „maguk ott fenn” papolhatnak demokráciáról, jogállamról, szolidaritásról, de ki ad nekünk kenyeret?

AZ ELMOSÓDÓ MÚLT.

A bizonytalan jövő fénytörésében a múlt persze egyre fényesebbnek tűnik. A „legyen újra nagy” attól vonzó jelszó, mert a nagy háború (1945) óta békében megélt két emberöltő alatt a fokozatos, napról napra való javulást is átélte a közönség. A fizikai igények bővülő mértékű kielégítése meg a javuló biztonságérzet élményéhez azonban nem közvetlenül tapad hozzá, hogy ez a felemelkedés csak az individuális szabadság és persze az ezzel együtt járó és egyénileg viselt kockázat növekedésével, azaz a tanulás árán volt elérhető. Elmosódik, hogy a felemelkedés a liberális értékek, a liberális demokrácia, a köztársasági intézmények tiszteletének terjedésére vezethető vissza. Az annyira áhított szabadság, biztonság, igazságosság, szolidaritás sem a szocializmus, sem az autokrácia, sem a fasizmus viszonyai között nem lehetett az a mindennapi élmény, ami együttesen élvezhető a lakhatás, jóllakás, nyaralás, a munkavállalási lehetőségek végtelensége tömegek által átélt tapasztalatával.

Amerika azért lett a „korlátlan lehetőségek hazája”, mert a lehetőségeket az individuális kísérletezés és a kudarc meg a verseny tanulságai támasztották alá. Ahol a „nép választott képviselői”, a Tiborczok, az Orbánok, a Garancsik, a Trumpok aratják le az individuális iparkodás, vállalkozás, kockázatviselés és az innováció hasznát, ott nem jön létre az a teljesítmény – mert nem éri meg kifejteni –, amitől újra nagy lehet bármelyik ország. Ha elmosódik a dicsőséges múltból, hogy azért tiéd a lehetőség, mert tiéd a kudarc is, és neked kell kimászni belőle, akkor a nyereséget, a jutalmat felváltja a nyers erő által szerzett zsákmány. Ezért kell(ett volna) a választók mellé állva a versenyben felmutatott teljesítményt, az erényt, az erényes életet hirdetni.

A verseny és a liberalizmus talaján nem üres demagógia szembefordulni a gazdaságot, a politikai hatalmat monopolizálókkal: le a zsákmányoló oligarchákkal, le a maffiaállam építőivel, le a rablólovagokkal! Visszavesszük az elcsalt vagyont, a csalárdul, verseny nélkül szerzett jövedelmet és nyertes pozíciókat! Ekkor illeszkednek össze, mint az óramű fogaskerekei, az értékek, az eszmék, a célok megvalósítására késztető hajtóerők.

A lapban megjelenő hirdetések nem feltétlenül tükrözik szerkesztőségünk álláspontját.

Az oldalon megjelenő vélemények nem feltétlenül tükrözik szerkesztőségünk álláspontját. Lapunk fenntartja magának a jogot a beérkező írások szerkesztésére, rövidítésére.

FOTÓ: AFP

Jöjjenek hozzánk a kisdedek, de ésszel

NÓGRÁDI GÁBOR
író

Mindenki, azaz a legtöbb ország zokog a demográfiai problémák, a csökkenő születésszám miatt. Nem kellene. Húsz év múlva a mai munkaerő töredékére lesz szükség a mesterséges intelligencia totális kiterjedése következtében. A probléma nem az lesz, ami ma, hogy ki tartja el majd a nyugdíjasokat, hanem az, hogy miből tartja el az állam a húszéveseket. Magyarul, miből fogja a megélhetéshez szükséges alapjövedelmet biztosítani egy új baby boom generációnak.

> Húsz év múlva a mai munkaerő töredékére lesz szükség a mesterséges intelligencia terjedése következtében.

Természetesen boldogan fogadjuk a gyermeket, jöjjenek hozzánk a kisdedek, ha a szülők akarata, szándéka szerint szökkennek a napvilágra. És támogassa a szülőket minden lehetőségével az állam. De gondoljunk néha a holnapra, és az esztelen kormányok ne lökjék egymáshoz a párokat, felszólítva őket a termékeny üzekedésre!!

Sajnos tény: a történelem tanúsága szerint az uralkodóknak és az államvezetőknek halvány fogalmuk sem volt, mit hoz a jövő. (Tisztelet a kivételnek. Lásd: Deák Ferenc, Eötvös József...) A mai politikusok pedig, ha tudják is, mi várható, nem merik azt megsejtetni sem, mert két perc alatt elvesztik a választóikat. A választók nagy többsége ugyanis azt gondolja, hogy holnap is az lesz, ami ma, legfeljebb hazája a dicsőség nagyobb fényében fog fürödni és népesebb lesz, a gyermeke pedig jobban fog élni.

Ezzel nincs is gond, a választó feladata, hogy álmodozzon, és mellesleg a háza és a háznépe rendben legyen. A nemzet várható jövőjére a vezetőknek kellene többet gondolniuk. Persze ha hülyék, vagy tettetik a hülyeséget a választóikat önző módon manipulálva, akkor újra meg újra szakadékba viszik az istenadta népet. Lásd első világháború, második világháború, harmadik... (Na jó, az még nincs, csak főpróbát tartanak.)

Az államvezetőknek ráadásul rendelkezésükre állnak a szakemberek, a tudósok, az alkotó értelmiségiek, ha nem döngölik bele őket szellemi diktatúrával vagy az anyagiak megvonásával a tehetetlenség mocsarába. De még onnan is hallatszik a hangjuk, a jövő hangja. Akinek van füle a hallásra, hallja meg!

Elfeledett mítoszaink újramesélve

EMLÉKEZET Kevésbé ismert ókori görög és római mitológiai történeteket mesél újra legújabb könyvében Zalka Csenge Virág nemzetközi mesemondó, akivel többek között alternatív mítoszverziókról, cenzúráról, kelta meséken síró kamaszokról beszélgettünk.

BIALKÓ LÁSZLÓ GERGŐ

A honlapján és a facebookos bemutatkozásában az áll, hogy storyteller és nemzetközi mesemondó. Mit jelentenek ezek a titulusok?

A storyteller egy olyan angol kifejezés, amely tágabb fogalom, mint magyar nyelven a mesemondó. Én például mesélek mítoszokat, legendákat, néha saját magam által kitalált történeteket, akár a saját életemből vett személyes sztorikat is. A nemzetközi mesemondó alatt pedig azt értem, hogy nemcsak magyarul, hanem angolul és spanyolul is mesélek, valamint nem csak a magyar hagyományból válogatok történeteket.

Minderről ráadásul iskolai keretek között megszerzett diplomája is van.

A storyteller mesterdiplomámat Amerikában szereztem, Fulbright-ösztöndíjas voltam az East Tennessee State Universityn. Volt itthonról egy régészdiplomám, utána viszont kimentem, mert tudtam, hogy mesemondó szeretnék lenni. Még a doktorimat is kint csináltam meg. Azt hivatalosan már kulturális tanulmányok szakon végeztem, de tematikaként ott is mesemondással foglalkoztam. Amit csinálok, az egyébként nagyon közel áll a hagyományos népi mesemondókhoz. Én is a saját szavaimmal, élőszóban mesélek szüzsék és mesetípusok mentén. Én is a nagyszüleimtől tanultam a mesemondást, nekem is van valamennyi tájszólásom, csak én kisalföldi vagyok, tehát nem igazán hallatszik. Igazából a repertoár az, ami különbözik.

Mi a célja egy mesemondónak? Szórakoztatni, tanítani, esetleg valami teljesen más?

Ez kontextusfüggő. Én alapvetően azért mesélek, mert borzasztóan élvezem. Akármit is mesélek, legyen az bölcs, tanulságos, hasznos vagy hagyományos, ha nem jó a sztori, megette a fene. Számomra elsősorban az a lényeg, hogy a közönség is jól érezze magát, és én is. Ez az egyszerű válasz. Viszont nyilván azért is mesélek, mert szépnek és fontosnak tartom azokat a történeteket, amiket a repertoáromba beválogatok, és ezeket szeretném is megosztani másokkal. Ha azonban múzeumban vagy iskolákban adott tananyaghoz kötődően mesélek, akkor annak van egy edukációs vetülete is. Ha pedig a Világszép Alapítványnál dolgozom – ami most a főállásom –, akkor gyerekotthonokba járunk be esti mesét mondani. Ilyenkor az a cél, hogy olyan gyerekek kapjanak esti meseélményt, akiknek nincsenek ott a szülei, vagy nincsen ott a családja. Ez a minőségi időről, a kapcsolódásról, az elfogadó szeretetről szól.

Amikor nemzetközi mesemondó-rendezvényekre látogat, mik a tapasztalatai? Mi a különbség egy amerikai és egy magyar mesemondó-esemény között?

A repertoár. Az, hogy egy amerikai vagy egy skót fesztiválon egymás mellett látni teljesen hagyományos népi mesemondót, kilencedik generációs skót bárdot, színpadi fényekkel és zenével kísért kísérleti mesemondást, személyes sztorikat. Nagyon-nagyon színesek a külföldi mesemondó-rendezvények, nagyon sokféle stílus jelenik meg rajtuk.

FORRÁS: FACEBOOK

Zalka Csenge Virág nemcsak magyarul, hanem angolul és spanyolul is mesél, nem csupán a magyar hagyományból válogat történeteket

ZALKA CSENGE VIRÁG

Storyteller, nemzetközi mesemondó. Magyarországon régészetet, Amerikában storytellinget tanult, majd kulturális tanulmányok szakon szerezte meg PhD-jét. A gyerekeknek szóló könyvei mellett a felnőtteknek is ír, legutóbbi kötete, A néma istennő elfeledett mítoszokat mesél újra.

Azt lehet mondani, hogy külföldön a mesemondásnak nagyobb presztízse van?

Az utóbbi tíz évben nálunk is nagyon meglendült a mesemondás ismertsége. Amikor én kezdő mesemondó voltam – 2006-2007 környékén kezdtem el fellépésekre járni –, még minden egyes alkalommal el kellett magyaráznom, mi az a mesemondás, vagy hogy miért jó mesemondót hívni egy rendezvényre. Ez azért sokat javult az elmúlt évtizedben Magyarországon is. Már vannak itthon is mesemondáshoz kapcsolódó konferenciák, fesztiválok, úgyhogy ebből a szempontból azért sok mindent behoztunk.

Nemrég jelent meg a legújabb könyve A néma istennő címmel. Az ebben található történetek nem egyszerű fordítások, de nem is fiktív sztorik.

Ezek ókori görög és római mítoszok, amiket töredékes vagy kevésbé ismert forrásokból kutattam ki. Van nagyon sok olyan történet, ami az ókor egy pontján az általános műveltség része volt, ezért nem kellett leírni az egész történetet, egyszerűen csak utalgattak rá az írók. (Nekünk is vannak ilyen közös pontjaink, amikre csak utalni kell, és mindenki tudja, hogy miről van szó.) De egy idő után a teljes történet feledésbe merült. Ezekből az utalásokból, töredékes forrásokból, vázaképekből, ábrázolásokból – mint egy kirakós játék darabjait – raktam össze a könyvben megjelent mítoszokat. Illetve több ismert történet alternatív verziója is szerepel a kötetben. Akhilleusz történetét sokan ismerik úgy, hogy az anyja bemártotta őt a Sztüx vizébe, és csak a sarka maradt szárazon, ennél fogva itt sebezhető maradt. Erre azonban van egy alternatív verzió, amiben Akhilleusz anyja nem vízbe mártja őt, hanem tűzben tartja, hogy kiégesse belőle a halandóságot. Az ókor hosszú idő, a görög kultúra pedig nem volt egységes Hellász minden táján, egy-egy történet sok verzióban létezett. Úgy gondoltam, izgalmas megmutatni olyan változatokat, amiket az átlagember kevésbé ismer. Minden történetnek minden részét le tudom hivatkozni, de végül az egészet én mesélem el kerek egészként. Ezek tehát eredeti források alapján újramesélt ókori mítoszok.

Ez így akár egy tudományos munka is lehetne.

Sok tudományos munkát fel is használtam hozzá. Ha elolvastam egy adott mítoszról szóló disszertációt vagy tudományos klasszika-filológiai cikket, azt le is hivatkoztam. Ezek a kutatások ugyanis segítettek abban, hogy jól tudjam újramesélni a történeteket. Mondok egy példát. Van az a történet, amikor Euthümosz, egy olimpiai bokszoló győzelmet arat egy szörnyeteg felett. Ezzel a sztorival kapcsolatban olvastam egy cikket arról, hogy az eredeti görög szöveg konkrétan azt a szót használja, amit a bokszmeccsre is. Tehát itt nem az történik, hogy leszúrja vagy agyonveri a szörnyet, hanem egy bokszmeccs játszódik le a szörnyeteg és a hősünk között. Ezt kidomborítottam az újramesélésemben, mert szerintem ez egy érdekes ízt ad a történetnek.

Hogy jött most a mítosz az életébe?

Én már kamaszkoromban hatalmas mítoszrajongó voltam, először ezeket a sztorikat is kezdtem el mesélni. A régészetre is már a történetek miatt mentem, bár sosem dolgoztam végül a szakmában. Nagyon régóta kísér engem a mitológia. Rendszeresen lépek fel Aquincumban, valamint lassan tíz éve szervezem Magyarországon egy mesemondó csapattal a Mítoszok Csatája rendezvénysorozatot. Kamaszoknak is rengeteget meséltem, ők pedig különösen szeretik a régi, epikus történeteket. Szóval volt egy repertoárom az elfelejtett mítoszokból, és úgy gondoltam, eljött az ideje, hogy ebből kötet legyen.

INFÓ

Zalka Csenge Virág: A néma istennő. Elfeledett görög-római mítoszok. Trend Kiadó, 2024

> Most törvényileg nem mindegy, hogy milyen mítoszt mesél az ember, de a mítoszok, hőslegendák a kamaszkorosztálynál zseniálisan működnek.

Említette a kamaszokat. Nekik lehet mitológiát mesélni?

Elbírják. Nyilván most törvényileg sajnos nem mindegy, hogy milyen mítoszt mesél az ember, de a mítoszok, hőslegendák a kamaszkorosztálynál zseniálisan működnek. Pont azért, mert a mitológiában ugyanúgy benne vannak a nagy szerelmek, nagy tragédiák, nagy küzdelmek, epikus csaták, mint például a képregényfilmekben. Ők elbírják azokat a történeteket, amiket a felnőttek elbírnak. Láttam már kamaszt sírni kelta legendán. Nagyon szeretem ezt a közönséget, mert átérzik ezeknek a történeteknek a komplexitását.

A gyerekek esetében a népmesék használhatók? Visszatérő vitatéma, hogy valók-e nekik a népmesék.

Ez nagyon történetfüggő. Nyilván A néma istennő azért jelent meg felnőttkönyvként, mert én úgy akartam a mítoszokhoz nyúlni, hogy ne kelljen őket cenzúrázni. És most nemcsak konkrét cenzúráról beszélek, hanem olyanról, hogy például ne kelljen nekem a véresebb részt finomítani, vagy mindenképpen valami pozitívat mondani a végén. Nem akartam, hogy ki kelljen facsarni a mítoszokat, ezért kértem, hogy felnőttkönyvként jelenjen meg. A népmese egyébként a hagyományban legtöbbször szintén felnőttműfaj volt. Azért tiltakoznak sokszor a szülők a népmesék ellen, mert egyrészt ezeket nem gyerekeknek szánták, másrészt a gyerekek lelki fejlődésével szemben is más volt korábban a hozzáállás. Ugyanakkor népmese és népmese között is van különbség. Rengeteg olyan népmese van, ami teljesen simán mesélhető gyerekeknek, mert a struktúra, ami a hagyományos mesékben van, sokat ad nekik. Az ismétlődések, a szimbólumok, az, hogy a legkisebb fiú vagy a legyengébb kisállat is legyőzheti az ellenfelét, vagy a „többet ésszel, mint erővel” tanítása mind sokat jelent a gyerekek számára. Rengeteg olyan üzenetük van tehát, ami ennek a korosztálynak nagyon fontos.

Azzal, hogy ezek elfelejtett mítoszok, nem jár valami olyan, hogy akkor talán ezek nem is voltak annyira fontosak?

Ezek a mítoszok szakmai forrásokban sokszor ismertek voltak, de egyszerűen arról van szó, hogy nem mindegyik egyformán szalonképes. A 19-20. században már a fordítók döntötték el, mely mítoszok voltak szalonképesek, és melyek voltak azok, amiken erősen finomítottak. Dionüszosz és Ampelosz mítosza például egy gyönyörű szerelmes történet, mégis sok mitológiai gyűjteményben úgy szerepel, hogy csak jó barátok voltak. Nem arról van tehát szó, hogy melyik elég jó sztori ahhoz, hogy fennmaradjon, hanem arról, hogy mi az, ami kanonizálva lett, és mi az, amit aztán – mivel az már ismert volt – mindenki újra és újra beválogatott a „legszebb görög mítoszok” témájú gyűjteményekbe. Én viszont pont azokba a történetekbe szerettem bele, amelyek kevésbé ismertek, és ezért valami meglepőt, váratlant tudnak hozzáadni a mitológiáról alkotott képünkhöz.

Kirándulás a messzi északra

FAUNA Svédország színes állatvilágát és tájait mutatja be a Változó vadon – Az én északom című természetfilm. Török Zoltán három éven át készített alkotása kapcsán a vágóval, Hargittai Lászlóval beszélgettünk.

P. SZABÓ DÉNES

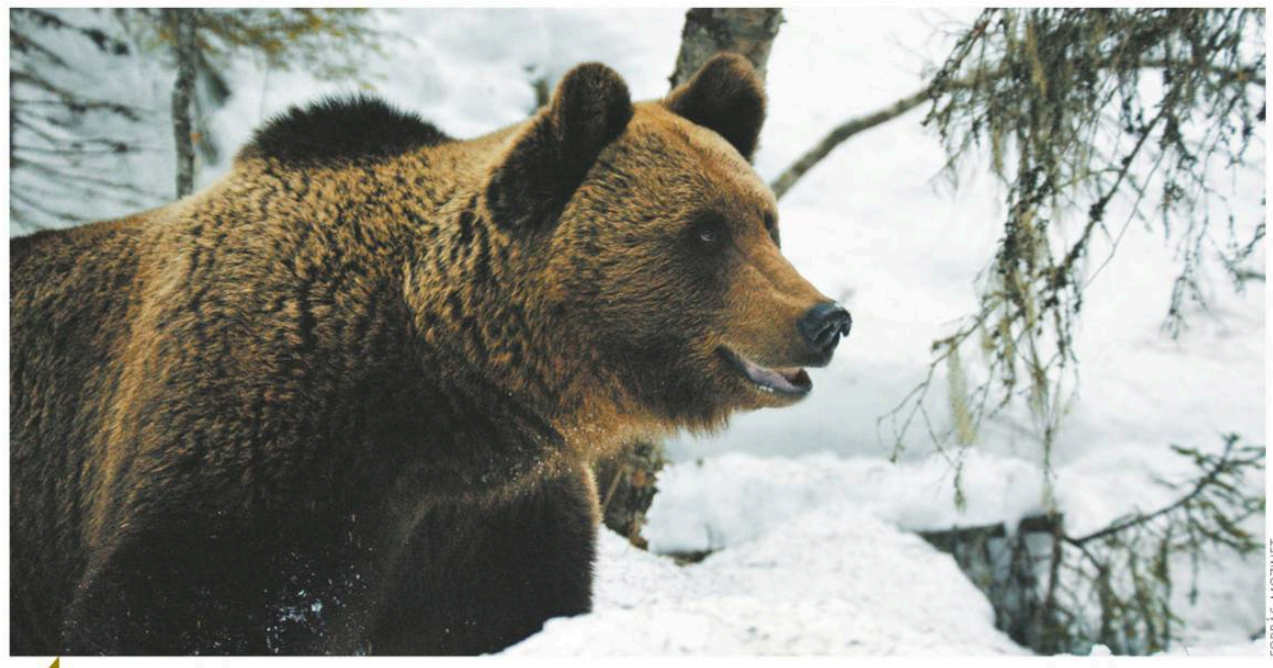

FORRÁS: MOZINET

A filmben az állatok személyisége is fontos szerepet kap

FORRÁS: MOZINET

Hargittai László vágó és Török Zoltán rendező már bő húsz éve dolgozik együtt

Bébifókák mellé szálló sasokat, vándorló rénszarvasokat, barnamedvéket és rozsomákot is láthatunk Török Zoltán legújabb, a Változó vadon – Az én északom című filmjében. A nagy sikerű Vadlovak – Hortobágyi mese és a Vad Magyarország alkotója évek óta Svédországban él családjával, így ezúttal a skandináv ország tájainak szépségeibe avat be minket. A történetben nyomon követjük családja, a felesége és a két lánya kirándulásait, miközben a vadonban élő állatok mindennapjait is látjuk.

Az állatok közti interakciókat ráadásul úgy mutatják be a készítők, akár egy játékfilmet, ezért fontos szerepe volt a csapatmunkában Török Zoltán mellett Jan Henriksson és Max Kujala operatőröknek, illetve Hargittai László vágónak is. A jelenetek is úgy épülnek fel, mint egy játékfilmben: megismerjük a karaktereket, majd nyomon követjük a köztük kibontakozó kapcsolatokat, így például izgulhatunk azért, hogy a rozsomák megtámadja-e a vörös rókát vagy sem.

Hargittai László vágó szerint a természetfilmeket ezért két csoportra lehet osztani. – Az egyikben csak szép képeket látni az élőlényekről és a tájakról, például ahogy az óceánban úsznak a bálnák vagy a szavannán vonulnak a zebrák, ami különösebb érzelmeket nem vált ki a nézőből, legfeljebb esztétikai élményt nyújt. A másikban azonban az állatok személyisége is fontos szerepet kap, illetve a köztük létrejövő kapcsolatok. Éppen ezért ezen alkotásokban játékfilmes, dramaturgiai elemek is vannak, hogy a szereplők történetét sikerüljön átadni – mondta lapunknak a vágó a 20. CineFest Miskolci Nemzetközi Filmfesztiválon, a film premierjén. Hozzátette, hazánkban az utóbbi természetfilmnek komoly hagyománya van, melyre jó példa Homoki Nagy István 1953-ban bemutatott és a Velencei Filmfesztiválon Ezüst Oroszlánnal díjazott Gyöngyvirágtól lombhullásig című filmje, mely a gemenci erdő élővilágát mutatja be tavasztól őszig, és ugyancsak megszemélyesíti a benne feltűnő állatokat.

INFÓ

Változó vadon – Az én északom (Schweden – Ruf der Wildnis), 60 perc. Rendező: Török Zoltán. Vágó: Hargittai László. Forgalmazó: Mozinet

De vajon hogyan lehet egy természetfilmes történetet elmesélni, vagyis milyen szempontokat érdemes figyelembe venni a rendezőnek, az operatőrnek és a vágónak? – A játékfilmekkel szemben egy természetfilmben a „színészek” állatok, akikre jellemző valamilyen viselkedésforma, tehát egy adott mozdulatot mindig ugyanúgy csinálnak. Ebből a szempontból pontosabbak, mint az emberek. Másrészt az állatoknak is van személyisége, hisz mindegyik kicsit különbözik a másiktól, éppen ezért nekem mint vágónak is azonosulnom kell a szereplőkkel, amikor be akarom őket mutatni. De ez elég nehéz, főleg ha egy szarvasról, egy farkasról vagy – urambocsá’ – egy pillangóról, egy halról van szó. Ahhoz, hogy ez megtörténjen, az állatot fel kell ruházni emberi tulajdonságokkal, hisz akkor a nézőnek már könnyű vele azonosulni. Akkor átélheti az érzelmeiket, és tud nekik drukkolni vagy sajnálni őket, vagy nevetni rajtuk.

> Egy természetfilmben a „színészek” állatok, akikre jellemző valamilyen viselkedésforma, tehát egy adott mozdulatot mindig ugyanúgy csinálnak.

Hargittai a filmes élmény megteremtéséhez a rendezőtől forgatókönyvet kap, mely leírja, hogy az adott jelenetnek mi a szerepe a filmben és hogy annak az állatok milyen viselkedésformáit kell tartalmaznia. Amikor például a sasok megjelennek egy csapat fóka mellett, akkor azt kell bemutatni, hogy a ragadozók a méhlepényre vadásznak, és az elhullott bébifókatetemeket megeszik. Miután az egyes jelenetek elkészültek, sorrendet kell felállítani köztük, hogy a történetnek kialakuljon az íve. A Változó vadonban ezért párhuzamosan követjük a rendező családjának az életét, ahogy a szülőkről fokozatosan leválnak a gyerekek, miközben újabbnál újabb tájakat járunk be, és megismerjük az élőlényeket. – A filmet nézve érezzük, hogy telik az idő, ezért arra törekedtünk, hogy a történetben többször legyen tél vagy tavasz, hogy az élet múlását is érzékeltessük – mondja Hargittai. Másrészt a filmben van egy szereplő, aki többször is feltűnik: ő a mezei pocok, akinek a felnövését szintén nyomon követjük, pontosabban azt, hogyan kaparintja meg az áfonyát vagy miként védi meg az anyukája a bagolytól.

Siena főterétől az Erzsébet körútig

NÉPSZERŰ Zenés színházi működésének huszadik évfordulóját ünnepli a Madách Színház. Ez alkalomból megtartották a Musicaltitkok hetét, melyben volt könyvbemutató, stand-up, kvíz, mesterkurzus, exkluzív kulisszajárás, nézőkórus. Szombaton pedig Bősze Ádám zenetörténész adott elő a musical műfajáról a Tolnay Szalonban.

> Ma a felsőbbrendűnek titulált operák közönsége is egykor a könnyen befogatható hatást várta el a zenés előadásoktól.

Az alapvetően klasszikus zenei területről érkező Bősze Ádám saját bevallása szerint se musicalszakértelméről híres. Az Erzsébet körút másik oldalán, a Zeneakadémián végzett, ahol nem tanítanak musicalt. Az előadásra készülve szorgalmasan bújta a Spotify musicallistáit. – A műfajt a fekete öves komolyzenei világban szinte megvetik, de pont azért, mert nem ismerik igazán – mondta. Bősze Ádám felhozta példaként Pernye András esetét, akit nem képességei, hanem irányultsága miatt zenetudományi körökben lenéztek. Pernye ugyanis Pucciniről, valamint a jazzről írt monográfiát. Puccini műveit a zenetörténészek túlságosan direktnek, érzelemre hatónak gondolták, a jazz pedig a rögtönzés miatt kapott negatív bélyeget. A musical műfaját kicsit hasonlóan kezelik: attól, hogy egy egyértelműbb zenei szándékról és hatásról, látványos, táncos és a piaci mutatókat figyelembe vevő zsánerről van szó, alacsonyabb rendűnek érzik. Valahogy hasonlóan elítélik, mint Thomas Mann A Buddenbrook ház című regényében a zenerajongó Gerda, aki férjét tökéletlen ízlésűnek tartva az állítja róla, hogy az „olcsó kielégülést” keresi – hozta a regényrészletet példaként Bősze Ádám. A zenetörténész előadásában részben annak ment utána, mi az, ami miatt tiszteletet érdemelhet a musical.

Kiemelte például az operajátszás és a musicaljátszás közti lényegi különbséget: egy operaénekesnél elég a magas szintű énektudás, míg egy musicalszínésznél a prózai színészi, a vokális és a táncrészekhez is professzionalitás kell. Bősze Ádám anekdotát hozott egy kiégett tenorról, aki állítólag elaludt kollégája hosszú áriája közben. – Ilyen egy musicalszínésszel nem történhetne meg – mondta –, mert egyszerűen állandó aktivitást követel meg tőle a műfaj.

A helyszínről fontos tudni, hogy a zsidók XVIII. századi letelepedési engedélyével apránként a Nagymező utca környéke vált a szerkesztőségek és az orfeumok területévé. – Ez az egész kultúra, ami nem kizárólag zsidó kultúra, hanem pesti kultúra is, teremtette meg a bulvárt, a közönség figyelmére számot tartó újságírást, és ezzel egyetemben életre hívta az orfeumok világát. – A zenés színház (ahogy minden színházi műfaj) az ókorból eredezteti magát, ahogy a színházi hatásról is több ókori munka szól. Bősze Ádám is Szókratésszel kezdve Siena középkori főterének páholyos nézőtérre hajazó elrendezésén át az Erzsébet körúti teátrumig vezette végig a közönséget a beszéd és az ének színpadi funkciójának váltakozásán.

FOTÓ: FARBAKY TAMÁS

Bősze Ádám zenetörténész előadásában részben annak ment utána, mi az, ami miatt tiszteletet érdemelhet a musical

És hallhattunk Azahriah-t is. Szó esett arról, hogy a zenés színházban a közönség számára a kezdetekkor fontosabbak voltak a recitativo részek a nagyáriáknál, mert abban szerepeltek aktuális utalások. – Képzeljék el, hogy egy kortárs opera-előadásnál a recitativókat kivennénk, és az előre megkomponált szöveges részek helyére beállítanánk Bödőcs Tibort, hogy mondja, ami épp eszébe jut – vetette föl a zenetörténész. A példával azt kívánta szemléltetni Bősze, hogy még a ma a felsőbbrendűnek titulált operák közönsége is egykor a könnyen befogatható hatást várta el a zenés előadásoktól. – Azt mondani, hogy a zenés színházban bármi, ami a közönség igényeit kiszolgálja, az egyszerűen nem bűn, hanem butaság – magyarázta a zenetörténész, aki szerint a musicalt elítélők gyakran összekeverik azt a triviális zenével, mint amilyen A börtön ablakában. A kettő között azért jócskán nagy a különbség.

INFÓ

Bősze Ádám a musical műfajáról beszélt november 16-án a Tolnay Szalonban.

Bősze Ádám előadása kissé csapongó volt, de ennek megvan a sajátos és tőle megszokott bája. A témakezelésben úgy éreztem, olykor megmaradt az okos lány szintjén: „hozott ajándékot meg nem is, belemerült a musical műfajába meg nem is”. Számomra leginkább a sokak által szeretett zenei példák hiányoztak, az előadó nem beszélt a zsáner megkérdőjelezhetetlen minőséget képviselő darabjairól. Ilyen talán a Hegedűs a háztetőn, a West Side Story (bár Leonard Bernstein neve említődött, a műről nem volt szó), a Kabaré, a Chicago vagy a Hair. De persze jól szórakoztunk, és legalább Thomas Mann is találkozott a musicallel.

ROSZNÁKY EMMA

ÚJ GAZDASÁGPOLITIKA

MAGYARORSZÁG MEG TUDJA CSINÁLNI!

9. TIZENHARMADIK HAVI NYUGDÍJ

▼ Brüsszel azt követeli a magyar kormánytól, hogy szüntesse meg a tizenharmadik havi nyugdíjat.

▲ A kormány Brüsszel követelését elutasítja. A kormány szerint a következő években állandósítani kell a tizenharmadik havi nyugdíjat.

Mondja el a véleményét Ön is!

NEMZETI KONZULTÁCIÓ

Készült Magyarország Kormánya megbízásából.

LAPSZÉL

Egymilliós belépő

FOTÓ: AFP/JIM WATSON

A november 22-i Las Vegas-i Nagydíjon lesz kapható a Forma–1-es idény legdrágább belépője: az ára 1 millió dollár! Az „Aston Martin Million Dollar Package” fejében a vásárló (és öt vendége) kap egy privát repülőutat oda-vissza, ötnapos tartózkodást egy három hálószobás lakosztályában a Fontainebleau Hotelban, VIP-vacsorákat, italcsomagokat, de ami a legszebb: egy 2025-ös Aston Martin Vanquish típusú kocsit is. NÉPSZAVA

Három érem Pilában

Egy ezüst- és két bronzéremmel zártak a magyarok a lengyelországi Pilában rendezett U23-as cselgáncs Európa-bajnokságon. A legjobb eredményt a 73 kilogrammosok között szereplő Szegedi Dániel érte el, a szolnoki sportolónak a junior Eb-bronzérem után ez a második érme a korosztályos világversenyeken. Ugyanebben a súlycsoportban végzett harmadikként Szabó Áron, neki ez eddigi legnagyobb sikere. A nőknél az 52 kilogrammosok között Mamira Luca nyert bronzérmet. MTI

Hajót javít Weöres

FOTÓ: MTI/MÁTHÉ ZOLTÁN

Weöres Szabolcs megállt kijavítani a károkat hajóján, hogy mihamarabb folytassa a Vendée Globe szóló földkerülő vitorlásversenyt. A New Europe szerdán borult fel 30-40 csomós (55-74 km/órás) sebességgel, és két vitorlája is elszakadt. A magyar hajós eredetileg Madeiránál tervezett megállást, de a kedvezőtlen időjárás miatt erre nem kerülhetett sor. Tegnap elérte Las Palmast, itt tervezi megjavítani a nagyvitorlát. Weöres a negyvenfős mezőnyben a 39., a francia Maxime Sorel feladta a versenyt. MTI

HIRDETÉS

APRÓ

ÉLETJÁRADÉK

ÖZVEGY nő tartási, életjáradéki szerződést kötne minden segítséget vállalva. 06-70/144-5870.

JÁRMŰ

AUTÓJÁT megvenném 06-1/420-2703, 06-30/362-0674.

RÉGISÉG

FIGYELEM! Készpénzért vásárolunk könyveket, festményeket, bundákat, öltönyöket, Zinger varrógépet, karórákat, porcelánokat, ezüsttárgyakat, pénzérmét, arany ékszereket, teljes hagyatékot. Üzlet: 2. kerület, Szilágyi Erzsébet fasor 25. Tel.: 06-1/488-7910, 06-20/334-9091.

SZOLGÁLTATÁS

ÁCS, tetőfedő, bádogos munkát vállalunk. Garancia, számla, referencia. Hívjon bizalommal, 06-70/152-1968.

KÁRPITTISZTÍTÁS: 06-30/448-6304.

APRÓHIRDETÉS-FELVÉTEL:
Tel.: 06-1/475-0802, 3skarakter@gmail.com

Epilepsziás rohama volt?

BORZALOM Meg nem erősített hírek szerint epilepsziás rohamtól lett rosszul Szalai Ádám, a válogatott pályaedzője. A hollandok első góljának szerzőjét még honfitársai is kritizálják tiszteletlen gólöröme miatt.

NÉPSZAVA

Szalai Ádám jól van, a csapattal együtt utazott haza – ez a legfontosabb hír a holland–magyar (4-0) Nemzetek Ligája-mérkőzés után. A találkozó elején hosszú perceken át állt a játék, mert valaki rosszul lett a kispadon. A stábtagok, játékosok körbeállták, hogy ne látszódjon, ki az illető, és mi történik vele. Később derült ki, hogy Szalai Ádámmal van baj, úgy tűnt, az életéért küzdenek. Drámai pillanatok után a válogatott pályaedzőjének az állapotát stabilizálták, majd kórházba szállították, ahová vele tartott Csányi Sándor MLSZ-elnök és Tömő Attila csapatmenedzser. Meg nem erősített hírek szerint epilepsziás rohama volt a 36 éves, 86-szoros válogatottnak, és nem először fordult elő vele ilyesmi, ám ennyire súlyos állapotba korábban még nem került. Vélhetően tényleg ez történt vele, és nem a szívével volt baj, nem volt életveszélyben, máskülönben aligha engedték volna ki már az éjszaka folyamán a kórházból, és engedik hazautazni.

Lélekromboló negyedóra volt ez, majd Jesús Gil Manzano odament Marco Rossi szövetségi kapitányhoz, és megkérdezte, vállalják-e a magyarok a folytatást. A szakember a játékosokra bízta a döntést, akik tisztességgel végigküzdötték a találkozót.

„Minden tiszteletem a magyar futballistáké, akik egy ilyen nehéz helyzetben is vállalták a játékot!” – rögzítette Van Dijk, a Liverpool hátvédje, Szoboszlai Dominik klubtársa, aki már a szünetben odament a magyar csapatkapitányhoz, hogy kifejezze nagyrabecsülését.

A találkozó a 21. percben, videóbírózás után megítélt büntetővel folytatódott, az Ajax csatára, Wout Weghorst az értékesített 11-es után viszolyogtató ünneplésbe kezdett.

„Mintha vb-döntőben talált volna be, felfordult a gyomrom!” – nyilatkozta a világbajnoki ezüstérmes Rafael van der Vaart. A korábbi középpályás hozzátette, az sem tetszett neki, hogy többen követték Weghorstot, meglátása szerint ugyanis a történtek után sokkal visszafogottabban illett volna ünnepelni. Ugyanezen a véleményen volt Pierre van Hooijdonk is, aki szerint sokkal szerényebbnek kellett volna Weghorstnak maradnia ebben a helyzetben. A csatár azt mondta a lefújás után, nem érzi, hogy túlzásba vitte volna az ünneplést, a mérkőzés után pedig bement a magyar öltözőbe Szalai hogyléte felől érdeklődni, és mezt is cserélt Willi Orbánnal.

„Amikor megtudtuk, hogy a pályaedző jól van, az agyam átkapcsolt, és a meccsre koncentráltam. Megkönnyebbültem, hogy sikerült betalálni, nem is gondoltam arra, hogy valakit újraélesztettek. Megértem a felháborodást, ha ilyen történik, jogos a kritika. Hogy megbántam-e? Most, hogy így beszélünk róla, persze, a tizenegyesem jelentősége össze sem mérhető egy emberi élettel, de ugye senki sem feltételezi azt, hogy másképp gondolom?” – nyilatkozta Weghorst a holland televízióknak.

„Azonnal és felelősségteljesen reagáltak a magyarok, körbeállták az edzőjüket. Rendkívül sportszerű és sportemberi volt egyszerre, hogy folytatták a játékot ilyen lelki állapotban” – mondta a Juventus futballistája, a cseréként beállt Teun Koopmeiners, aki azt is elárulta, neki sem volt könnyű, eladdig csak televízióban látott hasonló szívszorító jelenetet.

Rossi hangsúlyozta, nem akar kifogásokat keresni a körülményekben, mert a nyáron Eb-elődöntős Hollandia megmutatta minőségét és erősségét taktikai és technikai szempontból is.

„Csináltuk, amit tudtunk. Ilyen csapat ellen csak akkor lehet jó eredményt elérni, ha kihasználjuk a lehetőségeinket, mert ha nem szerzünk gólt, amikor esélyünk nyílik rá, ahogy nekünk az első percekben, akkor azt biztosan megbünteti egy ilyen kiváló ellenfél” – értékelt Rossi.

„El kell fogadni az eredményt, de a játékosok hozzáállásában nem volt kivetnivaló.”

Nehezen jutott levegőhöz, ezért kapott szívmasszázst Szalai, s ezért hitte azt mindenki, hogy leállt a szíve

FOTÓ: MTI/KOSZTICSÁK SZILÁRD

„Minden tiszteletem a magyar futballistáké, akik egy ilyen nehéz helyzetben is vállalták a játékot!” – rögzítette Van Dijk, a Liverpool hátvédje, Szoboszlai Dominik klubtársa.

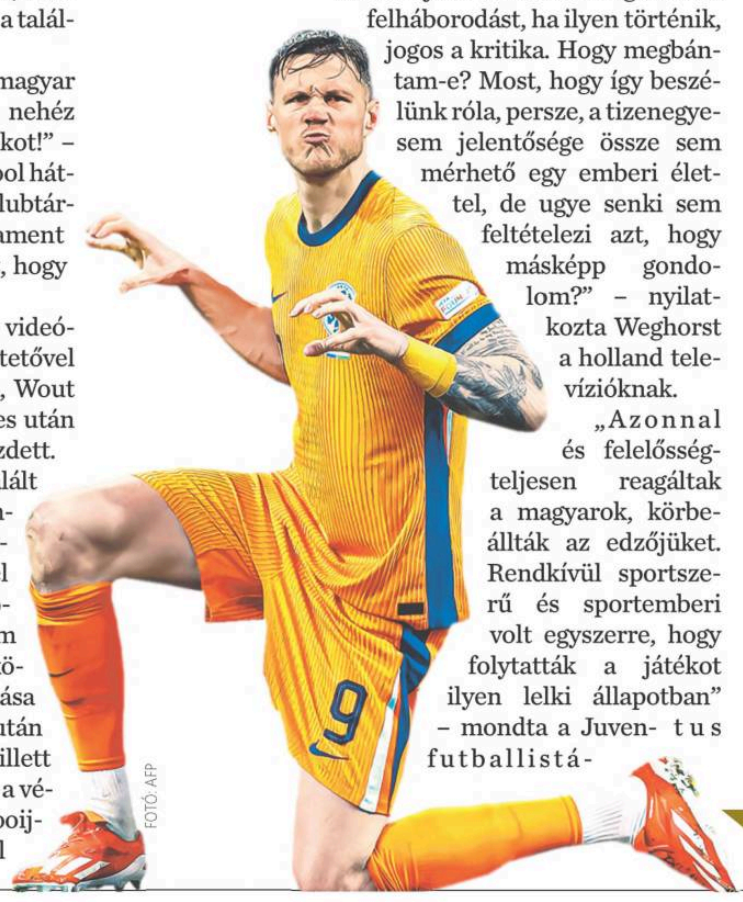

FOTÓ: AFP

Honfitársait is rosszul érintette Weghorst tapintatlan gólöröme

Hollandia–Magyarország 4-0 (2-0)

Amszterdam, Johan Cruyff ArenA. **Jv.:** Jesús Gil Manzano (spanyol).
Hollandia: Verbruggen – Dumfries, van Hecke, van Dijk, Timber (Hato, 68.) – Gravenberch (Wieffer, 79.), Reijnders, de Jong (Koopmeiners, 68.) – Malen (Frimpong, 84.), Weghorst, Gakpo (Lang, 79.).
Magyarország: Dibusz – Balogh, Orbán, Dárdai M. – Nego (Gera D., 75.), Nikitscher, Schäfer (Nagy Á., 75.), Nagy Zs. – Sallai (Csoboth, 80.), Szoboszlai – Varga B. (Szabó L., 60.).
Gól: Weghorst (21. – 11-esből), Gakpo (45+12. – 11-esből), Dumfries (64.), Koopmeiners (86.).
Sárga lap: Timber (61.), illetve Orbán (6.), Dárdai M. (55.)

Kezdődik a Tuchel-éra

KÉTSÉGEK A görögök elleni 3-0-s győzelem után az angol válogatott, amennyire a Nemzetek Ligája összefüggésében ez egyáltalán lehetséges, fölfokozott izgalommal várta a tegnap délutáni „finálét” a Wembley-ben. A feladat világos volt: a háromoroszlános mez viselőinek abban az esetben volt esélyük felkerülni a torna elitjébe, az A ligába a 2026/27-es kiírásban, ha vagy legyőzik az írek csapatát, vagy döntetlent játszanak, és a görögök nem nyernek, vagy kiaknáznak egy hellén vereséget a jobb gólkülönbségüknek köszönhetően.

Ugyan az első félidőben helyzetük sem volt, a térfélcsere és Liam Scales kiállítása után (0-0-nál hozott össze büntetőt, s kapta meg a második sárgáját), az angolok bedarálták riválisukat: 5-0-ra nyertek.

Szépen zárult tehát a rövidre szabott Lee Carsley-éra. Mint emlékezetes, az utánpótlás-válogatott szövetségi kapitánya azt követően került ideiglenesen a posztra, hogy Gareth Southgate a Spanyolországgal szembeni júliusi Eb-döntő kudarca után bedobta a törülközőt. Miután Carsley-val a csapat 2-1-re kikapott a Wembley-ben a görögöktől, a szövetség megállapodott a korábban a Bayernnél, a Chelsea-nél és a PSG-nél is dolgozott német Thomas Tuchellel. A német szakember január 1-jén áll munkába.

Harry Kane diplomatikusan aggodalmának adott hangot, vajon a tréner meg tudja-e őrizni azt a csapatkohéziót, ami Gareth Southgate idején jellemezte a társaságot. Futballkommentátorok, köztük Martin Samuel a szombati Times napilapban nemtetszésüket fejezték ki, amiért Tuchel nem vett részt az év két utolsó találkozóján. Furcsának tartják azt is, hogy épp a következő vb végén jár le a szerződése, azaz ha nem nyeri azt meg, fel is út, le is út. További kifogás, hogy a jelenleg ismert terv szerint nem tekinti majd a Nemzeti Futballközpontot, a St. George's Parkot a főhadiszállásának, és furcsa módon nem tartozik a felelősségi köréhez a jövő építése, különböző utánpótlás-együttesek szemmel tartása. Jó hír viszont, hogy már tanulja az angol himnuszt.

R. HAHN VERONIKA (LONDON)

Érdekesebb eredmények

Georgia–Ukrajna 1-1, Albánia–Csehország 0-0, Azerbajdzsán–Észtország 0-0, Svédország–Szlovákia 2-1, Andorra–Moldova 0-1, Montenegró–Izland 0-2, Törökország–Wales 0-0, Ausztria–Szlovénia 1-1, Anglia–Írország 5-0, Finnország–Görögország 0-2, Norvégia–Kazahsztán 5-0, Litvánia–Örményország 1-2, Észak-Macedónia–Feröer-szigetek 1-0.

Gulyás a legjobb

A párizsi olimpián aranyérmes Gulyás Michelle-t választotta az év női öttusázójának a nemzetközi sportági szövetség (UIPM). Az UTE sportolójának kitüntetése mellett a szervezet a kétnapos, rijádi kongresszusán új elnököt is választott az amerikai Robert Stull személyében. MTI

Majd' mázsát emelt

Magyar rekord is született a súlyemelők tatabányai országos bajnokságán: Árva Cintia, a kecskemétiek 21 éves versenyzője az 55 kilogrammos kategóriában diadalmaskodott úgy, hogy lökésben 99 kilót teljesített. A felnőttrekord ebben a súlycsoportban 98 kg volt, s úgynevezett alapcsúcsként élt 2019. január elseje, az új kategóriák akkori bevezetése óta. MTI

Nagy meccset nyert a Szolnok

A férfi vízilabda ob I alapszakaszának 8. fordulójában a Szolnoki Dózsa 12-10-re verte a BVSC-t: a meccs legjobbja a három találatot jegyző, névnapját ünneplő Kovács Gergő lett. Az élmezőny: 1. FTC 24 pont, 2. OSC 21 (103-61), 3. Vasas 21 (108-68). A Szolnok a 4., a BVSC a 6. NÉPSZAVA

Oda és vissza is Bukarestet

IGEN, IGEN Múlt heti bravúrgyőzelme után itthon is felülkerekedett román ellenfelén a Ferencváros, és a Győr is hasonló utat járt be: a két zöld-fehér egylet mindkét bukaresti csapatot kipipálta a Bajnokok Ligájában.

FOTÓ: MTI/HEGEDŰS RÓBERT

A Ferencváros itthon is szép sikert ért el bukaresti riválisával szemben

NÉPSZAVA

Színültig telt az Érd Aréna vasárnap kora délután, amikor az év utolsó női Bajnokok Ligája-fordulójában a CSM Bucuresti-et fogadta az FTC: az egy héttel korábbi, bukaresti bravúrgyőzelem után jó helyzetből várhatta a találkozót a magyar bajnok, amelyik úgy számolt: ha legalább egy pontot itthon tart, akkor a januári folytatásra igen kedvező helyzetbe lavírozta magát. És mivel nem egy, hanem két pontot szerzett, így megerősítette második helyét s lényegében továbbjutását is: a csoportok első két helyezettje ugyanis közvetlenül a negyeddöntőbe jut, míg a 3–6. helyezettek a rájátszás első fordulójában egy körrel többet játszanak, méghozzá egyenes kieséses párbajban.

A magas hőfokú meccsen pályára lépett a BL történetének egyik legeredményesebb játékosa, az egy héttel ezelőtti mérkőzést kihagyó Cristina Neagu. A jelenléte hatott is a CSM játékára, a 16. perc végén először mutatott bukaresti előnyt az eredményjelző (9-10), az FTC kevésbé volt hatékony támadásban ebben a periódusban. Az első játékrész kiegyenlített hajrájában a gyors ellentámadásainak köszönhetően egygólos előnyt szerzett a CSM. A záró tíz percnek 26-26-ról vágtak neki a felek, és már csak bő hat perc volt hátra, amikor a második félidőben először vezetett Allan Heine vezetőedző együttese (28-27). Az utolsó két percen belül két találat volt az előny, ezt pedig még meg is tudta toldani a remekül védekező Ferencváros. Ezzel megnyerte idei utolsó BL-mérkőzését, története során először győzte le oda-vissza román riválisát: FTC-Rail Cargo Hungaria–CSM Bucuresti 31-28! A csoport élmezőnye így fest nyolc forduló után: 1. Metz 15 pont, 2. FTC 14 pont, 3. Ljubljana 8 pont.

A másik gruppban a Győr vitézkedik, s neki ugyancsak bukaresti csapat, a Rapid jutott a hét végén: a BL-címvédő idegenben is szépen muzsikált, végig vezetve kézben tartotta a meccset. A zöldek lerohanásaival nemigen tudott mit kezdeni a Rapid, s az előző heti, győri 31-20-as győzelem után most sem volt pardon: Rapid Bucuresti (román)–Győri Audi ETO KC 25-28, a BL-címvédő Győr 13 pontjával vezeti a csoportot a 12 pontos Esbjerg előtt (a zöldek továbbjutása a negyeddöntőbe nem kérdéses).

A november 28-án kezdődő, részben hazai (debreceni) rendezésű Európa-bajnokság miatt szünet következik a Bajnokok Ligájában, a következő fordulót január 11–12-én rendezik.

Csúcsrangadót nyert a Szeged

A házigazda Szeged 28-24-re legyőzte a bajnoki címvédő Veszprémet a férfi élvonal szombati rangadóján, Bodó Richárd balátlövő hat kísérletből ötször talált be. Az utolsó gólja kulcsfontosságú volt, hiszen 96 másodperccel a vége előtt, 25-24-es állásnál, emberhátrányban dobta. A Szeged hosszú sorozatot tört meg, hiszen a két együttes előző kilenc egymás elleni meccsét egyaránt a veszprémiek nyerték, ráadásul a legutóbbi hat alkalommal a Tisza-partiak egyetlenegyszer sem vezettek. A Szeged október közepén kikapott Csurgón, de mostani sikerével ismét nyílttá tette az alapszakasz-győzelemért zajló versenyfutást a bajnokságban.

Tyson: Kis híján meghaltam

FOTÓ: AFP

Jake Paul (balra) sokak szerint kímélte Tysont

BEMUTATÓ Magyarázattal szolgált Mike Tyson arra, miért volt annyira visszafogott a YouTube-bohóckodás után a ringben próbálkozó Jake Paul elleni mecscsen. Az év egyik legjobban várt összecsapását a texasi Arlingtonban rendezték, az 58 éves korábbi profi világbajnok egyhangú pontozással kapott ki a 27 éves riválisától. Tyson az első két menetben nyújtott értékelhetőt, aztán már csak ténfergett, Paul mintha még visszsza is fogta magát, nehogy megalázza az egykor rettegett klasszist.

„Kikaptam, mégis győztem. Júniusban kis híján meghaltam. Nyolc vérátömlesztésen estem át, 12 kilót fogytam, azért küzdöttem, hogy felépüljek, és kiállhassak a meccsre.

A gyermekeim büszkék lehetnek rám, megálltam a helyem, és végigbírtam nyolc menetet egy tehetséges bunyóssal szemben, aki feleannyi idős, mint én. Mindez telt ház előtt a Dallas Cowboys stadionjában. Nagy élmény volt!" – mondta a meccsért 20 millió dollárt bezsebelő Tyson. Az ennek az összegnek a dupláját kereső Jake Paul – aki a meccs végén tisztelete jeléül meghajolt legyőzött ellenfele előtt – így reagált: „Szeretlek, Mike. Megtiszteltetés volt számomra a meccs." NÉPSZAVA

Michelisz megvédte címét

BRAVÚR Ötödikként végzett az idei szezonzáró makaói futamon Michelisz Norbert, ezzel megvédte bajnoki címét a túraautós TCR World Tour sorozatban.

Az egyik legtechnikásabb pályán a szombati versenyt a svéd Thed Björk nyerte, ezzel öt pontra megközelítette a 40 éves magyar pilótát, a vasárnapi, részben fordított rajtrácsos szezonzárón azonban a svéd csak nyolcadik lett, így a végén a Hyundai magyar versenyzője ünnepelhetett.

„Köszönettel tartozom a csapatomnak és a csapattársaimnak, amióta versenyzővé lettem, tudom, hogy ha ütőképes csapatod van, jó esélyed lesz harcolni a bajnoki címért! Elképesztően hálás vagyok nekik, mert nélkülük nem lennék itt" – nyilatkozta Michelisz a makaói második futam után, aki minden futamon szerzett pontot. NÉPSZAVA

FOTÓ: MTI/SOÓS LAJOS

Michelisz 2019 és 2023 után lett harmadszor is szakági bajnok

Eredmények

1. futam: Thed Björk (svéd, Lynk & Co Cyan Racing 03 FL TCR), 2. Michelisz (Hyundai N Squadra Corse Elantra N TCR) 1.874 mp hátrány, 3. Mikel Azcona (Hyundai N Squadra Corse Elantra N TCR) 2.529 mp h.

2. futam: 1. Dušan Borković (GOAT Racing, Honda Civic Type R FL5), 2. Esteban Guerrieri (GOAT Racing, Honda Civic Type R FL5), 3.568 mp h, 3. Marco Butti (GOAT Racing, Honda Civic Type R FL5), 4.108 mp h.

A bajnokság végeredménye: 1. Michelisz 323 pont, 2. Björk 312, 3. Azcona 295.

Óceánkutató drón

Olyan tengeri környezetben használható a Manta Ray, ahová emberek nem juthatnak el. A rájákról mintázott, legénység nélküli, önállóan működő drónt a gyártó az Egyesült Államok védelmi minisztériumának kutatási részlege igényei szerint tervezte meg, így többféle rakomány szállítására alkalmas, moduláris, energiahatékony és autonóm üzemmódban működik. RAKÉTA

Gladiátort ábrázoló késmarkolatra bukkantak Angliában

A kétezer éves figurát feltehetően egy konkrét személyről mintázták, ami jól mutatja, hogy a gladiátorok mekkora hírességek voltak a Római Birodalomban. A rézötvözetből készült figura sisakot és pajzsot visel. A késnyélre egy patakban bukkantak Corbridge közelében, az egykori Corstopitum nevű római település területén. QUBIT

Terepjáró robot

A kínai Deep Robotics legújabb robotja, a Lynx a legnehezebb terepen is kiválóan boldogul, legyen szó akár nyaktörő lejtőről, akár 80 centi magas akadályról. Ennek megfelelően sokféle célra lehet majd használni, többek között mentési munkálatokra, tűzfészkek detektálására, biztonsági feladatok ellátására. RAKÉTA

Rákgyilkos Covid

REMÉNY A súlyos Covid–19-fertőzésnek lett egy váratlan pozitív hatása: a fertőzés során elindult egy olyan immunválasz, amely csökkentette a rákos daganatok méretét. A The Journal of Clinical Investigation-ben megjelent tanulmány szerint a fertőzések során olyan speciális monociták – rákellenes tulajdonságokkal rendelkező fehérvérsejtek – termelődnek, amelyek az egérkísérletekben hozzájárultak a melanoma, tüdő-, mell- és vastagbélrák méretének csökkenéséhez. Normál esetben ennek épp az ellenkezője történik: a daganatok körüli monociták gyakran olyan sejtekké alakulnak, amelyek megvédik a rákos sejteket az immunrendszer támadásaitól. A kutatók olyan súlyos Covid–19-en átesett rákos betegeknél figyelték meg a daganatok zsugorodását, akiknél a vérvizsgálat speciális monocitareceptorok jelenlétét mutatta ki. Úgy tűnik, hogy ezek átprogramozzák a monocitákat, hogy rákellenes hatást fejtsenek ki. A tanulmány szerzői további kísérleteket végeztek, amelyek során a 4-es stádiumú rákos egerekben hasonló monocitaátalakulásokat idéztek elő. Ezek a módosított monociták kikerülték a daganatok védelmét, aktiválták a természetes gyilkos sejteket, amelyek közvetlenül támadták a rákos sejteket, és a daganatok zsugorodását eredményezték. K. K.

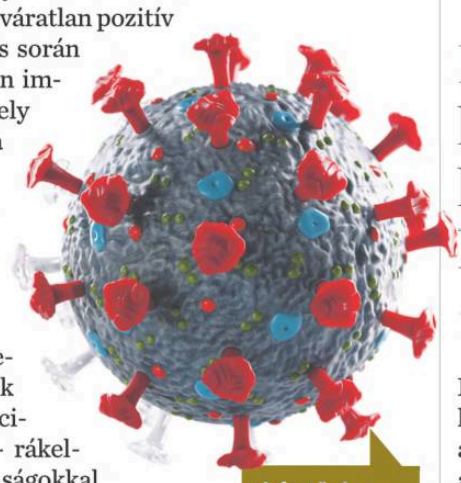

A fertőzés során elindult egy olyan immunválasz, amely csökkentette a rákos daganatok méretét

A lezárások, kijárási korlátozások idején kevesebb szennyező anyag került a légkörünkbe, így kevesebb sugárzás verődött vissza a Hold felé.

A járvány alatt lehűlt a Hold

A Covid-járvány hatásai nem korlátozódtak bolygónkra; a NASA adatai szerint a zárlat hatással lehetett a Hold felszínének hőmérsékletére is – írja a LifeScience. A kutatók 2017 és 2023 közötti időszakban rögzített mérések elemzése szerint 2020 áprilisa és májusa között az érték rendellenesen süllyedt. A zuhanás oka a Földről érkező sugárzás mennyiségének csökkenése. A lezárások, kijárási korlátozások idején kevesebb szennyező anyag került a légkörünkbe, így kevesebb sugárzás verődött vissza a Hold felé.

Egy biztos haszonélvező

RÖPPÁLYA Donald Trump leendő amerikai elnök ígéretéhez híven kormányzati pozíciót adott Elon Musknak, ő fogja vezetni az új, kormányzati hatékonyságnövelő bizottságot. A megtakarítandó állami költségekből vállalatai, a SpaceX és a Tesla is hasznot húzhatnak.

VARGA PÉTER

Elon Musk, aki a Forbes szerint jelenleg a világ leggazdagabb embere, a SpaceX (plusz Starlink), a Tesla és az X vezére megkapta jutalmát Donald Trump támogatásáért az elnökségért folyó harcban. Milliárdostársával, Vivek Ramaswamyvel együtt a kormányzati hatékonysági minisztérium vezetői lehetnek, amelynek célja több billió dollár lefaragása a kormányzati költségekből. A megtakarított pénzből további milliárdokat kaphatnak megrendelések formájában az állami szerződésekben, támogatásokban eddig sem szűkölködő cégei, az elektromos autókat gyártó Tesla és az űrrakétákat gyártó, a NASA számára bérrepüléseket végző SpaceX.

Musk annak ellenére is jól járhat, hogy a költségek csökkentése között szerepelnek tervek az e-autók adójóváírásának megszüntetésére – ez 7500 dollár (2,9 millió forint) autónként –, ami a Tesla üzletét ronthatja. Musk ezzel kapcsolatban nem tűnik aggódónak. „Vegyék csak el a támogatásokat, ez csak a Teslának fog segíteni. Minden iparágból töröljék a támogatásokat!” – X-elte Musk még júliusban. Bár a támogatás megsemmisítése árthat a Teslának, az egyesült államokbeli versenytársait tönkretenné – nyilatkozta ezzel kapcsolatban.

A Tesla 2008 óta 41,9 millió dollárt kapott az államtól fejlesztésekre, ezenfelül a Nemzeti Óceán- és Atmoszférakutató Intézet 13,6, a NSA (az USA hírszerző szervezete) 10,8 a hadügy 9 millió dollárt költött Teslákra. 2015-ben a Los Angeles Times arról számolt be, hogy Musk növekvő Tesla-birodalma mintegy 4,9 milliárd dollár állami támogatásban részesült. Az újság szerint ezt a számot a támogatások, adókedvezmények, gyárépítések, kedvezményes hitelek és környezetvédelmi hitelek, valamint a Tesla-vevők adójóváírásai és kedvezményei alapján becsülték meg. A SpaceX 19,8 milliárd dollárhoz jutott 2008 óta állami megrendelésekből, 14,4 milliárdot a NASA-n, 5,32 milliárdot a hadügyön keresztül, ezek rakétafellövéseket és műholdfelbocsátásokat rendeltek meg az űrvállalatnál. 2024 a SpaceX eddigi legjobb pénzügyi éve, amelyet legalább 3,8 milliárd dolláros amerikai kormányszerződés segített.

FOTÓ: FREDERIC J. BROWN/AFP

Musknak a mostaninál is elsöprőbb hatása lesz az USA űrtevékenységére

Trump győzelme rávilágított arra, hogy Musk jó érzékkel hajtott rá közösségimédia-platform tulajdonjogára, még akkor is, ha a ráköltött 44 milliárd dollár valószínűleg csak nagyon sokára fog közvetlenül megtérülni. Az X uralma egyértelműen annak a bizonyítéka, hogy a közvélemény befolyásolása direkt üzleti haszonra váltható át.

Tesztfellövés hatodszor

A SpaceX mára tervezi megarakétája, a Starship – a valaha épített legnagyobb űrjármű – hatodik tesztfellövését. Az ötödik egy hónapja jól sikerült, a földre visszatérő egységet a kilövőállomás karjai a terveknek megfelelően megfogták. Jövőre már 25 repülést terveznek, a következő években százat, a végső cél a naponta való felszállás. A Falcon 9, a már rendszerbe állított legnagyobb SpaceX-rakéta már százszor repült ebben az évben, de ez már 2010 óta kiforrott technológiával működik, míg a Starshipen folyamatosan folynak még most is a fejlesztések, így a 25 felszállás ambiciózus tervnek tűnik. Musk szeretne gyorsan dolgozni, de arra panaszkodik, hogy a szabályok lassítják. A múlt hónapban a SpaceX kérelemmel fordult a Szövetségi Repülésügyi Hatósághoz (FAA), hogy engedélyezzék a Starship huszonöt felszállását a texasi Boca Chica-i űrközpontból. Az FAA környezetvédelmi szempontok mérlegelésével hozná meg a döntését, de Musk kormányzati szerepvállalása vélhetően meggyorsítja az engedélyezést, ami környezetvédelmi és biztonsági aggályokat vethet fel.

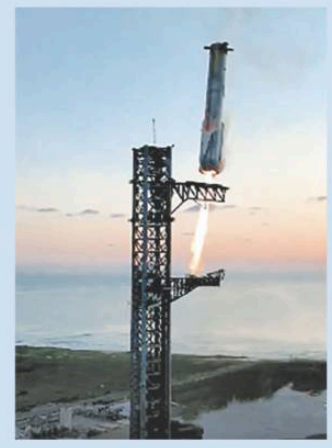

ÖTÖS LOTTÓ

Nyerőszámok:	3, 39, 65, 73, 77
5 találat	nem volt
4 találat	1 805 910 forint
3 találat	22 820 forint
2 találat	2830 forint
Joker: 567562	nem volt

HATOS LOTTÓ

Nyerőszámok:	1, 8, 10, 16, 20, 29
6 találat	nem volt
5 találat	331 450 forint
4 találat	8 960 forint
3 találat	3 195 forint

KENÓ

November 16., szombat

1	3	7	8
16	21	30	46
54	55	56	57
59	62	67	70
71	72	73	77

November 17., vasárnap

4	5	19	21
23	24	26	30
34	35	38	39
44	47	49	51
53	54	58	80

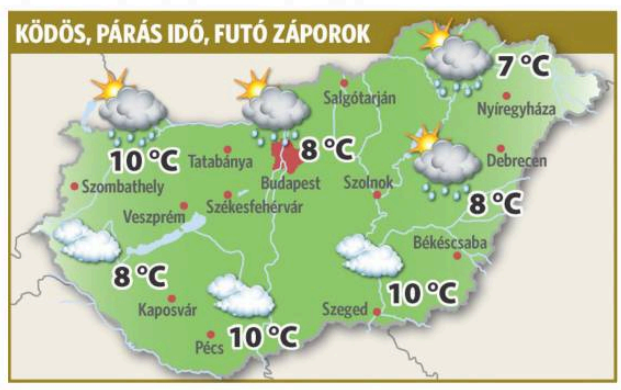

Boldog névnapot, Jenő!

A Jenő férfinév az egyik magyar honfoglaló törzs nevéből származik, török eredetű, a jelentése tanácsadó.

Firenze bekeményít

SZIGORÍTÁS A világörökségi oltalom alatt álló Firenzében évente több millióan fordulnak meg. A városvezetés éppen ezért szigorú intézkedések bevezetéséről döntött a túlturizmus elkerülése érdekében. Az új intézkedések részeként betiltják az úgynevezett kulcsdobozok használatát a történelmi belvárosban. Ezek olyan dobozok, amelyeket zömében az Airbnb-tulajdonosok használnak, de rontják a történelmi városképet, és gyakran meg is rongálják őket. Az idegenvezetői mikrofonok, hangosítások szintén tiltólistára kerültek, mivel ezek zavarják a lakók mindennapjait. Az intézkedések a turisták által használt golfkocsik korlátozását is magukban foglalják, amelyek népszerű közlekedési eszközökké váltak a belváros azon részein, ahol az autóforgalom erősen korlátozott. Firenze nem az egyetlen olasz város, amely a túlturizmus elleni küzdelemre kényszerül. Velence 2025-től megemelt belépődíjat vezet be a turisztikai csúcsidőszakokban, míg Pompeji napi húszezer főben maximálja a látogatók számát.

NÉPSZAVA

NÉPSZAVA
Szociáldemokrata napilap • Alapítva: 1873-ban
Fejtő Ferenc 1909-2008; Andrassew Iván 1952–2015
Online főszerkesztő: ÁGOSTON ZOLTÁN • Szerkesztő: ANGYAL GÁBOR, MARKOTAY CSABA • Rovatvezetők: BODA ANDRÁS (belpolitika), HÁRS KATALIN (fotó), HOMPOLA KRISZTINA (kultúra), MUZSLAI KATALIN (mozaik), N. KÓSA JUDIT (publicisztika), RÓNAY TAMÁS (külpolitika), SZABÓ BRIGITTA (gazdaság), VARGA T. RÓBERT (sport) • Mellékletek: BALASSA TAMÁS, BÁLINT ORSOLYA (Visszhang), RÁCZ I. PÉTER (Nyitott mondat), SIMON ZOLTÁN (Szép Szó) • Főmunkatársak: BALOGH GYULA, CZENE GÁBOR, CSÁKVÁRI GÉZA, DANÓ ANNA, GÁL MÁRIA, MARNITZ ISTVÁN, SZALAI ANNA. Internet URL-cím: http://www.nepszava.hu; e-mail cím: nepszava@nepszava.hu
Főszerkesztő: NÉMETH PÉTER
Főszerkesztő-helyettes: HORVÁTH GÁBOR, VARGA DÓRA
Kiadja a XXI. Század Média Zrt. (1191 Budapest, Vak Bottyán u. 75/A–C Központi telefon: 06 1 477-9000) • Felelős kiadó: a Zrt. vezetője • Előfizetéssel kapcsolatos ügyek: 06 1 477 9008 / 06 1 999 9508, terjesztes@nepszava.hu • Hirdetés: 06 1 999-9528 / 06 1 489-8811, hirdetes@nepszava.hu. • Előfizetési díj egy hónapra 8600 Ft, negyedévre 25 350 Ft, fél évre 49 800 Ft, egy évre 97 800 Ft • Árusításban terjeszti: Lapker Zrt. • Előfizetésben terjeszti: Médialog-DMHM Zrt. (mlog.hu) 06 1 999 9689 vagy 06 1 460 2753 ugyfelszolgalat@mlog.hu • Nyomdai előállítás: Mediaworks Hungary Zrt. www.mediaworks.hu • ISSN Bp 0133-1701 • ISSN Vidék 0237-3785. • A NÉPSZAVA példányszámát a MATESZ hitelesíti.
Partnereink: IMEDIA OBSERVER

2024. november 18.

N MOBIL VISSZHANG

A NÉPSZAVA MELLÉKLETE

Trump, nők, hógolyók

Rita azt mondja, hogy szerinte a nőgyűlölő csoportok is benne lehetnek Trump lehengerlő győzelmében, a férfiak között lappangó feministaellenes felhang. A nőgyűlölő csoportokon nem azokat értem, akik reggel és este lekevernek egy csicskalángost a feleségüknek, hanem az olyan embereket, akik szeretik a régi beidegződéseket, akár tudat alatt is, hogy a férfi azért okosabb meg praktikusabb. Ezen is elgondolkodtam, van és volt szerencsém kortársaim körében is vizsgálni a jelenséget. Egy volt cimborám, a punk korszakomból, dohogva moralizál a közösségi oldalon, hogy a nők kispórolták ezt a francos húsvétot maguknak, mert büdös a készülődés, ahol István bácsi beállhatott évi egyszer ingyen, és ijedten nézem, hogy nem tréfál, aztán azonnal beleáll a halloweenbe, hogy bezzeg ezt a fertőt meg ünnepeljük.

Sior karcol Skóciából

Fekete Valér Sior, Skóciában élő karikaturista-graffitis szerzőnk történelem–francia szakos tanárként ment el családjával az országból nyolc éve. Általában a hét minden napján dolgozik. Konyhán főz, épületet bont, kertben vág rendet. Vagy éppen megrendelésre dekorál, az étterem kirakatától az iskola bejáratáig. Alkotói szabadidejében rajzol, és amikor nincs a keze ügyében filctoll, akkor fejben rajzol. Tele van összefüggésekkel, véleményekkel, kiakadásokkal és beakadásokkal, de főként emberséggel. Ismét egy csokor tőle, mielőtt újra visszament a tetőre melózni.

Hallgassuk a Népszavát!

A mesterséges intelligencia lehetőségeit kihasználva olvasóink meg is hallgathatják a napi lapszám vezető írásait. Mindössze két kattintás, és Szabolcs már olvassa is egymás után a kiválasztott cikkeket. Egy listán pontosan jelezzük a hangfájlban szereplő anyagok címét és kezdési idejét. Érdemes kipróbálni!

Rezgessük meg a Népszava hangját! Néhány perc „rádiózás", és sok mindent megtudhat a napi aktuális politikai és egyéb témákról. Autóban ülve így biztos kényelmesebb olvasni, de lehet még számtalan szituáció, amikor nehéz a betűket bámulni.

NÉPSZAVA

Szociáldemokrata napilap

2024. november 19., kedd | 152. évfolyam, 269. szám | Ára: 540 forint

AJÁNLÓ

Rohamosan terjedő önkiszolgáló kasszák

Becslések szerint 3500-4000 önkiszolgáló kassza működik már a hazai üzletekben. Évi 25-30 százalékkal nőhet majd a számuk, a vásárlók azonban nem mindig örülnek, hogy saját maguk pénztárosai lehetnek. **2. oldal**

Januárban indulhat a BKK-rendészet

Napokig figyelt és dokumentált köztéri széklet is szóba került a Vitézy Dávid vezette városfejlesztési bizottság tegnapi ülésén. A BKK-rendészet januárban indulhat, tervezetten 75 fővel. **5. oldal**

Gyors ütemben adósodik el a lakosság

Az idei harmadik negyedévben 7,9 százalékkal nőtt tavalyhoz képest a hazai lakossági hitelállomány, ez az 5. leggyorsabb növekedési ütem az EU-ban. **6. oldal**

Mosolyogva ünnepelnék a filmet

Tizenhárom év kihagyás után februárban ismét megrendezik a legrégebbi hazai mozgóképes fesztivált, a Magyar Filmszemlét a budapesti Corvin moziban. A szervezők minden hazai, 2023. január 1-je óta elkészült film nevezését várják. **11. oldal**

Kis esély Ukrajnának

HÁBORÚ Fordulatot nem jelent, hogy Kijev hosszú hatótávolságú rakétákat vethet be Oroszország ellen, de nehézséget okoz a Kremlnek.

RÓNAY TAMÁS

Nemcsak Európát, az Egyesült Államokat is megosztotta Joe Biden amerikai elnök döntése, amely szerint Ukrajna mélyen orosz területeket is támadhat amerikai fegyverekkel. Feltételezések szerint a januárban leköszönő amerikai adminisztráció döntése mögött az áll, hogy mintegy 12 ezer észak-koreai katona az orosz hadsereget segíti a Kurszki területen, amit a nyugati szövetségesek egyértelmű eszkalációnak tartanak Oroszország részéről az Ukrajna elleni háborúban. Kijev az amerikai ATACMS-rendszerrel orosz állásokat, katonai bázisokat, infrastrukturális létesítményeket és lőszerraktárakat támadhat.

Az Egyesült Államok után az Egyesült Királyság és Franciaország is engedélyezheti a hosszú hatótávolságú rakétáik bevetését orosz területek ellen. Ahogy egy brit tiszt fogalmazott, a brit Storm Shadow rakéták ilyen jellegű bevetése azonban „bonyolult tárgyalásokat” igényel. Joel-Noel Barrot francia külügyminiszter pedig azt közölte, fontolóra vesznek egy ilyen lépést.

Az amerikai ATACMS rakéták 300 km-re lévő célpontok támadását teszik lehetővé Ukrajna számára. Az ukrajnai eseményeket naponta elemző Háborús Tanulmányok Intézete (ISW) szerint az amerikai döntés nem lesz elég a háború menetének megfordításához: az orosz katonai felszereléseket, például repülőgépeket már áthelyezték Oroszország belsejében lévő repülőterekre, de több száz orosz katonai objektum továbbra is a rakéták hatótávolságán belül maradt.

FOLYTATÁS A 8. OLDALON

FOTÓ: AFP

Az amerikai ATACMS rakéták 300 km hatótávolságúak

Engedtek az erőnek

KULTÚRHARC A kancellár úgy látja, nem tudják szavatolni a közönség és a fellépő művészek biztonságát, ezzel indokolja a Zeneakadémia, hogy lemondta Varnus Xavér december 1-jére tervezett két koncertjét – derült ki az intézmény Népszavának küldött válaszából. A művészt egy szélsőjobboldali portál vádolja szexuális visszaéléssel, a cikk nyomán a Mi Hazánk elnökhelyettese szólított fel a program lemondására. Dúró Dóra célt ért tavaly is, közreműködésének köszönhetően egy képsorozat miatt a Nemzeti Múzeum főigazgatóját váltották le. A Zeneakadémia megbízott rektor vezetésével működik, miután a tavalyi pályázat hatalmas felháborodást követően eredménytelenül zárult. Az egyetem azon kevesek egyike, amely még nem váltott modellt. A Népszavának ennek ellenére azt válaszolták: nincs összefüggés a kérdéseinkben említett ügyek és a döntés között.

Varnus Xavér közleményben tudatta: feljelentést tett rágalmazás miatt.

CIKKÜNK A 12. OLDALON

Solti György, a II. világháború előtt elmenekült karmester szobra nem lesz szélsőjobb demonstráció tanúja a Zeneakadémiánál

FOTÓ: TÓTH ÁDÁM

Reagált az EB: „nem igaz”

KONZULTÁCIÓ – Egyszerűen nem igaz, hogy az EU-s intézmények azt kérték a kormánytól, töröljék el a tizenharmadik havi nyugdíjat – közölte a nemzeti konzultációval kapcsolatban feltett kérdéseinkre az Európai Bizottság (EB). Bár Orbánék konzultációja „Brüsszel követelését” említi, a tizenharmadik havi nyugdíjjal kapcsolatban csak a magyar kormány dönthet. „Valójában az idei Pension Adequacy Report, azaz a nyugdíjak megfelelőségére vonatkozó jelentés – amit a Bizottság a tagállamokkal közösen készített – a 13. havi nyugdíjat egy a nyugdíjak megfelelőségét javító intézkedésnek ítélte.” A nemzeti konzultáció azon állításával kapcsolatban, hogy Brüsszel kereskedelmi háborút indított a keleti országok, elsősorban Kína és Oroszország ellen, jelezték: senki nem akar kereskedelmi háborút, az Oroszország elleni szankciós csomagokat pedig a magyar kormány is megszavazta a Tanácsban. Cáfolták a migrációval kapcsolatos állítást is.

RÉSZLETEK A 3. OLDALON

FOTÓ: TÓTH ÁDÁM

A kormány az „új gazdaságpolitikáról” konzultálna, már a kérdések is hamisak

Óriási tartozásnál jár a kormány

PÉNZ Tegnap újabb, 61 millió eurós fizetési felszólítást küldött az Európai Bizottság, ma pedig egy korábbi, 93 millió eurós fizetési felszólítás határideje jár le – ezekkel együtt már több mint 350 millió eurós, azaz 143 milliárd forintos tartozásnál jár az Orbán-kormány. Az Európai Bíróság az EU migrációs és menekültügyi előírásainak megsértése miatt büntetett, illetve azért, mert ezt az ítéletet továbbra sem hajtja végre a magyar kormány. Egy 200 millió eurós átalánybírság után Magyarországnak mindaddig napi egymillió eurót kell fizetnie az uniós kasszába, amíg nem tesz eleget a verdiktnek, és ez jár most az említett bő 350 millió eurónál. Az EU Bíróságának határozatait kötelező végrehajtani, de a kabinet egyelőre nem hajlandó rá. Orbán Viktor néhány hete még levelet is írt Ursula von der Leyen bizottsági elnöknek, amelyben nehezményezte a büntetést. Az elnök még nem válaszolt neki.

Az EU Bíróságának határozatait kötelező végrehajtani.

ÍRÁSUNK A 3. OLDALON

Szupervitrin a Szent Koronának 61 millióért

KORONA Gyorsított eljárással vásárolták meg az új, előírt hőmérsékletet és páratartalmat biztosítani tudó koronatároló vitrint az Országházba – vette észre a Népszava. Az Országgyűlés Hivatala egyetlen céget, a korábbi vitrint gyártó német Glasbau Hahn GmbH-t hívta meg a felhívás nélküli tárgyalásos eljárásra. November 4-én már alá is írták a beszerzésről szóló szerződést. Mai árfolyamon több mint 61 millió forintért vállalta a német gyártó a vitrin szállítását, telepítését, üzembe helyezését, valamint a tízfős kezelőszemélyzet oktatását, az elektromos üzemű részegységek karbantartását.

FOLYTATÁS A 4. OLDALON

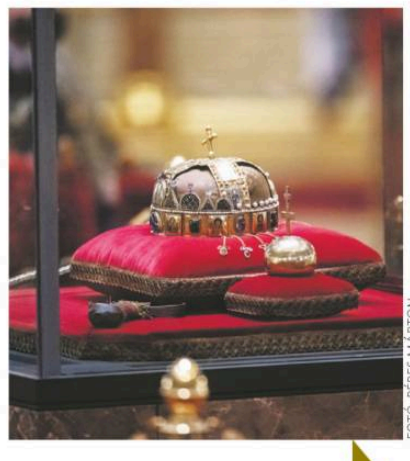

FOTÓ: BÉRES MÁRTON

Augusztusban vették észre, hogy a vitrin hűtőrendszere meghibásodott